

ПЛАН РАЗВОЈА ОПШТИНЕ БОЉЕВАЦ

За период 2023-2031

БОЉЕВАЦ

На обронцима Ртња, у загрљају магичних шума, налази се Бољевац, заједница у којој су човек и природа на првом месту

Уводна реч Председника општине

Поштовани суграђани и суграђанке,

План развоја општине Бољевац израђен је за период 2023-2031. година и сагледава све битне сегменте развоја кроз три приоритетне области: животна средина и инфраструктура, друштвени развој и економски развој. Израда овог документа подразумевала је пуно ангажовање радних група које су биле формиране по приоритетним областима. Процес израде документа укључивао је транспарентност и позивање свих актера локалне заједнице да се укључе и узму учешће у доношењу овог значајног плана. Овај документ садржи предлоге развојних пројеката који су резултат иницијатива и сугестија свих релевантних учесника који су препознали важност да се укључе у процес израде Плана развоја општине Бољевац за период 2023-2031. година. Током креирања водило се рачуна о најважнијим циљевима, наставку побољшања привредног амбијента, јачању пољопривреде и села, унапређењу саобраћајне и комуналне инфраструктуре, подизању свести о значају заштите животне средине и свеукупном економском и друштвеном развоју.

Доношење овог документа представља изазов и задатак да у наредном периоду заједничким снагама радимо на остварењу циљева које смо у процесу израде документа дефинисали, а на опште задовољство свих нас, како бисмо средину у којој живимо и радимо унапредили.

С поштовањем,

Председник општине Бољевац

др Небојша Марјановић

Општина:	Бољевац
Врста документа:	План развоја општине Бољевац 2023-2031
Одговорна особа:	Др Небојша Марјановић , председник општине
Председавајући Партнерског форума:	Др Небојша Марјановић , председник општине
Општински координатор у процесу израде документа:	Јелена Цветанска Коцић , шеф Одсека за локални економски развој

Координациони тим за израду Плана развоја:

1. **Др Небојша Марјановић**, Председник општине, Председник тима
2. **Слађан Ђимиш**, заменик председника општине, заменик председника тима
3. **Јелена Милосављевић Радосављевић**, председница Скупштине општине Бољевац, члан Тима
4. **Драган Радосављевић**, заменик председника Скупштине општине Бољевац, члан Тима
5. **Дејан Костандиновић**, помоћник председника општине Бољевац, члан Тима
6. **Јелена Цветаноска Коцић**, шеф одсека за локални економски развој, члан Тима
7. **Никола Зец**, одсек за локални економски развој, члан Тима
8. **Зорица Масловарић**, директор Јавне библиотеке Бољевац, члан Тима
9. **Дејан Карабашевић**, одборник Скупштине општине Бољевац, члан Тима
10. **Иван Милутиновић**, испред образовања, члан Тима
11. **др Славко Илић**, испред здравства, члан Тима
12. **Ивана Рајковић**, испред социјалне заштите, члан Тима
13. **Нели Ђорђевић**, испред комуналних делатности, члан Тима
14. **Мирослав Грујић**, испред привреде, члан Тима
15. **Наташа Грбовић**, шеф Одсека за примену обједињене процедуре и заштиту животне средине, члан Тима
16. **Миодраг Трифуновић**, руководилац одељења за буџет, члан Тима
17. **Зоран Миловановић**, испред РАРИС-а, члан Тима
18. **Драгиша Златановић**, испред пољопривреде, члан Тима

Сарадници

на изради Плана развоја: **Марија Стојадиновић**, стручни сарадник СКГО

САДРЖАЈ

Уводна реч Председника општине	1
1 Контекст и процес израде	5
1.1 Контекст.....	5
1.2 Процес израде	5
2 Преглед и оцена постојећег стања	8
ЖИВОТНА СРЕДИНА И КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА	9
ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ	11
ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	15
3 Визија општине Бољевац.....	19
4 Приоритетни циљеви општине Бољевац.....	19
5 Мере за достизање приоритетних циљева и друге мере по правцима развоја	20
5.1 Развојни правац 1 - Животна средина и инфраструктура.....	20
5.2 Развојни правац 2 – Друштвени развој	29
5.3 Развојни правац 3 – Економски развој.....	38
6 Оквир за спровођење, праћење спровођења, извештавање и вредновање плана развоја	46
6.1 Спровођење плана развоја ЈЛС	47
6.2 Праћење спровођења плана развоја ЈЛС.....	47
6.3 Вредновање постигнутих учинака плана развоја ЈЛС	47
6.4 Извештавање о спровођењу и постигнутим учинцима Плана развоја ЈЛС.....	47
6.5 Ревизија плана развоја ЈЛС.....	48
7 Анекси	49
7.1 Тематске радне групе и форум партнера	49
7.2 СВОТ анализа	55
7.3 Социо-економске анализе	58

СКРАЋЕНИЦЕ

СКГО	Стална конференција градова и општина
ЈЛС	Јединица локалне самоуправе
ЦОР	Циљеви одрживог развоја
СВОТ	Акроним енглеских речи: Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats / превод: Снаге, Слабости, Шансе, Претње
ЕУ	Европска унија
ППП	Предшколски припремни програм
ПВО	Предшколско васпитање и образовање
ЈКП	Јавно комунално предузеће
ЛЕР	Локални економски развој
НСЗ	Национална служба за запошљавање
ЦСР	Центар за социјални рад
РАРИС	Регионална Агенција за развој Источне Србије
МЗЖС	Министарство за заштиту животне средине

1 Контекст и процес израде

1.1 Контекст

План развоја локалне самоуправе је у складу са Законом о планском систему плански документ најширег обухвата и највишег значаја за јединице локалне самоуправе (ЈЛС). Закон прописује обавезу ЈЛС да израде и усвоје своје планове развоја до 1. јануара 2021. године.

План развоја ЈЛС је дугорочни документ развојног планирања који за период од најмање седам година усваја Скупштина ЈЛС, а на предлог надлежног извршног органа ЈЛС. План развоја ЈЛС, према Закону, садржи преглед и анализу постојећег стања, визију односно жељено стање, приоритетне циљеве развоја који се желе постићи, као и преглед и кратак опис одговарајућих мера, које се даље разрађују документима јавних политика и средњорочним планом јединице локалне самоуправе.

Предложене мере се детаљније разрађују средњорочним планом јединице локалне самоуправе и документима јавне политике, док је ЈЛС обавезна да годишњи извештај о спровођењу плана развоја ЈЛС припрема у поступку прописаном за израду извештаја о спровођењу средњорочног плана. Истеком сваке треће календарске године од доношења, општинско веће ЈЛС утврђује предлог извештаја о учинцима спровођења плана развоја, који подноси на усвајање скупштини јединице локалне самоуправе, најкасније у року од шест месеци од истека тог рока.

Приликом израде Плана ЈЛС је дужна да води рачуна о његовој усклађености и са планским документима донетим на републичком нивоу, водећи рачуна о изворним надлежностима ЈЛС у домену планирања, прописаних Уставом и законом. Урбани развој директно је повезан са одрживим економским растом и развојем, рационалним коришћењем земљишта, демографским променама и становањем, саобраћајем и техничком инфраструктуром, животном средином, културним наслеђем и свим осталим областима које су у надлежности ЈЛС. Стога је посебно важна усклађеност развојног плана ЈЛС са Просторним планом ЈЛС .

Израда Плана развоја општине Бољевац подржана је у оквиру Програма „EU Exchange 6 - Повећање кредибилитета планирања, програмског буџетирања и контроле извршења јавних расхода на локалном нивоу у Србији" (у даљем тексту: Програм) који финансира Европска унија. Стална конференција градова и општина – Савез градова и општина Србије (у даљем тексту: СКГО), као имплементациони партнер Програма пружила је Општини Бољевац стручну подршку у процесу израде плана развоја, на основу Споразума о сарадњи за спровођење пакета подршке за израду плана развоја.

1.2 Процес израде

Процес израде Плана развоја спроведен је кроз следеће главне фазе:

1. Припремна фаза и организација процеса;
2. Преглед и оцена постојећег стања;
3. Дефинисање визије, односно жељеног стања;
4. Дефинисање приоритетних циљева;
5. Дефинисање мера;
6. Успостављање институционалног оквира за спровођење, праћење спровођења, вредновање и извештавање о Плану развоја ЈЛС;
7. Усвајање плана развоја ЈЛС.

ФАЗЕ ИЗРАДЕ ПЛАНОВА РАЗВОЈА ЈЛС

Током **припремне фазе**, дана 02.09.2022. године донета је *Одлука о приступању изради Плана развоја општине Бољевац*, број 06-72/2022-И/13, припремљен је план активности на изради плана и именован је *Координациони тим за израду Плана развоја (Решење о формирању Координационог тима*, донето 16.09.2022, број 02-38/2022-И). Следећи корак у оквиру припремне фазе био је анализа заинтересованих страна, са циљем идентификовања најважнијих актера које је целисходно укључити у процес израде Плана. На основу анализе заинтересованих страна, успостављен је *Форум Партнера* и утврђени чланови тематских група, који су активно учествовали у различитим фазама израде документа.

Утврђене су три тематске радне групе на основу тзв „стубова одрживог развоја“. *Прва радна група* је покривала питања из области као што су заштита животне средине, урбанизам и просторно планирање, саобраћај и енергетика, инфраструктура. *Друга група* је покривала питања из области економског развоја, пољопривреде, туризма и тржишта рада, док је *трећа група* покривала области друштвеног развоја, и то: образовање, културу, спорт, социјалну заштиту и здравство. Састав Форума партнера и тематских радних група дат је у Анексу 7.1 овог документа.

У фази реализације први корак био је **Преглед и оцена постојећег стања**. У овом кораку спроведени су прикупљање и обрада података из примарних и секундарних извора. У оквиру овог корака, комбинацијом примарног (коришћењем упитника) и секундарног (прикупљањем података из званичне статистике) прикупљања података, за општину, урађене су, од стране секторских експерата СКГО, следеће анализе: 1) Анализа административних капацитета општине; 2) Анализа у области образовања; 3) Анализа у области пољопривреде; 4) Анализа у области привредног развоја; 5) Анализа у области социјалне заштите; 6) Анализа у области урбанизма; 7) Анализа у области животне средине; 8) Анализа финансијских капацитета општине. Интегралне верзије наведених анализа дате су Анексу 7.3 овог документа.

Секторске анализе употпуњене су **СВОТ анализом**, која је спроведена са члановима Општинског тима и представницима тематских радних група за израду Плана развоја, на радионици одражној 20.09.2022. Резултати СВОТ анализе приказани су Анексу 7.2 овог документа.

28.10.2022. одржан је **уводни састанак Форума партнера** на коме су представљени кључни налази анализа постојећег стања по областима и отворена уводна дискусија са заинтересованим странама, у процесу израде Плана развоја.

Спроведена свеобухватна анализа постојећег стања била је предуслов за наредни корак - **дефинисање визије, приоритетних циљева и мера.**

Визија која представља изјаву о жељеном стању у будућности, добијена је процесом консултација на састанцима тематских група и партнерског форума. Она је дефинисана тако да с једне стране буде концизна, инспиративна и амбициозна, али и достижна и корисна за следећи корак – дефинисање приоритетних циљева развоја.

Приоритетни циљеви су пројекције жељеног стања које доприносе остварењу визије, а постижу се спровођењем мера, односно групе мера, при чему се свака мера, односно група мера обавезно везује за конкретан посебан циљ. Приоритетни циљевии су утврђени тако да буду специфични, мерљиви, достижни, реални и временски одређени а на нивоу сваког циља дефинисани су показатељи исхода.

За потребе дефинисања визије и приоритетних циљева одржане су две радионице са општинским тимом и представницима тематских група. На првој радионици израђен је нацрт визије и утврђени су приоритетни проблеми по областима. Након тога уследила је друга радионица, на којој је даље финализован нацрт визије и утврђени приоритетни циљевии, а на основу дефинисаних приоритетних проблема.

Такође, направљена је веза са **Циљевима одрживог развоја (Агенда 2030)**, односно урађена је локализација циљева и индикатора циљева одрживог развоја¹.

Мере представљају активности чије се предузимање планира ради остварења приоритетних циљева, односно достизања постављене визије. Оне могу бити различите по својој врсти и начину деловања, а за остварење постављеног циља потребна је реализација једне или више мера, које могу бити међусобно условљене и повезане. У кратком опису мера одређен је очекивани временски рок за остваривање мера (кратки – у прве две године спровођења плана, средњи – од треће до пете године, и дуги – од шесте до осме године спровођења) као и одговорна страна за спровођење мера. Такође, утврђени су и очекивани извори за финансирање мера, а где је то било могуће и смислено, дата је процена коштања сваке од мера.

Дефинисање оквира за праћење, евалуацију и извештавање са структуром одговорности је био завршни корак у изради документа и састоји се у дефинисању активности и одређивању одговорности за спровођење Плана развоја. Оно укључује процесе праћења спровођења, извештавање о процесу спровођења и оцену спровођења Плана развоја.

¹ *Агенда 2030* је усвојена на самиту Уједињених нација одржаном 2015. године и представља јединствену стратегију која подразумева мобилизацију ресурса свих држава како би били остварени циљевии до 2030. *Агенду* чини 17 циљева, и у оквиру њих 169 подциљева мерених уз помоћ 231 показатеља којима се дају смернице свим државама које је потребно да их усвоје и прилагоде сопственим приоритетима. Циљевии одрживог развоја се спроводе не само на националном, већ и на регионалном и локалном нивоу, а прилагођавање глобалних циљева нижим нивоима планирања посматра се као "локализација циљева одрживог развоја". Локализација се односи на то да локалне власти у процесу планирања подржавају циљевии одрживог развоја акцијама одоздо према горе и да заједно са представницима цивилног и приватног сектора локализују глобалне циљевии и стављају их у локални контекст, односно интегришу их у планове развоја свој локалне заједнице.

Последњу фазу представља фаза **усвајања Плана**, у којој израђени нацрт Плана развоја, након завршених консултација, усваја Веће ЈЛС, које га ставља на јавну расправу, након чијег спровођења се предлог подноси **Скупштини општине на усвајање**.

2 Преглед и оцена постојећег стања

2.1. Социо- економска анализа општине Бољевац - извод²

Уводни подаци

Општина Бољевац простире се на површини од 828 km², у долини Црног Тимока, у Тимочкој крајини, између планинских венаца Кучајских планина, Самањца, Ртња, Тумбе, Слемена и Тупижнице. Окружена је општинама Сокобања, Ражањ, Параћин, Деспотовац, Бор, Зајечар и Књажевац. Надморска висина општине Бољевац креће се у распону између 260 и 1.600 метара. Најмаркантнију тачку у рељефу Бољевца представља, поред Ртња, композитна долина Црног Тимока са алувијалним равнима дуж целог тока и очуваним старим терасама (Валакоње, Подгорац).

У административном смислу Бољевац припада Зајечарском округу. Подручје општине Бољевац је релативно добро повезано друмским саобраћајницама. Магистрални коридор Параћин-Зајечар пресеца општину правцем исток-запад и преко превоја Столице (601мнв) повезује долину Тимока са Поморављем, односно са аутопутем Београд-Ниш.

Општину чини 20 насеља: једно градско и 19 сеоских насеља. На основу процене становништва за 2021. годину, општина Бољевац има 10.692 становника³. Према последњим званичним подацима Пописа становништва из 2011. године у Бољевцу је живело 12.994 становника. Од укупног броја, градско становништво чинило је 4.484 (34.5%), а сеоско 8.510 становника (65.5%). Густина насељености општине је 13 становника на 1 км².

Према степену развијености јединица локалних самоуправа (ЈЛС), општина Бољевац спада у трећу групу⁴ коју чини 47 недовољно развијених јединица локалних самоуправа чији је степен развијености у распону од 60% до 80% републичког просека.

² Комплетна а социо-економска анализа налази се у прилогу

³ Извор: Републички завод за статистику, http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Boljevac_EURSRB002002003002.pdf

⁴ Извор: Развојна агенција Србије, <http://ras.gov.rs/uploads/2017/09/mapa-uredba-sr-eng.pdf>

Становништво

Резултати пописа 2011. године, као и процене у наредним годинама, указују на присуство и повећање интензитета неповољних демографских појава и процеса са којима се већ деценијама суочава како Србија, тако и општина Бољевац и општине у њеном окружењу. Приметно је смањење укупног броја становника, природна депопулација, миграциони процеси и демографско старење које детерминише прилично ограничавајући популациони оквир формирања радног контингента, а самим тим и активног становништва.

У периоду 2011-2021, број становника општине се смањио за 17,7%, односно општина је изгубила 2.302 становника. Разлоге у смањењу броја становника треба пре свега тражити у миграцијама претежно младог становништва ка индустријски развијенијим центрима, те значајном негативном природном прираштају, који је износио -29, 2021. године. Овом тренду нарочито доприноси континуирани одлив становништва из сеоских насеља.

ЖИВОТНА СРЕДИНА И КОМУНАЛНА ИНФРАСТРУКТУРА

Пијаћа вода и хидрологија

Општина Бољевац простире се у долини реке Црни Тимок. Друга значајна река општине је Арнаута. Посебну специфичност овог краја представљају бројни водотокови који потичу из јаких врела. Такође, на кречњачким теренима Кучаја налази се већи број подземних водених токова.

Спроведена испитивања површинских вода из 2020. године⁵ указују да је еколошки статус Црног Тимока умерен до лош, а еколошки потенцијал слаб до лош.

Бујични токови представљају опасност на деловима општинског простора и на њима је неопходна интервенција. Неопходна је и регулација и уређење тока Црног Тимока на више места на току кроз општину. На нивоу насеља Бољевац предвиђа се наставак уређења водотокова Арнауте, потока Змијанац и формирање вештачког језера са браном на потоку Змијанац који има улогу заштите градског подручја од поплава.

Становништво општине Бољевац снабдева се водом за пиће са изворишта Миловштица и изворишта Мрљиш са регионалног водовода Боговина.

Према подацима званичних испитивања исправности воде за пиће, вода за пиће доступна корисницима јавног водовода у општини Бољевац варира у погледу исправности. Охрабрује међутим податак да је испитивање Завода за јавно здравље Р. Србије из 2021. године показало исправност воде за пиће доступне корисницима јавног водовода.

Водоводна мрежа је дужине 87 km, са 3.110 прикључених домаћинстава⁶. Удео домаћинстава прикључених на јавни водовод износи 64.7% (2020. година), што је најмања покривеност у зајечарској области. Водовод у Бољевцу има техничких проблема у функционисању (погрешно трасиран део главног довода, појава ваздушних џепова), као и већи број нелегалних прикључака, који му смањују функционалност. Разводна мрежа је изведена од различитих материјала и отежано је њено одржавање. Главни цевовод садржи азбестно-цементне цеви и у лошем је стању. Снабдевање пијаћом водом отежано је у руралним насељима општине. Количина воде не задовољава потребе потрошача. У годинама са дужим сушним периодом насеље Ртањ нема довољну количину воде.

⁵ <http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2021/02/IZVE%C5%A0TAJ-GODI%C5%A0NJI-ZS-za-2020.pdf>

⁶ Devinfo база, подаци за 2021. годину [Профили, јануар 2023. године \(stat.gov.rs\)](https://stat.gov.rs)

Управљање отпадним водама

Канализациони систем постоји само у деловима насеља Бољевац. Испуштање употребљених вода врши се директним изливањем у водоток Арнауте. Неопходна је изградња Постројења за пречишћавање отпадних вода. Због карактеристика кречњачког терена постоји значајан ризик од загађења подземне издани. У центру Бољевца налазе се и два колектора атмосферске канализације који се изливају у Арнауту, али је шира мрежа атмосферске канализације скоро у потпуности пропала. Бољевац има сепаратну канализациону мрежу којом је покривено око 30% насеља. Изливање септичких јама представља један од горућих комуналних проблема насеља. ЈЛС континуирано у складу са могућностима буџета ради на унапређењу водоснабдевања и одвођења отпадних вода.

Дужина канализационе мреже износи 8 км и на њу је прикључено 1100 домаћинстава⁷, што представља 22,5% од укупног броја домаћинстава. Покривеност општине канализационом мрежом је значајно испод републичког и просека за зајечарску област.

Управљање чврстим отпадом

Управљањем комуналног отпада бави се јавно комунално предузеће "Услуга" Бољевац. ЈКП „Услуга“ не врши примарну селекцију отпада, те се сав комунални и грађевински отпад одлаже на општинску несанитарну депонију – сметлиште „Обла“. Плановима регионалног управљања отпадом предвиђена је изградња регионалне депоније „Халово“, на коју ће се одвозити отпад из општине Бољевац.

Системом организованог сакупљања чврстог отпада на територији општине Бољевац је покривено је 2.240 од укупних 4.495 домаћинстава, што је близу 50% домаћинстава.

Велики проблем општине представљају дивља сметлишта, којих према катастру дивљих сметлишта има 43, од којих се три налазе у приобалном појасу река и притока. Према званичним подацима, на дивљим сметлиштима депоновано је приближно 7.125,8 тона, што је готово 2.5 пута више у односу на 2017. годину, када је укупна количина одложеног отпада на дивљим сметлиштима износила приближно 2,986 тоне.

Енергија и енергетска инфраструктура

Електро-енергетска мрежа општине Бољевац је ниског напона, а због дотрајалости и недовољног пресека проводника, не обезбеђује потребну сигурност и квалитет напајања. Електро енергетску мрежу треба наставити развијати јер постоји мањак капацитета. Потребна је сукцесивна реконструкција нисконапонске мреже посебно у руралном залеђу општине.

Шуме и шумско земљиште

Површина територије под шумом је 41.537 хектара⁸, што износи 50% у укупној површини општине Бољевац. Степен пошумљености општине је значајно виши од степена пошумљености територије Републике Србије (29,1%). Заједно са пољопривредним земљиштем чини 96% укупне површине административног подручја.

⁷ DevInfo база, подаци за 2021. годину.

⁸ DenInfo база, податак за обрасту шумску површину, укупно (ha) 2020. године [Профили, јануар 2023. године \(stat.gov.rs\)](#)

Остале природне и предеоне вредности

На територији општине Бољевац налази се Споменик природе Боговинска пећина, којим управља Туристичка организација општине, затим, Специјални резерват природе Мала јасенова глава којим управља ЈП Србијашуме, и један део Специјалног резервата природе Ртањ, којим управља ЈП Србијашуме.⁹ Покренут је и поступак заштите подручја Кучај – Бељаница, као националног парка. Евидентиране су и бројне друге природне целине које су предвиђене за одређене степене заштите (Жљебура – клисура Радованске реке, врело Црног Тимока, врело Бук у изворишту реке Луковиће, јама Леденица на Ртњу итд.).

Путеви и саобраћајнице

Укупна дужина путне мреже на територији Општине је 219 км, од чега: а) 19% државних путева првог реда, б) 30% државних путева другог реда, и в) 51% општинских путева (око 112 км). Савремени коловоз (асфалт-бетон) заступљен је на свим државним путевима и на око 52% (58 км) општинских путева. Државни путеви заузимали су 2010. године 64,5 ха грађевинског подручја, а планским решењима ППО, њихова површина се увећала на 107,3 ха. Општински путеви такође су увећали површине које заступају, са 56 ха на 92,1 ха, а њихову мрежу чини 17 деоница укупне дужине од око 112 км. Сви општински путеви су задржани решењима ППО, али су планирани и коридори нових траса којима би се употпунила мрежа и остварила потпуна саобраћајна повезаност свих насеља у општини. Стање јавних путева, државних и општинских није задовољавајуће у погледу нарушености коловозне површине, променљиве ширине коловоза и осталих елемената који не омогућавају безбедно одвијање саобраћаја прописаним брзинама на појединим деоницама. На постојећим општинским путевима неопходна је рехабилитација коловоза од асфалта и на деоницама где је ширина попречног профила недовољна за одвијање двосмерног саобраћаја. Саобраћајна мрежа Бољевца дефинисана је насељским саобраћајницама првог и другог реда као и секундарном уличном мрежом. Неопходна је њихова рехабилитација и реконструкција, посебно секундарне саобраћајне мреже.

Пешачки саобраћај преовлађује у комуницирању унутар центра насеља и у стамбеним зонама. Бициклички саобраћај није обрађен планским документима. Јавни градски превоз није предвиђен. Приградски јавни превоз опслужује насеља која гравитирају Бољевцу као општинском средишту. Међумесни превоз обухвата релације ка главним регионалним и државним центрима.

ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ

Друштвени развој ЈЛС мерен индексом друштвеног развоја (ИДР) градова и општина је 2018. године био испод просека друштвеног развоја у Републици Србији – Бољевац ИДР 41.65, у односу на просечан ИДР у Србији 47.7, што је сврстава међу слабије развијене општине.¹⁰

Демографија

Демографска слика Бољевца је лошија у односу на већ неповољну слику Србије. Просечна старост становништва у Бољевцу, у 2021. години износила је 48 година, у односу на просек у Србији који је износио 44 године. Негативна стопа природног прираштаја 2,6 пута већа од просека Србије, а значајно је виши и индекс старења (Табела 1.).

⁹ Извод из Централног регистра - заштићена подручја, Завод за заштиту природе Србије, <https://www.zzps.rs/wp/centralni-registar/>

¹⁰ Извор: <http://sociojlnoukljucivanje.gov.rs/index/index.html>

Табела 1. Основни демографски подаци 2021.

ПОКАЗАТЕЉ	БОЉЕВАЦ	РЕПУБЛИКА СРБИЈА
ПРОСЕЧНА СТАРОСТ	48	44
СТОПА ПРИРОДНОГ ПРИРАШТАЈА	-29	-11
ИНДЕКС СТАРЕЊА	241	145

Извор: Девинфо база devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/

Депопулација и миграторна кретања су веома изражени, као и у осталим деловима Србије. Пројектовани број становника у 2041. години, са средњом варијантом миграција износи 7.161.

Образовање

Према подацима пописа становништва из 2011. године, образовна структура је следећа – 68% жена и 52% мушкараца старости 15 и више година, је без квалификација (без школске спреме, са непотпуном основном школом и завршном основном школом). 26% жена и 40% мушкараца има завршену средњу школу, док са вишим и високим образовањем 6% жена и 6% мушкараца старости 15 и више година.

Расходи за образовање у укупном буџету Бољевца показују тренд раста од 2019. године. У 2021. превазишли су висину просека општина у Србији, с тим што је главни разлог великих расхода основно образовање, док су расходи за предшколско образовање до 2021. године били нижи - око 7,8%. У 2021. години расходи су порасли на 11% буџета, што је просечан ниво у Србији.

Предшколско васпитање и образовање (ПВО)

Обухват деце ПВО системом у Бољевцу у периоду 2010 – 2020. показује следеће трендове и карактеристике:

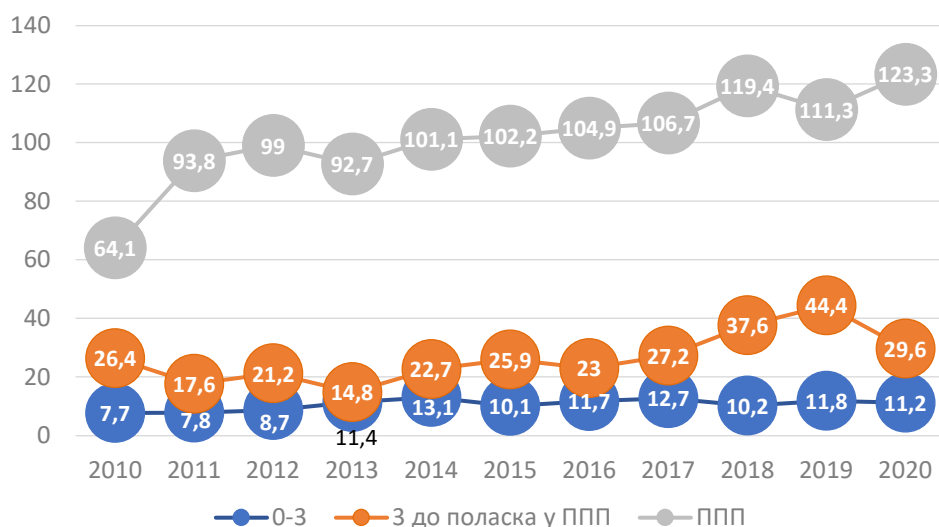
а) Припремни предшколски програм показује констатни тренд раста. Обухват се кретао од 64% 2010. године, преко 101% 2014. до необичних 123% обухвата у 2020. години;

б) Вртићки програм показује стабилан раст од 2010, када је обухват износио 26,4% до 2019. када је обухват био 44,4%. Затим у 2020. бележи се пад обухвата на 29,6%;

в) Јаслени програм у целом десетогодишњем периоду има најслабији обухват, који се креће од 7,7% у 2010. до 13,1% 2014, када је обухват био највећи. У последњој години праћења, 2020. обухват јасленим програмом износио је 11,2%.

Податке о обухвату на локалном нивоу треба узети са резервом, на шта и указује обухват који је виши од 100%, али и нижи од реалности из методолошких разлога.

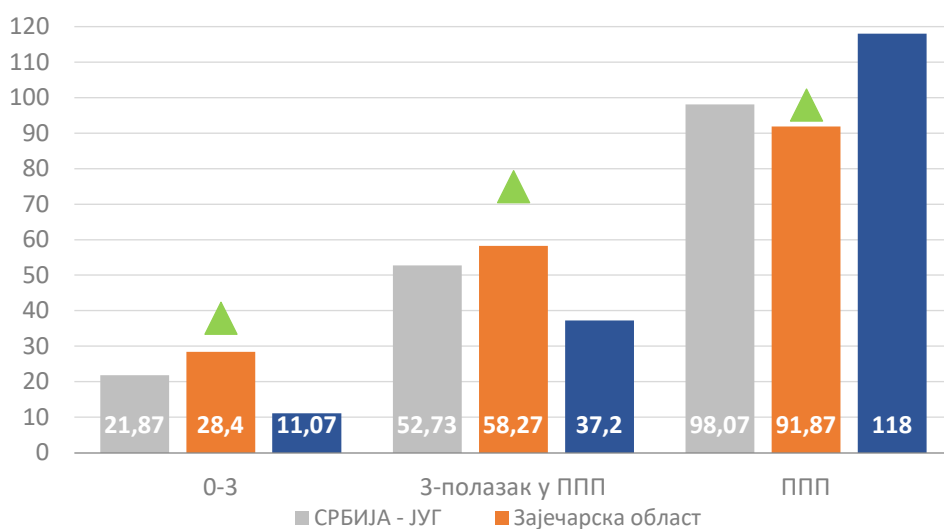
Графикон 1. Обухват деце ПВО (%), период 2010 – 2020.

Извор: Републички завод за статистику, ДевИнфо база (линк >>)

Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем је изузетно низак. Поређење трогодишњег просека¹¹ показује да је обухват врло низак како у поређењу са просеком подручја Србија – Југ тако и са Зајечарском области којој Бољевац припада, а посебно имајући у виду циљане вредности до 2030. године. Ово важи и за јаслени узраст где је обухват само 11%, у поређењу са скоро 30% у Зајечарској области, као и за вртићи узраст где је обухват само 37%, у поређењу са скоро 60% у Зајечарској области, и циљем од 75% за 2030. годину. Са друге стране обухват ППП-ом показује екстремно високе вредности вероватно из методолошких разлога.

Графикон 2. Обухват деце ПВО (у %), пресек за период 2018.-2020.

Извор: Трогодишњи просек калкулација аутора анализе на основу података РЗС, ДевИнфо база

¹¹ Трогодишњи просек је рађен да би се ублажио проблем флукуације података на општинском нивоу

У понуди ПВО доминира класичан целодневни програм. Не постоји никаква понуда флексибилних и/или алтернативних програма, сем у случају полудневног ППП програма.

Око 60% родитеља плаћа пун износ учешћа у трошковима ПВО, што је само мало више од просека Србије. Они који су ослобођени су ослобођени у потпуности, нема регресирања трошкова.

Основно и средње образовање

У Бољевцу постоје 3 матичне основне школе са 14 подручних (издвојених) одељења. Само једна матична школа се налази у градском насељу, док су преостале 2 школе и 12 подручних одељења у ванградском насељима. Просечан број ученика у основним школама је изузетно низак, посебно у подручним одељењима.

У Бољевцу се налази једна средња школа са 4 образовна профила, од којих су 2 профила четворогодишња и 2 трогодишња. Оба трогодишња и један четворогодишњи профил су дуални образовни профили, који образују ученике за потребе локалне привреде (машинска индустрија и угоститељство).

Социјална заштита

Обухват становништва програмом **новчане социјалне помоћи (НСП)** износи 3,7%, и нешто је виши од просека на подручју Србија-југ¹² (3,5%), и у Зајечарској области (3,2%). Обухват становништва програмом НСП је од 2018. године је у опадању, што је тренд у читавој земљи.

Обухват деце и младих (0-19) програмом **дечијег додатка (ДД)** у Бољевцу је низак, и износио је 2020. године 11,9%. У поређењу са подручјима Србија-југ (23,3%) и Зајечарске области (16,5%) обухват деце и младих програмом ДД знатно је нижи.

С обзиром на доходне критеријуме за остваривање права на ДД, обухват дечијим додатком је посебно низак ако се има у виду да општина Бољевац спада у трећу групу недовољно развијених ЈЛС,¹³ иако разлике у обухвату по општинама и градовима не могу да се припишу само економским факторима.

Удео расхода за социјалну заштиту у буџету ЈЛС износио је 2019. године 3,8% и био је изнад просека у Р. Србији (5-6%). Према подацима СКГО удео расхода за социјалну заштиту у буџету општине, у 2020. години је порастао на 5%, и износио је 23,5 милиона РСД.

Обим интервенције у **области услуга социјалне заштите** у надлежности ЈЛС у Бољевцу је мали. Удео укупних расхода за услуге социјалне заштите у буџету ЈЛС (0,48%) је знатно неповољнији од просека подручја Србија-југ (1,26%) у 2018. години.¹⁴ Укупни расходи за локалне услуге социјалне заштите у 2018. години су износили 2,3 милиона РСД, а расходи по становнику 200 РСД, више него двоструко мање од просека Србија-југ (500 РСД).¹⁵

У 2018. години у Бољевцу су се обезбеђивале **услуге помоћи у кући за старије и лични пратилац детета**.

¹² Подручје Србија-југ обухвата Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије.

¹³ Према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и локалне самоуправе за 2014. годину.

<https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SIGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredba/2014/104/1>

¹⁴ Сви подаци о услугама социјалне заштите у мандату ЈЛС су на основу истраживања Матковић и Страњаковић (2020). *Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији*, Београд: Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије.

¹⁵ Као и индикатор удео расхода за услуге у буџету ЈЛС, просек је непондерисан и не укључује ЈЛС које немају расходе за услуге.

Доступност **услуге помоћи у кући**, као најраспрострањеније услуге је лошија у односу на просек Србија–југ. У 2018. години, услуга је обезбеђена за 41 корисника просечно месечно, међу којима стари 65 и више година чине 88%. У укупном броју корисника који су претежно са урбаног подручја, жене су заступљене са 85%. Услуга се пружала 6 месеци, просечно 4 сата по кориснику недељно. *Јединични трошак*, индикатор ефикасности у 2018. години је износио 431 РСД, што је неповољније у односу на просек Србија–југ који је износио 349 РСД. Услугу помоћ у кући у Бољевцу обезбеђује пружалац из приватног профитног сектора са обезбеђеном лиценцом. То је вероватно и један од разлога што је јединични трошак значајно већи у односу на 2015. годину.

Услугу **лични пратилац** детета је у 2018. добијало просечно месечно само 2-оје деце до 18 година старости, са градског подручја. Услуга се пружала само 4 месеца, 2,5 сата дневно 5 дана у недељи. Јединични трошак, индикатор ефикасности у 2018. години је износио 470 РСД, значајно изнад просека Србија–југ (272 РСД). Пружалац услуге лични пратилац детета припада приватном профитном сектору са обезбеђеном лиценцом у 2018.

Укупни расходи за **материјалну подршку у надлежности ЈЛС** у Бољевцу у 2018. години износили су 12,4 милиона РСД, односно приближно 1.090 РСД по становнику.¹⁶ Од укупног буџета издвојено је 2,5% за ове намене. Приближно 3/4 материјалне подршке (9,5 милиона РСД, односно 77,2%) у Бољевцу додељивано је уз проверу материјалног стања 2018. године. Управо ова давања су посебно релевантна за смањење сиромаштва на локалном нивоу. Овај удео је знатно изнад просека Србија–југ, који је износио 57,5%. Од новчаних давања, поред једнократне помоћи један мањи део се односи на новчану помоћ за незапослене породиље.

Култура

Кључне институције културе у Бољевцу су: Културно-образовни центар Бољевац, Јавна библиотека и музеј Тимочке буне. Културни центар је добро опремљен и има реновирану биоскопску салу. За Јавну библиотеку је опредељен нови, одговарајући простор, који захтева адаптацију и опремање. Музеј Тимочке буне је у лошем стању и захтева значајна улагања ради реконструкције и санације, а затим и успостављања нове, савремене поставке.

ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ

Према степену развијености јединица локалних самоуправа (ЈЛС), општина Бољевац спада у трећу групу¹⁷, коју чини 47 недовољно развијених јединица локалних самоуправа чији је степен развијености у распону од 60% до 80% републичког просека. Упркос томе, општина располаже значајним производним и туристичким капацитетима. Од 1999. године друштвени производ у Бољевцу расте. Привредни развој карактерише постепено јачање малих предузећа и радњи, које су почеле све значајније да утичу на њен привредни живот.

Предузетништво, сектор малих и средњих предузећа

Структуру предузећа у највећем броју сачињавају она која су у приватном власништву и запошљавају до 10 радника. Доминанте гране привреде су: трговина (22%), шумарство (16%), производња (11%), туризам и кетеринг (7%) и грађевински радови (6%).

¹⁶ Сви подаци о материјалној подршци у мандату ЈЛС су на основу истраживања Матковић Г., Страњаковић М. (2020), „*Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији*“ Београд: Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије.

¹⁷ Извор: Развојна агенција Србије, <http://ras.gov.rs/uploads/2017/09/mapa-uredba-sr-eng.pdf>

Најзначајније компаније које послују на територији општине су: ФПМ Агромеханика (један од највећих произвођача пољопривредних машина у Југоисточној Европи), Био Енерџи поинт Београд – огранак Бољевац (произвођач дрвног пелета, са великим производним капацитетом и извозним потенцијалом), компанија Рамонда Ртањ доо Бољевац (управља савременим, модерним хотелом Рамонда на Ртњу, који је значајно допринео развоју туризма на територији општине Бољевац), Грин Енерџи поинт доо Београд – огранак Бољевац (комбинована електрана за производњу топлотне и електричне енергије у Бољевцу), Експлозивни Рудекс доо Београд (фабрика експлозива Ербо Бољевац, у Бољевцу), и ДОО Унимер Крушевац – огранак Унимер Неметали Мирово – Бољевац (надземна експлоатација минералних сировина, њихова прерада и израда бетонских производа).

Према подацима Агенције за привредне регистре (АПР), у 2022. години у Бољевцу је било активно 80 привредних друштава и 248 предузетника, односно укупно 328 привредних субјеката.

Број активних привредних друштава показује благи тренд раста од 2019. године, и креће се између 76 и 80. У истом периоду, и број предузетника показује тренд раста, од 229 у 2019. до 248 у 2022. години.

Привредна друштва у Бољевцу остварила су 2020. године укупне пословне приходе у износу од 3 милијарде РСД (око 25 милиона еура), док су предузетници стварили пословни приход у износу од 770 милиона РСД (6.5 милиона ЕУР).

Табела 2 – Тренд кретања броја активних привредних субјеката

Назив индикатора	Јединица мере	2019	2020	2021	2022
01. Број привредних друштава	Број	78	76	76	80
02. Број предузетника	Број	229	231	243	248

Извор: АПР [APR Mape Podsticaja i Razvoja](#)

Број активних привредних друштава на 1000 становника износио је у 2021. години 7, и значајно је мањи у односу на просек у РС (просек РС је 17 привредних друштава на 1000 становника). Број предузетничких радњи на 1000 становника 23 што је испод просека републике (просек РС је 39 предузетничких радњи је на 1000 становника)¹⁸.

Запосленост и незапосленост

Табела бр 3 – Преглед кретања броја запослених, незапослених и нето зарада 2019 - 2022

Кључни подказатељи	2019	2020	2021	2022
01. Број запослених	2.666	2.711	2.748	
02. Број незапослених	897	892	838	753
03. Просечна нето зарада (у РСД)	47.070	50.331	55.670	

Извор: <https://pretraga2.apr.gov.rs/APRMapePodsticaja/#>

Табела бр. 3 показује благи тренд раста броја запослених од 2019. до 2021, и истовремено благи тренд смањења броја незапослених. Нето зараде такође су у порасту.

¹⁸ Извор: <https://rsjp.gov.rs/cir/analiticki-servis/>

Анализа броја запослених у привредним субјектима показује да су у 2020. години привредна друштва у Бољевцу запошљавала 535 лица, а предузетници 265 лица. У периоду 2018 - 2020. бележи се тренд раста броја запослених у привредним друштвима, од 488 у 2018. години до 535 у 2020 (извор: АПР).

Анализа структуре незапослених структури стручне спреме, показује да готово 50% незапослених на евиденцији НСЗ је без квалификација (I и II степен стручне спреме). Посматрано по полу, исте године, од укупног броја незапослених, удео жена је износио 55,4%. Млади, 15 до 29 година старости, чине око 24% незапослених.

Туризам

Развој туризма у општини Бољевац је у замаху. Број гостију је увећан за 40% од 2009. године, а од 2016. године је кренула и категоризација приватног смештаја.

Очувана природа, мноштво руда, шума, пашњака, ловишта, чисти извори и воде, је оно што привлачи све већи број туриста у Бољевац. Једна од најлепших планина у Србији, Ртањ, налази се у овој општини. Две трећине грађана општине Бољевац живи на селу, те је у повоју и развој сеоског туризма.

У 2020. години коју је обележила пандемија вируса COVID-19 приметан је значајан пораст броја домаћих туриста у Бољевац. Број страних туриста је знатно мањи (у 2020. години општину Бољевац је посетило 1.234 туриста).

Табела бр. 4. Доласци туриста у општину Бољевац, 2019-2021.

Година	Укупно	Домаћи	Страни
2019	8.905	7.141	1.764
2020	13.060	11.826	1.234
2021	14.899	13.700	1.199

Извор: Републички завод за статистику, [Профили, јануар 2023. године \(stat.gov.rs\)](#)

Када је у питању број ноћења туриста у општини Бољевац, такође је приметан пораст током година, који је нарочито изражен у 2020. години када је број ноћења домаћих туриста био 105% већи у односу на 2019. годину. Број ноћења страних туриста је такође у порасту (у 2020. години 31.51% од укупног броја ноћења), мада се у 2021. години уочава значајан пад броја ноћења страних туриста.

Табела бр. 5 - Број ноћења туриста општине Бољевац

Година	Укупно	Домаћи	Страни
2019	25.865	14.071	11.794
2020	42.300	28.968	13.332
2021	33.738	31.249	2.489

Извор: Републички завод за статистику, [Профили, јануар 2023. године \(stat.gov.rs\)](#)

Подаци РЗС показују позитивне трендове у дужини боравка гостију који су већи од републичког просека, у 2020. Наиме, просечна дужина боравка гостију 2020. године је износила 6.6 дана, што је значајно више него републички просек од 3.15 дана. Томе доприноси дужи боравак страних туриста у 2020. години од 10.8 дана. Међутим, 2021. године бележи се значајан пад просечног броја ноћења страних туриста, док је просек ноћења домаћих туриста сличне вредности.

Табела бр. 6 - Просечан број ноћења туриста у општини Бољевац, 2019-2021.

Просечан број ноћења туриста	2019	2020	2021
Домаћи	2.0	2.4	2.3
Страни	6.7	10.8	2.1

Извор: Републички завод за статистику, [Профили, јануар 2023. године \(stat.gov.rs\)](#)

Пољопривреда

Пољопривреда је значајна привредна грана у Бољевцу. Природни ресурси Бољевца представљају одличну основу за развој пољопривреде – велика површина под шумама, доступност воде за наводњавање, повољни климатски и земљишни услови. Површина расположивог пољопривредног земљишта се увећала у периоду од 2012, када је износила 25.942 ха, до 2018. године, када је нарасла на 40.126 ха. Просечна површина ПГ је 7,91 ха и виша је од просека Јужне Србије (6.28 ха).

Чак 66% становништва општине се бави пољопривредом. Према подацима РЗС у 2018. години, у Бољевцу је евидентирано 2.967 пољопривредних газдинстава (ПГ), што је незнатно мање у односу на 2012. када је било регистровано 2.994 ПГ. Од укупног броја ПГ, регистрованих је свега 1.968 (2018), што упућује на закључак да се добар део ПГ баве некомерцијалном пољопривредом.

На значајно присуство некомерцијалне пољопривреде, указује и ниска специјализација ПГ. У Бољевцу преваладају мешовита газдинства, комбинација биљне и сточарске производње, док је тренд раста забележен у специјализацији ратарства и развоју воћарства. Специјализација газдинстава у протеклим годинама је промовисана посебно у области сточарства, воћарске производње и пчеларства.

Просечна економска величина ПГ у 2012. години износила је 4.300 еура, док је у 2018. години увећана на 6.066 еура, иако је и даље испод просека Р. Србије. Коцентрација економске снаге ПГ налази се у сточарским домаћинствима. Наиме, мешовита газдинства са сточарском производњом и специјализована газдинства са сточарском производњом чине 44% економске снаге свих домаћинстава у 2018.

Најзаступљенија старосна групација пољопривредних произвођача у Бољевцу су произвођачи преко 65 година старости, чији удео износи 47%. Мали је број младих који су носиоци пољопривредне производње. До 44 године старости, има их свега 9%. Жене чине преко 36% носилаца ПГ што је знатно више од просека у Р. Србији (19%).

Општина Бољевац последњих година усмерава пажњу на подршку пољопривредницима да заштите географско порекло својих производа. Тренутно на територији општине три производа носе ознаку географског порекла: Ртањски мед, Ртањски чај и Кривовирски сир.

Општина издваја значајна средства за развој пољопривреде. За спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја, у просеку се реализује око 5,5% купних расхода општине, што је више од просека издвајања ЈЛС и охрабрујући је податак за сектор пољопривреде.

3 Визија општине Бољевац

Бољевац је 2032. године еколошка, туристички развијена општина са уређеном инфраструктуром и прелепим зеленим површинама на обронцима Ртња. Социјално је одговорна и популационо јака заједница која омогућава миран и квалитетан породични живот, у окружењу погодном за развој пољопривреде, привреде, културе, образовања и спорта.

4 Приоритетни циљеви општине Бољевац

Развојни правац - Животна средина и инфраструктура	Развојни правац - Друштвени развој	Развојни правац – Економски развој
Приоритетни циљ 1 Успостављен савремен систем водоснабдевања и омогућена пијаћа вода грађанима Бољевца	Приоритетни циљ 1 Унапређен квалитет подршке и заштите социјално угрожених група урбаног и руралног становништва	Приоритетни циљ 1 Унапређен амбијент и подршка континуираном развоју сектора малих и средњи предузећа и предузетника
Приоритетни циљ 2 Развијен и функционалан систем управљања отпадним водама	Приоритетни циљ 2 Квалитетан систем предшколског васпитања и образовања (ПВО) доступан деци Бољевца	Приоритетни циљ 2 Унапређен амбијент за континуирани раст пољопривредних капацитета, продуктивности и сигурног пласмана производа
Приоритетни циљ 3 Успостављен одржив и функционалан систем управљања отпадом	Приоритетни циљ 3 Развијени услови за бављење спортом и рекреацијом грађана Бољевца	Приоритетни циљ 3 Максимално искоришћени туристички ресурси за бржи и свеобухватнији развој туризма и повећање броја туриста
Приоритетан циљ 4 Унапређен квалитет и безбедност саобраћајне инфраструктуре на територији општине	Приоритетни циљ 4 Развијени и оптимално искоришћени културни ресурси општине Бољевац	

Приоритетан циљ 5		
Уређени водотокови и успостављена одржива заштита од штетног дејства вода		

5 Мере за достизање приоритетних циљева и друге мере по правцима развоја

5.1 Развојни правац 1 - Животна средина и инфраструктура

Приоритетни циљ 1.1 Успостављен савремен систем водоснабдевања и омогућена пијаћа вода грађанима Бољевца	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	1.1.1 Удео домаћинстава повезаних на систем водоснабдевања	64.7% (2020)	80%
	1.1.2 Дужина водоводне мреже	103км (2022)	180км
	1.1.3 Удео испоручене воде за пиће (односно запремине испоручене и захваћене воде за пиће)	58.8% (2019)	80%
<p>Образложење</p> <p>Становништво општине Бољевац снабдева се водом за пиће са изворишта Миловштица и изворишта Мрљиш са регионалног водовода Боговина. Водоводна мрежа је дужине 87 km (2020), а на основу изведених података ЈЛС из 2022. 103км, са 3.110 прикључених домаћинстава¹⁹. Удео домаћинстава прикључених на јавни водовод износи 64.7% (2020. година), што је најмања покривеност у зајечарској области.</p> <p>Водовод у Бољевцу има техничких проблема у функционисању (погрешно трасиран део главног довода, појава ваздушних џепова), као и већи број нелегалних прикључака, који му смањују функционалност. Разводна мрежа је изведена од различитих материјала и отежано је њено одржавање. Главни цевовод садржи азбестно-цементне цеви и у лошем је стању. Снабдевање пијаћом водом отежано је у руралним насељима општине. Количина воде не задовољава потребе потрошача. У годинама са дужим сушним периодом насеље Ртањ нема довољну количину воде. На водоводној мрежи бележе се значајни губици воде. Према подацима РЗС, из 2019. године, у Бољевцу је укупна количина захваћене воде износила 498 хиљада м3, док је испоручено 293 хиљада м3, односно 58.8% захваћене воде.</p>			
<p>Мере за остварење приоритетног циља 1.1</p>			
<p>1.1.1 Изградња и реконструкција примарне водоводне мреже</p> <p>Мера подразумева реконструкцију дотрајалих цементно-азбестних цеви у мрежи због којих се јављају огромни губици у водоводној мрежи. Ово проузрукује отежано водоснабдевање. Такође ова мера подразумева и изградњу водоводне мреже у селима која је немају. Циљ</p>			

¹⁹ DevInfo база, подаци за 2021. годину [Профили, јануар 2023. године \(stat.gov.rs\)](https://stat.gov.rs)

реконструкције постојеће дотрајале мреже је да се смање губици на водоводној мрежи, а кроз изградњу нове стварају се услови за снабдевање безбедном пијаћом водом из јавног водовода скоро свих домаћинстава у општини.

Предвиђене активности у оквиру мере: замена дотрајалих цеви и цеви од небезбедних материјала, Припрема пројектне (техничке) документације, издавање дозволе за изградњу, извођење радова на изградњи примарне водоводне мреже

Процењена потребна средства: 800.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Локална самоуправа, Министарство за јавна улагања, Министарство животне средине, ЕУ фондови*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС и ЈКП

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

1.1.2 Унапређење капацитета ЈКП за ефикасно и ефективно управљање водоводном мрежом

Јавно комунално предузеће „Услуга“ Бољевац има потребу за запошљавањем стручног кадра који ће се бавити бољом организацијом рада, као и потребу за одговарајућом опремом за рад. Ова мера је приоритизована као кључна, зато што је кадровска структура запослених недовољна и неадекватна за све већи обим послова. Такође, техничка опрема је застарела и не одговара у потпуности обиму посла. У оквиру ове мере спровешће се реорганизација ЈКП „Услуга“ у погледу унапређења кадровских капацитета. У оквиру повећања техничких капацитета набавиће се нова опрема за обављање комуналне делатности.

Предвиђене активности у оквиру мере: Запошљавање стручних људи (2 дипл. инж.: машински и грађевински смер), Нови план рада са предлозима за ефикасно обављање послова и унапређење техничких капацитета, набавка недостајуће опреме (цистерна за воду)

Процењена потребна средства: 50.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно (*ЈЛС*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈКП

Рок за реализацију: средњи рок, од 3 до 5 година

1.1.3 Аутоматизација система водоснабдевања

Ова мера је приоритизована као кључна, зато што је редовно читавање потрошње на мерним инструментима врло важно и за ЈКП „Услуга“, као управљача водовода, тако и за потрошаче. Добија се већа база података о испорученој води, о евентуалним кваровима на мрежи, смањује се број рекламација потрошача и повећава задовољство корисника пруженом услугом.

Систем за мониторинг водоводне мреже који кроз праћење вредности протока, притиска и шума омогућава тренутно лоцирање зоне места истицања воде из цеви. Краће време откривања места квара омогућава брзо отклањање узрока истицања и смањивање губитака воде из система. Поред тога, потребно је обезбедити преносне инструменте за теренске екипе којима се при изласку на терен тачно одређује траса подземних металних и неметалних водоводних инсталација и прецизно одређује место истицања воде из цеви. Систем ће бити комплетиран спектром сензора, елементима регулисања и регистровања, као и решењима за аутоматизацију и надзор процеса и система водоводне мреже.

Предвиђене активности у оквиру мере: извођење радова према постојећој документацији, израда додатне документације, извођење радова у складу са допунском документацијом

Процењена потребна средства: 60.000.000,00 рсд
Извор финансирања: интерно и екстерно (*Министарство за јавна улагања, Министарство животне средине, ЈЛС, ЕУ фондови, други донатори*)
Одговорна страна за имплементацију мере: ЈКП и ЈЛС
Рок за реализацију: дуги, преко 5 година

1.1.4 Изградња секундарне водоводне мреже

Да би систем водоснабдевања био комплетан и могао да обезбеди здраву пијаћу воду целокупном становништву општине Бољевац, неопходна је изградња секундарне водоводне мреже, са прикључцима до потрошача.

Предвиђене активности у оквиру мере: Припрема пројектне (техничке) документације, решавање имовинско-правних односа, издавање дозволе, извођење радова

Процењена потребна средства: 450.000.000,00 рсд
Извор финансирања: интерно и екстерно (*ЈЛС, Фондови ЕУ, Министарство за јавна улагања, Министарство заштите животне средине и други донатори*)
Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС и ЈКП
Рок за реализацију: дуги, преко 5 година

Допринос Циљевима одрживог развоја (ЦОР)

ЦОР 6: Успоставити санитарне услове и приступ пијаћој води за све

ЦОР 6.3 До краја 2030 унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати расипање и на најмању могућу меру свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непрочишћених вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу

Приоритетни циљ 1.2 Развијен и функционалан систем управљања отпадним водама	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	1.2.1 Дужина канализационе мреже (км)	8 км (2020)	23 км
	1.2.2 Удео домаћинстава прикључених на канализациону мрежу (%)	22.5% (2020)	60%
	1.2.3 Количина прерађених отпадних вода испуштених у систем	80.000 м3 (2018)	200.000м3

Образложење

У општини Бољевац, канализациони систем постоји само у појединим деловима насеља. Бољевац има сепаратну канализациону мрежу којом је покривено око 30% насеља. Дужина канализационе мреже износи 8 км и на њу је прикључено 1100 домаћинстава²⁰, што представља 22,5% од укупног броја домаћинстава. Покривеност општине канализационом мрежом је значајно испод републичког просека за зајечарску област. Изливање септичких јама представља један од горућих комуналних проблема насеља.

²⁰ DevInfo база, подаци за 2021. годину.

Испуштање употребљених вода врши се директним изливањем у водоток Арнауте. Због карактеристика кречњачког терена постоји значајан ризик од загађења подземне издани. Према последњим расположивим подацима РЗС, из 2018. године, 80 хиљада м3 отпадних вода је испуштено у системе за одвођење отпадних вода, и исто толико је прерађено. Систем за пречишћавање отпадних вода (ПОВ) није у функцији од 2019. године, када је у потпуности испражњен базен у систему. Да би се превенирало загађење водотокова и земљишта, неопходна је изградња Постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ). У центру Бољевца налазе се и два колектора атмосферске канализације који се изливају у Арнауту, али је шира мрежа атмосферске канализације скоро у потпуности пропала.

Мере за остварење приоритетног циља 1.2

1.2.1 Изградња канализационе мреже

Изградња канализационе мреже у Бољевцу је један од кључних приоритета, јер на целој територији општине постоји свега 8 км изграђене канализационе мреже. Мера подразумева даљу изградњу канализационе мреже, ради осигурања контролисаног одвођења отпадних вода из домаћинства и индустрије, која ће се пречистити и испуштати у реципијент без нарушавања животне средине.

Предвиђене активности у оквиру мере: решавање имовинско-правних односа, прилагођавање неповољној конфигурацији терена кроз пројектну документацију, израду пројектно-техничке документације за рурално подручје, извођење радова

Процењена потребна средства: 425.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Министарство за јавна улагања, Министарство животне средине, ЈЛС, фондови, кредити*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС, ЈКП

Рок за реализацију: преко 5 година

1.2.2 Изградња Постројења за пречишћавање отпадних вода (ППОВ)

Изградња Постројења за пречишћавање отпадних вода приоритетан је пројекат општине Бољевац из области заштите животне средине. Систем за ПОВ у Бољевцу није у функцији од 2019. године, када је испражњен базен у систему. Овом мером планира се изградња три постројења, и то у Бољевцу, Боговини и Ртњу. Планирани систем треба да третира комуналне отпадне воде из насеља, као и индустријске отпадне воде. На тај начин осигураће се заштита водотокова, јер ће се захваљујући ППОВ пречишћена вода из колектора испуштати у реципијент. Капацитет постројења треба да буде: Бољевац 5000 ЕС, Боговина 400 ЕС и Ртањ 400 ЕС.

Предвиђене активности у оквиру мере: израда пројектно-техничке документације за рурално подручје, извођење радова према пројектној документацији

Процењена потребна средства: 200.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Министарство за јавна улагања, Министарство животне средине, ЈЛС, Фондови ЕУ*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС и ЈКП

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

Допринос Циљевима одрживог развоја (ЦОР)

ЦОР 6: Успоставити санитарне услове и приступ пијаћој води за све

ЦОР 6.3 До краја 2030 унапредити квалитет воде смањењем загађења, елиминисати

расипање и на најмању могућу меру свести испуштање опасних хемикалија и материјала, преполовити удео непрочишћених вода и значајно повећати рециклирање и безбедну поновну употребу на глобалном нивоу

Приоритетни циљ 1.3 Успостављен одржив и функционалан систем управљања отпадом	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	1.3.1 Удео домаћинстава обухваћених организованим сакупљањем отпада	50%	80%
	1.3.2 Удео чврстог отпада који се селектује и припрема за даљи третман	0%	60%
	1.3.3 Број дивљих депонија	43	25

Управљањем комуналног отпада бави се јавно комунално предузеће "Услуга" Бољевац. ЈКП „Услуга“ не врши примарну селекцију отпада, те се сав комунални и грађевински отпад одлаже на општинску несанитарну депонију – сметлиште "Обла". Плановима регионалног управљања отпадом предвиђена је изградња регионалне депоније „Халово“, на коју ће се одвозити отпад из општине Бољевац.

Системом организованог сакупљања чврстог отпада на територији општине Бољевац је покривено 2.240 од укупних 4.495 домаћинстава, што је близу 50% домаћинстава.

Велики проблем општине представљају дивља сметлишта, којих према катастру дивљих сметлишта има 43, од којих се три налазе у приобалном појасу река и притока. Према званичним подацима, на дивљим сметлиштима депоновано је приближно 7.125,8 тона, што је готово 2.5 пута више у односу на 2017. годину, када је укупна количина одложеног отпада на дивљим сметлиштима износила приближно 2,986 тоне.

Мере за остварење приоритетног циља 1.3

1.3.1 Уређење - санација несанитарне депоније Обла

Редовно одржавање Обле је текућа обавеза ЈКП "Услуга" (сабијање отпада, насипавање земљом...). По успостављању Регионалног центра за управљање отпадом, потребно је санирати и рекултивисати несанитарну депонију „Обла“, а у складу са Решењем о грађевинској дозволи за санацију, затварање и рекултивацију несанитарне депоније "Обла", на К.П. бр. 10189 КО Јабланица. По затварању депоније, на тој локацији планирана је изградња Трансфер станица, на којој ће се вршити претовар отпада за даљи транспорт у оквиру региона.

Предвиђене активности у оквиру мере: ревизија пројектне документације, спровођење потребних геолошких и хидрогеолошких истраживања, спровођење потребних радова на санацији, припрема простора у складу са Уредбом о одлагању отпада, мониторинг депоније

Процењена потребна средства: 20.417.634,00 рсд (без ПДВ-а; Решење о грађевинској дозволи из 2019. године)

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Министарство за јавна улагања, Министарство животне средине, ЈЛС, Фондови ЕУ*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈКП "Услуга" Бољевац

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

1.3.2 Санација дивљих депонија

Редовно чишћење дивљих депонија је текућа обавеза ЈКП "Услуга" (сваке године се доноси Програм чишћења ДД) и један од приоритета општине у области заштите животне средине. За комплетно уклањање свих ДД на територији општине урађен је Пројекат уклањања дивљих депонија. За реализацију пројекта очекује се суфинансирање Министарства заштите животне средине.

Предвиђене активности у оквиру мере: ревизија пројекта уклањања дивљих депонија, физичко уклањање дивљих депонија, успостављање редовног и интензивног инспекцијског надзора - контроле, измена и допуна одлуке о повећању висине казни, доследна примена казних мера, постављање аброл контејнера

Процењена потребна средства: 8.382.376,97 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (ЈЛС, Министарство за јавна улагања, Министарство животне средине и др)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈКП "Услуга" Бољевац, ЈЛС

Рок за реализацију: кратак до 2 године

1.3.3 Организовање сакупљања отпада у сеоским срединама

Проширивање територије са које се организовано одвози отпад, на све месне заједнице, неопходна је мера којом би се превенирало даље формирање дивљих депонија, с обзиром на чињеницу да их на територији општине Бољевац има много. Ово би допринело значајно чистијем окружењу, што је велики предуслов за развој руралног туризма.

Предвиђене активности у оквиру мере: набавка додатног камиона за одвожење смећа, постављање нових контејнера у селима у којима нису постављени, повећање броја контејнера у селима у којима су постављени, организовање одвожења смећа.

Процењена потребна средства: 20.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно (ЈЛС)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈКП „Бољевац“ и ЈЛС

Рок за реализацију: кратак до 2 године

1.3.4 Унапређење информисаности и свести грађана о значају адекватног одлагања и селектовања отпада

У оквиру ове мере спровешће се едукација и информисања грађана о начину примарне селекције комуналног отпада са циљем смањења трошкова комуналних услуга. Едуковати грађанство о значају примарне селекције отпада и компостирању. Потребно је грађанима на јасан и пријемчив начин објаснити важност и предности правилног одлагања отпада, одговорности сваког појединца за очување и начинима одговорног поступања према животној средини.

Предвиђене активности у оквиру мере: организовање едукација грађанстава по месним заједницама, организовање едукација ђака у школама, обезбеђење едукативног материјала

Процењена потребна средства: 500.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (ЈЛС, Министарство животне средине и други донатори)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈКП и ЈЛС

Рок за реализацију: кратак до 2 године

1.3.5 Изградња трансфер станице у Бољевцу

Изградња Трансфер станице планира се на локацији садашње несанитарне депоније Обла, коју је потребно санирати и затворити. На трансфер станици ће се вршити претовар отпада за даљи транспорт у оквиру региона. Планирано је јавно-приватно партнерство који ће управљати Регионалним центром за управљање отпадом, и које ће бити одговорно за изградњу трансфер станице.

Предвиђене активности у оквиру мере: израда пројектне документације, решавање имовинско-правних односа, потписивање споразума ЈПП, извођење пројекта

Процењена потребна средства: 79.856.500,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (ЈЛС, Министарство за јавна улагања, Министарство животне средине и други донатори)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС и ЈКП

Рок за реализацију: дуги, преко 5 година

1.3.6 Изградња рециклажног дворишта

Изграђено рециклажно двориште, треба да буде окосница управљања отпадом. То је центар на којем ће се вршити секундарна селекција отпада, чиме се смањује количина комуналног отпада која се одвози на Облу, а у каснијем периоду у регионални центар. Из тог разлога је потребно изградити рециклажно двориште и успоставити сарадњу са овлашћеним оператерима за преузимање рециклабилног отпада.

Предвиђене активности у оквиру мере: реализација пројекта и дозволе за изградњу рециклажног дворишта, извођење пројекта - изградња инфраструктуре, набавка опреме.

Процењена потребна средства: 18.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (Министарство за јавна улагања, Министарство животне средине, Фондови ЕУ, ЈЛС)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈКП "Услуга" Бољевац и ЈЛС

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

1.3.7 Унапређење капацитета ЈКП за ефикасно и ефективно управљање отпадом

За потребе ефикасног и ефективног рада рециклажног центра, неопходно је унапредити капацитете Јавног комуналног предузећа. Предвиђена мера подразумева запошљавање нових радника (5), у оквиру ЈКП, а за потребе рада рециклажног дворишта.

Предвиђене активности у оквиру мере: запошљавање нових радника у оквиру ЈКП и њихово укључивање у рад рециклажног центра.

Процењена потребна средства: 6.000.000,00 рсд на годишњем нивоу

Извор финансирања: интерно (ЈЛС)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈКП „Услуга“ Бољевац

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

Допринос Циљевима одрживог развоја (ЦОР)

*ЦОР 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим
ЦОР 11.6 До 2030. смањити негативан утицај градова на животну средину мерен по глави становника, са посебном пажњом на квалитет ваздуха и управљање отпадом на општинском и другим нивоима*

Приоритетни циљ 1.4 Унапређен квалитет и безбедност саобраћајне инфраструктуре на територији општине	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	1.4.1 Удео општинских путева са савременим коловозом	52%	80%
1.4.2 Укупна дужина општинске путне мреже	112 км	150 км	
<p>Укупна дужина путне мреже на територији Општине је 219 км, од чега: а) 19% државних путева првог реда, б) 30% државних путева другог реда, и в) 51% општинских путева (око 112 км). Савремени коловоз (асфалт-бетон) заступљен је на свим државним путевима и на око 52% (58 км) општинских путева. Стање јавних путева, државних и општинских није задовољавајуће у погледу нарушености коловозне површине, променљиве ширине коловоза и осталих елемената који не омогућавају безбедно одвијање саобраћаја прописаним брзинама на појединим деоницама. На постојећим општинским путевима неопходна је рехабилитација коловоза од асфалта и на деоницама где је ширина попречног профила недовољна за одвијање двосмерног саобраћаја. Саобраћајна мрежа Бољевца дефинисана је насељским саобраћајницама првог и другог реда као и секундарном уличном мрежом. Неопходна је њихова рехабилитација и реконструкција, посебно секундарне саобраћајне мреже.</p>			
Мере за остварење приоритетног циља 1.4			
1.4.1 Асфалтирање путева у руралним подручјима			
<p>Ова мера омогућује повећање броја асфалтираних и уређених путева, што ће значајно допринети доступности туристичких локалитета, привредних субјеката и олакшати пољопривредну производњу, логистику и дистрибуцију производа. Побољшаће се начин управљања, заштите и одржавање јавних путева. Овом мером планира се изградња 38 км путева.</p> <p><i>Предвиђене активности у оквиру мере:</i> израда пројектно-техничке документације, извођење радова на асфалтирању путева у руралним подручјима</p> <p>Процењена потребна средства: 456.000.000,00 рсд Извор финансирања: интерно и екстерно (<i>Министарства РС, Фондови ЕУ и други донатори</i>) Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година</p>			
1.4.2 Уређење атарских путева			
<p>На територији општине развијена је мрежа атарских путева, којима је неопходно уређење, како би се олакшала пољопривредна производња, логистика и дистрибуција производа, те приступ туристичким локалитетима и засеоцима и појединим месним заједницама.</p> <p><i>Предвиђене активности у оквиру мере:</i> израда пројектно-техничке документације, извођење радова на уређењу атарских путева</p> <p>Процењена потребна средства: 100.000.000,00 рсд Извор финансирања: интерно и екстерно (<i>Министарства РС, Фондови ЕУ и други донатори</i>) Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година</p>			
1.4.3 Изградња путне сигнализације			
<p>Изградња и успостављање путне сигнализације неопходна је за унапређење видљивости</p>			

локалитета и путева. Потребна је вертикална и делом хоризонтална сигнализација за општинске путеве, као и за означавање природних, културних и историјских знаменитости на путу IB 36 и путу II реда 218.

Предвиђене активности у оквиру мере: израда пројектно-техничке документације, извођење радова на постављању путне сигнализације.

Процењена потребна средства: 3.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Министарство туризма, ЈЛС, и други донатори*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

1.4.4 Унапређење капацитета ЈКП за ефикасно и ефективно управљање саобраћајном инфраструктуром

Ради унапређења процеса рада у делу одвожења смећа и одржавања канализационе мреже потребна је набавка аутосмећара и цистерне за отпушавање канализације под високим притиском. За потребе квалитетног одржавања локалних и атарских путева потребна је набавка комбиноване радне машине (ровокопача).

Предвиђене активности у оквиру мере: припрема техничке документације за набавку, набавка машина

Процењена потребна средства: 50.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Министарство туризма, ЈЛС, и други донатори*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

Допринос Циљевима одрживог развоја (ЦОР)

ЦОР 9: Изградити отпорну инфраструктуру, промовисати инклузивну и одрживу индустријализацију и подстицати иновације.

ЦОР 9.1: Развити квалитетну, поуздану, одрживу и отпорну инфраструктуру, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, за подршку економском развоју и људском доброти, са фокусом на економски прихватљив и једнак приступ за све.

ЦОР 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим.

ЦОР 11.2: До 2030. обезбедити приступ сигурним, приуштивим, доступним и одрживим транспортним системима за све, побољшати безбедност на путевима, пре свега проширењем јавног превоза, с посебном пажњом на потребе оних у стањима рањивости, жена, деце, особа са инвалидитетом и старијих лица.

Приоритетни циљ 1.5 Уређени водотокови и успостављена одржива заштита од штетног дејства вода	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	1.5.1 Дужина регулисаних водотокова у општини	10 км (2022)	20 км
	1.5.2 Број пријава штете од поплава и ерозија	258 (2016)	10
Бујични токови у општини представљају опасност на деловима општинског простора и на њима је неопходна интервенција. Неопходна је регулација и уређење тока Црног Тимока на више			

места на току кроз општину. На нивоу насеља Бољевац, потребно је наставити радове на уређењу водотокова Арнауте, потока Змијанац и формирање вештачког језера са браном на потоку Змијанац који има улогу заштите градског подручја од поплава.

Мере за остварење приоритетног циља 1.5

1.5.1 Регулација водотокова

Ова мера подразумева изградњу и одржавање водних објеката за уређење водотока (регулациони објекти) и извођење радова на одржавању стабилности обала и корита водотока и одржавању његове пропусне моћи за воду, лед и нанос. Заштита од штетног дејства вода обухвата мере и радове за заштиту од поплава од спољних и унутрашњих вода и од леда, за заштиту од ерозије и бујица и радове на отклањању штетних последица поплава на водним објектима и кориту за велику воду. Овом мером у Бољевцу биће извршена регулација и уређење тока Црног Тимока кроз Луково, затим дела Подгорац-Тимок, а биће спроведени и радови на уређењу водотокова реке Арнауте и потока Змијанца.

Предвиђене активности у оквиру мере: набавка механизације и опреме, израда пројектне документације, решавање имовинско-правних односа, извођење радова, изградња регулационих грађевина

Процењена потребна средства: 150.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Министарство за јавна улагања, Министарство животне средине и други донатори, ЈЛС*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈКП и ЈЛС

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

Допринос Циљевима одрживог развоја (ЦОР)

ЦОР 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим
ЦОР 11.5: До 2030. значајно смањити број смртних случајева, број угрожених људи и директне економске губитке у односу на глобални бруто домаћи производ изазван катастрофама, укључујући и оне повезане са водом, усмеравајући пажњу на заштиту сиромашних и оних у стањима рањивости

5.2 Развојни правац 2 – Друштвени развој

Приоритетни циљ 2.1 Унапређен квалитет подршке и заштите социјално угрожених група урбаног и руралног становништва	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	2.1.1 Удео укупних расхода за услуге социјалне заштите у буџету ЈЛС	0.48% (2018)	2%
	2.1.2 Просечан број корисника свих услуга социјалне заштите месечно, на годишњем нивоу	38 (2022)	60
	2.1.3 Удео потпуно уређених и опремљених руралних амбуланти	50%	80%

Образложење:

Обим интервенције у области услуга социјалне заштите у надлежности ЈЛС у Бољевцу је недовољан у односу на потребе. Према јавно доступним подацима из 2018. године, удео укупних расхода за услуге социјалне заштите у буџету ЈЛС (0,48%) био је знатно неповољнији од просека подручја Србија-југ (1,26%).²¹ Укупни расходи за локалне услуге социјалне заштите у 2018. години су износили 2,3 милиона РСД, а расходи по становнику 200 РСД, што је више него двоструко мање од просека Србија-југ (500 РСД).²² Према подацима ЈЛС, у 2022. удео расхода локалног буџета за услуге социјалне заштите износио је 1% од укупног буџета ЈЛС, а финансиране су две услуге социјалне заштите – помоћ у кући за старије и лични пратилац детета. Просечан број корисника свих услуга месечно, у 2022. години износио је 38. Анализа приоритетних проблема у области социјалне заштите показала је да је недовољан обухват старих лица услугом помоћи у кући један од кључних проблема које треба решавати у наредном планском периоду. Наиме у Бољевцу скоро 30% становништва чини популација старија од 65 година. Упоредне анализе из 2018. године показују да је доступност услуге помоћи у кући у Бољевцу лошија у односу на просек Србија-југ. У 2018. години, услуга је обезбеђена за 41 корисника просечно месечно. Јединични трошак, индикатор ефикасности у 2018. години је износио 431 рсд, што је неповољније у односу на просек Србија-југ који је износио 349 рсд. Услугу помоћи у кући у Бољевцу обезбеђује лиценцирани пружалац из приватног профитног сектора. Услуга је скупа, а обухват недовољан у односу на потребе. Решење се препознаје у лиценцирању постојећег Центра за социјални рад за пружање наведене услуге.

Поред постојећих, већ развијених услуга, општини недостаје услуга саветовалишта за брак и породицу.

Рурално становништво посебно је угрожено, јер су им услуге здравствене заштите недовољно доступне. Руралне амбуланте су у веома лошем стању и не обезбеђују потребне услове за пружање адекватних услуга примарне здравствене заштите на руралном подручју.

Мере за остварење приоритетног циља 2.1**2.1.1 Повећање обухвата и капацитета услуге помоћи у кући**

Мера подразумева лиценцирање ЦСР Болевац за пружање услуге помоћи у кући. Процена је да би на овај начин био омогућен већи обухват корисника и да би услуга била доступнија на широј територији.

Предвиђене активности у оквиру мере: запошљавање потребних кадрова ради лиценцирања услуга од стране ЦСР, лиценцирање услуге од стране ЦСР, пружање услуге корисницима.

Процењена потребна средства: 3.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно

Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа, ЦСР

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

2.1.2 Увођење нове услуге – саветовалишта за брак и породицу

Редовним праћењем уочено је да је на територији општине Болевац у протеклих неколико година повећан број висококонфликтних развода и пријава за насиље у породици те да корисници који се нађу у овако стресним и кризним ситуацијама немају довољно знања и вештина да се носе са ситуацијом, заштите себе и своју децу, већ да им је потребна помоћ и

²¹ Сви подаци о услугама социјалне заштите у мандату ЈЛС су на основу истраживања Матковић и Страњаковић (2020). *Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији*, Београд: Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије.

²² Као и индикатор удео расхода за услуге у буџету ЈЛС, просек је непондерисан и не укључује ЈЛС које немају расходе за услуге.

подршка у томе. Као одговор на идентификоване проблеме, планира се увођење услуге саветовалишта за брак и породицу.

Предвиђене активности у оквиру мере: запошљавање нове особе у ЦСР, опремање просторије за рад, лиценцирање услуге од стране ЦСР, саветодавни рад са породицама и појединцима.

Процењена потребна средства: 6.500.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно

Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа, ЦСР

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

2.1.3 Адаптација и опремање постојећих сеоских амбуланти

У општини Бољевац, већина становника живи на селу, рурално становништво претежно је старије и захтева сталну здравствену заштиту. Отуда очување и адаптација руралних амбуланти је од великог значаја за општину Бољевац. Од укупно 16 руралних амбуланти, у наредном планском периоду неопходно је адаптирати и опремити 5 амбуланти у најмногољуднијим селима, у којима је лекар свакодневно присутан. То су амбуланте у селима: Подгорац, Боговина, Сумраковац, Савинац, Криви Вир.

Предвиђене активности у оквиру мере: израда пројектно-техничке документације, адаптација руралних амбуланти, опремање.

Процењена потребна средства: 20.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Локална самоуправа, фондови амбасада, ЕУ Фондови*)

Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа и Дом здравља

Рок за реализацију: дуги, преко 5 година

Допринос циљевима одрживог развоја

ЦОР 1: ``Окончати сиромаштво свуда и у свим облицима``.

ЦОР 1.3: ``Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући и најугроженије, и до краја 2030. обухватити значајан број сиромашних и рањивих``.

Остале мере од значаја за приоритетни циљ 2.1 Унапређен квалитет подршке и заштите социјално угрожених група урбаног и руралног становништва

2.1.4 Адаптација и опремање просторија Црвеног крста

Црвени крст је организација која постоји 147 година и један је од кључних актера социјалне заштите у локалној заједници. Постојећа зграда у којој Црвени крст Бољевац обавља своју делатност је стара и неусловна за рад. Зидови су оронули, влага је изнутра. Неопходно адаптирати и савременом опремом опремити просторије Црвеног крста, како би се дугорочно осигурали одговарајући услови за адекватан свакодневни рад са корисницима.

2.1.5 Унапређење кадровских капацитета Црвеног крста

Обим програмских активности организације Црвеног крста је огроман, захтеван и сложен, те захтева професионално ангажовање већег броја стручних сарадника, за реализацију јавних овлашћења Црвеног крста. Отуда је потребно овом мером обезбедити услове за повећање

броја запослених, стручних сарадника, који ће ефикасно и ефективно спроводити све програмске активности Црвеног крста.

Приоритетни циљ 2.2 Квалитетан систем	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
предшколског васпитања и образовања (ПВО) доступан деци Бољевца	2.2.1 Удео деце јасленог узраста обухваћен ПВО системом	11.2% (2020)	25%
	2.2.2 Удео деце вртићког узраста обухваћен ПВО системом	37% (2020)	60%
	2.2.3 Број деце вртићког узраста у сеоском подручју обухваћен ПВО системом	4 (2022)	30
<p>Образложење</p> <p>Обухват деце системом ПВО у Бољевцу је изузетно низак. Поређење трогодишњег просека²³ показује да је обухват врло низак како у поређењу са просеком подручја Србија – Југ тако и са Зајечарском области којој Бољевац припада. Ово важи и за јаслени узраст где је обухват само 11%, у поређењу са скоро 30% у Зајечарској области, као и за вртићки узраст где је обухват само 37%, у поређењу са скоро 60% у Зајечарској области, и циљем од 75% за 2030. годину. Обухватом предшколским припремним програмом је добар. У понуди ПВО доминира класичан целодневни програм. Не постоји никаква понуда флексибилних и/или алтернативних програма, сем у случају полудневног ППП програма. Обухват деце ПВО системом нарочито је слаб у руралном подручју. Капацитети Предшколске установе су недовољни.</p>			
<p>Мере за остварење приоритетног циља 2.2</p>			
<p>2.2.1 Инфраструктурно уређење и проширење вртића</p> <p>Ова мера је приоритизирана као кључна зато што је неопходно проширење и унапређење просторно-техничких услова у матичној згради Предшколске установе општине Бољевац. У оквиру ове мере преуредиће се унутрашњи простори и доградити вртић за пријем већег броја деце.</p> <p><i>Предвиђене активности у оквиру мере:</i> ревизија постојећег пројекта и добијање грађевинске дозволе, доградња вртића за пријем већег броја деце, изградња сале за спорт и приредбе, изградња просторије за васпитаче, опремање вртића одговарајућом опремом за рад са децом, ангажовање додатних кадрова.</p> <p>Процењена потребна средства: 30.000.000,00 рсд Извор финансирања: интерно и екстерно (<i>Локална самоуправа, Фондови ЕУ, Министарства</i>) Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа и ПУ „Наша радост“ Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година</p>			
<p>2.2.2 Унапређење обухвата деце ПВО програмима на сеоском подручју</p> <p>Обухват деце предшколским образовањем је нижи у сеоским срединама, сем у обавезном</p>			

²³ Трогодишњи просек је рађен да би се ублажио проблем флукуације података на општинском нивоу

припремном предшколском програму где је обухват релативно велики због обавезности. Недовољна доступност предшколског образовања значајно умањује квалитет живота, утиче негативно на социјализацију деце, као и на могућности за радно остваривање становника у сеоским срединама. Тренутно на сеоском подручју је само 4-оро деце вртићког узраста обухваћено системом ПВО, у селу Подгорац, а циљ је да се формирају групе у укупно 7 села.

Предвиђене активности у оквиру мере: креирање флексибилних програма боравка у вртићима, едукација и информисање становника сеоских подручја о важности укључивање деце у ПВО програме, формирање васпитне групе у селима за децу од 3 године до поласка у школу.

Процењена потребна средства: 5.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Локална самоуправа, Министарство просвете, Фондови ЕУ*)

Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа и ПУ

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

Допринос циљевима одрживог развоја

ЦОР 4: "Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућности за целоживотно учење".

ЦОР 4.2: До 2030. обезбедити да све девојчице и дечаки имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би били спремни за основно образовање

Приоритетни циљ 2.3 Развијени услови за бављење спортом и рекреацијом грађана Бољевца	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	2.3.1 Укупан број спортских објеката опремљених по савременим стандардима	1	5
	2.3.2 Број такмичења и спортских манифестација годишње	30	40
	2.3.3 Број деце и младих, чланова спортских клубова, просечно годишње	235	300
Образложење			
У овој области један од кључних идентификованих проблема је неадекватно стање објеката за спорт и рекреацију, као и недовољан број запослених у спорту, односно нестимулативни услови рада за запослене у спорту. Кључни актери који се баве развојем спорта у општини су: Спортски савез Бољевац, Установа за спорт Бољевац, два фудбалска клуба, један кошаркашки, један рукометни и један планинарски клуб. Интересовање међу младима и децом за разне спортске активности је све веће, али на њега није могуће одговорити у пуном обиму, будући да је постојећа инфраструктура недовољна да задовољи све потребе, а такође недостају и објекти за нове спортове, као што је базен.			
Мере за остварење приоритетног циља 2.3			
2.3.1 Унапређење постојеће спортске инфраструктуре			
Ова мера подразумева реновирање постојеће спортске хале, градског купалишта и два игралишта.			

Спортска хала је једини спортски објект који се користи и за потребе одржавања школског програма физичког васпитања и основне школе у Бољевцу и средње школе. Такође ову халу користе и сви клубови за своје тренинге и турнире, као и рекреативци. Као таква, кључни је спортски објект у општини. Објект је енергетски неефикасан и има великих проблема са загревањем зими, није реновиран практично од када је изграђен. Реновирање овог објекта је подразумева: замену дотрајалог паркета, дренажу око хале, због плављења свлационица у кишним и зимском периоду, замену расвете, неопходну термоизолацију.

Реновирање *градског купалишта* подразумева: увођење воде за пиће и туширање за посетиоце купалишта, адаптација постојеће зграде на купалишту, као и адаптација и санација постојећих спортских терена у оквиру купалишта.

Реновирање *игралишта* подразумева адаптацију два игралишта по стандардима и мерама безбедности, као и постављање видео надзора.

Предвиђене активности у оквиру мере: радови на реконструкцији спортске хале, израда пројектно-техничке документације за реновирање купалишта, радови на реновирању купалишта, израда пројектно-техничке документације за реновирање дечјих и спортских игралишта и радови на реновирању игралишта.

Процењена потребна средства: 200.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Министарство спорта, Локална самоуправа, Фондови ЕУ*)

Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа и Установа за спорт

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

2.3.2 Изградња нове спортске инфраструктуре

Ова мера подразумева изградњу: *балон сала и градског базена*.

Спортска хала у Бољевцу је преоптерећена, јер је једини спортски објект затвореног типа, који користе и обе школе у Бољевцу и сви клубови и рекреативци. Балон сала је потребна да би се растеретила Спортска хала која превасходно служи за часове физичког васпитања основне и средње школе до поподневних часова, а након тога служи за тренинге клубова. Нова балон сала би подстакла отварање нових клубова са новим спортским садржајима.

Градски базен би помогао школској деци да науче да пливају, да имају макар један час физичког на базену као и за рекреацију грађана.

Број деце и младих који су заинтересовани за разне спортске активности је све већи, али које није могуће реализовати услед недостатка потребне инфраструктуре као што су базен и балон хале.

Предвиђене активности у оквиру мере: израда пројектно-техничке документације за изградњу базена, радови на изградњи базена, израда пројектно-техничке документације за изградњу балон хале, радови на изградњи балон хале.

Процењена потребна средства: 300.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Локална самоуправа, Канцеларија за јавна улагања, Фондови ЕУ*)

Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа, Јавна установа за спорт

Рок за реализацију: дуги, преко 5 година

2.3.3 Унапређење кадровских капацитета за реализацију рекреативних и такмичарских спортских садржаја

Мера подразумева запошљавање недостајућих спортских кадрова и њихову едукацију, како би се успоставила неопходна структура спортских кадрова и то: тренера, фитнес инструктора,

инструктора пливања и спасиоца на базену. Наведени кадрови неопходни су за спровођење рекреативних и такмичарских спортских садржаја у општини.

Предвиђене активности у оквиру мере: запошљавање нових стручних кадрова (10 људи), едукација нових кадрова, финансијски подстицаји за постојеће спортске кадрове.

Процењена потребна средства: 3.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Локална самоуправа, Министарство спорта, Фондови ЕУ*)

Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа, Јавна установа за спорт и Спортски савез

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

2.3.4 Унапређење школског спорта

Мера подразумева улагање у спортску опрему, справе и реквизите, успостављање термина за школске секције у оквиру спортске хале, те развој и институционализовање сарадње између школа и градских клубова, као и организацију нових такмичења за школски спорт.

Предвиђене активности у оквиру мере: набавка нове спортске опреме, обезбеђивање термина за школске секције, организовање нових такмичења од стране савеза за школски спорт.

Процењена потребна средства: 2.000.000,00 рсд годишње

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Локална самоуправа, Министарство спорта*)

Одговорна страна за имплементацију мере: Јавна установа за спорт

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

Допринос Циљевима одрживог развоја

ЦОР 3: Обезбедити здрав живот и промовисати благостање за људе свих генерација
ЦОР 3.4: До 2030. смањити за једну трећину превремени морталитет од непрениосивих болести кроз превенцију и лечење и промовисати ментално здравље и благостање

Приоритетни циљ 2.4 Развијени и оптимално искоришћени културни ресурси општине Бољевац	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	2.4.1 Број посетилаца музеја на годишњем нивоу	200	400
	2.4.2 Број посетилаца (корисник/догађај) догађаја организованих у библиотеци на годишњем нивоу	507	1000
	2.4.3 Број посетилаца (корисник/догађај) дечјег узраста културним програмима у општини годишње	1800	2500
Образложење			
Кључне институције културе у Бољевцу су: Културно-образовни центар Бољевац, јавна библиотека и музеј Тимочке буне. Културни центар је добро опремљен и има реновирану биоскопску салу. За Јавну библиотеку је опредељен нови, одговарајући простор, који захтева			

адаптацију и опремање. Музеј Тимочке буне је у лошем стању и захтева значајна улагања ради реконструкције и санације, а затима и успостављања нове, савремене поставке. Културно-образовни центар организује различите културне програме, али одзив публике, односно грађана је незадовољавајући, па је потребно предузети одговарајуће мере, како би се постепено изградило интересовање грађана за културне догађаје и активности.

Мере за остварење приоритетног циља 2.4

2.4.1 Реновирање музеја Тимочке буне

Зграда старе апсане из шездесетих година 19. века реновирана је 1983. године и у њој урађена стална музејска поставка о Тимочкој буни. Зграда се налази на таквој локацији да је непрестано угрожена од површинских и подземних вода, дренажа око зграде није урађена. Данас је зграда Музеја прилично оштећена споља и изнутра, прилаз згради је такође руиниран и није доступан особама са инвалидитетом. Стална музејска поставка није мењана од 1983. године и прилично је застарела. 40 година није било озбиљнијих радова на и унутар зграде Музеја.

Ради очувања културног идентитета као и заштите културног наслеђа и повећања броја посетилаца потребно је реновирати музеј Тимочке буне.

Предвиђене активности у оквиру мере: радови на реновирању, опремање савременом опремом, развој нове поставке.

Процењена потребна средства: 15.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Фондови ЕУ, Локална самоуправа*)

Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа и КОЦ

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

2.4.2 Организовање рада општинске библиотеке у новом простору

Јавна библиотека „Бољевац“, до скоро је обављала свој раду у неадекватном простору. Од скоро је опредељен нови простор, који својом површином одговара потребама. Овај нови простор потребно је адекватно уредити и опремити за рад са корисницима и чување библиотетичког фонда, организовати и опремити читаоницу, дечје одељење, простор за продајну изложбу књига, простор за стручни рад, простор за организовање књижевних догађаја, и галеријски простор, који ће бити централно место изложбених и промотивних активности у Бољевцу.

Предвиђене активности у оквиру мере: дизајнирање и опремање целокупног ентеријера библиотеке.

Процењена потребна средства: 20.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (*Локална самоуправа, Министарство културе*)

Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа и Јавна библиотека Бољевац

Рок за реализацију: кратак до 2 године

2.4.3 Васпитавање и одгајање будуће публике за културне садржаје

Сви облици савременог стваралаштва у култури (литерарно, музичко-сценско, филмско, ликовно), културно наслеђе (материјално и нематеријално), као и традиционална култура морају бити присутни у одгајању и васпитавању будућих генерација. Уз образовање које стичу у школама, деци је неопходно приближити културне садржаје и од најранијег узраста васпитавати и развијати њихов културни укус.

Мера подразумева: повећање броја културних програма за децу, организовање едукативних радионица и предавања за све узрасте, организовање групних посета деце из вртића и

школске популације музеју, библиотеци, изложбама, концертима, позоришним представама, биоскопу.

Предвиђене активности у оквиру мере: едукација деце и родитеља о значају културног васпитања, креирање и реализација културних садржаја за децу, успостављање механизма за интензивнију сарадњу са васпитно-образовним установама у општини.

Процењена потребна средства: 1.000.000,00 рсд годишње

Извор финансирања: интерно

Одговорна страна за имплементацију мере: Локална самоуправа и установе културе у Бољевцу

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

Допринос циљевима одрживог развоја

ЦОР 11: Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, отпорним и одрживим.

ЦОР 11.4: Појачато напоре за заштиту и очување светског културног и природног наслеђа

Остали значајни циљеви и повезане мере у оквиру Развојног правца Друштвени развој

2.5 Унапређење и модернизација основног образовања у Бољевцу

2.5.1 Реновирање и адаптација постојеће зграде Основне школе "9. Српска бригада"

2.5.2 Реконструкција ОШ у Сумраковцу (активности на нивоу мере: решавање имовинско-правних односа, израда пројектно-техничке документације, радови на реновирању)

2.5.3 Реконструкција спортских терена ОШ "Ђорђе Симеоновић", у Подгорцу

2.6 Унапређење промоције и атрактивности средњих школа у Бољевцу

2.6.1 Нови програм подстицаја за упис средњих школа у Бољевцу (активности на нивоу мере: анализа добрих пракси и могућности подстицаја, развој програма и механизма подстицаја – услови, критеријуми, механизми примене, кампања за промоцију, пилотирање, евалуација, пуно спровођење подстицаја)

5.3 Развојни правац 3 – Економски развој

Приоритетни циљ 3.1 Унапређен амбијент и подршка континуираном развоју сектора малих и средњих предузећа и предузетника	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	3.1.1 Број активних предузетника на 1000 становника	23 (2021)	32
	3.1.2 Број активних привредних друштава на 1000 становника	7 (2021)	10
	3.1.3 Број запослених према општини рада	2233 (2021)	2500
	3.1.4 Просечна нето зарада	55.670,00 (2021)	100.000,00 рсд
<p>Образложење:</p> <p>Према степену развијености јединица локалних самоуправа (ЈЛС), општина Бољевац спада у трећу групу²⁴, коју чини 47 недовољно развијених јединица локалних самоуправа чији је степен развијености у распону од 60% до 80% републичког просека. Упркос томе, општина располаже значајним производним капацитетима. Структуру предузећа у највећем броју сачињавају она која су у приватном власништву и запошљавају до 10 радника. Доминанте гране привреде су: трговина (22%), шумарство (16%), производња (11%), туризам и кетеринг (7%) и грађевински радови (6%).</p> <p>Према подацима АПР, активних привредних друштава на 1000 становника износио је у 2021. години 7, и значајно је мањи у односу на просек у РС (просек РС је 17 привредних друштава на 1000 становника). Број предузетничких радњи на 1000 становника 23 што је испод просека републике (просек РС је 39 предузетничких радњи је на 1000 становника)²⁵. У циљу даљег подстицања локалног економског развоја општине, неопходно је планирати мере којима ће се подстаћи даљи раст и развој приватног сектора, и отварање нових радних места.</p> <p>Број запослених постепено расте у периоду 2019 – 2021, а број незапослених постепено се смањује. Један од изазова са којим се суочава привреда Бољевца је одлазак радне снаге у компаније које нуде атрактивније услове, у општинама у окружењу, што представља озбиљну препреку за послодавце у Бољевцу. Послодавци у Бољевцу суочавају се са проблемом недостатка радне снаге, па је потребно одговарајућим мерама одговорити на ове изазове.</p>			
<p>Мере за остварење приоритетног циља 3.1</p>			
<p>3.1.1 Унапређење предузетничких и пословних компетенција</p> <p>У оквиру ове мере континуирано ће се спроводити информисање привредних субјеката о доступним едукацијама као и изворима финансијске подршке, и у складу са њиховим потребама организовати едукација за припрему апликација за доступне подстицајне програме финансиране како од стране министарстава и јавних фондова и агенција, тако и из фондова ЕУ и од стране других међународних организација. Мера се спроводи у сарадњи са НСЗ и РАРИС.</p> <p><i>Предвиђене активности у оквиру мере:</i> едукације, информисање, унапређење пословних</p>			

²⁴ Извор: Развојна агенција Србије, <http://ras.gov.rs/uploads/2017/09/mapa-uredba-sr-eng.pdf>

²⁵ Извор: <https://rsjp.gov.rs/cir/analiticki-servis/>

вештина и знања, сарадња и умрежавање.

Процењена потребна средства: нису потребна средства

Извор финансирања: /

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС, Одсек за локални економски развој, НСЗ, РАРИС

Рок за реализацију: кратак до 2 године;

3.1.2 Унапређење капацитета ЈЛС за подршку предузетништву и пословању МСП

Неопходно је кадровски ојачати одсек за локални економски развој општине Бољевац. Овај одсек поред тога што припрема пројекте и аплицира код донатора за потребе општине и њених установа, такође пружа и информативно-едукативне услуге привреди и сарађује са Агенцијом за привредне регистре. Како би правовремено информисали привреду о могућим подстицајима намењених сектору за мала и средња предузећа, неопходно је да се ангажују стручна лица која би овај вид сарадње са привредницима побољшала.

Предвиђене активности у оквиру мере: јачање одсека за локални економски развој запошљавањем нових кадрова.

Процењена потребна средства: 1.500.000,00 рсд на годишњем нивоу

Извор финансирања интерно (ЈЛС)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС, Одсек за ЛЕР

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

3.1.3 Подстицаји за покретање сопственог посла

Национална служба за запошљавање опредељује средства за samozapošljavanje, али на нивоу региона, веома мали број средстава определи се за општину Бољевац, а искуство запослених у Одсеку за локални економски развој је показало да има више заинтересованих лица за добијање средстава за започињање сопственог посла. Спровођењем ове мере ЈЛС ће допринети отварању нових фирми и подстаћи конкурентност на тржишту рада.

Предвиђене активности у оквиру мере: кроз Локални акциони план за запошљавање – увођење нове мере samozapošljavanje, расписивање јавног позива за незапослена лица, избор и додела субвенција, праћење кандидата.

Процењена потребна средства: 700.000,00 рсд годишње

Извор финансирања: интерно и екстерно (НСЗ и ЈЛС – Одсек за локални економски развој)

Одговорна страна за имплементацију мере: НСЗ и ЈЛС

Рок за реализацију: кратак до 2 године;

3.1.4 Подстицаји за ново запошљавање у МСП сектору

Циљ ове мере је да се подстакну послодавци из привредног сектора да запошљавају младе са високим и средњим образовањем, међу којима су и они који су обавили стручну праксу. Једна од важних активности у оквиру ове мере је укључивање функционалног Привредног савета, који ће учествовати у креирању програма у складу са потребама тржишта рада (како понуде тако и потражње). Мера ће ближе бити описана у Локалном акционом плану запошљавања.

Предвиђене активности у оквиру мере: увођење мере кроз ЛАПЗ, расписивање јавног позива за послодавце, избор послодавца и додела субвенција за ново запошљавање.

Процењена потребна средства: 2.000.000,00 рсд годишње
Извор финансирања: интерно и екстерно (НСЗ и ЈЛС)
Одговорна страна за имплементацију мере: НСЗ и ЈЛС
Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

Допринос циљевима одрживог развоја

ЦОР 8: Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све

ЦОР 8.1: Одржати економски раст по глави становника у складу са националним околностима, а у најмање развијеним земљама одржати раст бруто домаћег производа на нивоу од најмање 7% годишње

ЦОР 8.5: До 2030. постићи пуну и продуктивну запосленост и достојанствен рад за све жене и мушкарце, укључујући и младе људе и особе са инвалидитетом, као и једнаку плату за рад једнаке вредности

Остале мере од значаја за приоритетни циљ 3.1 Унапређен амбијент и подршка континуираном развоју сектора малих и средњих предузећа и предузетника

3.1.5 Унапређење предузетничке инфраструктуре

Ова мера подразумева уређење и комунално опремање радних зона - локација намењених предузетницима, односно изградњу предузетничке инфраструктуре у складу са исказаним потребама предузетника, а са циљем унапређења услова за развој сектора малих и средњих предузећа и предузетника, односно подстицања економског развоја општине.

Приоритетни циљ 3.2 Унапређен амбијент за континуирани раст пољопривредних капацитета, продуктивности и сигурног пласмана производа	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	3.2.1 Број ПГ која учествују на конкурсима ЛС за подстицајна средства	300 (2022)	400
	3.2.2 Просечна економска величина ПГ	6.066 еур (2018)	7.000 еур
	3.2.3 Број носилаца ПГ до 44 године старости	9% (2018)	15%
	3.2.4 Број чланова удружења	50	80

Образложење

Пољопривреда је значајна привредна грана у Бољевцу. Природни ресурси Бољевца представљају одличну основу за развој пољопривреде – велика површина под шумама, доступност воде за наводњавање, повољни климатски и земљишни услови. Површина расположивог пољопривредног земиљишта се увећала у периоду од 2012, када је износила 25.942 ха, до 2018. године, када је нарасла на 40.126 ха. Просечна површина ПГ је 7,91 ха и виша је од просека Јужне Србије (6.28 ха).

Према подацима РЗС у 2018. години, у Бољевцу је евидентирано 2.967 пољопривредних газдинстава (ПГ), што је незнатно мање у односу на 2012. када је било регистровано 2.994 ПГ. Од укупног броја ПГ, регистрованих је свега 1.968 (2018).

Просечна економска величина ПГ у 2012. години износила је 4.300 еура, док је у 2018. години увећана на 6.066 еура, иако је и даље испод просека Р. Србије.

Мали је број младих који су носиоци пољопривредне производње. До 44 године старости, има их свега 9%.

Општина Бољевац последњих година усмерава пажњу на подршку пољопривредницима да заштите географско порекло својих производа. Тренутно на територији општине три производа носе ознаку географског порекла: Ртањски мед, Ртањски чај и Кривовирски сир.

Да би се оптимално искористили потенцијали за развој пољопривреде, потребно је планирати и спровести сет мера, које ће подстаћи и омогућити даљи раст пољопривредних капацитета, продуктивности и сигуран пласман производа.

Мере за остварење приоритетног циља 3.2

3.2.1 Укрупњавање пољопривредних поседа

Комасација је аграрна мера коју се спроводи са циљем укрупњавања парцела појединачних власника пољопривредног земљишта, чиме се постижу бројни позитивни ефекти за пољопривреду: обезбеђивање приступа путевима за све парцеле; смањење раздаљина које пољопривредни произвођачи прелазе од економског домаћинства до својих поседа; оптималније обликовање парцела и њихово постављање на начин којим се унапређује продуктивност тог земљишта; уређивање својинско-правних односа на земљишту.

Предвиђене активности у оквиру мере: кампања о значају укрупњавања, мапирање ПГ која су заинтересована за укрупњавање, израда програма комасације, спровођење комасације, подстицање добровољне комасације.

Процењена потребна средства: 10.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (ЈЛС, Министарство пољопривреде, фондови ЕУ)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС

Рок за реализацију: дуги, преко 5 година

3.2.2 Подстицаји за пољопривреду

Овом мером планирају се подстицаји из Фонда за пољопривреду. У оквиру ове мере додељиваће се субвенције, односно бесповратна средства за следеће намене: инвестиције у физичку имовину у циљу модернизације производње, односно прераде, увођење нових технологија и иновација, повећања квалитета производа, хигијене и безбедности хране; увођење и сертификација система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла унапређење маркетинга (истраживање тржишта, наступи на сајмовима, побољшање амбалаже...), набавка основног стада и друго. Мера има за циљ да допринесе повећању укључивања младих пољопривредника, као и повећању производње и пласмана традиционалних прехранбених производа веће додате вредности, а нарочито тзв. „премијум“ производа.

Предвиђене активности у оквиру мере: подстицаји за веће учешће младих, подстицаји за прераду, подстицаји за вештачко осемењавање, подстицаји за куповину основног стада, заштита географског порекла, подстицаји за органску производњу, подстицаји за нове технологије и савремену механизацију.

Процењена потребна средства: 20.000.000,00 рсд на годишњем нивоу

Извор финансирања: интерно и екстерно (Министарство пољопривреде, ЈЛС, ИПАРД)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС

Рок за реализацију: дуги, преко 5 година

3.2.3 Оснаживање удружења

Велику улогу у производњи и преради пољопривредних производа треба да имају пољопривредна удружења и задруге. Међутим, још увек постоје изазови које треба превазићи, попут чињенице да задругарство није довољно развијено, и поред постојања потреба. Са друге стране пољопривредна удружења иако су релативно бројна, не располажу довољним кадровским потенцијалима за самостално функционисање без додатне помоћи. Унапређењем задругарства, ублажио би се један од кључних проблема

Ова мера има за циљ подстицање удруживања и кооперантске сарадње између пољопривредних произвођача и прерађивача.

Овом мером планирано је да се подигне ниво информисаности и знања пољопривредних произвођача, нарочито о значају удруживања зарад бољег пласмана, смањења трошкова дистрибуције и производње. Јачањем постојећих удружења и подршком у њиховом расту и развоју допринеће се формирању нових секторских задруга што је од великог значаја за пласман пољопривредних производа и обезбеђивање тржишта.

Предвиђене активности у оквиру мере: едукације, умрежавање, формирање и подршка раду нових удружења, јачање постојећих.

Процењена потребна средства: 1.000.000,00 рсд годишње

Извор финансирања: интерно и екстерно (*ЈЛС, Министарство пољопривреде, Стручна служба Агрознање*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС и Стручна служба Агрознање

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

3.2.4 Промоција пољопривредних произвођача и њихових производа

Промотивне активности које ће на различитим сајмовима и манифестацијама приказати пољопривредне произвођаче и њихове производе аутентичне из овог краја Србије допринеће у значајној мери видљивости пољопривредних производа општине Бољевац. Такође допринеће се умрежавању и повезивању са другим пољопривредним произвођачима широм Србије у остваривању заједничког интереса.

Предвиђене активности у оквиру мере: организовање учешћа и наступа на сајмовима и манифестацијама

Процењена потребна средства: 1.000.000,00 рсд годишње

Извор финансирања: интерно и екстерно (*ЈЛС и други донатори*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

3.2.5 Унапређење капацитета општинске канцеларије за развој пољопривреде

Канцеларија за развој пољопривреде општине Бољевац има ограничене капацитете, а имајући у виду потребу пољопривредних газидинстава и потенцијале за развој пољопривреде у општини, неопходно је ојачати кадровски постојећу канцеларију како би адекватно пружила информацију о доступним фондовима и помогла и усмерила произвођаче.

Предвиђене активности у оквиру мере: едукација постојећих кадрова, запошљавање нових кадрова (једно ново лице).

Процењена потребна средства: 5.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно (*ЈЛС*)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС
Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

Допринос циљевима одрживог развоја

ЦОР 2: Свет без глади: окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду.

ЦОР 2.3: До краја 2030. удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, староседелачког становништва, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, између осталог и преко безбедног и једнаког приступа земљишту, других производних ресурса и инпута, знања, финансијских услуга, тржишта и могућности за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде.

ЦОР 2.4: До краја 2030. обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити флексибилне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим елементарним непогодама, односно које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла

Приоритетни циљ 3.3 Максимално искоришћени туристички ресурси за бржи и свеобухватнији развој туризма и повећање броја туриста	Индикатори	Почетно стање	Жељено стање
	3.3.1 Број долазака туриста годишње	15.755 (2022)	35.000
	3.3.2 Број ноћења туриста годишње	51.937 (2022)	105.000
	3.3.3 Укупан број категорисаних сеоско-туристичких објеката кумулативно	30 (2022)	60

Образложење

Развој туризма у општини Бољевац је у замаху. Број гостију је увећан за 40% од 2009. године, а од 2016. године је кренула и категоризација приватног смештаја.

Очувана природа, мноштво руда, шума, пашњака, ловишта, чисти извори и воде, је оно што привлачи све већи број туриста у Бољевац. Једна од најлепших планина у Србији, Ртањ, налази се у овој општини. Две трећине грађана општине Бољевац живи на селу, те је у повоју и развој сеоског туризма. Општина Бољевац је кроз пројекте прекограничне сарадње последњих 10-ак година значајно развила капацитете Туристичке организације, те изградила један објекат у насељу Илино са смештајним капацитетима, које је сада окосница туристичких домаћинстава која се баве туризмом. Сам објекат и његове смештајне капацитете Туристичка организација ове године ставља у функцију. 2022. године је адаптиран објекат на планини Ртањ, који ће бити Инфо-центар за туристе, са савременом опремом и инфо-киоск који ће бити доступан за информације туристима у свако доба дана.

Отварање хотела Рамонда на Ртњу, дало је значајан замајац развоју туризма у општини.

Да би се максимално искористили потенцијали за развој туризма, неопходно је спровести одређени сет мера, како би се даље развијали капацитети ТО, унапредила туристичка понуда и промоција, развијала даље туристичка инфраструктура и сигнализација, те могућности за туристе.

Мере за остварење приоритетног циља 3.3

3.3.1 Унапређење туристичке понуде и промоције

Мера подразумева анализу постојећих туристичких ресурса, као и анализу расположивих туристичких потенцијала на територији а све у циљу идентификације и избора приоритетних праваца, циљева, мера, као и њихових носилаца када је у питању развој туризма. Такође овом мером допринеће се брендирању и позиционирању општине Бољевац као јединствене, атрактивне дестинације у Србији, и интезивну промоцију на свим великим туристичким догађајима у земљи и свету. Креирањем атрактивне туристичке понуде довешће до повећања посетилаца на годишњем нивоу.

Предвиђене активности у оквиру мере: анализа туристичких ресурса, израда и осмишљавање једнодневних, викенд туристичких пакета и слично, промоција, повезивање и међуопштинска сарадња и развој обједињене понуде.

Процењена потребна средства: 10.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно

Одговорна страна за имплементацију мере: ТОО и ЈЛС

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

3.3.2 Развијање туристичке инфраструктуре и сигнализације инфо центара Ртањ и Илино

Туристичка организација је обезбедила пројектно-техничку документацију за развој туристичке сигнализације и планира да из доступних фондова обезбеди средства за постављање исте. Овом мером је планирано даље развијање туристичке инфраструктуре, као и сигнализације.

Предвиђене активности у оквиру мере: набавка и постављање мобилијара, набавка и постављање туристичке сигнализације за Инфо центре Ртањ и Илино

Процењена потребна средства: 25.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (ЈЛС, Министарство туризма, Фондови ЕУ)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС и ТОО

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

3.3.3 Унапређење смештајних капацитета у руралном туризму

Ово је подстицајна мера, која подразумева подршку развоју и унапређењу капацитета за бављење сеоским туризмом. Ова мера је усмерена и на подстицај регистрације нових смештајних капацитета у туризму.

Предвиђене активности у оквиру мере: подстицаји за унапређење постојећих капацитета, подстицаји за регистрацију нових домаћинстава у сеоском туризму.

Процењена потребна средства: 20.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (ЈЛС, Министарства РС, страни донатори)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС и ТОО

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

3.3.4 Јачање капацитета туристичке организације

Како би се подршка развоју туризма и информисања туриста, као и подршка развоју и препознавању општине Бољевац као туристичког производа унапредила, неопходно је јачање туристичке организације општине како кадровски тако и кроз едукације.

Предвиђене активности у оквиру мере: запошљавање нових кадрова, едукација, школовање туристичких водича.

Процењена потребна средства: 10.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (ЈЛС, доступни фондови за едукације)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС и ТОО

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

3.3.5 Изградња и уређење туристичко-рекреативних стаза

Како је планина Ртањ препозната као место високог потенцијала за развој рекреативног туризма, а и цела територија општине Бољевац располаже туристичким атракцијама, неопходно је туристима омогућити уређену инфраструктуру за рекреативни туризам и боравак у природи, кроз изградњу пешачких стаза, бицикличких стаза и трим стаза.

Предвиђене активности у оквиру мере: израда пројектне документације, уређење 3 пешачке стазе, изградња 1 бицикличке стазе, уређење 1 трим стазе.

Процењена потребна средства: 40.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (ЈЛС, Министарство туризма, Фондови ЕУ)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС и ТОО

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

3.3.2 Успостављање инфо центра Боговина

Мера подразумева адаптацију објекта шумарске куће, у близини Боговинске пећине, у Инфо центар „Боговинска пећина“. Кроз адаптацију и опремање наведеног објекта добило би се на функционалности читаве зграде у чијем саставу ће се налази: - пријемна сала за посетиоце, сувернирница, сала за едукацију, састанке и радионице, сала производа домаће радиности, апартмани, мокри чвор и сала за ојекпљење посетилаца.

Реализацијом пројекта односно адаптацијом шумарске куће у инфо центар и уређењем простора око саме пећине свакако би се стекла могућност да се посете Боговинске пећине уврсти у план дечјих екскурзија, што би резултирало даљем развоју и унапређења туризма на територији општине Бољевац.

Предвиђене активности у оквиру мере: решавање имовинско правних односа, адаптација објекта Шумарске куће за успостављање инфо центра Боговинска пећина, израда ПДР-а Боговинска пећина, набавка мобилијара, сигнализација.

Процењена потребна средства: 20.000.000,00 рсд

Извор финансирања: интерно и екстерно (ЈЛС, Министарство туризма, Фондови ЕУ)

Одговорна страна за имплементацију мере: ЈЛС и ТОО

Рок за реализацију: средњи, 3 до 5 година

Допринос Циљевима одрживог развоја

ЦОР 8 Промовисати континуиран, инклузиван и одржив економски раст, пуну продуктивну запосленост и достјанствен рад за све

ЦОР 8.9 – до 2030 развити и имплементирати политике које промовишу туризам који ствара радна места и промовише локалну кутлтуру и производе

6 Оквир за спровођење, праћење спровођења, извештавање и вредновање плана развоја

За потребе спровођења Плана развоја, Општина ће успоставити одговарајући институционални оквир, који подразумева праћење спровођења, извештавање и вредновање постигнутих учинака.

Институционални оквир за спровођење и праћење спровођења подразумева два нивоа структуре:

- Координационо тело, на челу са координатором и
- Носиоце мера, како је дефинисано Планом развоја

Координационо/управљачко тело управља процесом спровођења, прати напредак на основу достављених извештаја, одлучује о предлозима за решавање установљених проблема у спровођењу Плана, по предлогу доноси корективне мере у случају да је остваривање мера или циљева угрожено, или предлаже евентуалне ревизије Плана и установљавање нових циљева и мера.

Састав Координационог тела чиниће доносиоци одлука унутар Општине (високи функционери општине и руководиоци носилаца мера) који ће обезбедити управљачку подршку за спровођење Плана и ефикасно решавати проблеме, а посебно оне које се односе на сарадњу различитих институција/јединица/носилаца мера и активности. У том смислу улогу *Координационог тела имаће Општинско веће у проширеном саставу*. Појединици у оквиру Координационог тела добиће задужења и одговорности за имплементацију и праћење појединачних праваца развоја и тако давати подршку локалној администрацији која ће конкретно бити одговорна за спровођење на нивоу циљева и мера. Они ће посебно имати важну улогу у подршци појединим носиоцима мера када је у питању процес буџетирања а поготово аплицирању за екстерне изворе финансирања од чијег прибављања спровођење многих од најважнијих мера зависи.

Одсек за Локални економски развој, као организациона јединица, добиће улогу *Координатора*. ЛЕР ће, као Координатор, бити задужен да одржава константну комуникацију са јединицама/организацијама које су носиоци мера и активности, да од њих прибавља извештаје и информације о спровођењу мера и активности, дискутује о оствареним резултатима и идентификованим проблемима, израђује препоруке за решавање установљених проблема у спровођењу мера, проверава да ли су средњорочни планови институција усаглашени са мерама и циљевима у Плану развоја, извештава Координационо тело о напретку, припрема материјале и обавља административно-техничке послове за Координационо тело.

Носиоце мера и активности чине организациони делови управе и други актери под чију надлежност потпадају активности у вези са мерама дефинисаним у Плану развоја, службе Општине, ЈКП, Развојна агенција, установе и/или организације чији је оснивач општина. Носиоци мера и активности имају одговорност да у своје планове рада (и финансијске планове) уврсте утврђене мере и активности за чије спровођење су одговорни, да их спроводе, извештавају Координационо тело о резултатима спровођења тих мера и активности, утврде евентуалне проблеме у спровођењу мера и предложе опције за решавање тих проблема.

6.1 Спровођење плана развоја ЈЛС

План развоја реализоваће се кроз процес планирања, израде, доношења и спровођења докумената јавних политика, осталих планских докумената, и то: средњорочних планова и финансијских планова ЈЛС и прописа који се доносе у складу са законом и статутом ЈЛС.

Првенствено План развоја биће операционализован кроз израду и доношење средњорочног плана општине. Приликом израде средњорочних планова, општина ће се руководити правилима прописаним Законом о планском систему и Уредбом о методологији за израду средњорочних планова и обрасцима садржаним у овој уредби.

6.2 Праћење спровођења плана развоја ЈЛС

Праћењем спровођења Плана развоја биће утврђено:

- Да ли се мере и приоритетни циљеви остварују по плану и ефикасно;
- Који ризици се јављају или очекују у остварењу учинака Плана развоја ЈЛС;
- Које одлуке треба донети у случају одступања од планираног, као и
- Да ли су планирани и остварени учинци и даље релевантни за остваривање визије.

Праћење (мониторинг) реализације мера дефинисаних Планом развоја је систем прикупљање и обраде података у вези са реализацијом мера. Сврха прикупљања и обраде података је упоређивање постигнутих резултата у оквиру сваке од мера, у односу на планиране.

Праћење ће се вршити континуирано, а за то ће се користити дефинисани обрасци и базе података које је потребно ажурирати у складу са доступним подацима званичне статистике (секундарни подаци). Поред секундарних података из званичне статистике, прикупљаће се и примарни подаци, а одговорност за наведену активност имају руководиоци одељења/одсека, у складу са надлежностима за конкретне податке.

Посебно ће се водити рачуна о јасном дефинисању улога и одговорности у делу прикупљања података, где ће овај посао бити дефинисан као системска активност, а не као једнократни задатак.

6.3 Вредновање постигнутих учинака плана развоја ЈЛС

Вредновање учинака Плана развоја спроводиће се периодично, на начин да се прикупљени подаци и информације добијени током спровођења плана, анализирају и упоређују. Вредновање се спроводи ради: 1. Оцене релевантности, ефикасности, ефективности и одрживости мера садржаних у плану развоја ЈЛС, 2. Утврђивања степена промене који је настао спровођењем мера из Плана и степена достизања приоритетних циљева, а све у циљу преиспитивања и унапређења Плана развоја ЈЛС, односно утврђивања потребе за његовом ревизијом и бољим планирањем. Ова врста анализе представља заправо накнадну (*ex-post*) анализу ефеката Плана развоја ЈЛС.

Податке и информације за потребе вредновања достављаће органи и организације одговорни за спровођење мера из Плана развоја, одсеку за Локални економски развој, као Координатору спровођења, праћења и вредновања учинака Плана развоја. Такође, користиће се у анализама и други подаци и информације, прибављени из осталих извора, који могу бити од користи за бољу процену учинака Плана.

6.4 Извештавање о спровођењу и постигнутим учинцима Плана развоја ЈЛС

У складу са Законом о планском систему, Општина има обавезу израде следећих извештаја у вези са Планом развоја:

- *Извештај о спровођењу средњорочног плана који је истовремено и извештај о спровођењу Плана развоја ЈЛС – на годишњем нивоу;*

Овај извештај представља реални приказ спровођења плана развоја у претходној календарској години.

- *Извештај о постигнутим учинцима Плана развоја ЈЛС – на трогодишњем нивоу.*

Овај извештај представља са друге стране реални приказ учинака плана, који су постигнути током спровођења предвиђених мера у трогодишњем периоду који је протекао.

За прикупљање информација о реализацији плана на годишњем нивоу и припрему нацрта *годишњег извештаја о спровођењу плана* биће задужен Одсек за Локални економски развој Општине. Нацрт годишњег извештаја о спровођењу упућује се упућује Општинском већу на усвајање.

Истеком сваке треће календарске године од доношења, Општинско веће биће одговорно да утврди предлог *извештаја о учинцима спровођења Плана развоја ЈЛС*, који затим подноси на усвајање Скупштини општине, најкасније у року од шест месеци од истека тог рока.

Извештаји о спровођењу Плана развоја и извештаји о учинцима Плана биће објављивани на званичном интернет сајту Општине, најкасније 15 дана од дана усвајања.

Од момента, када, у складу са Законом буде успостављен Јединствени информациони систем за планирање, праћење спровођења, координацију јавних политика и извештавање (ЈИС), општина ће бити у обавези да наведене извештаје уноси у овај систем.

6.5 Ревизија плана развоја ЈЛС

Уколико се након усвајања извештаја о учинцима утврди потреба за ревизијом Плана, истој ће се приступити у складу са процедурама које прописује Закон о планском систему. Према Закону, Општинско веће иницира ревизију постојећег Плана развоја, уз детаљно образложење разлога за ревизију. Одлуку којом се покреће ревизија постојећег Плана, доноси Скупштина општине, а ток поступка за ревизију реализује се по процедури која је прописана и за усвајање Плана развоја ЈЛС.

7 Анекси

7.1 Тематске радне групе и форум партнера

Анализа заинтересованих страна

Општина Бољевац

Током августа и септембра 2022. године, Општински тим ЈЛС Бољевац задужен за израду Плана развоја је, уз менторско вођење и стручну подршку СКГО, урадио мапирање и анализу заинтересованих страна у локалној заједници, у циљу утврђивања свих актера који ће бити укључени у дијалог и консултације у процесу израде Плана развоја.

У првом кораку извршено је мапирање заинтересованих страна. У табели бр. 1 дат је преглед свих заинтересованих страна по развојним правцима.

Табела 1 – Листа свих заинтересованих страна по развојним правцима

	Инфраструктура и заштита животне средине	Економија и економски развој	Друштвене делатности
Јавни сектор <i>Локални, Регионални, Национални актери (ако су присутни у вашој општини/граду)</i>	<ul style="list-style-type: none"> • ЈАВНО КОМУНАЛНО ПРЕДУЗЕЋЕ "Услуга" Бољевац • Локална самоуправа – (Инспектор за заштиту животне средине, Одељење за урбанизам, члан општинског већа задужен за МЗ, стручна служба за заштиту животне средине) • Регионална агенција РАРИС • Туристичка организација општине Бољевац • Шумарски инспектор • Шумска управа Бољевац • Шумско Газдинство (ШГ) Тимочке шуме 	<ul style="list-style-type: none"> • Локална самоуправа – (Одељење за привреду, пољопривреду, локални економски развој, Одељење за буџет и финансије) • Регионална агенција РАРИС • Туристичка организација општине Бољевац • Привредна комора • Пољопривредна саветодавна служба Зајечар • Национална служба за запошљавање • Задруга Ртањске домаћице 	<ul style="list-style-type: none"> • Локална самоуправа – (Одељење за привреду, пољопривреду, локални економски развој) • Регионална агенција РАРИС • Основна школа "9. Српска бригада" Бољевац • Основна школа "Ђорђе Симеонових" Подгорац • Основна школа "Ђура Јакшић" Сумраковац • Основна школа "Никола Тесла" Бољевац • ПУ "Наша радост" Бољевац • Школска управа • Центар за социјални рад • Дом здравља Бољевац • Основни суд, правосудна јединица Бољевац • Полицијска станица

	<ul style="list-style-type: none"> • Електротимок Зајечар – пословница Бољевац • ППТ Бор – Пословница Бољевац 		<ul style="list-style-type: none"> • Културно -образовни центар Бољевац • Јавна библиотека Бољевац • Музеј тимочке буне • Православна црква Светог Илије • Спортска установа
Приватни сектор (пословни сектор) <i>Истакнуте фирме, предузетници</i>	/	<ul style="list-style-type: none"> • Биоенерџи поинт Бољевац • ФПМ "Агромеханика" • Унимер • Амиго ДОО • Врина комерц ДОО • Хотел "Рамонда" Ртањ • Хотел Етно центар "Балашевић" • Рудекс Ехпловиви 	<ul style="list-style-type: none"> • Радио Бум Бољевац
Цивилни сектор	<ul style="list-style-type: none"> • ЛАГ Ртањ • Ловачко удружење Бољевац • Горска служба спасавања Бољевац • Планинарски клуб "Шиљак" • Добровољно ватрогасно друштво Бољевац • Удружење спортских риболовца "Црна река" 	<ul style="list-style-type: none"> • ЛАГ Ртањ • Удружење пчелара ("Ртањско –кучајска пчела органик Буково" • и Удружење пчелара „Ртањ“ Бољевац) • Удружење узгајивача стоке 	<ul style="list-style-type: none"> • Црвени крст • ЛАГ Ртањ • Удружење пензионера и радника са инвалидитетом Бољевац • Удружење пензионера Подгорац • Општинска организација инвалида рада Бољевац • Омладинска организација Подгорац • Друштво Ром Бољевац • КУД Бољевац • КУД Подгорац • КУД Источник Бољевац • Удружење Искон • Спортски савез општине Бољевац • Спортска установа Бољевац • Фудбалски клуб „Ртањ“ Бољевац • Фудбалски клуб „БСК“ Боговина • Кошаркашки клуб „Ртањ“ – Бољевац

- Рукометни клуб „Ртањ“
- Планинарски клуб "Шиљак"

Након мапирања свих заинтересованих страна, спроведена је анализа мапираних актера, применом алата – матрице интереса и утицаја. У табели број 2 приказана је анализа заинтересованих страна.

Табела 2 – Матрица интереса и утицаја

Велики интерес, Мали утицај	Велики интерес, Велики утицај
<ul style="list-style-type: none"> • Шумска управа Бољевац • ШГ Тимочке шуме • ЛАГ Ртањ • Горска служба спасавања • Планинарски клуб "Шиљак" • Удружење спортских риболовца "Црна река" • УНИМЕР • Рудекс Ехпловиви • Удружење пчелара "Ртањско-кучајска пчела" • Основна школа "Никола Тесла" Бољевац • ПУ "Наша радост" Бољевац • Дом здравља Бољевац • Културно образовни центар Бољевац • Библиотека Бољевац • Друштво Ром Бољевац • КУД Подгорац • Удружење пензионера и инвалида рада Бољевац • Удружење пензионера Подгорац • КУД Бољевац • КУД Источник Бољевац • Фудбалски клуб „Ртањ“ Бољевац • Кошаркашки клуб „Ртањ“ – Бољевац • Задруга Ртањске домаћице 	<ul style="list-style-type: none"> • Локална самоуправа (Инспектор за заштиту животне средине, стручна служба за заштиту животне средине, члан Општинског већа за МЗ) • Локална самоуправа – (Одељење за привреду, пољопривреду, локални економски развој, Одељење за буџет) • Туристичка организација општине Бољевац • Биоенрџи поинт Бољевац • ФПМ Агромеханика • Хотел "Рамонда" Ртањ • Православна црква Светог Илије • ЈАВНО КОМУНАЛНО ПРЕДУЗЕЋЕ "Услуга" Бољевац • Спортска установа Бољевац • Центар за социјални рад Бољевац • Црвени крст
<p data-bbox="201 1821 627 1879">Мали интерес, Мали утицај</p> <ul style="list-style-type: none"> • Електротимок Зајечар – пословница Бољевац 	<p data-bbox="951 1821 1386 1879">Мали интерес, Велики утицај</p> <ul style="list-style-type: none"> • Агенција за регионални развој РАРИС-а

<ul style="list-style-type: none"> • ППТ Бор – Пословница Бољевац • Добровољна ватрогасно друштво Бољевац • Пољопривредна саветодавна служба Зајечар • Врина комерц ДОО • Хотел Етно центар "Балашевић" • Удружење пчелара „Ртањ“ Бољевац • Удружење узгајивача стоке • ОШ "9.српска бригада" Бољевац • Основна школа "Ђорђе Симеоновић" Подгорац • Основна школа "Ђура Јакшић" Сумраковац • Радио Бум Бољевац • Основни суд • Полицијска станица • Музеј Тимочке буне • Општинска организација инвалида рада Бољевац • Омладинска организација Подгорац • Удружење Искон • Фудбалски клуб „БСК“ Боговина 	<ul style="list-style-type: none"> • Шумарски инспектор • Ловачко удружење Бољевац • Привредна комора Зајечар • Национална служба за запошљавање (НСЗ) • Амиго ДОО • Спортски савез општине Бољевац
---	---

На основу извршене анализе заинтересованих страна у односу на њихов утицај и моћ, предложен је састав тематских радних група, као и састав Партнерског форума. У табели 3 приказан је предлог састава тематских радних група, а у наставку табеле предложен је састав Партнерског форума.

Табела бр. 3 – Чланови тематских радних група

Тематска радна група за инфраструктуру и заштиту животне средине	Тематска радна група за економски развој	Тематска радна група за друштвени развој
<ul style="list-style-type: none"> • ЈАВНО КОМУНАЛНО ПРЕДУЗЕЋЕ "Услуга" Бољевац • Локална самоуправа – (Инспектор за заштиту животне средине, Одељење за урбанизам, стручна служба за заштиту животне средине, члан Општинског већа за МЗ) • Регионална агенција РАРИС • Туристичка организација општине Бољевац • ЛАГ Ртањ • Планинарски клуб 	<ul style="list-style-type: none"> • Локална самоуправа – (Одељење за привреду, пољопривреду, локални економски развој, Одељење за буџет и финансије) • Регионална агенција РАРИС • Туристичка организација општине Бољевац • Привредна комора • Пољопривредна саветодавна служба Зајечар • Национална служба за запошљавање 	<ul style="list-style-type: none"> • Локална самоуправа – (Одељење за привреду, пољопривреду, локални економски развој) • Основна школа "9. Српска бригада" Бољевац • Основна школа "Ђорђе Симеоновић" Подгорац • Основна школа "Ђура Јакшић" Сумраковац • Основна школа "Никола Тесла" Бољевац • ПУ "Наша радост" Бољевац • Центар за социјални рад

"Шиљак"	<ul style="list-style-type: none"> • ЛАГ Ртањ • Удружење пчелара "Ртањско-кучјска пчела" органик Буково • Удружење пчелара „Ртањ“ Бољевац • Удружење узгајивача стоке • Задруга Ртањске домаћице • Биоенерџи поинт Бољевац • ФПМ Агромеханика • Хотел "Рамонда" Ртањ 	<ul style="list-style-type: none"> • Дом здравља Бољевац • Културно -образовни центар Бољевац • Библиотека • Музеј Тимочке буне • Омладинска организација Подгорац • Друштво Ром Бољевац • КУД Бољевац • Црвени крст • Установа за спорт • Удружење пензионера и инвалида рада Бољевац • Удружење пензионера Подгорац
---------	--	--

Чланови Форума партнера:

1. ЈКП „Услуга“ - Бољевац
2. Регионална агенција РАРИС
3. Туристичка организација општине Бољевац
4. Привредна комора
5. Пољопривредна саветодавна служба Зајечар
6. Национална служба за запошљавање
7. Биоенерџи поинт Бољевац
8. ФПМ "Агромеханика"
9. Унимер
10. Амиго ДОО
11. Врина комерц ДОО
12. Хотел "Рамонда" Ртањ
13. Хотел Етно центар "Балашевић"
14. Рудекс Ехпловиви
15. ЛАГ Ртањ
16. Основна школа "9. српска бригада" Бољевац
17. Основна школа "Ђорђе Симеонович" Подгорац
18. Основна школа "Ђура Јакшић" Сумраковац
19. Основна школа "Никола Тесла" Бољевац
20. ПУ "Наша радост" Бољевац
21. Центар за социјални рад
22. Дом здравља Бољевац
23. Културно -образовни центар Бољевац
24. Јавна библиотека Бољевац
25. Музеј Тимочке буне
26. Шумарски инспектор
27. Шумска управа Бољевац
28. ШГ Тимочке шуме
29. Електротимок Зајечар – пословница Бољевац
30. ППТ Бор – Пословница Бољевац

31. Ловачко удружење Бољевац
32. Горска служба спасавања Бољевац
33. Планинарски клуб "Шиљак"
34. Добровољно ватрогасно друштво Бољевац
35. Удружење спортских риболовца "Црна река"
36. Удружење пчелара "Ртањско-кучјска пчела" органик Буково
37. Удружење пчелара „Ртањ“ Бољевац
38. Удружење узгајивача стоке
39. Школска управа
40. Полицијска станица
41. Православна црква Светог Илије
42. Радио Бум Бољевац
43. Удружење пензионера и радника са инвалидитетом Бољевац
44. Удружење пензионера Подгорац
45. Општинска организација инвалида рада Бољевац
46. Омладинска организација Подгорац
47. Друштво Ром Бољевац
48. КУД Бољевац
49. КУД Подгорац
50. КУД Источник Бољевац
51. Удружење Искон
52. Спортски савез општине Бољевац
53. Установа за спорт Бољевац
54. Фудбалски клуб „Ртањ“ Бољевац
55. Фудбалски клуб „БСК“ Боговина
56. Кошаркашки клуб „Ртањ“ – Бољевац
57. Рукометни клуб „Ртањ“
58. Црвени крст
59. Задруга Ртањске домаћице

7.2 SWOT анализа

Радионица SWOT анализе одржана је 20.09.2022, у Бољевцу. Координациони тим и чланови тематских радних група анализирали су снаге, слабости, могућности и претње по развојним правцима:

- Економски развој
- Животна средина и инфраструктура и
- Друштвени развој

Резултати SWOT анализе дати су наредним табелама.

1 - ЕКОНОМСКИ РАЗВОЈ	
СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Природни ресурси (шуме, воде, камен) - Богато сировинско залеђе за рударство - Очувана животна средина - Постојећи привредни капацитети (фирме које већ послују на територији Бољевца – које улажу у нове капацитете и шире своје пословање) - Три индустријске зоне (ИМТ, зона север и зона северо-запад) - Туристичке локације (Ртањ) - Развијени туристички, смештајни капацитети - Велики број пољопривредних газдинстава - Подршка локалног буџета економском развоју и пољопривреди - Развијена мрежа путева државних и општинских путева - Велика површина корисног пољопривредног земљишта - Велики број пољопривредних газдинстава - Производи са заштићеним географским пореклом (Ртањски сир и Ртањски мед) - Искуство ЈЛС у пројектима прекограничне сарадње 	<ul style="list-style-type: none"> - Старосна структура становништва - Депопулација - Недостатак локација за нове инвестиције - Различит степен комуналне опремљености индустријских зона - Недостатак квалификоване радне снаге - Недовољно развијена туристичка инфраструктура (сигнализација, клупе, ...) - Недостатак развијене туристичке понуде – туристичких производа, угоститељских објеката - Лоше стање путне инфраструктуре (1/2 општинских путева без асфалта) - Недостатак прерађивачких капацитета у пољопривреди - Уситњеност пољопривредних парцела - Недовољна информисаност пољопривредних произвођача и низак ниво искоришћења расположивих фондова, попут ИПАРД-а - Застарела пољопривредна механизација - Старост носилаца пољопривредних газдинстава
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - ЕУ фондови, програми прекограничне сарадње, ИПАРД, и други 	<ul style="list-style-type: none"> - Стални одлив квалификованих и стручних градова ка већим

<ul style="list-style-type: none"> - Државни фондови - Приватне инвестиције у туризму и привреди - Сарадња са градовима партнерима (трговинска размена) - Подршка Регионалне развојне агенције и регионална сарадња - успостављање Локалне акционе групе (ЛАГ) - Државне инвестиције у капиталне пројекте Источне Србије - Близина других значајних туристичких локалитета у околини (Феликс Ромулијана) - Близина регионалних саобраћајница и аутопута – положај општине на најкраћем правцу који повезује Источну Србију са Централном и Западном Србијом 	<p>средионама и већим компанијама у окружењу</p> <ul style="list-style-type: none"> - Атрактивност инвеститора у окружењу - Енергетска и економска криза на глобалном нивоу - Недовољно финансирање пољопривреде Источне Србије (веће могућности фондова у другим деловима Србије, попут Војводине) - Неспровођење децентрализације - Недовољна инспекцијска контрола (мали број инспектора, недостатак републичких инспектора на територији Бољевца)
--	--

2 - ЖИВОТНА СРЕДИНА И ИНФРАСТРУКТУРА	
СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Богати и очувани природни ресурси (шума, воде, украсни камен) - Богатство обновљивих извора енергије (ветар, сунце) - Очувана животна средина - Природна добра (Ртањ, Мала јасенова глава, Боговинска пећина, Кучај – Бељаница у поступку заштите) - Површина територије - Развијена и спремна пројектно-техничка документација за значајне инфраструктурне пројекте (за водовод, канализацију, ППОВ, путна инфраструктура, базен, спортска сала) - Дobar кредитни рејтинг општине - Енергетски ефикасна јавна расвета 	<ul style="list-style-type: none"> - Недовољно развијена и застарела инфраструктура за снабдевање водом - Недовољно развијена канализациона инфраструктура - Изливање септичких јама - Нефункционално ППОВ - Енергетска неефикасност објеката - Дотрајала ниско напонска електро-енергетска мрежа - Недовољно развијена инфраструктура за управљање отпадом (недовољно опреме, возила,...) - Несанитарна депонија - Дивље депоније - Недовољно развијена еколошка свест грађана - Нерешени имовинско-правни односи на важним парцелама (Индустријска зона Мирово , планиране парцеле за ветропаркове, испред туристичких локалитета...)
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Развијеност и близина регионалне путне мреже 	<ul style="list-style-type: none"> - Кашњење са изградњом регионалног система за управљање отпадом

<ul style="list-style-type: none"> - Улагања инвеститора у обновљиве изворе енергије - Улагања инвеститора у еко туризам - Изградња регионалне акумулације Боговина - Фондови за инфраструктурне пројекте - Изградња регионалног гасовода 	<ul style="list-style-type: none"> - Климатске промене - Неконтролисана експлоатација природних и рудних богатстава, и њихова еколошки неадекватна прерада - Енергетска криза - Бујични токови и ерозија земљишта на појединим деловима општине
--	---

3 – ДРУШТВЕНИ РАЗВОЈ	
СНАГЕ	СЛАБОСТИ
<ul style="list-style-type: none"> - Школе поседују стручан кадар и опремљене су модерним наставним средствима, испуњени услови за боравак и учење деце - Средња школа дуалним образовањем прати потребе привреде - Бесплатан превоз ученика и истурена одељења по селима - Подршка развоју школског спорта - Редовно одржавање игралишта и терена - Отворена Јавна библиотека Бољевац и опредељен нови простор за библиотеку - Реновирана биоскопска сала и савремена опрема у Културном центру - Богато културно наслеђе и велики број традиционалних манифестација - Музеј Тимочке буне - Успостављене социјалне услуге "Помоћ у кући старима" и "Лични пратилац деце" - Значајна издвајања из локалног буџета за материјалну новчану помоћ - Нова опрема у Дому здравља и нове методе дијагностике - Развијена мрежа сеоских амбуланти - Пракса превентивних прегледа - Развијена и активна организација Црвеног крста - Активан клуб пензионера и активна удружења пензионера која пружају подршку својим члановима 	<ul style="list-style-type: none"> - Све мање деце, старење становништва - Недовољан обухват деце са села предшколским образовањем - Депопулација - Неадекватан простор за јавну библиотетку - Недовољна искоришћеност простора и опреме Културног центра (КОЦ) - Недовољно развијене и доступне услуге социјалне заштите (помоћ у кући пружа се 6 месеци током године, број корисника недовољан) - Недостатак кадрова у социјалној заштити (само три запослена у Центру за социјални рад) - Недовољна међусекторска сарадња институција - Лоше стање споменика културе - Пропадање музеја Тимочке буне - Јавна библиотека у недоговарајућем простору
МОГУЋНОСТИ	ПРЕТЊЕ
<ul style="list-style-type: none"> - Размена искустава добре праксе и 	<ul style="list-style-type: none"> - Законска ограничења у области

<p>знања између институција</p> <ul style="list-style-type: none"> - ЕУ фондови, прекогранична сарадња, Еразмус+ програми - Државни фондови - Развијање партнерских односа између удружења и организација - Подстицаји државе за младе брачне парове, за досељавање у мање средине 	<p>запошљавања нових сарадника у јавном сектору</p> <ul style="list-style-type: none"> - Атрактивност средњих школа у окружењу, у већим градовима, због већег броја смерова, које привлаче ученике из Бољевца - Миграциони трендови - Одлив радне снаге у околне општине због атрактивнијих пословних понуда (Зи Ђин) - Светска економска и енергетска криза
--	--

7.3 Социо-економске анализе

Општина Бољевац

Административни и управљачки капацитети

1. Кључна акта општине Бољевац

1.1. Статут општине Бољевац¹

Статут општине Бољевац као највиши акт јединице локалне самоуправе садржи све елементе које такав акт подразумева. Статутом, који је донет 2019. године, су у складу са чланом 19. Закона о локалној самоуправи уређени начин, услови и облици вршења права и дужности из надлежности Општине. Такође, Статутом су предвиђени и остали послови за које је прописима утврђено да се регулишу статутом јединице локалне самоуправе.

Надлежности органа у Статуту општине Бољевац усаглашене су са Законом о локалној самоуправи, као и са Моделом статута општине који је израдила СКГО², у коме се надлежности органа ЈЛС (изузев општинске управе) знатно проширене. То се огледа у следећем:

- Статутом општине Бољевац Скупштина општине има 67 утврђених надлежности (Модел Статута СКГО предвиђа 70 надлежности скупштине ЈЛС);
- Председник општине Бољевац по Статуту има 20 утврђених надлежности (по Моделу СКГО председник општине има 27 надлежности), док Општинско веће има 21 надлежност (по Моделу општинско веће ЈЛС има 20 надлежности).
- Општинска управа по Статуту има 9 утврђених надлежности (исти број надлежности управе је у Моделу СКГО)

Статутом је делимично прописана надлежност органа Општине у вези поступка израде и усвајања документа развојног планирања и докумената јавних политика. У члану 40. став 1. тачка 4. Статута, прописано је да Скупштина града „*доноси план развоја Општине, планске документе јавних политика, средњорочне планове и друге планске документе, у складу са законом*“. Чланом 41. је утврђено да Скупштина, поред низа других аката, план развоја Општине и стратегије којима се утврђују правци деловања Општине у одређеној области доноси већином од укупног броја одборника. Што се тиче утврђивања предлога плана развоја града и других документа јавних политика, Статут општине не прецизира надлежни орган, али се у члану 60. став. 1. тачка 1. наводи да Општинско веће *предлаже статут, буџет и друге одлуке и акте које доноси Скупштина*“, тако да се може закључити да је Општинско веће орган надлежан за утврђивање предлога аката развојног планирања и јавних политика.

¹ “Сл. лист општине Бољевац” бр. 2/2019 и13/2022

²Модел стаута општине http://www.skgo.org/storage/app/media/uploaded-files/1535981878_SKGO%20MODEL%20STATUTA%20OPSTINE%202018.pdf

Статутом је утврђено да се Општинска управа општине Бољевац, као орган који врши управне послове у оквиру права и дужности Општине и одређене стручне и административно-техничке послова за потребе Скупштине општине, председника Општине и Општинског већа, образује као јединствен орган. Статутом је предвиђено да се у Општинској управи образују унутрашње организационе јединице за вршење сродних управних, стручних и других послова.

Статутом општине Бољевац утврђена су начела деловања Општинске управе. Општинска управа поступа према правилима струке, непристрасно и политички неутрално и дужна је да сваком омогући једнаку правну заштиту у остваривању права, обавеза и правних интереса. Општинска управа дужна је да грађанима омогући брзо и делотворно остваривање њихових права и правних интереса. Општинска управа дужна је да грађанима даје потребне податке и обавештења и пружа правну помоћ. Општинска управа дужна је да сарађује са грађанима и да поштује личност и достојанство грађана.

1.2. Одлука о организацији Општинске управе општине Бољевац³

Одлука о организацији Општинске управе општине Бољевац, у делу надлежности управе је у сагласности са Статутом општине. Одлука, као и Статут, утврђује да Општинска управа има 9 надлежности.

У Одлуци постоје техничке грешке. Члан 4. и члан 14. Одлуке су истоветни и уређују надлежности Општинске управе у поступку управног надзора, те би требало у најкараћем року извршити измену Одлуке и отклонити очигледну техничку грешку.

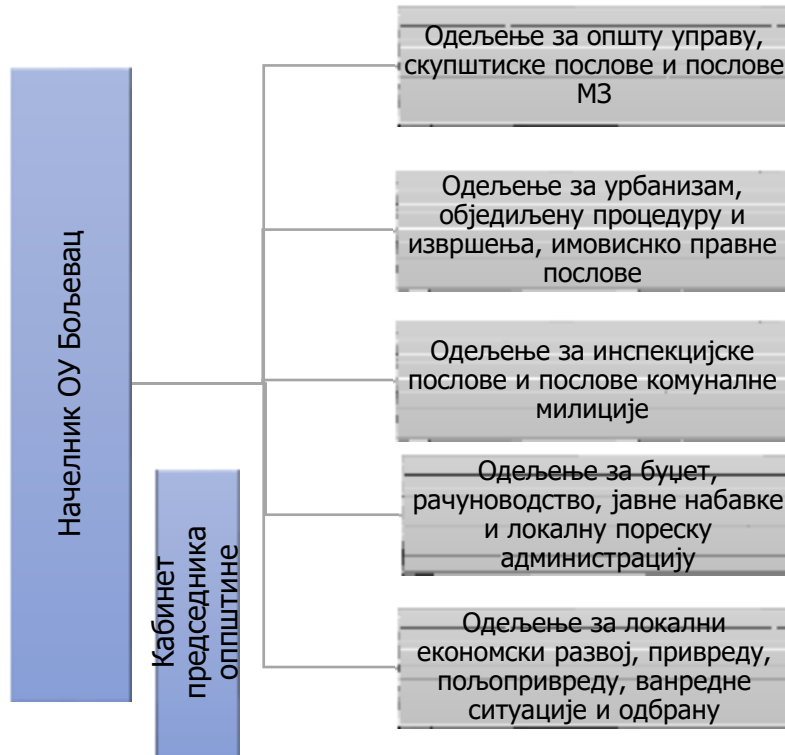
Одлуком је предвиђено да су основне организационе јединице су одељења. Одељења се образују према врсти, међусобној повезаности и обиму послова чијим се вршењем обезбеђује несметан, ефикасан и усклађен рад у области за коју се образују. У оквиру одељења образују се унутрашње организационе јединице као одсеци и групе. Одсеци и групе се образују према пословима који захтевају непосредну повезаност и организациону посебност.

Општинска управа има 5 основних организационих јединица:

- Одељење за општу управу, скупштинске послове и послове месних заједница;
- Одељење за урбанизам, обједињену процедуру и извршења, имовинско правне послове;
- Одељење за инспекцијске послове и послове комуналне милиције;
- Одељење за буџет, рачуноводство, јавне набавке и локалну пореску администрацију;
- *Одељење за локални економски развој*, привреду, пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану.

Као посебна организациона јединица у оквиру Општинске управе образује се Кабинет председника општине.

³ "Сл. лист општине Бољевац" бр. 21/2022

Слика 1: Основне организационе јединице Општинске управе општине Боļевац образоване Одлуком о организацији Општинске управе

Одлуком су детаљно разрађени послови сваког одељења, те тако и Одељења за локални економски развој, привреду пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану⁴, те и послови који се односе на припрему нацрта докумената развојног планирања и докумената јавних политика. У делокругу послова Одељења, под тачком 1 наводи се да Одељење „припрема нацрт Плана развоја и стратешке планове развоја из надлежности одељења“. Тачака 2 предвиђа да Одељење „учествује у изради пројеката којима се подстиче економски развој општине“. Под тачком 18. предвиђено је да Одељење *предлаже мере за унапређење пољопривреде, израда и реализација пројеката из области пољопривреде*, а под тачком 19. да учествује у *креирању, изради и реализацији стратешких и акционих планова развоја пољопривреде*.

Део послова који се односе на израду и имплементацију развојних докумената у појединим областима, Одлуком су предвиђени у делокругу

⁴ Члан 18. Одлуке о организацији Општинске управе општине Боļевац <http://www.boļevac.org.rs/lokalna-samouprava/>

других одељења. У делокругу послова *Одељења за урбанизам, обједињену процедуру и извршења, имовинско правне послове* је припрема нацрта аката које доноси органи општине Бољевац из области урбанизама, прикупљање потребних податке за израду планова и учешће у изради Програма за израду просторног плана општине.

У Одлуци нису прописани критеријуми за образовање, нити се наводе уже организационе јединице. Утврђено је да радом одељења руководи - руководилац одељења, радом одсека – шеф одсека, а радом групе – шеф групе.

Одлука о организације Општинске управе општине Бољевац детаљно уређује организацију, надлежност, руковођење, јавност рада и друге важне елементе који се односе на рад Општинске управе. У Одлуци је потребно исправити техничке грешке, препорука је да се у случају евентуалне измене Одлуке, размотре називи појединих одељења који су непотребно дугачки, будући да се послови који се наводе у називу одељења могу објединити уопштеним појмом.

1.3. Правилник о организацији и систематизацији радних места у Општинској управи општине Бољевац, Општинском правобранилаштву општине Бољевац и заједничке јединице за интерну ревизију општина Бољевац и Сокобања

***Правилник о организацији и систематизацији радних места у Општинској управи општине Бољевац, и Општинском правобранилаштву општине Бољевац и заједничкој јединица за интерну ревизију општина Бољевац и Сокобања*⁵ је усаглашен са релевантним прописима Републике Србије.** Општинско веће општине Бољевац је 8. септембра 2022. године усвојило је обједињени Правилник ради његовог усаглашавања са *Уредбом о одређивању компетенција за рад службеника у органима аутономних покрајина и јединица локалне самоуправе.*⁶ Правилник је усаглашен са терминологијом из *Закона о планском систему Републике Србије*⁷.

Структура Правилника одговара документу којим се уређује систематизација и опис радних места у Општинској управи и Општинском правобранилаштву. Правилник има 4 поглавља и додатак/анекс.

Поглавља су следећа:

- Глава I Основне одредбе
- Глава II Организација и систематизација радних места у Општинској управи
- Глава III Организација и систематизација радних места у Општинском правобранилаштву
- Глава IV Организација и систематизација радних места у заједничкој јединици за интерну ревизију Општина Бољевац и Сокобања

⁵ "Службени лист општине Бољевац" бр. 15/2022

⁶ „Сл. гласник РС“ бр. 132/2022

⁷ „Сл. гласник РС“ бр. 30/2018

- Глава V Прелазне и завршне одредбе

Посебан анекс Правилника су обрасци компетенција за свако појединачно радно место систематизовано у Правилнику.

1.4. Анализа унутрашњег уређења и систематизације радних места Општинске управе општине Бољевац

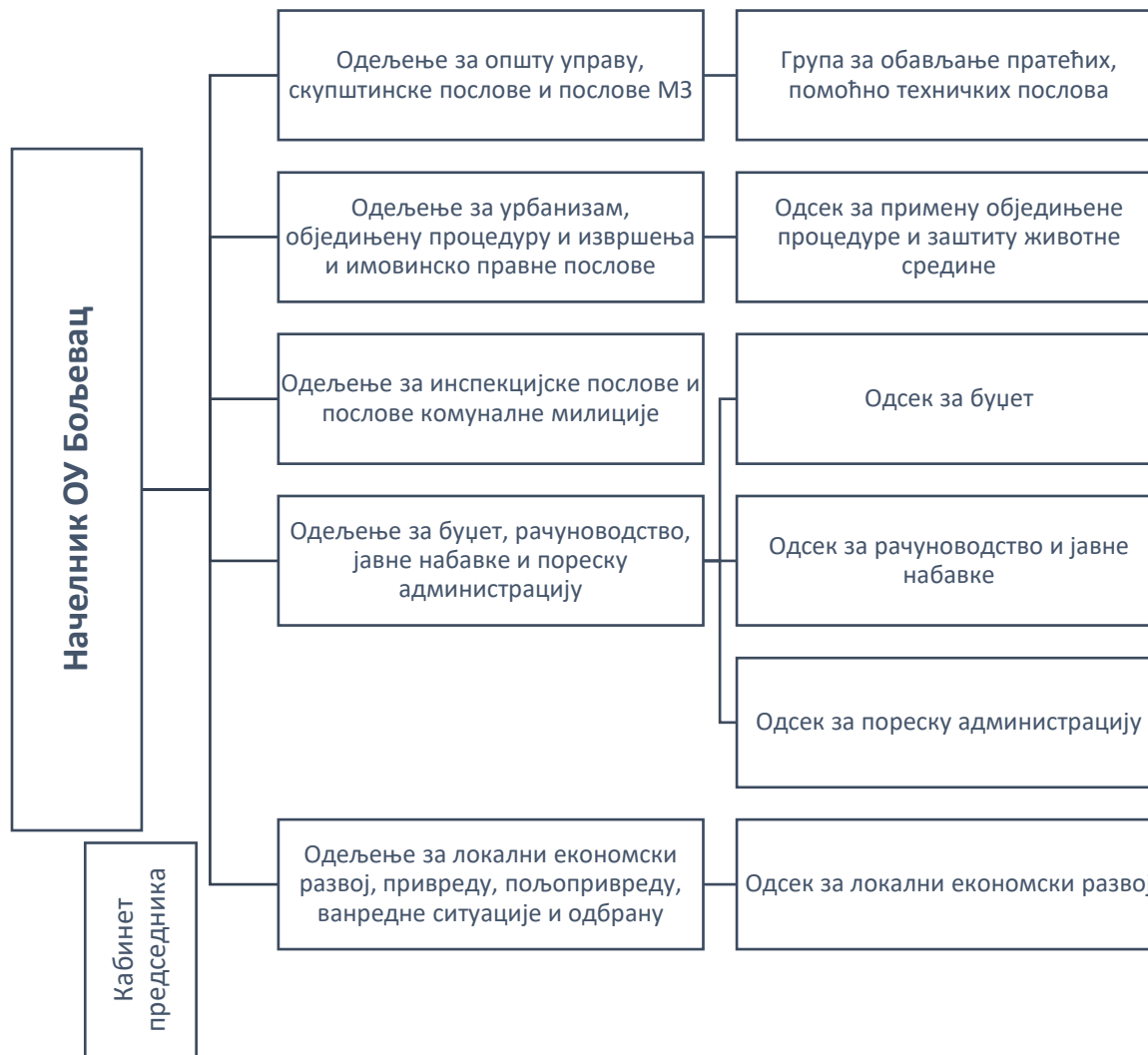
У складу са циљем овог документа, урађена је анализа дела Правилника који се односи на унутрашње уређење, систематизацију и опис послова у Општинској управи општине Бољевац.

1.4.1. Унутрашња организација Општинске управе

У Правилнику се изричито наводи да се Општинске управа организује као јединствен орган, а да се за вршење сродних послова образује одељење као основна организационе јединица. Број одељења наведен у Правилнику није истоветан са бројем одељења из *Одлуке о организацији Општинске управе*. Наиме, Правилником је као основна организациона јединица предвиђено и *Одељење за инспекцијске послове и послове комуналне милиције*, којег нема у Одлуци. У најкраћем могућем времену требало би извршити усаглашавање Одлуке и Правилника у вези броја основних организационих јединица – одељења.

Што се тиче ужих организационих јединица, Правилником је предвиђено да ако природа и обим послова налажу, унутар основних унутрашњих организационих јединица могу се образовати уже организационе јединице - одсеци, а унутар одсека - групе. Уже организационе јединице у Општинској управи општине Бољевац су:

1. У Одељењу за општу управу, скупштинске послове и послове месних заједница:
 - Група за обављање пратећих помоћно-техничких послова;
2. У Одељењу за урбанизам, обједињену процедуру, извршења и имовинско правне послове:
 - Одсек за примену обједињене процедуре и заштиту животне средине;
3. У Одељењу за буџет, рачуноводство, јавне набавке и пореску администрацију:
 - Одсек за буџет,
 - Одсек за рачуноводство и јавне набавке и
 - Одсек за пореску администрацију;
4. У Одељењу за локални економски развој, привреду, пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану:
 - Одсек за локални економски развој.
5. У Одељењу за инспекцијске послове и послове комуналне милиције нису образоване унутрашње организационе јединице.

Слика 2: Организација Општинске управе општине Бољевац по Правилнику о организацији и систематизацији радних места

Организација Општинске управе и број организационих јединица примерени су управи за општину величине и територије Бољевца. Међутим, име неких нелогичности. Иако Правилник изричито наводи да се група као ужа организациона јединица образује унутар одсека, у Одељењу за општу управу, скупштинске послове и

послове месних заједница образована је Група за обављање пратећих помоћно-техничких послова, као самостална ужа организациона јединица. У наведеној Групи је систематизовано 6 намештеничких радних места на којима је предвиђен исти број запослених, тако да ова ужа организациона јединица испуњава услове да буде одсек, чиме би се ускладиле одредбе Правилника.

Делокруг послова Одељења за локални економски развој, привреду, пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану, наведен у Правилнику, делимично је усаглашен је Законом о планском систему Републике Србије, као и са Одлуком о организацији Општинске управе. Наведено је да Одељење врши послове који се односе на припрему нацрта Плана развоја и стратешке планове развоја из надлежности одељења, да учествује у изради пројеката којима се подстиче економски развој општине и да прати реализацију планова развоја из надлежности одељења као и реализацију пројеката које финансира у целини или делимично општина Бољевац. Такође, Одељење обавља послове који се односе на предлагање мера за унапређење пољопривреде, израду и реализацију пројеката из области пољопривреде и учешће у креирању, изради и реализацији стратешких и акционих планова развоја пољопривреде. Одељење у делокругу има и послове подстицања инвестиционих улагања и привлачења капитала у општину Бољевац.

2. Анализа радних места у Општинској управи

Радним местима у Општинској управи предвиђеним Правилником обезбеђено је обављање послова из изворне и поверене надлежности локалне самоуправе у највећој могућој мери. Укупно је систематизовано 41 извршилачко радно место, на којима је предвиђено да ради 55 службеника. Број радних места намештеника је 6, на којима је предвиђено да ради исти број запослених. Структура радних места по звањима дата је у посебном одељку.

2.1. Послови који се односе на развојну функцију Општине

Послови који се односе на развојну функцију општине Бољевац примарно су организовани кроз Одсек за локални економски развој, који је образован у оквиру Одељења за локални економски развој, привреду, пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану, а и на неколико радних места у наведеном Одељењу. Радна места у Одсеку су следећа:

- Шеф Одсека за локални економски развој (самостални саветник, 1 извршилац);
- Послови припреме и израде пројектне документације (саветник, 2 извршиоца);
- Послови информационог система и повереника за избеглице (саветник, 1 извршилац)
- Послови економског развоја (саветник, 1 извршилац);

Број извршилаца на радним местима у Одсеку је мањи у односу на њихов у број у Одељењу за привреду и локални економски развој из модела Правилника о

систематизацији радних места у општинској управи, општинском правобранилаштву, стручним службама и посебним организацијама општине израђеним од стране СКГО.⁸ Разлог за то је ограничен кадровски капацитет у општини Бољевац, док је радно место „Послови из области пољопривреде“ систематизовано у оквиру *Одељења за локални економски развој, привреду, пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану*, али не у Одсеку за локални економски развој, где по природи послова који се обављају на радном месту оно и припада. У одсеку је систематизовано радно место „Послови информационог система и повереника за избеглице“. Послови информационог система имају развојну компоненту, док су послови повереника за избеглице везани за социјалну димензију рада управе, тако да не би требало да буде део послова Одсека за локални економски развој. Међутим, спајање послова из дијаметрално различитих области у мањим локалним самоуправама је нужда настала због њиховог ограниченог кадровског капацитета.

Описи послова за радна места у Одељењу за локални економски развој привреду, пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану су усклађени са Законом о планском систему Републике Србије. Радна места у којима се наводе послови везани за документе развојних политика су:

- *Руководилац Одељења за локални економски развој, привреду, пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану*
- *Шеф Одсека за локални економски развој*
- *Послови припреме и израде пројектне документације*
- *Послови економског развоја;*

Описи послова радних места у Правилнику, те тако и за горе наведена радна места детаљни, па се у њима наводе и послови везани за израду планова развоја и докумената јавних политика. Код руководиоца Одељења је наведено да „прати реализацију планова развоја из надлежности одељења; учествује у изради и реализацији пројеката којима се подстиче економски развој Општине; учествује у изради одлука из надлежности пољопривреде за територију општине Бољевац“. У опису послова радног места „*Шеф Одсека за локални економски развој*“ стоји да извршилац „спроводи утврђену политику локалног економског развоја и предлаже мере за њено унапређење, предлагања подстицајних мера за унапређење локалног економског развоја; остварује сарадњу са организационим јединицама Општинске управе; учествује у изради извештаја и анализа у циљу подстицања привредног развоја; непосредно учествује у припреми и праћењу реализације развојних пројеката.“ У опису послова радног места „*Послови припреме и израде пројектне документације*“ стоји да извршилац, поред осталог „*Учествује у припреми нацрта Плана развоја Општине, учествује у припреми и изради стратешких планова локалног економског развоја Општине, развија, прати, извештава и спроводи План развоја Општине Бољевац, предлаже смернице за развијање и усаглашавање секторских стратегија*

⁸ Модел Правилника о систематизацији радних места у општинској управи, општинском правобранилаштву, стручним службама и посебним организацијама општине <http://www.skgo.org/vesti/detaljno/1667/modeli-pravilnika-o-organizaciji-i-sistematizaciji-radnih-mesta-i-nacrt-kadrovskog-plana-u-gradskoj-i-opstinskoj-upravi-strucnim-sluzbama-i-posebnim-organizacijama>

које утичу на локални економски развој, даје иницијативе за припремање и модификовање општинских планова". Извршилац на радном месту „Послови економског развоја“, поред осталог Обавља аналитичко-оперативне послове који се односе на припрему и реализацију развојних пројеката, обезбеђење додатних финансијских средстава.

Израда планских докумената у области урбанизма је у делокругу послова Одељења за урбанизам, обједињену процедуру, извршења и имовинско правне послове. У оквиру Одељења су систематизовано је радно место „Урбаниста – послови обједињене процедуре“, чији се описи послова, поред осталих, односе на послове везане за просторне и урбанистичке планове. Извршилац на радном месту Имовинско правни послови „Учествује у припреми средњорочних и годишњих програма уређивања грађевинског земљишта“. Послови заштите животне средине обухватају и организацију израде програма и планова заштите животне средине, израду и реализацију акционих и санационих планова заштите животне средине и координацију израде и имплементације из области животне средине.

У оквиру Одељења за општу управу, скупштинске послове и послове месних заједница предвиђено је да Руководилац Одељења „Прати и проучава развој локалне самоуправе и израђује анализе и информације из ове области“.

Потребно је поменути да је у Кабинету председника општине предвиђено радно место Саветника за послове економског развоја који има детаљно дефинисану улогу: „спроводи утврђену политику локалног економског развоја; прикупља податке од значаја за инвестирање у општину и предлаже подстицајне мере на унапређењу локалног економског развоја; остварује контакте и сарадњу са потенцијалним инвеститорима“. Ово радно место уз Помоћника председника који: „покреће иницијативе и предлаже пројекте у вези са питањима која су од значаја за развој општине“, може да представља значајну снагу Општине Бољевац за развојно планирање и реализацију развојних планова.

У оквиру осталих одељења, поједина радна места индиректно дају допринос изради планских докумената. Ова радна места су наведена у табели која следи.

Табела 1: Преглед радних места из чијих се описа (директно или индиректно може закључити да доприносе изради планских докумената:

Организациона јединица	Радно место
	Начелник градске управе
Одељење за општу управу, скупштинске послове и послове месних заједница	Руководилац одељења
Одељење за урбанизам, обједињену процедуру и извршења и имовинско правне послове	Руководилац одељења Имовинско правни послови
- Одсек за примену обједињене процедуре и заштиту животне средине	Шеф одсека Урбаниста - послови обједињене процедуре Послови заштите животне средине

Организациона јединица	Радно место
Одељење за локални економски развој, привреду, пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану	Руководилац одељења Послови одбране Послови ванредних ситуација и противпожарне заштите
- Одсек за локални економски развој	Шеф одсека Послови припреме и израде пројектне документације Послови економског развоја

Потребно је размотрити могућност да се из угла планске функције и набројани, али и остали описи додатно ажурирају, како би што већи број учесника из ОУ и на овај начин био обавезан да учествује у планирању, реализацији, мониторингу, ажурирању стратешко планских докумената. На пример, послови друштвене бриге о деци или координатори за ромска питања могу значајно да допринесу развоју и имплементацији стратешких докумената која би потпомогла положај осетљивих друштвених група.

Образовна структура извршилаца на основу података из Правилника о систематизацији је високог нивоа и основ је за претпоставку да постоји још простора за јачање компоненте развојног планирања.

Укупан број радних места систематизованих Правилником о организацији и систематизацији радних места у ОУ Бољевац је 49, од чега су 2 службеника на положају, 41 извршилачко радних места и 6 радних места намештеника.

Што се тиче звања ситуација је следећа:

Табела 1 Табеларни приказ радних места са звањем и врстом радних места преузет је из Правилника

Службеници - извршиоци	Број радних места	Број службеника
Самостални саветник	10	10
Саветник	19	24
Млађи саветник	3	5
Сарадник	2	6
Млађи сарадник	/	/
Виши референт	7	10
Референт	/	/
Млађи референт	/	/
Укупно:	41 радно место	55 службеника
Намештеници	Број радних места	Број намештеника
Прва врста радних места	/	/
Друга врста радних места	/	/
Трећа врста радних места	/	/
Четврта врста радних места	2	2
Пета врста радних места	4	4
Укупно:	6 радних места	9 намештеника

Иако је расподела функција очекивана, односно 67,27% службеника се бави кључним функцијама, и даље постоји простор за смањење учешћа функције подршке⁹.

Од систематизованих радних места 37 службеника извршилаца је на радним местима на којима се претежно решава о правима и обавезама грађана и привреде, у оквиру тог процента један број службеника (35.13 % од укупног броја службеника који су претежно ангажовани на кључним функцијама) има у опису послова и активности које су релевантне за израду и реализацију стратешких докумената. Укупан проценат службеника који у опису посла имају активности које се могу протумачити као релевантне за израду, реализацију, праћење и припрему података стратешких докумената је 24.24%, уз већ наведену напомену да се већина њих уједно бави решавањем о правима и обавезама. Укупан проценат функције подршке када се размотре само службеничка радна места је 30%, а уз узимање у обзир и намештеника је 38.33%.

Радно искуство и стручна спрема запослених који реализују кључне функције, из перспективе ове анализе је на солидном нивоу, што би уз детаљније обрађену планску функцију у оквиру описа послова дало солидну основу за добро планирање и реализацију развоја општинске управе. Досадашњи рад на изради планских докумената и искуство у пројектима, ће бити анализирано у оквиру других поглавља овог извештаја.

2.2. Управљање и руковођење – распон контроле

За организацију Општинске управе, препоручује се примена начела дефинисаних Уредбом о начелима за уређење и систематизацију радних места у министарствима, посебним организацијама и службама Владе. Наведеном Уредбом, предвиђено је да се *одељење* образује да би вршило међусобно повезане послове на којима ради најмање осморо државних службеника или намештеника или и једних и других заједно. *Одсек* се образује да би вршио међусобно сродне послове који захтевају непосредну повезаност и организациону посебност и најмање петоро државних службеника или намештеника или и једних и других заједно. *Група* се образује да би вршила међусобно повезане послове на којима ради најмање троје државних службеника или намештеника или и једних и других заједно. Овакву организацију Градске управе препоручује и СКГО у својим моделима аката.

Организација Општинске управе општине Бољевац, те самим тим и управљање и руковођење је у складу са горе наведеном Уредбом и препорукама СКГО. Број основних организационих јединица је оптималан у односу на број радних места систематизованих у Правилнику. Што се тиче ужих организационих јединица, требало би размотрити могућност образовања одсека за заједничке послове у оквиру Одељења за друштвене делатности и заједничке послове, с обзиром да је од 15 запослених у Одељењу 9 намештеника.

Распон руковођења у осталим организационим јединицама је доста уједначен и оптималан. Као што је наведено, нешто више запослених у односу на остала одељења

⁹ Анализирано је учешће службеника који су на кључним функцијама у односу на укупан број службеника (без узимања у обзир службеника у Кабинету председника Општине)

има у Одељење за општу управу, скупштинске послове и послове месних заједница (15), разлог за то је што су у наведеном Одељењу систематизована бројна разноврсна радна места. У осталим одељењима број извршилаца који директно одговарају руководиоцу се креће од 3 до 7.

Организациона јединица	Руководилац	Број извршилаца (распон руковођења)
Одељење за општу управу, скупштинске послове и послове месних заједница	Руководилац одељења - Координатор групе	19 извршилаца 15 директно одговара руководиоцу (1 координатор групе од 5 намештеника)
Одељење за урбанизам, обједињену процедуру и извршења и имовинско правне послове	Руководилац одељења - Шеф одсека	8 извршилаца 3 директно одговара руководиоцу (1 шеф одсека)
Одељење за инспекцијске послове и послове комуналне милиције	Руководилац одељења	7 извршилаца
Одељење за буџет, рачуноводство, јавне набавке и пореску администрацију	Руководилац одељења - Одсек (2) - Одсек (6) - Одсек (2)	14 извршилаца 3 шефа одсека директно одговарају руководиоцу
Одељење за локални економски развој, привреду, пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану	Руководилац одељења - Одсек за ЛЕР (4)	9 извршилаца 5 директно одговара руководиоцу (1 шеф одсека)
Кабинет	Шеф кабинета	4 извршиоца (2 службеника и 2 намештеника)

2.3. Функције подршке

Функција руковођења врши 10 извршилаца руководиоца, уз напомену да је већ наведено да је у ОУ Бољевац добра расподела распона руковођења. Потребно је напоменути да у оквиру ОУ Бољевац није предвиђен превелик службенички апарат подршке кључним функцијама, мада и даље постоји простор за повећање удела кључних функција.

Функције подршке претежно су систематизоване у оквиру:

- Одељења за буџет, рачуноводство, јавне набавке и пореску администрацију
- Одељења за општу управу, скупштинске послове и послове месних заједница

Поред овог издвајања организационих делова који се претежно баве функцијом подршке треба напоменути да и у свим осталим организационим деловима постоји бар по један

извршилац (углавном у звању виши референт) који обезбеђује процедуралну или техничку подршку осталим извршиоцима у конкретном организационом делу.

У оквиру Општинске управе систематизовано је радно место за информационе технологије. Извршилац на том радном месту обавља и послове повереника за избеглице, што сигурно утиче на ефикасност послова који се односе на унапређење информатичког сектора, па би требало размислити о раздвајању наведених послова.

Функција управљања људским ресурсима, у оквиру које се прати развој службеника и реализује поступак оцењивања службеника, покривена је са једним извршиоцем у оквиру Одељења за општу управу, скупштинске послове и послове месних заједница, чији рад треба да обезбеди реализацију свих законски дефинисаних постулата за ову функцију подршке. Службеници учествују на разноврсним семинарима, али остаје отворено питање ефеката стручног усавршавања и да ли је стечено знање са обука примењиво у пракси.

Послови информационог система реализују се на радном месту чији извршилац обавља и послове повереника за избеглице. Свакако, систематизација радног места које се бави информационом технологијама показује опредељење руководства да се укупни капацитети управе модернизују и прихвате актуелни информатички алати за рад службеника.

3. Општинско веће општине Бољевац

Општинско веће општине Бољевац чине председник општине, заменик председника општине и 5 чланова, што је у складу са одредбама Закона о локалној самоуправи. Чланови Општинског већа нису задужени за одређене области, али су активни учесници процеса развојног планирања тако што се постављају на чело радних тела која израђују предлоге аката из области развојног планирања, што сами израђују предлоге и учествују у изради докумената која обједињују планове и програме из више области од значаја за развој Општине.

4. Јавна предузећа и установе општине Бољевац

4.1. Јавна предузећа

У општини Бољевац за обављање комуналних делатности основано је једно јавно предузеће – ЈКП „Услуге Бољевац“. Делатности које обавља наведено јавно предузеће су:

- Одношење и депоновање смећа;
- Делатност снабдевања водом за пиће и пречишћавање и одвођење атмосферских и отпадних вода;
- Одржавање зелених површина и чишћење јавних површина.

Јавно предузеће учествује у изради планских документа који се односе на планирање обављања делатности за коју је основано. Стручњаци из јавног предузећа се именују у радне групе или комисије за израду планских документа, а кадровски капацитет запослених у јавном предузећу је на потребном нивоу за давање предлога и решења у интересу даљег развоја Општине.

Јавно предузеће израђује годишњи програм рада и план пословања. Програм рада и пословања јавног предузећа се израђује у роковима и у поступку прописаним законом, а на њих Скупштина града даје сагласност.

Општина Бољевац је основала и Шумско газдинство „Тимочка буна“ и Шумску праву у циљу бриге о шумама на територији општине.

4.2. Јавне установе

Општина Бољевац је у складу са Законом о јавним службама и секторским законима основала установе у области образовања, културе, социјалне заштите, спорта и туризма. Број установа задовољава потребе локалне самоуправе величине и броја становника какав је Бољевац.

Општина је основала следеће установе:

- *У области образовања:*
Предшколска установа „Наша Радост“ Бољевац
- *У области културе:*
Јавна библиотека „Бољевац“;
Културно - образовни центар Бољевац
- *У области социјалне заштите:*
Центар за социјални рад Бољевац
- *У области спорта:*
ЈУ „Установа за спорт“ Бољевац
- *У области туризма:*
Туристичка организација општине Бољевац

Јавне установе учествују у изради планских документа који се односе на планирање обављања делатности за коју су основана. Стручњаци из јавних установа се именују у радне групе или комисије за израду планских документа, а кадровски капацитет запослених у њима је на потребном нивоу за давање предлога и решења у интересу даљег развоја Општине у областима за које су основане.

Јавне установе израђују годишње програме рада и финансијске планове. Програми рада и финансијски планови јавних установа се израђују у роковима и у поступку прописаним законом, а на њих Скупштина општине даје сагласност.

Општина Бољевац, у складу са прописима, учествује у финансирању делатности установа којима је оснивач Република Србија. Општина финансира материјалне трошкове основних школа, а такође даје финансијску подршку здравственим установама, спортским клубовима, удружењима грађана и невладиним организацијама.

5. Закључци и препоруке

5.1. Општина Бољевац, у односу на величину општине и организацију система локалне самоуправе има солидно организоване административне и управљачке капацитете за

израду и праћење реализације докумената развојног планирања и осталих планских докумената.

5.2. Препоручује да се у Одлуци о организацији Општинске управе општине Бољевац исправе техничке грешке и да се размотре називи појединих одељења који су непотребно дугачки, будући да се послови који се наводе у називу одељења могу објединити уопштеним појмом.

5.3. Препоручује са међусобно усклађивање одредби Правилника у вези организације и назива ужих организационих јединица у Општинској управи Бољевац.

5.4. Препоручује се да уради анализе систематизације у *Одељењу за локални економски развој привреду, пољопривреду, ванредне ситуације и одбрану* и да се размотри могућност да се радно место „Послови из области пољопривреде“ систематизује у *Одсеку за локални економски развој*, као и да се, када се стекну услови, раздвоје информатички послови и послови поверника за избеглице, који су тренутно систематизовани на једном радном месту.

Упоредни преглед анализе административних и управљачких капацитета за израду планова развоја у општинама Бољевац, Крупањ, Велико Градиште и градовима Краљево, Пожаревац и Шабац

1. Увод

У оквиру Програма „Повећање кредибилитета планирања, програмског буџета и контроле извршења јавних расхода на локалном нивоу у Србији – ЕУ Exchnage 6/ Партија 21 – „Израда анализе административних и управљачких капацитета ЈЛС за потребе израде прегледа и анализе постојећег плана развоја ЈЛС у 6 ЛС“, предвиђена је израда анализе административних и управљачких капацитета ЈЛС за потребе израде прегледа и анализе постојећег плана развоја у следећих 6 јединица локалне самоуправе:

- Општина Бољевац;
- Општина Крупањ;
- Општина Велико Градиште;
- Град Краљево;
- Град Шабац;
- Град Пожаревац.

Задатак експерта је био да обради и анализира стање оптималности организационе структуре и стања људских ресурса у наведеним јединицама локалне самоуправе, узимајући у обзир како локални, национални и глобални контекст, тако и родни контекст, а на бази превасходно јавно доступних званичних документа и извора. Затим, експерт је требало да прикупи податке за анализу административних и управљачких капацитета ради процене оптималности организационе структуре и стања људских ресурса, да изради нацрт анализе административних и управљачких капацитета са препорукама за њихово унапређење, да изради финалну верзију анализе заједно са тимом СКГО, а на основу коментара добијених из ЈЛС које су биле предмет анализе и на крају да изради упоредни преглед израђених анализа административних и управљачких капацитета за израду планова развоја у ЈЛС.

У задатом року експерт је израдио нацрте анализа, на које су ЈЛС послале коментаре, које су потом уграђене у финалну верзију анализа.

2. Упоредни преглед анализе административних и управљачких капацитета за израду планова развоја у анализираним јединицама локалне самоуправе

2.1. Упоредна анализа кључних аката и организације управе

Свака од анализираних општина је специфична по разним параметрима (величина, број становника, организација система локалне самоуправе, величина управе, број запослених и друго), али постоје одређене карактеристике када се ради о административним и управљачким

капацитетима за израду планова развоја које се могу у извесном степену уопштити. То се огледа у следећем:

- 2.1.1. Надлежност органа ЈЛС за доношење планова развоја је предвиђена у складу са *Законом о планском систему Републике Србије* и моделима статута ЈЛС које је израдила СКГО, и за доношење планова развоја надлежна је скупштина ЈЛС. Такође предвиђено је да се планови развоја доносе већином од укупног броја одборника, што је у складу са значајем планова развоја као предуслова за свестрани напредак јединица локалне самоуправе.
 - 2.1.2. У одређеном броју ЈЛС постоји одређена неусаглашеност када су у питању надлежности органа ЈЛС предвиђене у кључним актима (статуту, одлуци у организацији ГУ/ОУ и акту о систематизацији и организацији радних места).
 - 2.1.3. Све јединице локалне самоуправе имају организациону јединицу у чијем је делокругу локални економски развој. У зависности од величине локалне самоуправе и њеног статуса (град или општина) организационе јединице за ЛЕР се баве само пословима локалног економског развоја или је поред послова локалног економског развоја у њиховом делокругу предвиђено и вршење других послова (привреда, управљање пројектима, пољопривреда, заштита животне средине, ванредне ситуације, одбрана, финансије, буџет).
 - 2.1.4. Акта јединица локалне самоуправе су углавном усклађена са терминима из Закона о планском систему Републике Србије. Међутим, код одређеног броја локалних самоуправа потребно је додатно термилошко усклађивање и прецизирање са важећим прописима у области развојног планирања које се односи на њихове називе, израду и мониторинг.
 - 2.1.5. У актима о организацији и систематизацији радних места предвиђена су радна места у чијим описима послова је наведено да учествују у припреми, координацији израде и прикупљању потребних података за израду планова развоја и докумената јавних политика. Са друге стране, код одређеног броја локалних самоуправа је потребно термилошко усаглашавање са појмовима из Закона о планском систему Републике Србије, поготово када су у питању називи документа развојног планирања.
 - 2.1.6. Локалне самоуправе су управу организовале сразмерно њеној величини, односно броју запослених. Градске управе су организоване као јединствена управа.
- 2.2. Упоредна анализа радних места.
- 2.2.1. У организационим јединицама у чијем су делокругу послови локалног економског развоја, број систематизованих радних места зависи од величине управе. У градским управама број систематизованих радних места је 8 (што је у складу са бројем радних места предвиђеним у

Моделу Правилника о организацији и систематизацији радних места у градској управи, урађеним од стране СКГО. Број радних места везних за локални економски развој у општинским управама креће се од 4 до 8.

- 2.2.2. Радна места која се односе на развојно планирање не налазе се само у организационим јединицама за локални економски развој, већ и у другим ОЈ, као што су ОЈ за урбанизам, за пољопривреду, за друштвене делатности.
- 2.2.3. Када је у питању стручна спрема и звање запослених чији описи послова садрже елементе развојног планирања, углавном се ради о службеницима са виском стручном спремом, највише у звању саветника или самосталног саветника.
- 2.2.4. Распон руковођења у организационим јединицама је углавном уједначен и оптимизован. У општинским управама по броју запослених одскаче ОЈ за општу управу, а разлог за то је што су њој систематизована радна места запослених у месним канцеларијама.
- 2.2.5. Описи послова запослених на пословима који се односе на развојно планирање углавном су усаглашени са терминологијом из Закона о планском систему Републике Србије, али постоји одређени број локалних самоуправа који то није учинио.
- 2.2.6. У једном броју ЈЛС су у кабинету градоначелника/председника општине систематизована радна места помоћника у чијем опису послова су предвиђени и задаци који се односе на локални економски развој, односно за координацију израде планских докумената.

3. Градско/општинско веће, јавна предузећа и установе

3.1. Број чланова градског и општинског већа у анализираним ЈЛС је у сагласности са Законом о локалној самоуправи. У 4 ЈЛС предвиђена су задужења чланова већа, укључујући и привреду, предузетништво и локални економски развој, док у 2 општине чланови већа немају конкретна задужења.

3.2. Број јавних предузећа варира зависно од величине локалне самоуправе. У 2 општине формирано је једно јавно предузеће, у 1 општини 2, а када се ради о градовима, у два града образовано је 6 јавних предузећа, а у једном 5. У свим ЈЛС има ЈП који обављају више комуналних делатности. Јавна предузећа учествују у планским активностима које се односе на делатности коју обављају.

3.3. Што се тиче јавних установа, у свим ЈЛС су образоване предшколске установе, центри за социјални рад, библиотеке и туристичке организације. У 5 ЈЛС образован је музеј, а у 2 града позориште. Јавна установе учествују у планским активностима које се односе на делатности коју обављају.

4. Закључна разматрања

Кључни закључак је да све анализиране ЈЛС имају административне и управљачке капацитете за израду и праћење реализације докумената развојног планирања и осталих планских докумената. Њихов квалитет зависи од величине ЈЛС, тако да градови имају снажнији административно-управљачки темељ за израду планских докумената, али и општине имају сасвим солидне капацитете да одговоре захтевима који се пред њих постављени прописима који се односе на развојно планирање.

Оно што је потребно учинити је међусобно усклађивање кључних аката ЈЛС који регулишу надлежност органа ЈЛС, организацију општинске управе и делокруг организационих јединица. Такође, потребно је извршити и њихово усклађивање са прописима из области развојног планирања.

Што се тиче јачања административних капацитета за израду докумената развојног планирања и јавних политика, потребно је у плановима стручног усавршавања предвидети обуку за извршиоце у чијим описима послова је предвиђено да раде на изради и евалуацији документа јавних политика, како би се обезбедила њихова специјализација за методологију рада на изради докумената јавних политика.

Општине као мање јединице локалне самоуправе требало би да размотре могућност закључивања споразума о међуопштинској сарадњи, као механизма за превазилажење евентуалних ограничења у изради докумената јавних политика. Међуопштинска сарадња је начин да се обезбеди вршење знатног броја надлежности ЈЛС (пре свега општина), а што је отежано због ограничених капацитета у великом броју ЈЛС.

Иако се анализа није односила на оцену до сада израђених планова развоја, потребно је напоменути да ће добро обучени и квалитетни службеници на пословима израде планских и развојних документа омогућити да нацрти докумената буду реални и да одговарају стварним потребама локалне заједнице. Да би се тај циљ остварио, потребно још да и доносиоци одлука, односно управљачки елемент у органима ЈЛС покаже одговорност у процесу израде планских докумената, њиховом доследном спровођењу и перманентној евалуацији.

Бољевац

Образовање

Надлежност и финансирање ЈЛС у сектору образовања

Предшколско васпитање и образовање (ПВО) је доминантно у мандату јединица локалне самоуправе (ЈЛС) док за основно и средње образовање ЈЛС финансира текуће одржавање школа¹. За све нивое образовања (предшколско, основно и средње) локални ниво финансира стручно усавршавање запослених, јубиларне награде, превоз запослених; затим превоз деце и њихових пратилаца ради похађања припремног предшколског програма (ППП) на удаљености већој од два километра и ученика основне школе на удаљености већој од четири километра од седишта школе; превоз, смештај и исхрану деце и ученика са сметњама у развоју, без обзира на удаљеност места становања од школе; превоз ученика на републичка и међународна такмичења; заштиту и безбедност деце и ученика и капиталне издатке².

Финансирање ПВО је регулисано тако да локалне самоуправе финансирају до 80% од 'економске цене' по детету, а родитељи преосталих 20% од цене, од чега се изузимају деца без родитељског старања, деца са сметњама у развоју и инвалидитетом и деца из материјално угрожених породица³. За децу без родитељског старања, децу са сметњама у развоју и децу корисника НСП, учешће од 20% се покрива са националног нивоа (Министарство за рад, запошљавање, социјална и борачка питања), а за децу из материјално угрожених породица према критеријумима ЈСЛ ову партиципацију плаћа сама ЈЛС. Са националног нивоа финансиран је и четворосатни ППП али само на нивоу зарада за васпитаче који пружају тај програм.

За основно и средње образовање јединице ЈЛС обезбеђују средства за материјалне трошкове рада. Према о Правилнику о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност основног образовања и васпитања⁴ други текући расходи (материјални трошкови рада) укључују материјалне трошкове наставе у износу 2,5% бруто плата запослених, трошкове електричне енергије, трошкове воде, грејања, одржавања хигијене, изношења смећа. Према Правилнику о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност средњег образовања и васпитања, материјални трошкови укључују средства за материјалне трошкове наставе који се утврђују у висини од 5%, а за стручне школе које имају сопствене радионице за

¹ Надлежност финансирања образовања је оквирно регулисана Законом о основама система образовања и васпитања (ЗОСОВ), "Службени гласник РС" бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон и 6/2020).

² Члан 108. ЗОСОВ уређује одговорност установе за безбедност деце и ученика, односно да установа доноси акт којим прописује мере, начин и поступак заштите и безбедности деце и ученика за време боравка у установи и свих активности које организује установа, у сарадњи са надлежним органом ЈЛС, које је дужна да спроводи.

³ Члан 50. Закона о предшколском васпитању и образовању.

⁴ „Службени гласник РС", бр. 73 од 31. августа 2016, 45 од 13. јуна 2018.

практичну наставу у износу од 7% у односу на средства за бруто плате запослених у школи (за неке струке и више, што је детаљно прописано Правилником) и трошкове режије.

ЈЛС такође обезбеђују функционисање Интерресорних комисија (ИРК) и остваривање додатне подршке детету и ученику у складу са мишљењем ИРК, осим оних за које се средства обезбеђују у буџету Републике Србије⁵.

ЈЛС могу и да учествују у обезбеђењу средстава за виши квалитет образовања кроз финансирање установа у циљу повећања квалитета у области предшколског, основног и средњег образовања и васпитања, што подразумева побољшање услова образовања и васпитања у погледу простора, опреме и наставних средстава, за остваривање програма који нису основна делатност установе, за исхрану и помоћ деци и ученицима⁶.

ЈЛС има и друге врло важне надлежности везане за образовање које јединица ЈЛС индиректно финансира. На пример, јединица локалне самоуправе води евиденцију и обавештава школу и родитеље, односно старатеље о деци која су стасала за упис у ППП и у основну школу⁷.

Расходи за образовање у укупном буџету Бољевца су у порасту. У 2021. достигли су висину просека општина у Србији с тим што је главни разлог великих расхода основно образовање, док су расходи за предшколско до 2021. године били изузетно ниски. У 2021. години порасли су на 11% буџета што је просечан ниво у Србији, питање је само да ли је овај нагли скок једнократан услед неке капиталне инвестиције или трајан.

Табела 1. Расходи за образовање општине Бољевац, укупно и по нивоима образовања (% од укупног буџета)

	2019	2020	2021	Просек општине	Просек Србије (без БГ и НС)
Предшколско (911)	7,73	7,82	11,16	11,0	11,2
Основно (912)	7,52	11,58	7,79	6,3	5,5
Средње (920)	2,82	1,95	3,77	1,8	2,0
Неквалификовано на др. месту (980)	/	/	/	/	/
Укупно образовање	18,07	21,35	22,72	22,1	18,7

Извор: Стална конференција градова и општина

⁵ ПРАВИЛНИК о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету, ученику и одраслом "Службени гласник РС", број 80 од 24. октобра 2018 ближе одређује рад ИРК И додатну подршку.

⁶ Члан 190. ЗОСОВ регулише ову могућности.

⁷ Члан 17. ЗОСОВ уређује да ЈЛС води евиденцију и обавештава предшколску установу, односно основну школу која остварује припремни предшколски програм о деци која су стасала за похађање припремног предшколског програма, у складу са посебним законом.

Стратешка оријентација и исходи у образовању

Предшколско образовање

Оквир 1. Важност предшколског образовања и васпитања (ПВО)

Поред традиционалне и препознатљиве улоге „чување“ деце, последњих година се све више указује на веома важну улогу предшколског образовање и васпитања која подстиче рани развој и образовање деце. Међутим, Стратегија развоја образовања и васпитања до 2030⁸ констатује да је свест грађана о васпитној и образовној улози ПВО недовољно развијена, јер се ПВО још увек у већој мери посматра као „систем за чување деце“ предшколског узраста него као део васпитно-образовног система РС.

У претходној деценији дошло је до значајног повећања обухвата ПВО – за јаслени узраст са само 13% у 2010. години на преко 34% у 2021., за узраст 3 године до поласка у ППП са само 47% у 2010. години на око 66% у 2021. години, а обухват ППП порастао је са 87% у 2010. години порастао је на преко 97% у 2021. Средњорочни план МПНТР предвиђа врло благо повећање до 2024. **И поред тога обухват ПВО у Србији је још увек далеко од ЕУ просека где је за узраст 4+ у 2018. години износио чак 94,8%** што је веома близу постављеног циља у ЕУ 2020. од 95%⁹.

Стратешко опредељење Србије је повећање обухвата деце ПВО. Стратегијом образовања до 2020. године било је предвиђено да обухват деце узраста од 0,5 – 3 година износи 30%; да се за сву децу узраста од 4 – 5,5 година обезбеде бесплатни скраћени (полудневни) програм у току једне школске године што значи потпун обухват деце тог узраста; и потпуни обухват деце узраста од 5,5 – 6,5 година укључених у припремни предшколски програм. Такође, предвиђен је знатно правичнији систем који ће омогућити значајно већи обухват све деце и посебно деце из маргинализованих група која остварују право приоритета при упису. Сем циљаног обухвата деце јасленог узраста, остали циљеви нису постигнути.

Стратегија 2030. констатује да је “у 2019/20. години 6.902 деце је остало неуписано због попуњености капацитета, упркос значајном повећању капацитета предшколских установа (ПУ) и повећаног броја објеката. У контексту праведности *и даље су приметне две негативне појаве: разлике између јединица локалне самоуправе (ЈЛС) у погледу обухвата деце уопште и обухвата деце из ромских насеља у Републици Србији која су у најмањој мери укључена у ПВО*¹⁰. Такође, Стратегија констатује да “развој диверсификованих програма ПВО још увек није задовољавајући – ЈЛС још увек нису преузеле одговорност за развој кратких висококвалитетних диверсификованих програма, често због недостатка финансијских средстава али и због неразумевања важности ових програма за повећање обухвата и праведности ПВО”.

⁸ Стратегија је усвојена у јуну 2021. године https://mpn.gov.rs/kategorija_dokumenata/strategije/

⁹ Ибид.

¹⁰ Ибид, стр. 20

Ибид, стр.

Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године планира обухват деце јасленог узраста од 38%, обухват деце од 3 до 5,5 (до поласка у ППП) од 75% и обухват ППП-ом од 98%¹¹. **Дакле, повећање обухвата ПВО остаје стратешки приоритет.**

Пракса показује да обавезност програма као и финансирање зарада са националног нивоа доводи до скоро потпуног обухвата, што је и био случај са припремним предшколским програмом – ППП. Ипак, имајући у виду доказане користи од предшколског образовања и васпитања, повећање обухвата би требало да буде стратешки правац и циљ сваке општине.

Потпун обухват не значи нужно да сва деца похађају искључиво целодневне програме **већ је потребно изградити флексибилан систем који поред целодневних програма нуди и полудневне програме као и специјализоване програме предшколског образовања.**

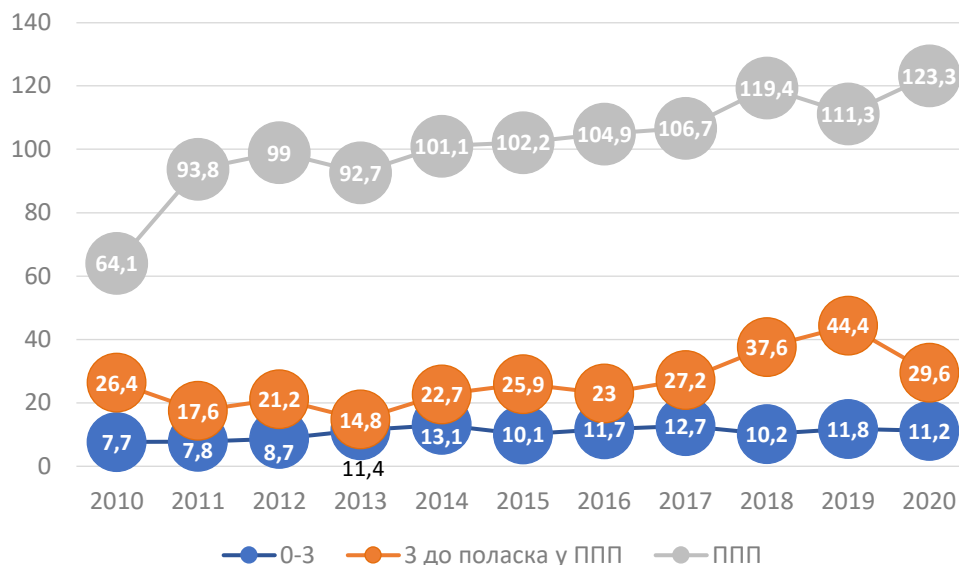
У том смислу, формулација «недовољни капацитети ПВО» у овом документу не значи нужно да је потребно изградити нови вртић, поготово имајући у виду негативне демографске трендове већине општина у Србији, већ је потребно да се ради на осмишљавању програма који би користили постојеће инфраструктурне капацитете (нпр. користити вишак капацитета у школама, организовати мобилне вртиће по узору на УНИЦЕФ пилот пројекте и слично).

Такође, у Студији УНИЦЕФ-а из 2012. године се наводи да и родитеље треба боље упознати са предностима предшколског образовања. “Осим недостатка физичких капацитета и трошкова који проистичу из похађања предшколског образовања, што представља препреке у достизању већег обухвата, више од половине родитеља не препознаје значај предшколског образовања за развој своје деце”.

Обухват деце предшколским образовањем и васпитањем у Бољевцу показује необичан тренд. Обухват ППП-ом бележи нагли скок и од 2014. године константо се повећава значајно изнад 100% обухвата да би у 2020. износио чак 123%! Обухват деце вртичког узраста показује стабилан раст, сем почетне године и последње године где се десио изненађујући пад који се можда такође може објаснити разлозима методолошке природе. Обухват деце јасленог узраста има одређене флукуације, али се и поред тога јасан тренд јако благог, скоро занемарљивог повећања у посматраном десетогодишњем периоду.

¹¹ Овај циљ је практично већ остварен имајући у виду да је почетна вредност из 2020. године 97,36%. Тиме се имплицитно признаје одустајање од обухвата маргиналних група.

Графикон 1. Тренд обухвата деце ПВО (у %), за период 2010.-2020.

Извор: Републички завод за статистику, ДевИнфо база (линк [>>](#)),

Оквир 2. Методолошки недостаци праћења обухвата на нивоу локалних самоуправа

Податке о обухвату на локалном нивоу треба узети са резервом, на шта и указује обухват који је виши од 100% али и нижи од реалности из методолошких разлога. Разлози могу бити следећи: а) када се посматра обухват број деце у ППП се узима у целини без обзира на узраст, што значи да се ту могу наћи и деца која кренула раније/касније у ППП у односу законски одређену генерацију; б) школска генерација се одређује од 1. марта а у демографским подацима од 1. јануара, па је питање да ли статистика ради ту врсту усаглашавања; ц) када се подаци посматрају на локалном нивоу проблем могу да настану услед миграција и неажурираних података становништва, затим када су општина близу једна другој могуће је да деца живе у једној општини а похађају програм у другој. И на крају увек код показатеља са малим апсолутним вредностима, што може бити случај код општина, релативне вредности могу да покажу велике промене које су у апсолутном износу заправо мале.

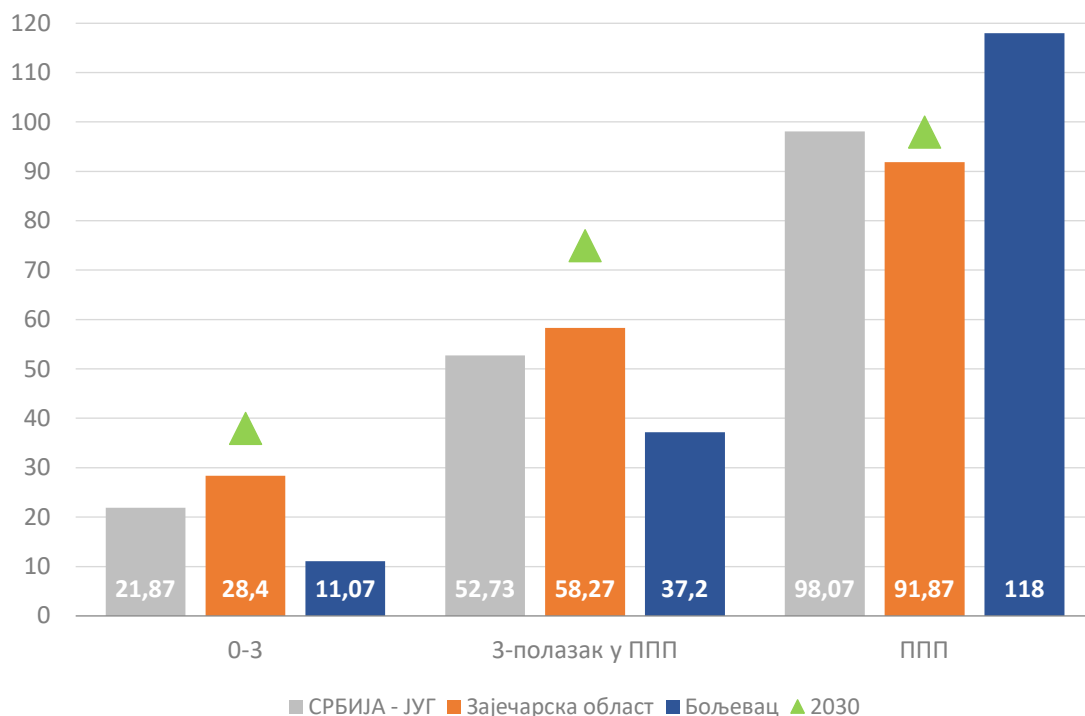
Слично, и подаци на пример о одустајању од школовања (види Оквир 5. за индикаторе основног и средњег образовања) могу да буду последица миграција а не заиста одустајања од школовања деце. Миграције и на националном нивоу могу да утичу на кретање овог индикатора, али на локалном нивоу то је још израженије.

Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем је изузетно низак. Поређење трогодишњег просека¹² показује да је обухват врло низак како у поређењу са

¹² Трогодишњи просек је рађен да би се ублажио проблем флукуације података на општинском нивоу

просеком подручја Србија – Југ тако и са Зајечарском области којој Бољевац припада, а посебно имајући у виду циљане вредностима до 2030. године. Ово важи и за јаслени узраст где је обухват само 11% у поређењу са скоро 30% у Зајечарској области а и за вртићки узраст где је обухват само 37% у поређењу са скоро 60% у Зајечарској области и циљем од 75% за 2030. годину. Са друге стране обухват ППП-ом показује екстремно високе вредности вероватно из методолошких разлога.

Графикон 2. Обухват деце ПВО (у %), пресек за период 2018.-2020.

Извор: Трогодишњи просек калкулација аутора на бази података Републичког завода за статистику, ДевИнфо база

Оквир 3. УН циљеви одрживог развоја – Циљ 4. Обезбедити инклузивно и квалитетно образовање и промовисати могућност целоживотног учења

У контексту УН циљева одрживог раста, потциљ 4.2 До краја 2030. обезбедити да све девојчице и дечаци имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, бризи и предшколском образовању како би се припремили за основно образовање посебно је важан за ниво локалних самоуправа.

Национални циљеви дефинисани Стратегијом образовања 2030. су повећање обухвата и доступности ПВО на 38% за јаслени узраст, 75% за узраст од 3-5,5 (полазак у ППП) и обухват 98% ППП-ом. И поред стабилног раста, обухват деце ПВО је и даље испод просека ЕУ и постављених националних циљева а посебан проблем је повећање обухвата на уштраб квалитета.

Поред већ дефинисаног индикатора 4.2.2 Стопа учешћа у организованом учењу (годину дана пре званичног узраста за упис у основну школу), што је заправо обухват ППП-ом (припремним предшколским програмом), треба посматрати и индикаторе обухвата деце током читавог ПВО, од јасленог узраста до ППП.

Локални циљеви:

- Повећање обухвата деце јасленог узраста **на преко 30% до 2030. године;**
- Повећање обухвата деце вртићког узраста **на преко 70 % до 2030. године;**
- Повећање правичности – већи обухват деце из руралних и ромских насеља као и деце са сметњама у развоју.
- **Потпуни обухват ППП-ом укључујући и маргинализоване групе;**

Потребне локалне иницијативе:

- Проширење јаслених капацитета;
- Прошерење вртићких капацитета;
- Увођење полудневних програма и других флексиблиних програма;
- Кампања подизања свести значаја ПВО.

Капацитети ПВО су у односу на исказану тражњу довољни, што значи да је недовољан обухват највероватније резултат перципирање ПВО као „система за чување деце“ предшколског узраста а не као део васпитно-образовног система, Капацитети ПВО у ванградским насељима постоје што је јако добро али је питање колики је проценат деце њиме обухваћен.

Табела 2, Предшколско образовање – капацитет, 2020, година

	Укупно	Градска насеља	Остала насеља
Примљени	157	124	33
Уписани преко капацитета	0	0	0
Нису примљени због попуњености капацитета	0	0	0

Извор: ДевИнфо база - профили општина (примарни извор Статистика образовања RZS), Републичког завода за статистику,

У понуди ПВО доминира класичан целодневни програм, не постоји никаква понуда флексиблиних и/или алтернативних програма сем у случају полудневног ППП програма (Табела 3). Ово јесте типична ситуација врло слична општој слици предшколског образовања и васпитања у Србији, али ипак многе општине имају бар неки мали проценат деце у краћим програмима. Када је у питању ППП, видимо да понуда програма од 4 сата наилази на неупоредиво већи одзив од целодневног.

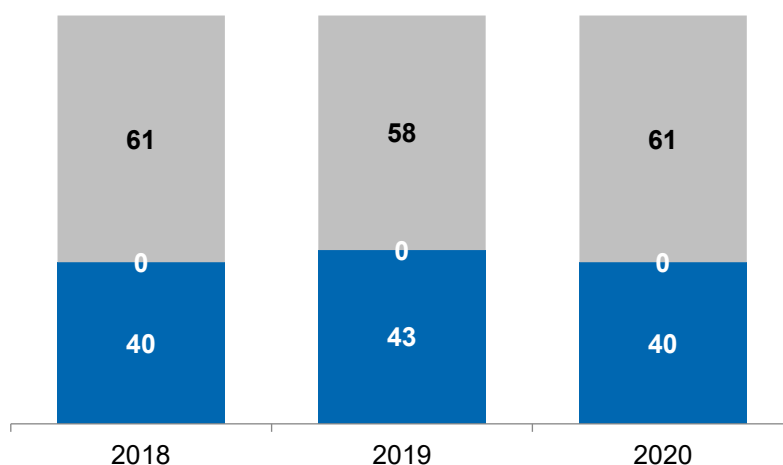
Табела 3, Деца у предшколском образовању према дужини дневног боравка (у %), за период 2018.–2020.

	2018	2019	2020
До 6 сати дневно	0	0	0
До 6 сати дневно 3 пута недељно	0	0	0
Од 9 до 12 сати	52,9	55,9	42,7
У ППП 4 сата	30,6	35,8	45,2
У ППП целодневни боравак	16,6	8,4	12,1
Укупно	100	100	100

Извор: ДевИнфо база – профили општина (примарни извор Статистика образовања RZS), Републичког завода за статистику,

Око 60% родитеља плаћа пун износ учешћа у трошковима ПВО што је само мало више од просека Србије. Они који су ослобођени су ослобођени у потпуности, нема регресирања трошкова.

Графикон 3. Деца у предшколском образовању према учешћу родитеља у трошковима које родитељи плаћају (у %), за период 2018-2020.

■ Не плаћају ■ Плаћају регресирану цену ■ Плаћају пуну цену

Извор: ДевИнфо база – профили општина (примарни извор Статистика образовања RZS), Републичког завода за статистику,

Основно образовање

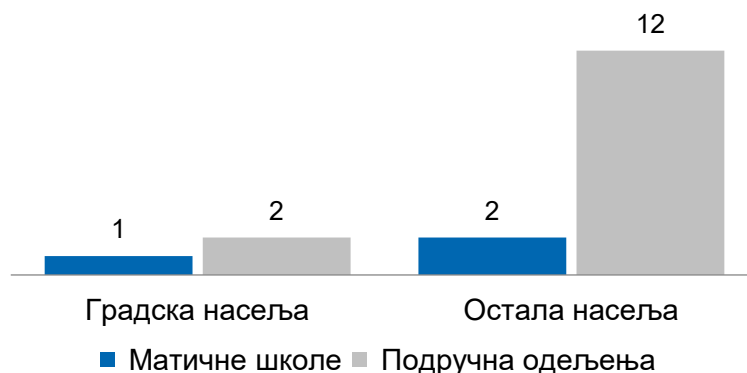
Оквир 4. Стратешки циљеви основног образовања

Стратегија образовања до 2020. предвиђала је да «до 2020. године сви дечаци и девојчице законом предвиђеног школског узраста (минимално 98% генерације), без обзира на социо-економске, здравствене, регионалне, националне, језичке, етничке, верске и друге карактеристике, обухваћени су квалитетним основним образовањем и васпитањем из којег осипање није веће од 5% (тј. завршава основну школу 93% генерације), не само на националном нивоу већ и за категорије деце из осетљивих група (сеоска, ромска, сиромашна деца и деца са инвалидитетом и сметњама у развоју)» (Влада РС, 2012:29).

Циљеви из Стратегије 2020 су добрим делом остварени, а најновија Стратегија образовања до 2030. предвиђа потпун обухват основним образовањем, побољшање квалитета образовање, оптимизацију мрежа основних школа.

У Бољевцу постоје 3 матичне основне школе са 14 подручних (издвојених) одељења. Само једна матична школа се налази у градском насељу док су преостале 2 школе и 12 подручних одељења у ванградском насељима.

Графикон 4. Основне школе према типу насеља, у 2021, години

Извор: ДевИнфо база – профили општина, Републичког завода за статистику,

Просечан број ученика у основним школама је изузетно низак, посебно у подручним одељењима. Просек у подручним одељењима је и на нивоу Зајечарске области врло низак (Табела 4). Виши разреди очигледно путују у матичне школе.

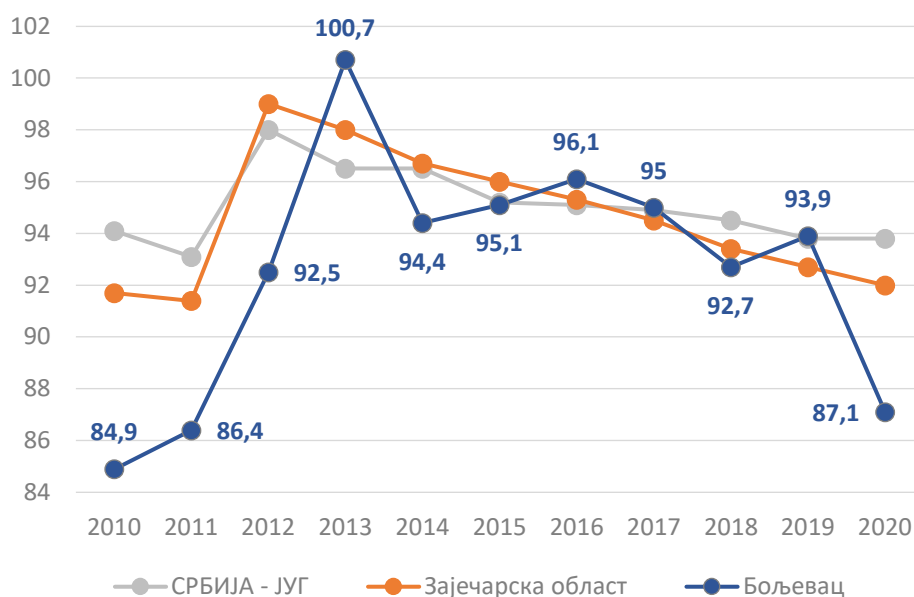
Табела 4. Просечан број ученика у школама у 2021, години

	Бољевац	Зајечарска област	Србија-Југ
	<i>Матичне школе</i>		
Нижи разреди I-IV	59,67	139,11	153,79
Виши разреди	115	167,72	185,04
	<i>Подручне школе</i>		
Нижи разреди I-IV	8,07	7,78	14,06
Виши разреди V-VIII	0	2,44	6,39

Извор: ДевИнфо база – профили општина, Републичког завода за статистику,

Нето стопа обухвата основним образовањем веома флукутира (види Оквир 2 за методолошке проблеме праћења података на локалу). Стопе могу бити резултат неадекватног статистичког праћења миграција па их треба узети са резервом и пратити податке на терену.

Графикон 5. Нето стопа обухвата основним образовањем (у %), за период 2010-2020,

Извор: Републички завод за статистику, ДевИнфо база,

Оквир 5: Индикатори основног/средњег образовања

Индикатори за праћење образовања нису сасвим једноставни за разумевање и неки од њих могу бити збуњујући, На пример, стопа завршавања основне школе која је мана од 100% не значи да је дошло до одустајања од школовања већ да нису сва деца која су према узрасту требало да заврше школу то и и учинила, Дакле стопа завршавања школе и стопа одустајања од школовања се не сабирају до 100%, Доле су наведене тачне дефиниције индикатора које користимо у анализи,

Нето стопа обухвата основним образовањем - однос броја ученика старости 7-14 година уписаних у редовне основне школе и генерације деце предвиђене за похађање основног образовања (процењен број деце 7-14),

Обухват деце средњим образовањем - однос броја ученика уписаних у средње школе и броја деце одговарајуће старосне групе (15-18) с тим што се овај податак не води за локални ниво,

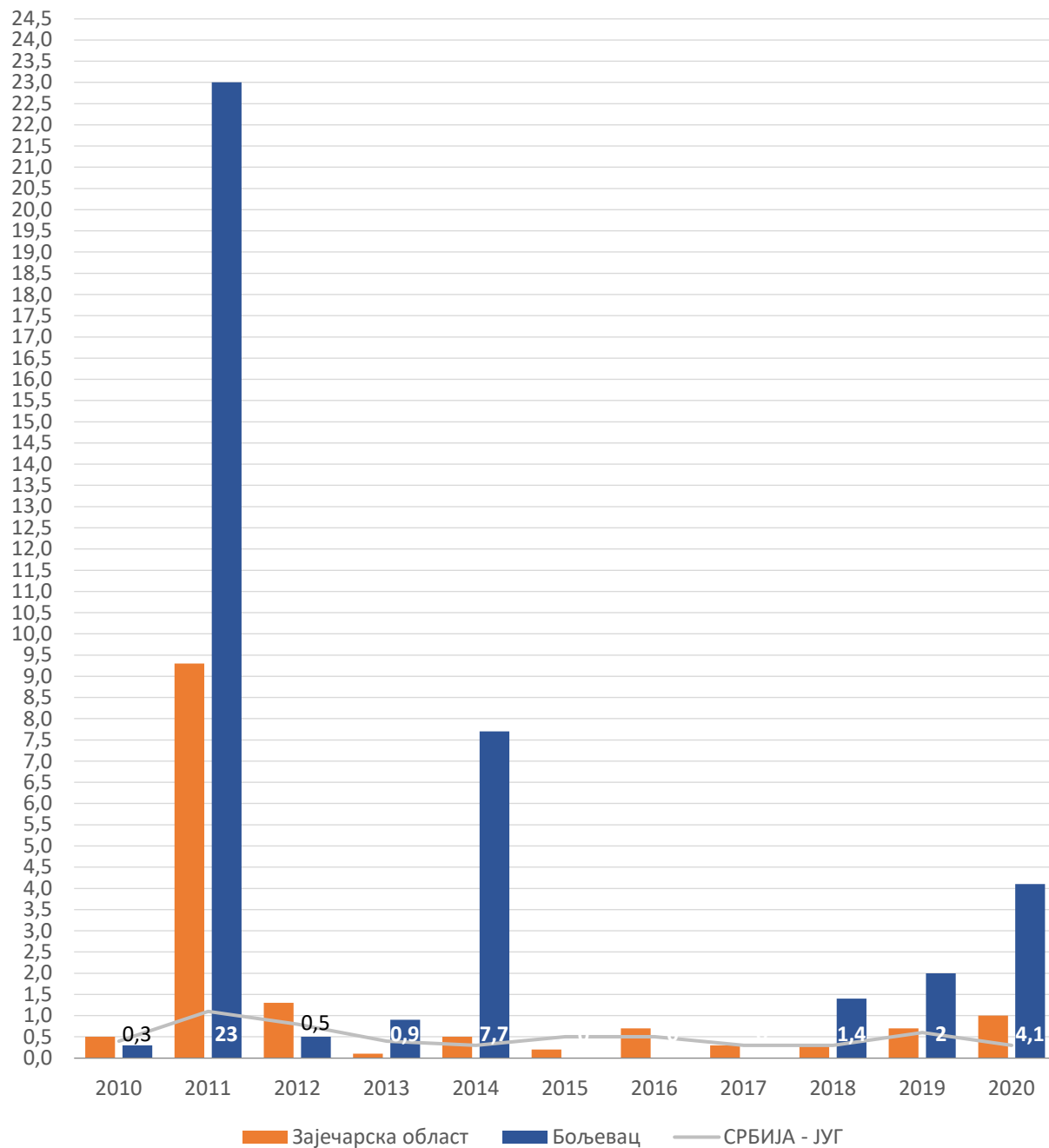
Стопа завршавања основне/средње школе - однос укупног броја ученика који успешно заврше (положе) последњи разред основне школе без обзира на годиште и укупног броја деце из популације узраста за званични завршетак основне школе,

Стопа одустајања од школовања у основном/средњем образовању представља разлику у броју ученика основних/средњих школа на почетку школске године и броја ученика на крају школске године у односу на број ученика на почетку школске године,

Вредности ових индикатора могу бити нелогични и неадекватни услед методолошких проблема везаних за њихово праћење како на националном, али посебно на локалном нивоу (види Оквир 2,)

Стопа одустајања од школовања у основном образовању такође показује веома необичне и различите вредности из године у годину, те се не могу извући никакви закључци. Потребно проверити податке и пратити их на терену.

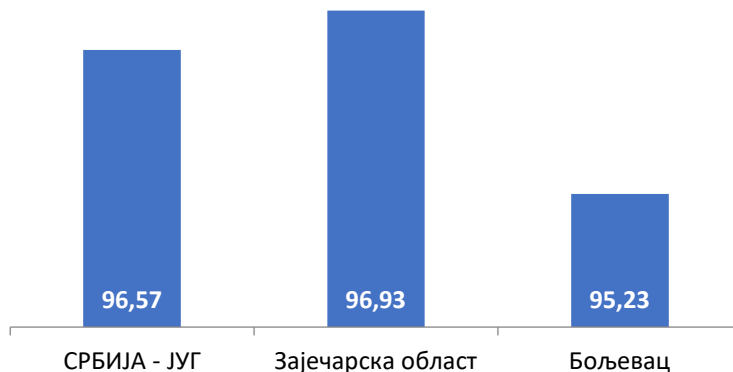
Графикон 6. Стопа одустајања од школовања у основном образовању (у %), за период 2010.-2020.

Извор: Републички завод за статистику, ДевИнфо база,

Стопа завршавања основне школе за трогодишњи период износи у просеку око 95% што је прилично ниско, иако ни ови подаци нису сасвим методолошки поуздани.

Графикон 7. Стопа завршавања основне школе (у %), трогодишњи просек за период 2018.-2020.

Извор: Републички завод за статистику, ДевИнфо база,

Средње образовање

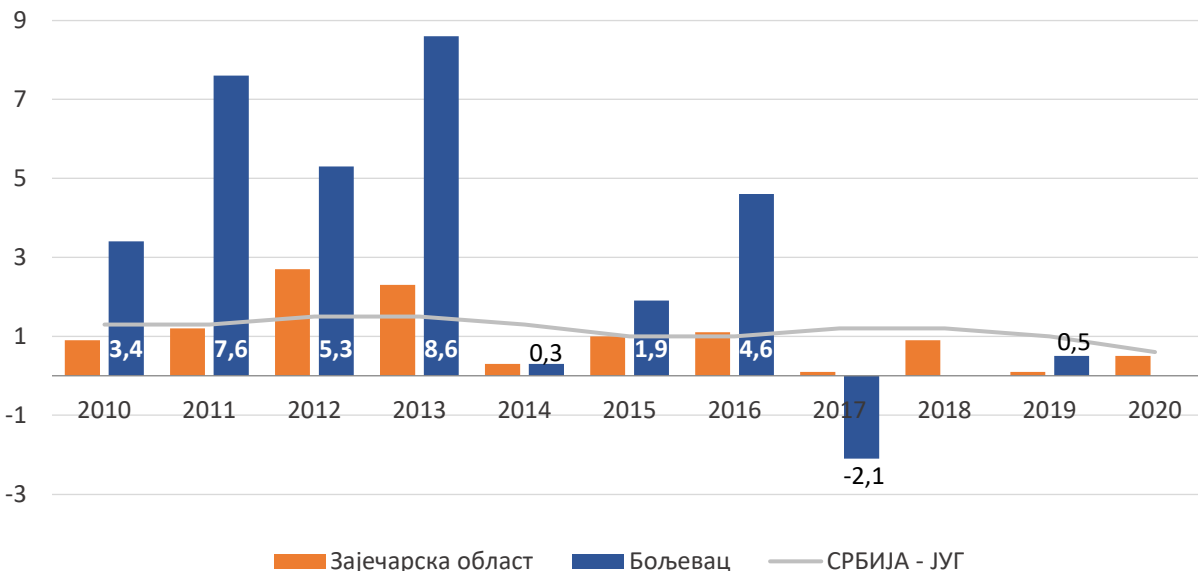
Оквир 6. Стратешки правци у средњошколском образовању

Према Стратегији образовања до 2030, обезбеђивање услова за увођење обавезног средњег образовања и васпитања се може сматрати једним од кључних приоритета. Оптимизација мреже средњих школа, која је у току, треба да буде убрзана а капацитети локалних самоуправа за планирање уписа засновани на донетим критеријумима треба да буду ојачани.

У Бољевцу се налази једна средња школа са 4 образовна профила, од којих су 2 профила четворогодишња и 2 трогодишња. Оба трогодишња и један четворогодишњи профил су дуални образовни профили.

Стопа одустајања од школовања у средњем образовању је ниска последњих година, чак и негативна 2017-те. С друге стране, до 2016. године стопа одустајања је била врло висока, виша и од просека осипања у Зајечарској области и на подручју Србија – Југ. Могуће да је увођење дуалног образовања заслужно за ову промену.

Графикон 8, Стопа одустајања од школовања у средњем образовању (у %), за период 2010-2020,

Извор: Републички завод за статистику, ДевИнфо база,

Закључак и препоруке

Обухват деце предшколским васпитањем и образовањем у Боļевцу је изузетно низак и то како у поређењу са просеком подручја Србија – Југ тако и са Зajeчарском области а посебно имајући у виду циљане вредностима до 2030. године. Ово важи и за јаслени узраст где је обухват само 11% у поређењу са скоро 30% у Зajeчарској области а и за вртићки узраст где је обухват само 37% у поређењу са скоро 60% у Зajeчарској области и циљем од 75% за 2030. годину.

Овако мали обухват не чуди узимајући у обзир ниске расходе за ПВО у релативном износу од око 7-8% укупног буџета што је у поређењу са просеком у Србији (без Београда и Новог Сада) од 11% врло ниско. Расходи за ПВО су значајно скочили у 2021.години, питање је за које тачно намене. У доступним документима ЈЛС види се само пројекат Енергетске санације предшколске установе „Наша радост“ која је свакако добар пројекат и може допринети побољшању квалитета али не и повећању обухвата.

Предшколско васпитање и образовање је изворна надлежност ЈЛС где је она у потпуности одговорна како за финансирање тако и организацију рада. Стога су препоруке за повећање обухвата ПВО кључне.

Обзиром да не постоји исказана тражња која је већа од постојећих капацитета, у циљу повећања обухвата пре свега је потребно радити на кампањи подизања свести о важности ПВО а у исто време понудити полудневне или друге флексибилне програме којима примарни циљ није чување деце већ васпитно образовна улога ПВО и укључивању

деце у друштвену заједницу. Сада у понуди ПВО доминира класичан целодневни програма без иједног програма који пружа услугу краће од 9 сати. Да би се у ПВО укључио што већи број деце, јер је у то у њиховом најбољем интересу, ЈЛС би требало да понуди кратке програме од по неколико сати или неколико пута недељно, којима примарни циљ није чување деце. Овакве програме, посебно ако не подразумевају оброке, би требало у потпуности да финансира ЈЛС. На потребу за кратким програмима указује и структура деце у ППП где видимо да понуда програма од 4 сата наилази на неупоредиво већи одзив од целодневног. У ванградским насељима, подручна одељења школа која су полупразне се могу користити као просторни капацитети за организацију краћих ПВО програма.

Такође, за општину у којој не постоји мањак капацитета у односу на тражњу, велики проценат родитеља плаћа пуну цену, па и том смислу треба разрадити опције за регресирање дела који финансирају родитељи у циљу повећања тражње за ПВО.

Са друге стране обухват ППП-ом показује екстремно високе вредности. Треба проверити податке, могуће да су у питању методолошки разлози или деца из суседних ЈЛС похађају ППП у Бољевцу.

УПОРЕДНА АНАЛИЗА СЕКТОРА ОБРАЗОВАЊА У СЕДАМ ЈЛС – БОЉЕВАЦ, ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ, ВРЊАЧКА БАЊА, ГАЏИН ХАН, КРУПАЊ, СМЕДЕРЕВСКА ПАЛАНКА И СУРДУЛИЦА

Надлежност и финансирање ЈЛС у сектору образовања

*Предшколско васпитање и образовање (ПВО) је доминантно у мандату јединица локалне самоуправе (ЈЛС) док за основно и средње образовање ЈЛС финансира текуће одржавање школа*¹. За сва три нивоа образовања (предшколско, основно и средње) локални ниво финансира стручно усавршавање запослених, јубиларне награде, превоз запослених; затим превоз деце и њихових пратилаца ради похађања припремног предшколског програма (ППП) на удаљености већој од два километра и ученика основне школе на удаљености већој од четири километра од седишта школе; превоз, смештај и исхрану деце и ученика са сметњама у развоју, без обзира на удаљеност места становања од школе; превоз ученика на републичка и међународна такмичења; заштиту и безбедност деце и ученика и капиталне издатке².

*Финансирање ПВО је регулисано је тако да локалне самоуправе финансирају до 80% од 'економске цене' по детету, а родитељи преосталих 20% од цене*³, од чега се изузимају деца без родитељског старања, деца са сметњама у развоју и инвалидитетом и деца из материјално угрожених породица⁴. За децу без родитељског старања, децу са сметњама у развоју и децу корисника НСП, учешће од 20% се покрива са националног нивоа (Министарство за рад, запошљавање, социјална и борачка питања), а за децу из материјално угрожених породица према критеријумима ЈСЛ ову партиципацију плаћа сама ЈЛС. Такође, ЈЛС често регресирају или у потпуности покривају партиципацију деце трећег и вишег реда рођења. Са националног нивоа финансиран је и четворосатни ППП али само на нивоу зарада за васпитаче који пружају тај програм.

За основно и средње образовање јединице ЈЛС обезбеђују средства за материјалне трошкове рада. Према о Правилнику о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност основног образовања и васпитања⁵ други текући расходи (материјални трошкови рада) укључују материјалне трошкове наставе у износу 2,5% бруто плата запослених, трошкове електричне енергије, трошкове воде, грејања, одржавања хигијене, изношења смећа. Према Правилнику о критеријумима и стандардима за финансирање установе која обавља делатност

¹ Надлежност финансирања образовања је оквирно регулисана *Законом о основама система образовања и васпитања* (ЗОСОВ), "Службени гласник РС" бр. 88/2017, 27/2018 - др. закон, 10/2019, 27/2018 - др. закон и 6/2020

² Члан 108. ЗОСОВ уређује одговорност установе за безбедност деце и ученика, односно да установа доноси акт којим прописује мере, начин и поступак заштите и безбедности деце и ученика за време боравка у установи и свих активности које организује установа, у сарадњи са надлежним органом ЈЛС, које је дужна да спроводи.

³ Заправо пре измена ЗОСОВ из 2017. године, ЈЛС су биле у обавези да финансирају 80% а новом формулацијом - убачена је одредница ДО 80%, заправо је отворена могућност ЈЛС да смање своје учешће у цени, али за сада нема назнака да се у пракси то дешава.

⁴ Члан 50. Закона о предшколском васпитању и образовању

⁵ Службени гласник РС", бр. 73 од 31. августа 2016, 45 од 13. јуна 2018.

средњег образовања и васпитања⁶, материјални трошкови укључују средства за материјалне трошкове наставе који се утврђују у висини од 5%, а за стручне школе које имају сопствене радионице за практичну наставу у износу од 7% у односу на средства за бруто плате запослених у школи (за неке струке и више, што је детаљно прописано Правилником) и трошкове режије.

ЈЛС такође обезбеђују функционисање Интерресорних комисија (ИРК)⁷ и остваривање додатне подршке детету и ученику у складу са мишљењем ИРК, осим оних за које се средства обезбеђују у буџету Републике Србије⁸.

ЈЛС могу и да учествују у обезбеђењу средстава за виши квалитет образовања кроз финансирање установа у циљу повећања квалитета у области предшколског, основног и средњег образовања и васпитања, што подразумева побољшање услова образовања и васпитања у погледу простора, опреме и наставних средстава, за остваривање програма који нису основна делатност установе, за исхрану и помоћ деци и ученицима⁹.

ЈЛС има и друге врло важне надлежности везане за образовање које јединица ЈЛС индиректно финансира. На пример, јединица локалне самоуправе води евиденцију и обавештава школу и родитеље, односно старатеље о деци која су стасала за упис у ППП и у основну школу¹⁰.

Расходи за образовање у укупном буџету посматраних ЈЛС веома се разликује и крећу у распону од око 16% у Врњачкој Бањи и Гаџином Хану до преко 30% у Смедеревској Паланци. Само ове две ЈЛС (Врњачка Бања и Гаџин Хан) троше мање у релативном износу на образовање од просека (мање од 18,7% буџета), док су све остале или на нивоу или изнад просека свих ЈЛС у Србији¹¹. Анализа просека 2019-2021¹² показује посебно велике разлике у финансирању предшколског образовања. **Расходи за предшколско образовање су највиши у Смедеревској Паланци и износе чак 21% буџета а најмањи у Гаџином Хану са само 6%, док је просек Србије 11%.** Расходи за основно образовање такође су различити – од нешто мање од 4% у Врњачкој Бањи до преко 10% у Гаџином Хану, док је

⁶ "Службени гласник РС", бр. 72 од 19. августа 2015, 84 од 6. октобра 2015, 73 од 31. августа 2016, 45 од 13. јуна 2018.

⁷ Члан 77. ЗОСОВ ближе уређује рад Интерресорне комисије (ИРК) из става 2 члана 189. Интерресорну комисију образује орган ЈЛС надлежан за послове друштвених делатности на основу споразума о сарадњи између установа система образовања, државне управе и локалне самоуправе, социјалне заштите и здравља. ЈЛС одређује седиште рада, обезбеђује и исплаћује накнаде за рад чланова, обезбеђује техничку и другу подршку за њен рад, обезбеђује средства за финансирање подршке препоручене од стране Интерресорне комисије, обезбеђује архивирање и чување документације, прикупља извештаје о раду интерресорне комисије, предложеној подршци и њеним ефектима најмање два пута годишње.⁷

⁸ ПРАВИЛНИК о додатној образовној, здравственој и социјалној подршци детету, ученику и одраслом "Службени гласник РС", број 80 од 24. октобра 2018 ближе одређује рад ИРК И додатну подршку

⁹ Члан 190. ЗОСОВ регулише ову могућности

¹⁰ Члан 17. ЗОСОВ уређује да ЈЛС води евиденцију и обавештава предшколску установу, односно основну школу која остварује припремни предшколски програм о деци која су стасала за похађање припремног предшколског програма, у складу са посебним законом.

¹¹ Изузев Београда и Новог Сада који су искључени из просека због много већег буџета

¹² Гледа се трогодишњи просек да би се умањио ефекат флукуација расхода пре свега због капиталних инвестиција

просек градова и ЈЛС у Србији око 5%. Расходи за средње образовање су највиши у Сурдулици преко 5% а неке општине и немају средње школе па самим тим ни расходе (Гаџин Хан).

Табела 1. Расходи за образовање – укупно и по нивоима образовања (% од укупног буџета), просек 2019-2021

	Бољевац	Велико Градиште	Врњачка Бања	Гаџин Хан	Крупањ	Смедеревска Паланка*	Сурдулица**	Просек Србија (без БГ и НС)
Предшколско	8.90	10.88	11.16	6.04	9.99	20.95	9.23	11.2
Основно	8.96	6.91	3.87	10.5	7.93	8.11	4.45	5.5
Средње	2.85	1.17	1	0	1.91	2.2	5.16	2
Некласификовано	0	0	0	0	1.18	0	0	0
Укупно	20.71	18.96	16.03	16.54	21.01	31.26	18.85	18.7

Извор: СКГО

*за Смедеревску Паланку преосек је за 2020-2021.г.

**за Сурдулицу подаци се односе на 2020.г.

СТРАТЕШКА ОРИЕНТАЦИЈА И ИСХОДИ У ОБРАЗОВАЊУ

Предшколско образовање

Обухват деце ПВО јасленог узраста релативно је низак у свим посматраним општинама изузев у Врњачкој Бањи. Поређење петогодишњег просека¹³ показује да је обухват јаслама у свим ЈЛС изузетно низак ако га поредимо са просеком Србије (који је мало виши од 30%) и са националним циљем за 2030. годину од 38% (Оквир 1). Изузетак је само Врњачка Бања у којој је обухват виши од 30%. Издаваја се донекле и Смедеревска Паланка која има обухват изнад просека за подручје Србија-Југ али је то и даље испод 30%. С друге стране, Гаџин Хан има толико низак обухват да се може рећи да практично јаслени програм и не постоји.

Обухват деце вртићког узраста веома се разликује у посматраним ЈЛС – од изузетно ниског обухвата (око 18%) у Гаџин Хану до приличног високог од преко 60% у Великом Градишту. Врло је низак обухват и у Бољевцу (око 30%) али и Крупању (око 45%)¹⁴. Смедеревска Паланка и Сурдулица имају релативно висок обухват од скоро 60% када га поредимо са просеком подручја Србија-Југ, међутим када имамо у виду националне циљеве за 2030. годину видимо да су и ове општине још увек далеко од циљаних 75%.

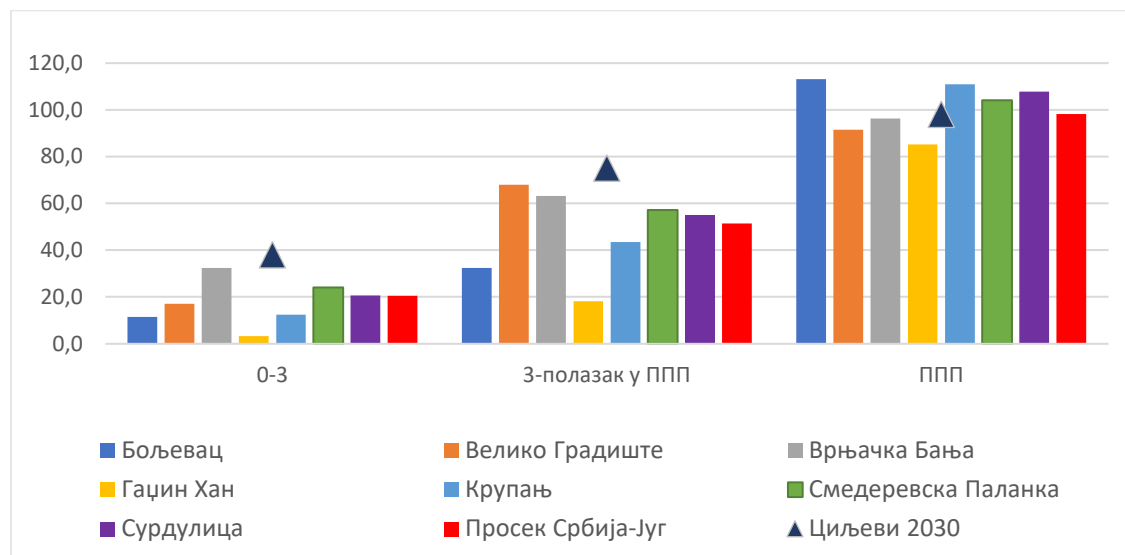
Обухват ППП-ом је како на нивоу Србије тако и на нивоу посматраних градова изнад 90% услед обавезности програма. Међутим и ту постоје велике разлике. Оне могу бити и методолошке природе посебно имајући у виду да је у неким ЈЛС (Бољевац, Крупањ, Сурдулица, Смедеревска Паланка) обухват чак изнад 100%, што може да значи и да деца из оближњих општина похађају у тим ЈЛС (види Оквир 2.). Међутим, и поред методолошких проблема, за ЈЛС код којих је обухват

¹³ Петогодишњи просек је рађен да би се ублажио проблем флукуације података на општинском нивоу (види Оквир 3. о проблемима праћења података на општинском нивоу).

¹⁴ Исто

изузетнонизак као што је случај са Гаџиним Ханом неопходно је испитати шта је узрок тако ниског обухвата.

Графикон 1. Обухват деце ПВО (%), просек 2016-2020

Извор: Девинфо база (петогодишњи просек калкулација аутора)

ОКВИР 1. УН ЦИЉЕВИ ОДРЖИВОГ РАЗВОЈА – ЦИЉ 4. ОБЕЗБЕДИТИ ИНКЛУЗИВНО И КВАЛИТЕТНО ОБРАЗОВАЊЕ И ПРОМОВИСАТИ МОГУЋНОСТИ ЦЕЛОЖИВНОГ УЧЕЊА

У контексту УН циљева одрживог раста, потциљ 4.2 До краја 2030. обезбедити да све девојчице и дечаџи имају приступ квалитетном развоју у раном детињству, кризи и предшколском образовању како би се припремили за основно образовање посебно је важан за ниво локалних самоуправа.

Национални циљеви дефинисани Стратегијом образовања 2030. су повећање обухвата и доступности ПВО на 38% за јаслени узраст, 75% за узраст од 3-5,5 (полазак у ППП) и обухват 98% ППП-ом. И поред стабилног раста, обухват деце ПВО је и даље испод просека ЕУ и постављених националних циљева а посебан проблем је повећање обухвата на уштрб квалитета.

Поред већ дефинисаног индикатора 4.2.2 *Стопа учешћа у организованом учењу (годину дана пре званичног узраста за упис у основну школу)*, што је заправо обухват ППП-ом (припремним предшколским програмом), треба посматрати и *индикаторе обухвата деце током читавог ПВО, од јасленог узраста до ППП.*

Локални циљеви:

- Повећање обухвата деце јасленог узраста на преко 30% до 2030 године
- Повећање обухвата деце вртићког узраста на преко 70% до 2030 године
- Повећање правичности – већи обухват деце из руралних и ромских насеља као и деце са сметњама у развоју.
- Потпуни обухват ППП-ом укључујући и маргинализоване групе;

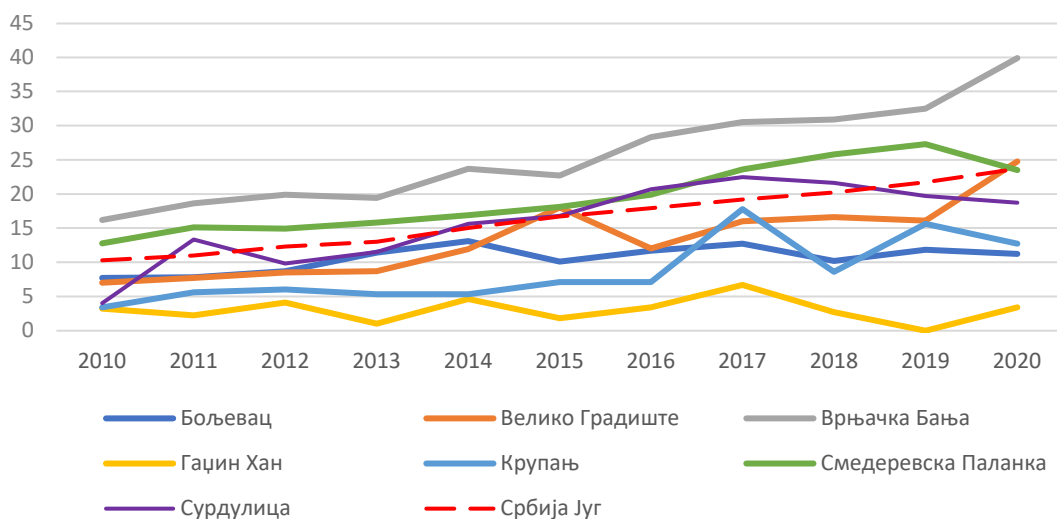
Потребне локалне иницијативе:

- Проширење јаслених капацитета
- Прошерење вртићких капацитета
- Увођење полудневних програма и других флексиблиних програма
- Кампања подизања свести значаја ПВО

У посматраних 7 ЈЛС у већини се види тренд раста обухвата ПВО изузев у Гаџином Хану па и Бољевцу. Када гледамо просек Србије па и подручје Србија-Југ, обухват деце предшколским образовањем и васпитањем у последњој деценији показује изражен тренд раста.

Тренд раста обухвата за јаслени узраст посебно је изражен у Врњачкој Бањи, који је и кренуо са највишег нивоа у поређењу са осталим ЈЛС и достигао скоро 40% (Графикон 2.). С друге стране, у Гаџином Хану нема баш никаквог раста. Слична је ситуација и у Бољевцу у коме је обухват на почетку посматраног периода био 7% а након читаве деценије повећан је само на 11%.

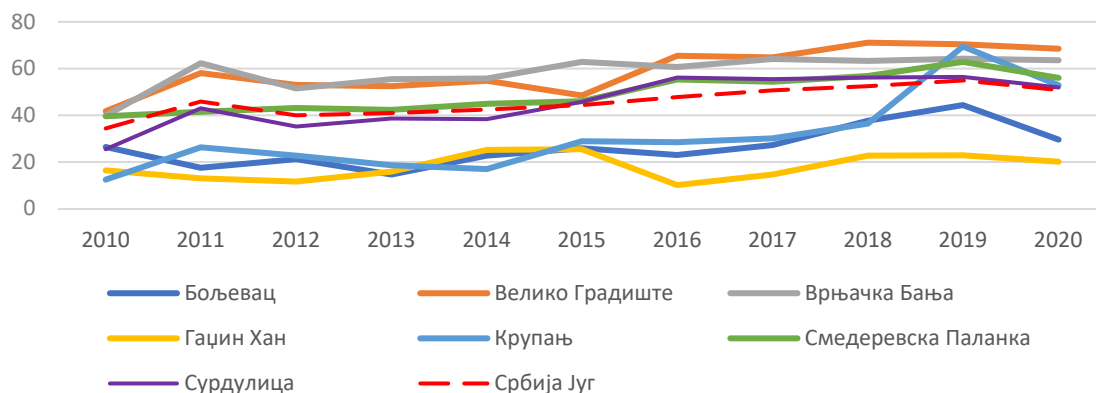
Графикон 2. Тренд обухвата деце јасленог узраста ПВО (%), 2010-2020

Извор: Девинфо база

Тренд обухвата за вртићки узраст је мање изражен али су скоро све ЈЛС на вишем нивоу обухвата него почетком прошле деценије (Графикон 3.). Иако подаци флукутирају, може се рећи да је највећи напредак је направило Велико Градиште. Гаџин Хан и Бољевац опет скоро да нису направили никакав помак у претходних десет година.

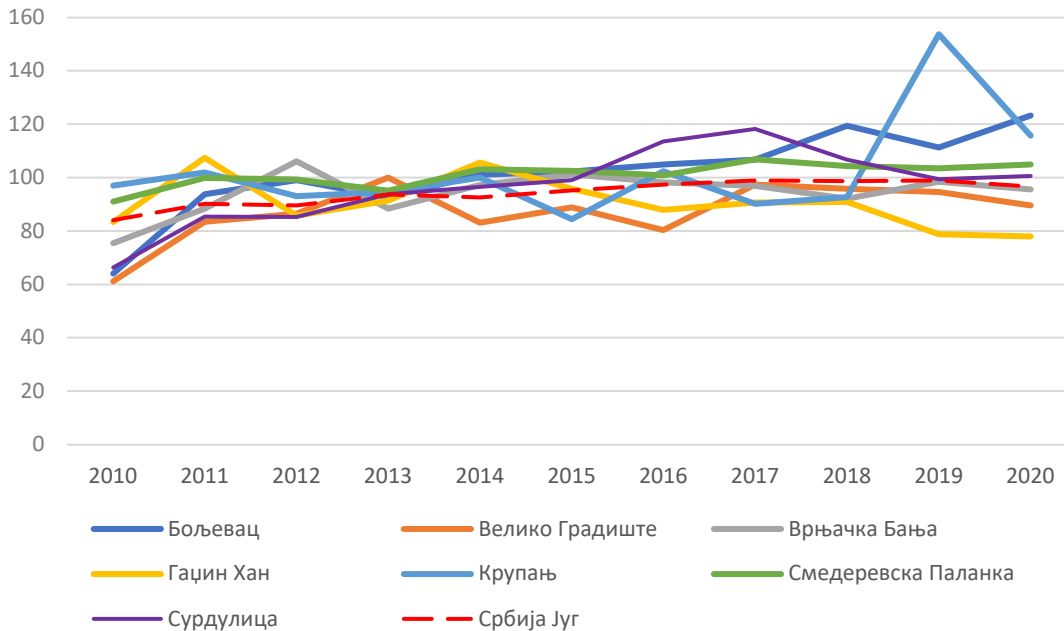
Графикон 3. Тренд обухвата деце вртићког узраста (3 године до поласка у ППП) са ПВО (% генерације), 2010-2020

Извор: Девинфо база

Обухват ППП-ом је релативно стабилан сем у Крупњу где постоји неко вероватно методолошко искакање. Гаџин Хан и поред обавезности програма показује низак обухват поготово у последњим годинама (Графикон 4).

Графикон 4. Тренд обухвата деце ППП-ом (% генерације), 2010-2020

Извор: Девинфо база

Оквир 2. Методолошки недостаци праћења обухвата на нивоу локалних самоуправа

Податаке о обухвату на локалном нивоу треба узети са резервом на шта и указује обухват који је виши од 100%. Разлози могу бити следећи: а) када се посматра обухват број деце у ППП се узима у целини без обзира на узраст (сто значи да се ту могу наћи и деца која кренула раније/касније у ППП у односу законски одређену генерацију; б) школска генерација се одређује од 1. марта а у демографским подацима од 1. јануара, па је питање да ли статистика ради ту врсту усаглашавања; ц) када се подаци посматрају на локалном нивоу проблем могу да настану услед миграција И неажурираних података становништва, затим када су општина близу једна другој могуће је да деца живе у једној општини а похађају програм у другој, И на крају увек код показатеља са малим апсолутним вредностима, што може бити случај код општина, релативне вредности могу да покажу велике промене које су у апсолутном износу заправо мале

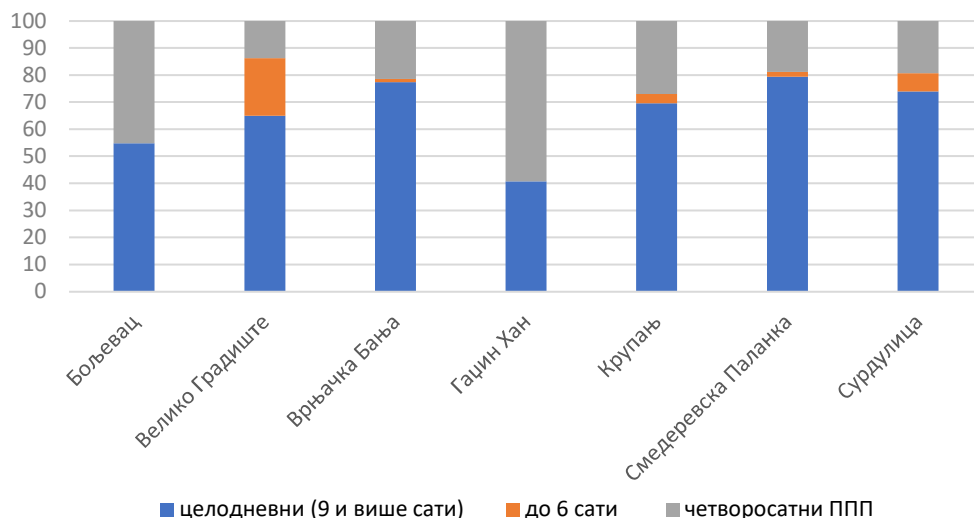
Капацитети ПВО у свим посматраним ЈЛС сем у Врњачкој Бањи задовољавају исказану тражњу. Једино Врњачка Бања има и уписа преко капацитета и листе чекања, док све остале у потпуности задовољавају тражњу за ПВО.

Табела 2. Упис преко капацитета и листе чекања за 2020. годину (% уписаних)

ЈЛС	упис преко капацитета	листе чекања
Бољевац	0.0%	0.0%
Велико Градиште	0.0%	0.0%
Врњачка Бања	8.1%	5.1%
Гаџин Хан	0.0%	0.0%
Крупнањ	0.0%	0.0%
Смедеревска Паланка	0.0%	0.0%
Сурдулица	0.0%	0.0%

У свим градовима у понуди ПВО доминира класичан целодневни програм изузев Великог Градишта, које је значајно развило програм до 6 сати. Доминација целодневног програма (9 и више сати дневно) типична је слика предшколског образовања и васпитања у Србији са изузетком полудневног ППП који по правилу похађају деца која пре тога нису похађала ПВО, те је он и заступљенији у општинама-градовима са мањим обухватом, што је случај и овде у Гаџином Хану и Бољевцу. У посматраним ЈЛС понуда других краћих програма постоји још и у Сурдулици– око 7% деце је у програмима краћим од 6 сати, док је у Крупњу и Смедеревској Паланци занемарљива.

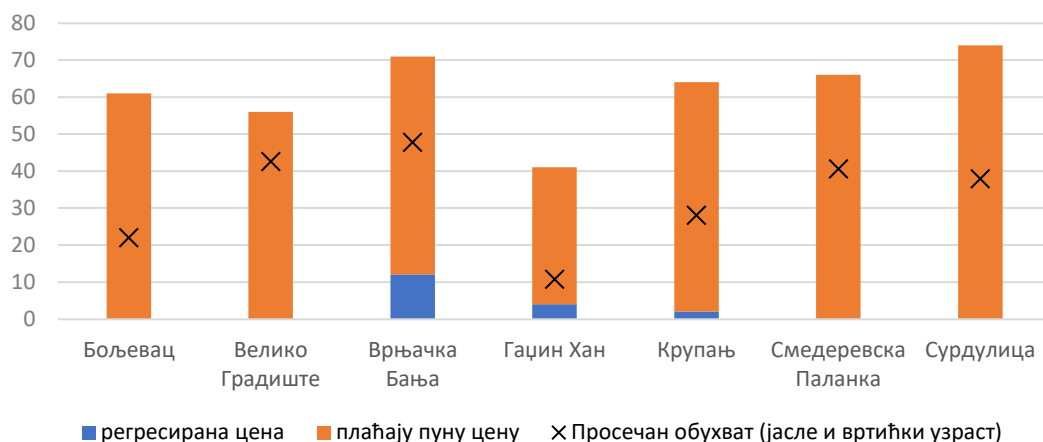
Графикон 5. Учесће деце према типу ПВО (кратки до 6 сати дневно, 4-сатни ППП и целодневни)

Извор: Калкулација аутора на основу података из РЗС, <<Девинфо базе

Партиципација родитеља у трошковима ПВО се веома разликује од града до града – у највећем проценту учествују у Сурдулици и Врњачкој Бањи (око 70%) а најмање у Гаџином Хану (само 40%). Само у Врњачкој Бањи и Гаџином Хану и у врло малом проценту у Крупњу постоји концепт регресирања цене.

Графикон 6. Процент деце у предшколском образовању чији родитељи учествују у трошковима

Извор: РЗС, Девинфо база

ОКВИР 3. ВАЖНОСТ ПРЕДШКОЛСКОГ ОБРАЗОВАЊА И ВАСПИТАЊА

Поред традиционалне и препознатљиве улоге „чување“ деце, последњих година се све више указује на веома важну улогу предшколског образовање и васпитања која подстиче рани развој и образовање деце. Међутим, Стратегија развоја образовања и васпитања до 2030 констатује да је свест грађана о васпитној и образовној улози ПВО недовољно развијена, јер се ПВО још увек у већој мери посматра као „систем за чување деце“ предшколског узраста него као део васпитно-образовног система РС.

У претходној деценији дошло је до значајног повећања обухвата ПВО у Србији – за јаслени узраст са само 13% у 2010. години на преко 34% у 2021., за узраст 3 године до поласка у ППП са само 47% у 2010. години на око 66% у 2021. години, а обухват ППП порастао је са 87% у 2010. години порастао је на преко 97% у 2021. Средњорочни план МПНТР предвиђа врло благо повећање до 2024. И поред тога обухват ПВО у Србији је још увек далеко од ЕУ просека где је за узраст 4+ у 2018. години износио чак 94,8% што је веома близу постављеног циља у ЕУ 2020. од 95% .

Стратешко опредељење Србије је повећање обухвата деце ПВО. Стратегијом образовања до 2020. године било је предвиђено да обухват деце узраста од 0,5 – 3 година износи 30%; да се за сву децу узраста од 4 – 5,5 година обезбеде бесплатни скраћени (полудневни) програм у току једне школске године што значи потпун обухват деце тог узраста; и потпуни обухват деце узраста од 5,5 – 6,5 година укључених у припремни предшколски програм. Такође, предвиђен је знатно правичнији систем који ће омогућити значајно већи обухват све деце и посебно деце из маргинализованих група која остварују право приоритета при упису. Сем циљаног обухвата деце јасленог узраста, остали циљеви нису постигнути.

Стратегија 2030. констатује да је „у 2019/20. години 6.902 деце је остало неуписано због попуњености капацитета, упркос значајном повећању капацитета предшколских установа (ПУ) и повећаног броја објеката. У контексту праведности и даље су приметне две негативне појаве: разлике између јединица локалне самоуправе (ЈЛС) у погледу обухвата деце уопште и обухвата деце из ромских насеља у Републици Србији која су у најмањој мери укључена у ПВО“ . Такође, Стратегија констатује да „развој диверсификованих програма ПВО још увек није задовољавајући – ЈЛС још увек нису преузеле одговорност за развој кратких висококвалитетних диверсификованих програма, често због недостатка финансијских средстава али и због неразумевања важности ових програма за повећање обухвата и праведности ПВО“.

Стратегије развоја образовања и васпитања у Републици Србији до 2030. године планира обухват деце јасленог узраста од 38%, обухват деце од 3 до 5,5 (до поласка у ППП) од 75% и обухват ППП-ом од 98% . Дакле, повећање обухвата ПВО остаје стратешки приоритет.

Пракса показује да обавезност програма као и финансирање зарада са националног нивоа доводи до скоро потпуног обухвата, што је и био случај са припремним предшколским програмом – ППП. Ипак, имајући у виду доказане користи од предшколског образовања и васпитања, повећање обухвата би требало да буде стратешки правац и циљ сваке општине.

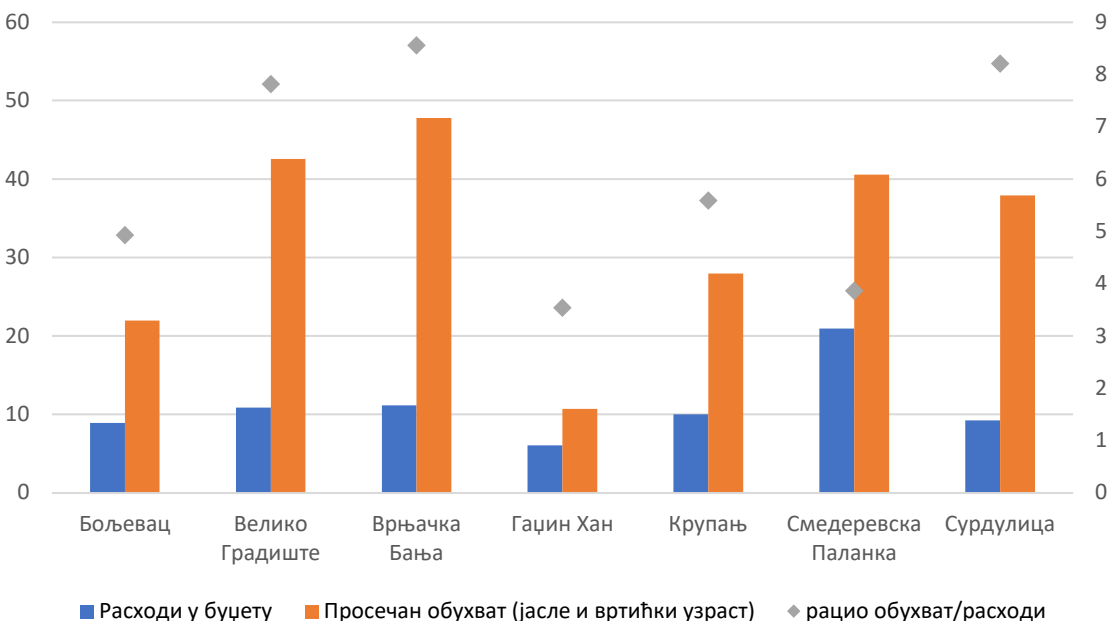
Потпун обухват не значи нужно да сва деца похађају искључиво целодневне програме већ је потребно изградити флексибилан систем који поред целодневних програма нуди и полудневне програме као и специјализоване програме предшколског образовања.

У том смислу, формулација «недовољни капацитети ПВО» у овом документу не значи нужно да је потребно изградити нови вртић, поготово имајући у виду негативне демографске трендове већине општина у Србији, већ је потребно да се ради на осмишљавању програма који би користили постојеће инфраструктуре капацитете (нпр. користити вишак капацитета у школама, организовати мобилне вртиће по узору на УНИЦЕФ пилот пројекте и слично).

Такође, у Студији УНИЦЕФ-а из 2012. године се наводи да и родитеље треба боље упознати са предностима предшколског образовања. “Осим недостатка физичких капацитета и трошкова који проистичу из похађања предшколског образовања, што представља препреке у достизању већег обухвата, више од половине родитеља не препознаје значај предшколског образовања за развој своје деце”.

Обухват деце ПВО је један од кључних показатеља и ту је од посматраних ЈЛС најуспешнија Врњачка Бања. Оно што је притом уочљиво да издвајања за предшколско у укупном буџету Врњачке Бање нису много виша у односу на остале посматране општине. Уколико ставимо у однос издвајања из буџета за ПВО и обухват деце¹⁵ видимо да је Врњачка Бања и најефикаснија у коришћењу средстава. Прилично је ефикасна и Сурдулица, што се може повезати и са наплатом партиципације у ове две ЈЛС. С друге стране, Гаџин Хан иако има јако ниске расходе у буџету заправо је врло неефикасан обзиром на изузетно низак обухват. И ово се може повезати са партиципацијом – мање од 40% родитеља партиципира у цени у Гаџином Хану. Такође, Смедеревска Паланка је врло неефикасна обзиром да троши око 20% буџета на ПВО а није много урадила у погледу обухвата (Графикон 5.).

Графикон 5. Однос обухвата деце ПВО-ом и расхода за ПВО у буџету

Извор: Калкулација аутора на основу података из Девинфо базе за обухват ППП-ом и СКГО за буџете општина
 Напомена: обухват просек 2016-2020, расходи у буџету просек 2019-2021

¹⁵ У питању је упрошћен показатељ који је аритметичка средина обухвата деце јасленог и вртићког узраста. ППП није узиман у обзир због његове обавезности и чињенице да се једним делом финансира са националног нивоа.

Основно образовање

Просечан број ученика у матичним школама у посматраним ЈЛС врло је низак и значајно нижи од просека за подручје Србија-Југ, са изузетком Крупња и Врњачке Бање.

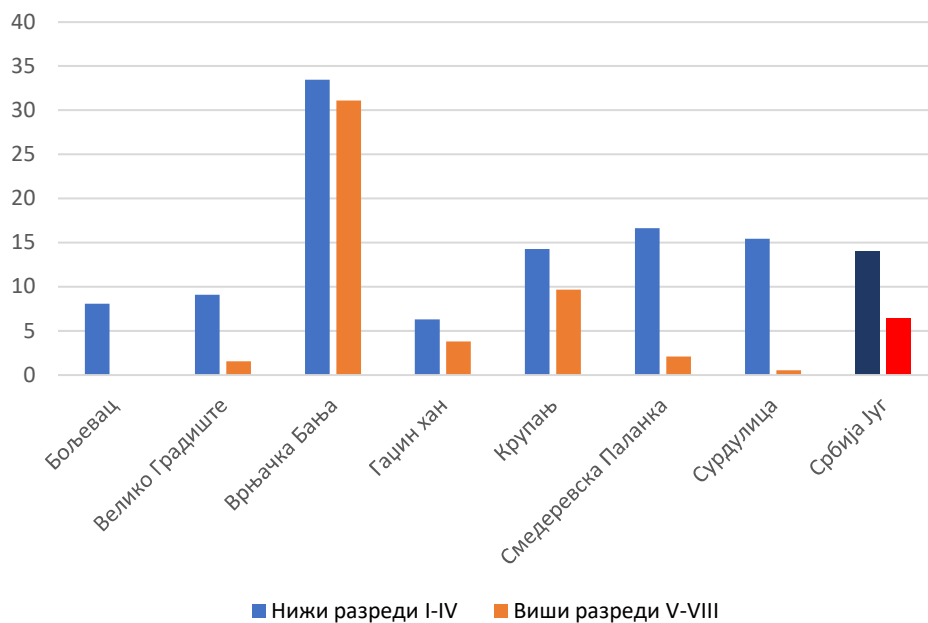
Табела 2. Просечан број ученика у школама, 2021

	Бољевац	Велико Градиште	Врњачка Бања	Гаџин Хан	Крупњ	Смедеревска Паланка	Сурдулица	Србија Југ
<i>Матичне школе</i>								
Нижи разреди I- IV	59.67	71	138.5	38	144.5	124	74.86	153.79
Виши разреди V-VIII	115	117.25	154	56	184.5	152.73	104.43	185.04
<i>Подручна одељења</i>								
Нижи разреди I- IV	8.07	9.1	33.44	6.29	14.27	16.64	15.44	14.06
Виши разреди V-VIII	0	1.57	31.11	3.79	9.67	2.09	0.56	6.39

Извор: Девинфо – профили општина

Просечан број ученика у подручним одељењима основних школа генерално је врло низак али је у Бољевцу и Великом Градишту а посебно Гаџином Хану испод просека за подручје Србија-Југ. У вишим разредима је типично мањи број деце у подручним школама али то је зато што се просек рачуна и за оне школе у којима настава за старију децу није организована већ путују у друго оближње место у школу.

Графикон 5. Просечан број ученика у подручним школама, 2021

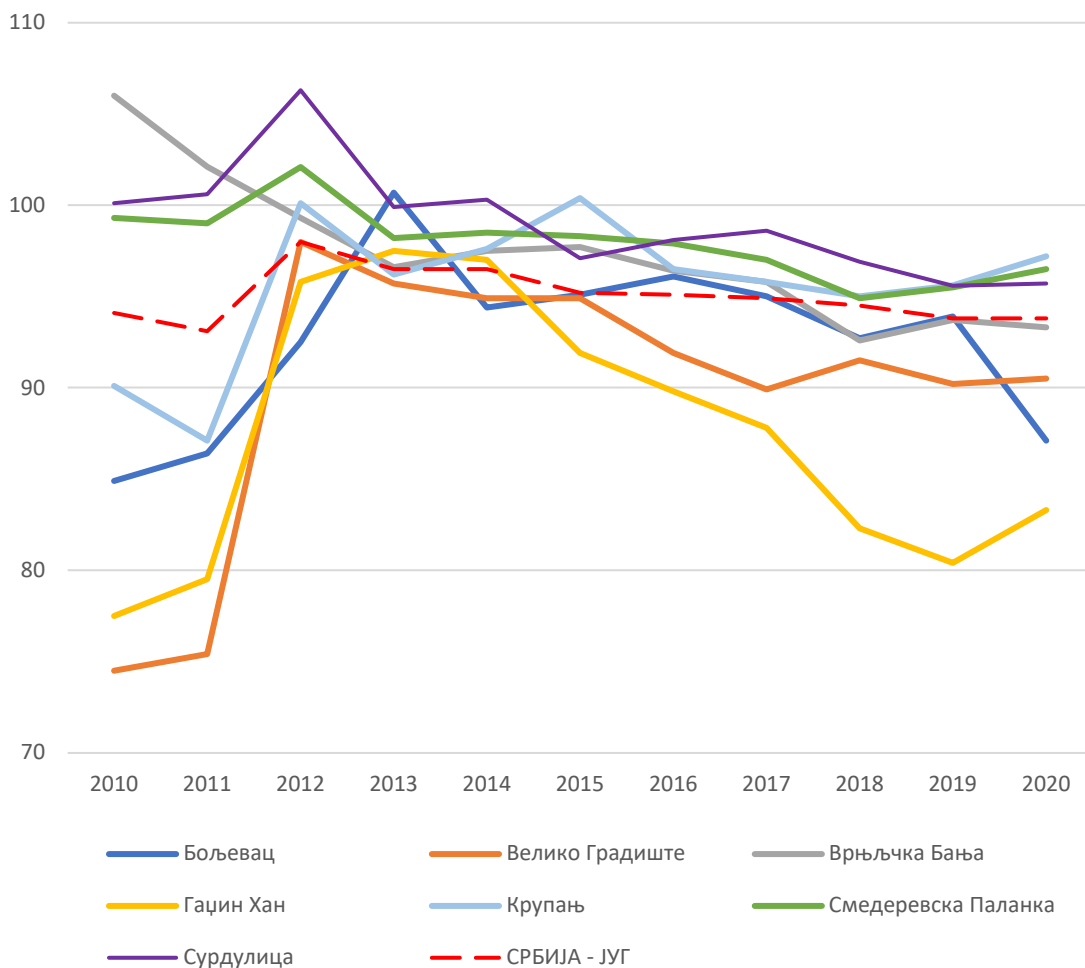

Извор: Девинфо – профили општина

Нето стопа обухвата основним образовањем показује пад за све посматране градове, али је то случај и за подручје Србија-Југ и за просек Србије. Такође, приметан је пад стопе у скоро свим општинама у 2012. години што указује и на проблеме методолошке природе праћења података (Оквир 2.)¹⁶. И поред методолошких проблема, стопа обухвата у Гаџином Хану је константно врло ниска са још додатним падом у 2017. години на шта свакако треба обратити пажњу и на локалном нивоу проучити у чему је проблем. Такође је врло ниска у Великом Градишту и смањује се од 2012. године, када је значајно порасла.

¹⁶ Посебно је индикативан структурни лом који све општине имају 2011/12 године а што се може повезати са Пописом из 2012 године.

Графикон 6. Нето стопа обухвата основним образовањем, 2010-2020

Извор: Девинфо база

ОКВИР 4. СТРАТЕШКИ ЦИЉЕВИ ОСНОВНОГ ОБРАЗОВАЊА

Стратегија образовања до 2020. предвиђала је да «до 2020. године сви дечаци и девојчице законом предвиђеног школског узраста (минимално 98% генерације), без обзира на социо-економске, здравствене, регионалне, националне, језичке, етничке, верске и друге карактеристике, обухваћени су квалитетним основним образовањем и васпитањем из којег осипање није веће од 5% (тј. завршава основну школу 93% генерације), не само нанационалном нивоу већ и за категорије деце из осетљивих група (сеоска, ромска, сиромашна деца и деца са инвалидитетом и сметњама у развоју)» (Влада РС, 2012:29).

Циљеви из Стратегије 2020 су добрим делом остварени, а *Стратегија образовања до 2030.* предвиђа потпун обухват основним образовањем, побољшање квалитета образовање, оптимизацију мрежа основних школа.

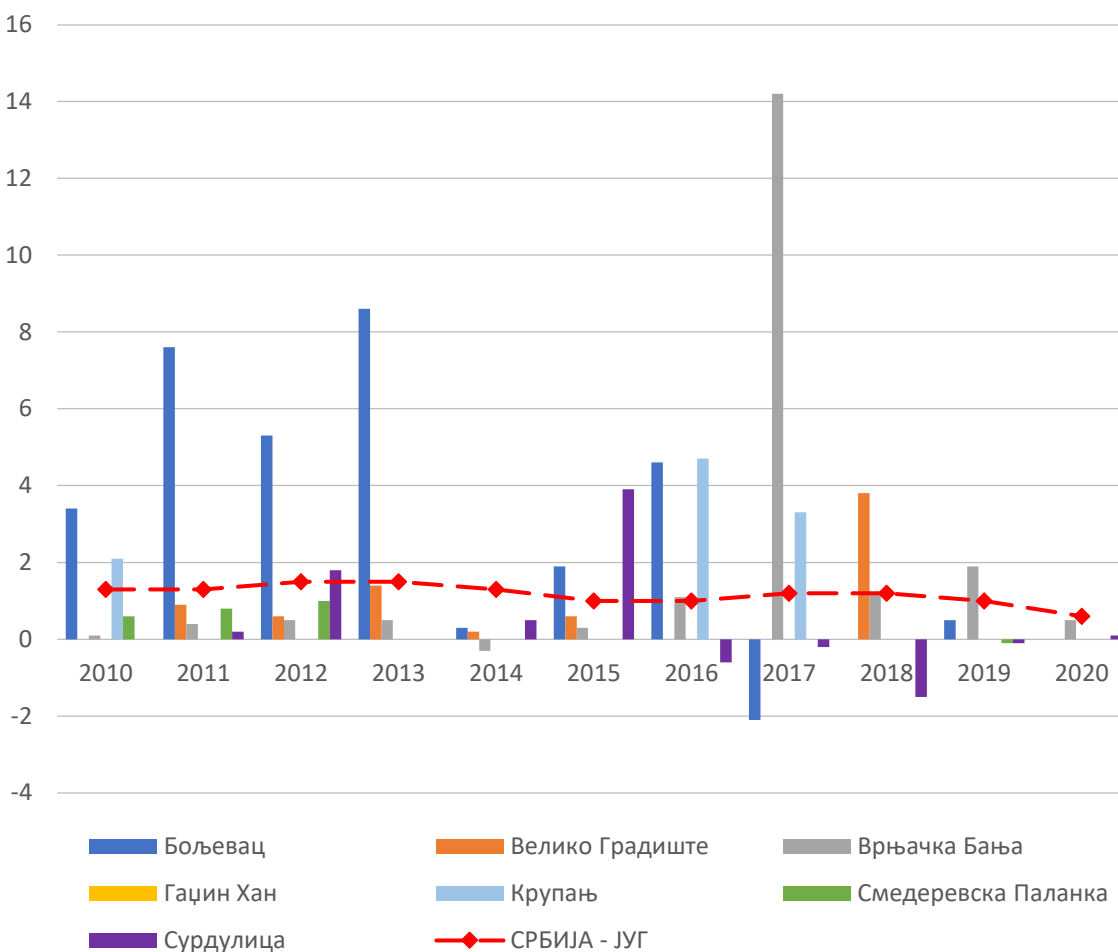
Средње образовање

ОКВИР 5. СТРАТЕШКИ ПРАВЦИ У СРЕДЊОШКОЛСКОМ ОБРАЗОВАЊУ

Према предлогу Стратегије образовања до 2030. обезбеђивање услова за увођење обавезног средњег образовања и васпитања се може сматрати једним од кључних приоритета. Оптимизација мреже средњих школа, која је у току, треба да буде убрзана а капацитети локалних самоуправа за планирање уписа засновани на донетим критеријумима треба да буду ојачани.

Стопе одустајања од средњошколског школовања се веома разликују и флукутирају по годинама. У првој половини претходне деценије издвајао се Бољевац по веома високим стопама одустајања али је тај тренд промењен од 2015. године. У Врњачкој Бањи стопа одустајања од је до 2016. године била релативно ниска, да би од 2016. скоро сваке године била изнад 1% и чак екстремних 14,2% у 2017. години (Графикон 7.).

Графикон 7. Стопа одустајања од школовања у средњем образовању (%), 2010-2020

Извор: Девинфо база

ЗАКЉУЧАК И ПРЕПОРУКЕ

Расходи за образовање у укупном буџету посматраних ЈЛС веома се разликује и крећу у распону од око 16% у Врњачкој Бањи и Гаџином Хану до преко 30% у Смедеревској Паланци. Само ове две ЈЛС (Врњачка Бања и Гаџин Хан) троше мање у релативном износу на образовање од просека, док су све остале или на нивоу или изнад просека свих ЈЛС у Србији¹⁷. Анализа просека 2019-2021¹⁸ показује посебно велике разлике у финансирању предшколског образовања. Расходи за предшколско образовање су највиши у Смедеревској Паланци и износе чак 21% буџета а најмањи у Гаџином Хану са само 6%, док је просек Србије 11%. Расходи за основно образовање такође су различити – од нешто мање од 4% у Врњачкој Бањи до преко 10% у Гаџином Хану, док је просек градова и ЈЛС у Србији око 5%. Расходи за средње образовање су највиши у Сурдулици преко 5% а неке општине и немају средње школе па самим тим ни расходе (Гаџин Хан).

Када посматрамо обухват деце ПВО можемо рећи да се истиче Велико Градиште са јако добрим обухватом деце вртићког узраста, који је у линији са националним циљевима за 2030. годину. За овако добар обухват могло би се рећи да је заслужно постојање кратког програма до 6 сати дневно који мање кошта а свакако доприноси најважнијим циљевима ПВО. Врњачка Бања се такође издваја са добрим обухватом и то не само деце вртићког узраста од преко 60% већ и деце јасленог узраста са преко 30%, што је такође у лији са националним циљевима. Међутим у Врњачкој Бањи и даље постоји вишак исказане тражње који се изгледа како у смањењу квалитета уписом преко норме, тако и листама чекања. С друге стране, изузетно је лош обухват у Гаџином Хану, па и Бољевцу. У овим општинама пак нема вишка исказане тражње, што је вероватно последица перцепције ПВО искључиво као програма за чување деце за чиме често не постоји потреба у мањим и/или руралним срединама.

	Обухват јасле (%)	Обухват вртић (%)	Упис преко капацитета (% уписане деце)	Листе чекања (% уписане деце)	Деца у краћим вртићким програмима % (без полудневног ппп)	Однос обухвата деце ПВО-ом и расхода за ПВО у буџету*	Партиципација (%)
Бољевац	11,5	32,4	0	0	0	4,933	61
Велико Градиште	19,11	69,93	0	0	21,2	7,822	56
Врњачка Бања	32,4	63,1	8,1	5,1	1,1	8,557	71
Гаџин Хан	2	22	0	0	0	3,543	41
Крупањ	12,4	43,5	0	0	3,5	5,596	62
Смедеревска Паланка	24	57,1	0	0	1,8	3,871	66
Сурдулица	20,6	55,2	0	0	6,8	8,212	74

¹⁷ Изузев Београда и Новог Сада који су искључени из просека због много већег буџета

¹⁸ Гледа се трогодишњи просек да би се умањило ефекат флукуација расхода пре свега због капиталних инвестиција

* Већи рацио показује бољу ефикасност

Издавања из буџета за ПВО и исходи нису у потпуности корелирани. Уколико ставимо у однос издавања из буџета за ПВО и обухват деце¹⁹ видимо да поред Врњачке Бање и Великог Градишта који имају добар обухват, врло ефикасна је и Сурдулица са прилично лошим обухватом генерално посматрано, али који је релативно добар имајући у виду уложена средства. који има најнижи обухват и Чачак који има највиши обухват на врло сличном нивоу ефикасности. Једно од објашњења може бити високо учешће родитеља у покривању дела трошкова.

Стратешки правац свих ЈЛС треба да буде повећање ПВО уз праћење квалитета програма и ефикасности улагања. Препоруке нису за све општине исте. Врњачка Бања мора пре свега да повећа капацитете, а високо учеће родитеља који партиципирају у цени је за овакву општину са исказаном тражњом добра политика. Препорука је да се размотре неки алтернативни начини повећања капацитета а не само изградња нових објеката, који је иначе најскупљи и најспорији начин повећања капацитета. Једна од опција која се показује да даје брзе резултате може бити увођење приватног сектора по угледу на неке веће градове (пре свега Нови Сад, Београд али у последње време и Чачак и Пожаревац) али уз пажњу везану за квалитет и ефикасност средстава. Потом постоји могућност претварање/реконструисање постојећих објеката у другу намену; приватно-јавна партнерства и слично. Све остале ЈЛС немају исказан вишак тражње у односу на постојеће капацитете што је вероватно резултат посматрања ПВО искључиво као програма за чување деце и не постоји свест од другим врло важним аспектима овог система. У овим ЈЛС пре свега је потребно радити на кампањи подизања свести о важности ПВО а у исто време понудити полудневне или друге флексибилне програме којима примарни циљ није чување деце већ васпитно образовна улога ПВО и укључивању деце у друштвену заједницу.

Када је у питању оптимизација мрежа основних школа генерална је препорука је спајање подручних одељења уз организацију превоза деце од стране општине где год је то изводљиво, јер то није важно само из перспективе ефикасности школа у смислу расхода за образовање, већ из перспективе добробити деце за коју је сигурно боље да се налазе у колективу где има довољно ђака њиховог узраста. Такође где год је то могуће посебно има смисла у ванградским срединама у којима школе нису попуњене делове школа треба користити за организацију кратких и флексибилних ПВО програма. На тај начин се повећава обухват пре свега деце у ванградским насељима а и школама које су често пуне даје нова намена и живот.

Такође, врло је важно активно учешће локалне самоуправе у повећању обухвата деце ППП-ом као и праћења редовног похађања основне школе.

¹⁹ У питању је упрошћен показатељ који је аритметичка средина обухвата деце јасленог и вртичког узраста. ППП није узиман у обзир због његове обавезности и чињенице да се једним делом финансира са националног нивоа.

Општина Бољевац

Пољопривреда и рурални развој

Законски оквир за област пољопривреде и руралног развоја

Законски оквир за област пољопривреде, водопривреде и шумарства постављен је кровним законом – Законом о пољопривреди и и руралном развоју, који одређује врсту подстицаја у пољопривреди, циљеве, начине програмирања и реализације подстицаја, те институције у чијој је ово надлежности.

Врсте подстицаја јесу:

- 1) непосредни подстицаји;
- 2) тржишни подстицаји;
- 3) структурални подстицаји.

Чланом 14. Закона дефинише се и положај ЈЛС у подршци имплементацији пољопривредне политике. Овим чланом даје се могућност јединицама локалне самоуправе да утврђују мере подршке за спровођење пољопривредне политике за подручје своје територије. Дефинише се и Програм подршке за спровођење пољопривредне политике као основни инструмент за годишње планирање и распоређивање средства за спровођење пољопривредне политике који доноси надлежни орган јединице локалне самоуправе, уз претходну сагласност Министарства. Подршка имплементацији пољопривредне политике у аутономној покрајини и јединицама локалне самоуправе не може бити у супротности са Националним програмом и Националним програмом за рурални развој. Закон о подстицајима у пољопривреди и руралном развоју ("Сл. Гласник РС", Број 10/2013, 142/2014, 103/2015 и 101/2016) детаљно презентује све врсте подстицаја, њихове циљеве, повезаност са документима јавних политика као и са институцијама надлежним за њихову реализацију. Овим законом се у члану 13. прописује методологија давања подстицаја од стране ЈЛС.

Правилник о обрасцу и садржини програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја и обрасцу извештаја о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја ("Службени гласник РС", бр. 24 од 6. марта 2015, 111 од 29. децембра 2015, 110 од 30. децембра 2016, 16 од 5. марта 2018, 87 од 12. децембра 2019.) прописује образац и садржину Програма подршке за спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја, као и образац извештаја о спровођењу мера пољопривредне политике и политике руралног развоја.

Поред ових закона и подзаконских аката за област пољопривреде и руралног развоја уређује се и законима за сваку појединачну област (Закон о водама, Закон о пољопривредном земљишту, Закон о шумарству, Закон о ветерини и другим законима које ћемо у даљем тексту наводити у складу са циљевима и мерама на које утичу).

Стратегија пољопривреде и руралног развоја 2014-2024. године

Представља кровни документ у планирању јавне политике и мера у вези са развојем пољопривреде као и са руралним развојем на националном нивоу. Стратегија је усвојена 2014. године, са следећим развојним циљевима:

1. раст производње и стабилност дохотка произвођача;
2. раст конкурентности уз прилагођавање захтевима домаћег и иностраног тржишта и техничко-технолошко унапређење сектора пољопривреде;
3. одрживо управљање ресурсима и заштита животне средине;
4. унапређење квалитета живота у руралним подручјима и смањење сиромаштва;
5. ефикасно управљање јавним политикама и унапређење институционалног оквира развоја пољопривреде и руралних средина.

Национални програми

Национални програм за рурални развој 2018-2020. и Национални програм пољопривредне политике 2018-2020. године су документи јавних политика нижег ранга од Стратегије, који су важиви до 2020. године. Оба документа од изузетног су значаја за креирање политике пољопривреде и руралног развоја на националном и нивоу ЈЛС. Тренутно је у току израда оба документа и у складу са материјалима и информацијама доступним у процесу јавне расправе овај документ и препоруке су усклађене са циљевима и мерама Националних програма који су у нацрту.

Стратегија одрживог развоја општине Бољевац 2010-2020

Пољопривреда и рурални развој су препознати као потенцијал развоја Бољевца у оквиру приоритетне осе 2 – Стварање модела за примену нових технологија и облика производње у пољопривреди. Циљеви који су наведени су:

2.3.1. Уређена и опремљена сточна пијаца

2.3.2. Повећан сточни фонд за 20%

2.3.3. 30% пољопривредне производње базирано на принципима органске производње

2.3.4. Пољопривредни производи се појављују на тржишту под брендираним именом – производи са ознаком географског порекла (Диверзификација).

2.3.5. Стварање услова за производњу и прераду еко-биља

2.3.6. Повећање површина под вишегодишњим воћарским засадима.

Део наведених циљева током претходног периода били су предмет годишњих издвајања ЈЛС и нашли су своје место у Програмима подршке коју ЈЛС пружа пољопривреди и руралном развоју. Сточни фонд се услед бројних фактора смањио иако је ЈЛС улагала извесна средства у мере за подстицање ове производње. Органска пољопривреда и производња еко биља није се подстицала кроз програме подршке ЈЛС.

Опис постојећег стања пољопривреде и руралног развоја

Општина Бољевац спада у неразвијене општине, изразито ретко насељена. На простору од 823 км² и 22 насеља живи око 19000 становника са густином насељености 19,16. Најзначајнији ресурси за развој локалне привреде су велика површина под шумама и водама за наводњавање, климатски и земљишни услови за развој пољопривреде. Потребно је извршити промену структуре пољопривредне производње, тренд је повећање специјализованих ратарских газдинстава, повећање површина под вишегодишњим засадима воћа, али велике површине под ливадама и пашњацима указују потенцијал пре свега за сточарску производњу, хидрологија погодује и развоју рибњачке производње. Ипак усмерење општине је превасходно било на развоју руралног туризма.

Већина становништва општине се бави пољопривредом, према подацима РСЗ у 2018. години било је 2967 пољопривредних газдинстава. Иако се пољопривредом бави 66% становништва, велики број газдинстава остаје ван званичних токова тј. бави се некомерцијалном пољопривредом. На то нам указује и ниска специјализација пољопривредних газдинстава јер у Бољевцу превладавају мешовита газдинства, комбинација биљне и сточарске производње док је тренд раста забележен у специјализацији ратарства и развоја воћарства. Просечна економска величина у 2012. години износила је 4.300 еура док је у 2018. години дупло порасла и износила је 6.066 еура и испод је просека РС.

У наредној табели приказани су основни индикатори за пољопривреду Бољевца на основу методологије Републичког секретаријата за јавне политике.

Табела 1. Приказана вредност за индикаторе пољопривреде у 2012. и 2018. години

	Индикатор	2012	2018
01. Газдинства	01. Број пољопривредних газдинстава (Број)	2.994,00	2967
	02. Број пољопривредних газдинстава, као % укупног броја домаћинстава (Процент)	66,61	66
	03. Број пољопривредних газдинстава на 1000 становника (Број)	235,40	261,23
	04. Економска величина пољопривредних газдинстава (ЕУР)	12.945.091,00	18000000
	05. Економска величина пољопривредних газдинстава по газдинству (ЕУР)	4.324,00	6066,73
	06. Специјализована газдинства за ратарство, као % укупног броја пољопривредних газдинстава (Процент)	21,10	31
	07. Специјализована газдинства за повртарство, цвећарство и остале хортикултуре, као % укупног броја пољопривредних газдинстава (Процент)	0,20	0
	08. Специјализована газдинства за сталне засаде (винова лоза и воће), као % укупног броја пољопривредних газдинстава (Процент)	1,20	3
	09. Специјализована газдинства за узгој стоке на испаша (говеда, овце, козе), као % укупног броја пољопривредних газдинстава (Процент)	18,30	12

	Индикатор	2012	2018
	10. Специјализована газдинства за узгој свиња и живине, као % укупног броја пољопривредних газдинстава (Процент)	1,80	1
	11. Мешовита газдинства с биљном производњом, као % укупног броја пољопривредних газдинстава (Процент)	5,70	13
	12. Мешовита газдинства са сточарском производњом, као % укупног броја пољопривредних газдинстава (Процент)	26,00	14
	13. Мешовита газдинства комбинација биљне и сточарске производње, као % укупног броја пољопривредних газдинстава (Процент)	25,60	26
02. Радна снага	14. Чланови газдинства и стално запослени на газдинству, укупно (Број)	7.318,00	6831
	15. Жене, као % укупног броја чланова газдинства и стално запослених (Процент)	47,50	47,50
	16. Чланови газдинства и стално запослени на газдинству по газдинству (Број)	2,40	2,30
	17. Чланови газдинства и стално запослени на газдинству, као % укупног становништва (Процент)	57,53	60,14
	18. Годишње радне јединице, укупно (Број)	4.053,00	3637,25
	19. Жене, као % укупних годишњих радних јединица (Процент)	46,00	49
	20. Годишње радне јединице по газдинству (Број)	1,40	1,23
	21. Степен ангажованости чланова газдинстава и лица стално запосленим на газдинствима на пољопривредним активностима (Процент)	55,40	53
	22. Сезонска радна снага и радна снага под уговором, као % укупних годишњих радних јединица (Процент)	2,00	1,22
	23. Коришћено пољопривредно земљиште по годишњој радној јединици (Хектар, ха)	5,00	6,45
	24. Број условних грла по годишњој радној јединици (Број)	2,20	2,14
	25. Економска величина пољопривредних газдинстава по годишњој радној јединици (ЕУР)	3.194,00	4948,79
	03. Земљиште	26. Распољиво пољопривредно земљиште (Хектар, ха)	25.942,00
27. Распољиво пољопривредно земљиште, као % укупне површине општине (Процент)		31,33	48
28. Распољиво пољопривредно земљиште по газдинству (Хектар, ха)		8,70	13,52
29. Коришћено пољопривредно земљиште (Хектар, ха)		20.401,00	23474
30. Коришћено пољопривредно земљиште, као % расположивог земљишта пољопривредних газдинстава (Процент)		78,64	58,50
31. Коришћено пољопривредно земљиште, као % укупне површине општине (Процент)		24,64	28,35
32. Коришћено пољопривредно земљиште по газдинству (Хектар, ха)		6,80	7,91
33. Наводњавано земљиште, као % коришћеног пољопривредног земљишта (Процент)		1,10	0,60
34. Земљиште узето у закуп, као % коришћеног пољопривредног земљишта (Процент)		6,10	4,63

	Индикатор	2012	2018
04. Сточни фонд	35. Број условних грла (Број)	9.061,00	7786
	36. Број условних грла по газдинству (Број)	3,00	2,62
	37. Број говеда, оваца и коза по хектару ливада и пашњака (Број)	2,00	1,25
	38. Број говеда (Број)	5.551,00	5028
	39. Број оваца (Број)	11.045,00	8875
	40. Број коза (Број)	2.281,00	1524
	41. Број свиња (Број)	8.875,00	8051
	42. Број живине (Број)	46.739,00	32146
05. Механизација	43. Број властитих двоосовинских трактора (Број)	2.665,00	
	44. Број властитих двоосовинских трактора на 100 газдинстава (Број)	89,00	
	45. Број двоосовинских трактора на 100 ха коришћеног пољопривредног земљишта (Број)	13,00	
	46. Број хектара по двоосовинском трактору (Хектар, ха)	8,00	
	47. Трактори старији од 10 година, као % укупног броја двоосовинских трактора (Процент)	99,10	

Извор: Аналитичко извештајни систем ЈЛС и база податка РЗС¹

Пољопривредна производња и газдинства

Пољопривредна газдинства су опредељена за комбиновану производњу чак 53% газдинстава, издвајају се 12% специјализована газдинства за узгој стоке на испаша и 31% газдинства специјализована за ратарство.

Као што је наведено у претходној табели Бољевац је у 2018. години имао 2967 пољопривредних газдинстава од чега свега 1968 регистрованих пољопривредних газдинстава. Просечна површина ПГ је 7,91 ха и виша је од просека Јужне Србије (6.28 ха).

Специјализација газдинстава у протеклим годинама је промовисана посебно у области сточарства, воћарске производње и пчеларства. Оваква подршка битна је за повећање продуктивности и конкурентности газдинстава и треба је наставити, посебно што у Бољевцу бележимо све већи број ратарских домаћинстава који је растао на уштрб мешовитих газдинстава са сточарском производњом, али и специјализованих сточарских газдинстава које су у 2012. години чиниле 18% укупне производње, а сада су се смањиле на 12%. Овај тренд није у складу са ресурсима који су пољопривредницима Бољевца на располагању али је у складу са тренутном економском ситуацијом на тржишту и чињеницом да се сточарство као грана у овом односу снага тренутно не исплати.

¹ Извештај је креиран 23.08.2022. године на линку shorturl.at/iMV69

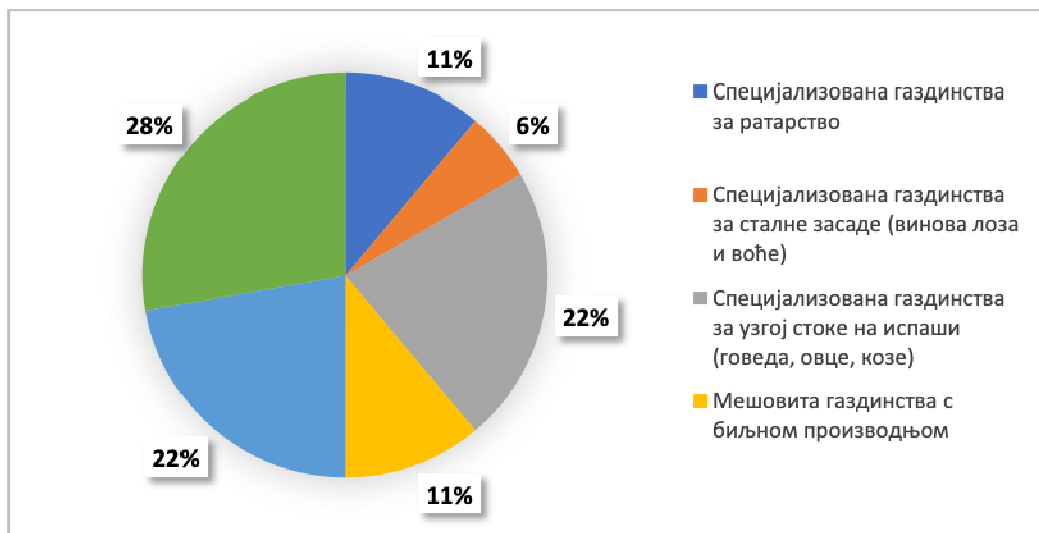
Графикон 1: Газдинства по типу производње у 2012. и 2018. години

Извор: Аналитичко извештајни систем ЈЛС и база података РЗС

Када упоређујемо специјализацију газдинстава и економску величину газдинстава, у Бољевцу је укупна економска величина газдинстава у 2012. години износила 13 милиона евра док сада износи 18 милиона евра. Иако се ратарством бави 31% газдинстава оно чини тек 11% укупне економске снаге ПГ. Комбинована мешовита газдинства чине 28% економске снаге тј. 5 милиона евра, затим их следе мешовита газдинства са столарском производњом и специјализована сточарска газдинства која имају по 4 милиона динара. Може се закључити да је концентрација економске снаге ПГ Бољевца у сточарским домаћинствима.

Графикон 2. Економска снага домаћинстава 2018. године по уделу %

Најзаступљенија старосна групација пољопривредних произвођача у Бољевцу су произвођачи преко 65 година старости 47%, мали број је младих који су носиоци пољопривредне производње (до 44 године старости и 9%). Жене чине преко 36% носиоца ПГ што је знатно више од просека регије и Србије (оба су 19%) те је Бољевац са овог аспекта веома пуно одмакао.

У 2018. години било је тек 6 ПГ чији је носилац млађи од 25 година, и 67 газдинстава водили су становници који имају мање од 34 године. Највише је газдинстава у старосној групи од преко 65 година и они обрађују 42% КПЗ и 32% условних грла. Изузетно је велика концентрација стандардног аупута у овим домаћинствима и она за ову старосну категорију износи 15 милиона евра односно 39% СО.

Број радно ангажованих лица у пољопривреди на територији Бољевца у односу на 2012. годину незнатно се смањило и износи 6831. Овај тренд прати и број годишњих радних јединица у пољопривреди који се смањило за 10% и износи 3637 односно са 1,23 по газдинству. Ако упоредимо са Крупњем које има 1.66 радне јединице по газдинству, види се да су у Бољевцу присутна мање радно интензивна пољопривредна производња. Занимљиво је да жене чине чак 36% укупних носиоца газдинстава што је завидан резултат и превазилази све просеке у Србији.

Табела 2: Газдинства према обрадивој површини, условним грлима и годишњим радним јединицама у 2018. години

		РЕПУБЛИКА СРБИЈА	%	СРБИЈА – ЈУГ	%	Бољевац	%
		Укупно	2916125	100%	1628826	100%	21026
Коришћено пољопривредно земљиште [Хектар]	До 25 године	12514	0%	6574	0%	67	0%
	25-34	167747	6%	63572	4%	688	3%
	35-44	412464	14%	185626	11%	1462	7%
	45-54	660501	23%	324812	20%	4035	19%
	55-64	766513	26%	431700	27%	5974	28%
	65 и више година	896386	31%	616542	38%	8801	42%
	Укупно	562895	100%	406758	100%	2966	100%
Газдинстава [број]	До 25 године	1505	0%	1007	0%	6	
	25-34	15879	3%	9552	2%	76	3%
	35-44	48878	9%	31562	8%	186	6%
	45-54	99742	18%	68442	17%	467	16%
	55-64	156219	28%	110798	27%	850	29%
	65 и више година	240671	43%	185396	46%	1380	47%
	Укупно	562895	100%	406758	100%	2966	100%
Условна грла [број]	Укупно	1651568	100%	1089147	100%	7786	100%
	До 25 године	5455	0%	3618	0%	5	

	25-34	93737	6%	48112	4%	281	4%
	35-44	258983	16%	144906	13%	926	12%
	45-54	389027	24%	245196	23%	1879	24%
	55-64	432900	26%	286374	26%	2269	29%
	65 и више година	471466	29%	360942	33%	2427	31%
Годишња радна јединица [број]	Укупно	627406	100%	478449	100%	3637,2	100%
	До 25 године	2203	0%	1578	0%	3	0%
	25-34	23835	4%	14383	3%	95,81	3%
	35-44	64916	10%	44893	9%	295,25	8%
	45-54	122455	20%	89244	19%	789,55	22%
	55-64	174483	28%	132103	28%	995,15	27%
	65 и више година	239514	38%	196248	41%	1458,5	40%
Економска величина газдинства (СО) [милион евра]	Укупно	4221	100%	2461	100%	18	106%
	До 25 године	18	0%	10	0%	-	
	25-34	244	6%	101	4%	1	6%
	35-44	622	15%	299	12%	2	11%
	45-54	976	23%	524	21%	4	22%
	55-64	1110	26%	656	27%	5	28%
	65 и више година	1251	30%	871	35%	7	39%
Газдинства која потроше више од 50% сопствених пољопривредних производа на газдинству [број]	Укупно	95315	100%	73056	100%	232	100%
	До 25 године	139	0%	75	0%	-	
	25-34	1833	2%	1366	2%	5	2%
	35-44	6462	7%	4616	6%	24	10%
	45-54	15196	16%	11487	16%	36	16%
	55-64	26785	28%	19956	27%	80	34%
	65 и више година	44900	47%	35557	49%	87	38%

Извор РЗС ²

Пољопривредно земљиште

У општини Бољевац на основу података Анкете пољопривредних газдинстава 2018. године површина расположивог пољопривредног земљишта је скоро удвостручена са 25.942 ха на 40.126 ха, док је КПЗ порасло са 20.401 на 23.474 ха. Земљиште има велику садржину песка што доприноси ерозији истог. Под шумама је у 2020. години било 50,2% површине ЈЛС, проценат пошумљености у последњој деценији је у благом порасту.

² <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/1300020103?languageCode=sr-Cyrl&displayMode=table&guid=4a7fe696-473d-45ab-bcc1-de77cad5516e>

Просечна величина земљишног поседа која је према најновијим подацима 7.91 ха, и незнатно се повећава у односу на претходни временски период (6,8), виша је од просека југа Србије.

Табела 3: Земљиште према култури и категорији у 2018 години

Земљиште према култури и категорији	ха
Укупно расположиво земљиште	40126
Пшеница и крупник	2509
Дурум пшеница	8
Раж	11
Јечам	566
Овас	356
Кукуруз за зрно	2541
Тритикале	163
Остала жита за зрно	0
Жита укупно	6154
Махунарке укупно	80
Кромпир	98
Шећерна репа	0
Дуван	0
Хмељ	0
Уљана репица	4
Сунцокрет	19
Соја	0
Остали усеви за производњу уља	0
Лековито и ароматично биље	9
Остало индустријско биље	0
Индустријско биље укупно	32
Поврће, бостан и јагоде укупно	105
Цвеће и украсно биље	1
Крмно биље укупно	3932
Семенски и садни материјал за продају	0
Остали усеви на ораницама и баштама	0
Угари	10
Окућница	244
Оранице и баште	10411
Ливаде и пашњаци	12334
Воћњаци - укупно	406
Виногради	79

Расадници	0
Вишегодишњи засади	485
Коришћено пољопривредно земљиште (КПЗ)	23474
Некоришћено пољопривредно земљиште	2754
Површина под шумом	13247
Остало земљиште	651
Површина под печуркама	0

Извор: РЗС Анкета 2018

Значајно је учешће ливада и пашњака од 52,5% КПЗ затим ораница од 44% и низак проценат вишегодишњих засада 1,7% укупне КПЗ.

Према подацима из базе Аналитичко извештајног система ЈЛС на територији Бољевца у 2012. години налазило се 41.154,56 ха шуме која је чинила 49,70% површине ове ЈЛС, у 2020. години према истом извору прекривеност шумама износи 50,20% .

Са становишта све већег утицаја климатских промена како на пољопривреду тако и на цео екосистем веома је битно обезбедити нове засаде, одрживо управљање шумама и ново пошумљавање.

Наводњавање

Бољевац има свега 0,6% површина под системима за наводњавање, иако је богат водним ресурсима, ово се може приписати и структура усева која је претежно ратарска.

Река Црни Тимок је најзначајнији водени ток са врелом у Кривом Виру и током кроз читаво подручје општине. Северно и јужно од долине којом протиче Црни Тимок је брдско – планинско подручје испресецано многобројним водотоковима, притокама Црног Тимока, међу којима су Радовањска река, Мировштица, Арнаута и Злотска река. На територији општине присутна су многобројна врела од којих поједина карактерише велика издашност и квалитет воде. Развојни значај водног ресурса зависиће у првом реду, од заштите и очувања природних особина водотокова, изградње регионалног система – Боговина, изградње рибњака и система за наводњавање на површинама пољопривредних газдинстава.

Наводњава се свега 141 ха од тога 105 поврће, бостан или јагоде и 32 хектара воћа.

Рурална инфраструктура

Општина Бољевац као рурална општина, извршила је значајна улагања у току протекле деценије у канализациону мрежу те је број газдинстава прикључених на исту са 0 порастао на 1.010 односно 22,5% становника.

Табела 4: Преглед развоја инфраструктуре 2011-2022 година

Параметри развоја инфраструктуре у ЈЛС	2011	2020	%
Дужина путева (км)	271,35	257,23	95%
Густина путева (км/км ²)	0,30	0,30	
Домаћинства прикључена на водоводну мрежу (Број)	2.674,00	2.910,00	109%
Домаћинства прикључена на водоводну мрежу, као % укупног броја домаћинстава (Процент)	59,50	64,70	
Домаћинства прикључена на канализациону мрежу (Број)	0,00	1.010,00	
Домаћинства прикључена на канализациону мрежу, као % укупног броја домаћинстава (Процент)	0,00	22,50	

Извор: РСЈП Аналитички сервис за ЈЛС

Путна мрежа

Локална самоуправа значајна средства улаже у инфраструктуру, тако да сваке године асфалтира велики број локалних путева, градских и сеоских улица, уређују се некатегорисани, пољски и атарски путеви, у циљу обезбеђења што бољих услова за живот у сеоским срединама.

Водоснабдевање и канализација

Водопривредна структура је релативно добро развијена. Организовано је снабдевање грађана Бољевца и мањег броја насеља, водом за пиће са изворишта „Мировштица“ у Мирову. Одређен број насеља располаже водоводном мрежом, а мањи број се још увек снабдева из сопствених бунара. У селу Мали Извор налази се извориште Јавног регионалног водосистема Боговина - Бор. Воду за пиће са овог изворишта користе становници села Боговина и у току су припреме за прикључење и других села, као и самог Бољевца. Канализационом мрежом покривен је само део града.

Подршка ЈЛС развоју пољопривреде и руралном развоју

Пред тога што су учињени значајни напори у стварање планског оквира развоја пољопривреде, средства која су реализована на основу Програма подршке, а спровођење пољопривредне политике и политике руралног развоја, износила су око 5,5% осим 2021. године када су износила 3,76% укупних расхода општине што је више од просека издавања ЈЛС и охрабрујући је податак за сектор пољопривреде.

Табела 5: Однос реализованих средстава за пољопривреду и рурални развој и укупних расхода буџета за 2019-2021. годину

Година	Пољопривреда План	Пољопривреда Реализација	Укупни расходи буџета	Учешће %
2019	6.120.000,00	5.056.278,00	491.445.599,00	1,03%
2020	7.521.000,00	7.221.643,30	473.254.937,04	1.53%
2021	14.767.611,00	14.492.624,22	540.593.858,33	2,68%

Општина Бољевац програм подршке пољопривреди и руралном развоју планира и реализује од 2015. године. Током посматраног периода (2017-2022) углавном су подржаване исте мере и укупно издвојена средства су била на сличном нивоу из године у годину. С тим да програм 2022. до момента анализе није усвојен. Подржаване мере које се односе на физичке инвестиције, удруживање, подизање конкурентности и промотивне активности уклапају се у прошлу Стратегију одрживог развоја. За сваку меру предвиђени су општи критеријуми за кориснике. Интензитет помоћи јасно је прописан као и административна процедура, листа инвестиција као и индикатори.

Мере директних плаћања

Регрес за вештачко осемењавање (100.1),

Кредитну подршку пољопривредним газдинствима (100.2) у 2017. и 2018. години

Мере руралног развоја –

Инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава (101),

Управљање ризицима (104),

Подстицаји за диверсификацију дохотка и унапређење квалитета живота у руралним подручјима

Подршка младима у руралним срединама (303)

Посебни подстицаји

подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју (402)

Током година укупна средства намењена реализацији програма варирала су од 20 до 27,7 милиона док су утрошена средства од 15 до 26 милиона у зависности од године. Број корисника је на нивоу од 550 годишње што представља око 20% регистрованих ПГ. Реализација планираних средстава је на високом нивоу што указује на добро планирање и велику заинтересованост за мере.

Табела 6: Планирана и реализована средства Програма подршке

Година	Планирано	Реализовано	% реализације	Број захтева
2017	5.600.000,00	5.542.380,00	98,97%	50
2018	6.150.000,00	4.975.067,69	80,90%	103
2019	5.500.000,00	4.475.314,37	81,37%	88
2020	6.048.879,00	5.753.879,00	92,15%	105
2021	8.000.000,00	7.621.786,33	95,27%	172

Директна плаћања

Мере директних плаћања планиране су само у току 2021. године и то за 100.1.1 Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање) – 800.000 динара од чега је реализовано 50% за 50 корисника. Мери карактерише масовност захтева и висок проценат реализације планираних средстава. Износ подстицаја по кориснику износио је 1000 динара. Број грла говеда на територији општине Бољевац се непрестано смањује, а у циљу заустављања таквог тренда и побољшања генетског ресурса гајених грла говеда потребно је увести меру подршке за обављање вештачког осемењавања грла.

Мере руралног развоја

Мера 101 - *Инвестиције у физичку имовину* планирана је и реализована кроз цео посматрани период. Средства планирана за ову меру су се из године у годину мењала, али су у просеку износила око 5 милиона динара са значајним бројем корисника и високим процентом реализације планираних средстава. Број корисника се кретао од 70 до 119 корисника током године. Предвиђен је велики број инвестиција, а претежни корисници су сточарска домаћинства сектора и млеко и месо, док осталих корисника има значајно мањи број.

Мера 102 – *Успостављање и јачање удружења* планирана је током посматраног периода у износу од 500.000 динара и интензитетом помоћи од 80% до максимално 400.000 динара. Током година реализована је за у просеку 4 корисника. Корисницима се субвенционисе одржавање предавања/едукације из области пољопривреде, одржавање и учешће на сајмовима, изложбама и манифестацијама, при чему се субвенције додељују у виду бесповратних средстава у износу до 80% од укупних трошкова.

Мера 304 - *Економске активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду као и увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима* планирана је програмима током посматраног периода, али никад није реализована. Планирани износ средстава је био увек на истом нивоу, 200.000 динара са интензитетом помоћи од 50-80%.

Ова мера није реализована због епидемије настале Корона вирусом.

Мера 402 – *Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју* планирана је током 2018. и 2019. године у износу од 200.000 динара, да би била смањена на 80.000 динара. У извештају се наводи да постоји један корисник, али није исплаћен. – Ивештај се односи на превоз путника на сајам пољопривреде у Новом Саду, 2018.

године. Мера се спроводи од стране органа локалне самоуправе. У складу са календаром приредби одређује се носиоц активности или се објављује позив за прикупљање понуда и избор најповољнијег понуђача који ће спроводити поједине активности од значаја за унапређење пољопривредне производње на подручју општине Бољевац. Програмом за 2020. годину опредељена су средства у износу од 200.000 динара са интензитетом помоћи од 80% што је био случај и 2021. године, с тим да је интензитет помоћи 100%, али мера није спроведена.

У 2022. години такође је извршен превоз путника на сајам пољопривреде у Новом Саду у оквиру ове мере.

Ова мера није спроведена од 2019- 2022. године због епидемије настале појавом Корона вируса.

Годишњи програм заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта

Програми заштите, уређења и коришћења пољопривредног земљишта у 2021. и 2022. имају само једну меру, мера уређења атарских путева.

Закључци и препоруке везане за програме подршке ЈЛС у пољопривреди и руралном развоју

Бољевац је рурална општина која је током година издвајала и реализовала ограничена средства око 1,7% укупних јавних расхода за развој пољопривреде. Мере су се концентрисале на подизање конкурентности улагањем у физичку имовину газдинстава (мера 101).

Према карактеристикама земљишта и потенцијалу за развој пољопривреде могуће је увести меру за унапређења генетике и производних особина гајених грла говеда на подручју општине Бољевац субвенционисањем регреса за обављање вештачког осемењавања грла говеда.

У оквиру мере инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава поспешити набавку расних грла као и инвестиције у механизацију потребну за сточарство јер је управо за ове инвестиције владало највеће интересовање.

Меру намењену младим пољопривредницима било би добро уврстити у програм како би се кроз ову меру поспешила смена генерација и побољшање старосне структуре газдинстава и задржавање младих на селу.

У оквиру својих мера ЈЛС би требало да предвиди мере намењене управљању шума као значајног ресурса.

Посебан део буџета за пољопривреду треба у наредним годинама издвајати за превенцију елементарних непогода, посебно ерозије земљишта, бујичних поплава и превенцију губитака дохотка кроз осигурање пољопривредне производње.

Предлог локализације ЦОР

	Циљ 2. Свет без глади: окончати глад, постићи безбедност хране и побољшану исхрану и промовисати одрживу пољопривреду.	
Подциљ	ЦОР Показатељ	Предлог локализованог показатеља
<p>2.3. До краја 2030. удвостручити пољопривредну продуктивност и приходе малих произвођача хране, а посебно жена, староседелачког становништва, породичних пољопривредних произвођача, сточара и рибара, између осталог и преко безбедног и једнаког приступа земљишту, других производних ресурса и инпута, знања, финансијских услуга, тржишта и могућности за остваривање додатне вредности, односно за запошљавање ван пољопривреде.</p>	<p>За 2.3. не постоји бројчани показатељ за Србију³</p> <p>2.3.1. Обим производње по јединици радне снаге по врстама пољопривредног/пасторалног/шумарског предузећа</p> <p>2.3.2 Просечни приход малих произвођача хране, према полу и староседелачком статусу.</p>	<p>2.3.1. Обим производње по јединици радне снаге по врстама РПГ</p> <p>2.3.2. Укупна економска величина газдинстава по ЈЛС и изведена просечна вредност по газдинству</p> <p>Подаци су доступни за 2018. годину у бази података РЗС.</p>
<p>2.4. До краја 2030. обезбедити одрживе системе за производњу хране и применити флексибилне пољопривредне праксе за повећање продуктивности и производње, које помажу у одржавању екосистема, које јачају капацитет за прилагођавање климатским променама, екстремним временским условима, сушама, поплавама и осталим елементарним непогодама, односно које прогресивно побољшавају квалитет земљишта и тла</p>	<p>За 2.4. не постоји бројчана вредност показатељ за Србију⁴</p> <p>Удео пољопривредног земљишта под продуктивном и одрживом пољопривредом</p> <p>Глобални показатељ није још довољно дефинисан.</p>	<p>2.4. Број ха или домаћинстава на којим се спроводе мере и методи климатски паметне пољопривреде</p> <p>Или</p> <p>Број мера климатски паметне пољопривреде и број корисника мера у ха и броју РПГ</p>
<p>2.5 . До 2020. одржавати генетску разноликост семена, култивисаних биљака и узгајаних и</p>	<p>2.5.1 а . Број биљних генетских ресурса за храну и пољопривреду обезбеђен у</p>	<p>2.5. Број мера и корисника везаних за очување биљних и животињских</p>

³ <https://sdg.indikatori.rs/media/1544/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

⁴ <https://sdg.indikatori.rs/media/1544/izvestaj-o-napretku-u-ostvarivanju-ciljeva-odrzivog-razvoja-do-2030-godine-u-srbiji.pdf>

<p>домаћих животиња, односно њихових сродних дивљих врста, између осталог и преко правилно вођених и разноврсних банака семена и биљака на националним, регионалним и међународном нивоу, и обезбедити приступ користима, односно правично и равноправно дељење користи које проистичу из коришћења генетских ресурса и са њима повезаних традиционалних облика знања, а према међународном договору.</p>	<p>објектима за средњорочну или дугорочну конзервацију⁵</p>	<p>генетских ресурса</p>
<p>2.аПовећати инвестирање, укључујући кроз побољшану међународну сарадњу, у руралну инфраструктуру, пољопривредна истраживања и саветодавне услуге, развој технологије и банака биљног и сточног генетског материјала како би се унапредили пољопривредни производни капацитети у земљама у развоју, а посебно у најмање развијенијим земљама</p>	<p>2 .а .1 Индекс државних расхода усмерених на пољопривреду⁶</p>	<p>2.а. Индекс расхода ЈЛС усмерених на пољопривреду</p>
	<p>Циљ 5. Постићи родну равноправност и оснаживати све жене и девојнице</p>	
<p>5 .а Спровести реформе како би жене добиле једнака права на економске ресурсе, као и приступ власништву и контроли над земљиштем и осталим облицима својине, финансијским услугама, наследству и природним ресурсима, у складу са националним законима</p>	<p>5.а .1 (а) Удео пољопривредног становништва које има власништво или обезбеђена права на пољопривредном земљишту, према полу; и (б) удео жена међу власницима или носиоцима права на пољопривредном земљишту, према врсти власништва или права</p>	<p>5.а. Удео жена носиоца РПГ Подстицајне мере према женама носиоцима РПГ .</p>

⁵ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/zero-hunger/?subarea=SDGUN020501&indicator=02050101IND01>

⁶ <https://sdg.indikatori.rs/sr-latn/area/zero-hunger/?subarea=SDGUN020601&indicator=020601IND01>

	<p>Циљ 9. Изградити отпорну инфраструктуру, промовисати инклузивну и одрживу индустријализацију и подстицати иновације</p>	
<p>9.1 Развијање квалитетне, поуздане, одрживе и отпорне инфраструктуре, укључујући регионалну и прекограничну инфраструктуру, за подршку економском развоју и људском просперитету, са фокусом на економски прихватљив и једнак приступ за све.</p>	<p>9.1.1 Удео руралног становништва које живи у кругу од 2 км од пута који је функционалан током целе године.</p>	<p>9.1.1. Број км савремених путева у ЈЛС.</p>
	<p>Циљ 15 Заштитити, обнављати и промовисати одрживо коришћење копнених екосистема, одрживо управљати шумама, борити се против дезертификације, зауставити и преокренути процес деградације земљишта и зауставити губитак биодиверзитета</p>	
<p>15.1 До 2020. осигурати очување, обнову и одрживо коришћење копнених и унутрашњих слатководних екосистема и њиховог окружења, посебно шума, мочварног земљишта, планина и исушеног земљишта, у складу са обавезама према међународним споразумима.</p>	<p>Индикатор 15.1.1 Површина под шумама као удео у укупној копненој површини</p>	<p>15.1.1. Површина под шумама у ЈЛС</p>
<p>Потциљ 15.2 До 2030. промовисати имплементацију одрживог управљања свим врстама шума, зауставити крчење шума, обновити уништене шуме и повећати пошумљавање на глобалном нивоу.</p>	<p>15.2.1а Напредак ка одрживом управљању шумама: Годишња нето стопа промене шумског подручја.</p>	<p>15.2.1а Напредак ка одрживом управљању шумама: Годишња нето стопа промене шумског подручја.</p>

Препоруке везане за локализацију ЦОРа:

Приоритете и циљеве везане за пољопривреду и рурални развој дефинисане у оквиру Стратегије одрживог развоја Бољевца треба сагледати у новом светлу циљева одрживог развоја, тренда развоја односно пада одређених грана пољопривреде и демографских промена у ПГ и ЈЛС.

Потребно је циљеве, пројекте и програме погледати и са новог аспекта – одрживости пољопривреде у односу на климатске промене те усмерити посебну пажњу приликом одређивања мера ка климатски паметној пољопривреди и заштити од елементарних непогода. Веома је значајно и даље радити на смањењу негативне старосне структуре пољопривредних газдинстава и усмеравати наредне јавне политике ка повећању удела младих у пољопривредној производњи, пре свега у одлучивању и власничкој структури, и очувању великог процента жена носилаца ПГ.

Посебну пажњу је потребно посветити специјализацији пре свега сточарских газдинстава.

У оквиру Плана развоја предлажемо следећу структуру предложених стратешких циљева и показатеља који одговарају ЦОРу.

Стратешки циљ	Циљ ЦОР	Показатељи		
1. Подизање конкурентности пољопривредне производње кроз промоцију специјализације ПГ	2.3. 2.a.	2.3. Укупна економска величина газдинстава по ЈЛС и изведена просечна вредност по газдинству	2.a. Индекс расхода ЈЛС усмерених на пољопривреду	Број условних грла Удео специјализованих газдинстава
2. Побољшање старосне структуре ПГ	5.1.a	Удео младих као носиоца РПГ	5.1.a Удео жена носиоца РПГ	
3. Развој руралних подручја	9.1.1.	9.1.1. Број км савремених путева у ЈЛС.	Додати број газдинстава прикључени на водоснабдевање	
4. Отпорност на климатске промене уз одрживо управљање природним ресурсима и заштита животне средине	2.4 15.1.1.	Осигурана производња (ПГ, ха и условна грла)	Број газдинстава које примењују мере адаптације на климатске промене	15.1.1. Површина под шумама у ЈЛС

JLS	Mepe
ШАБАЦ	100.1.1
ШАБАЦ	100.2.
ШАБАЦ	101
ШАБАЦ	102
ШАБАЦ	104.1.
ШАБАЦ	201.1.
ШАБАЦ	201.3.
ШАБАЦ	201.3.2.
ШАБАЦ	301.2.
ШАБАЦ	301.3.
ШАБАЦ	302.5.
ШАБАЦ	304
ШАБАЦ	402,1
ШАБАЦ	402,2
БОЉЕВАЦ	100.1.1
БОЉЕВАЦ	100.2.
БОЉЕВАЦ	101
БОЉЕВАЦ	102
БОЉЕВАЦ	201.1.
БОЉЕВАЦ	402
ПОЖАРЕВАЦ	100.1.1
ПОЖАРЕВАЦ	100.2.
ПОЖАРЕВАЦ	101
ПОЖАРЕВАЦ	102
ПОЖАРЕВАЦ	104.3.

ПОЖАРЕВАЦ	201.1.
ПОЖАРЕВАЦ	303
	304
ПОЖАРЕВАЦ	
КРУПАЊ	100.1.1
КРУПАЊ	100.2.
КРУПАЊ	101
КРУПАЊ	104.3.
	201.1.
	303
	402
КРУПАЊ	
КРАЉЕВО	100.1.1
КРАЉЕВО	100.2.
КРАЉЕВО	101
КРАЉЕВО	104.3.
КРАЉЕВО	401
	402
КРАЉЕВО	
ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ	100.1.1
ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ	101
ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ	102
ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ	201.1.
ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ	401
ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ	402

	План 2017
Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)	12.000.000,00
Кредитна подршка	12.000.000,00
Инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава	5.500.000,00
Унапређење рада постојећих и успостављање нових организација пољопривредних произвођача и прерађивача	2.000.000,00
Улагање у заштиту од елементарних непогода, неповољних климатских прилика и катастрофалних догађаја - РАКЕТЕ	3.000.000,00
Одрживо коришћење пољопривредног земљишта - копање бунара	500.000,00
Унапређена примена добре пољопривредне праксе (агро – мелиоративне мере)	
Контрола и сертификација	
Инвестиције у израду, унапређење или проширење свих типова инфраструктуре мањег обима, укључујући инвестиције у обновљиве изворе енергије	15.000.000,00
Инвестиције у развој информационо-комуникационе инфраструктуре, укључујући и њену изградњу и унапређење, и омогућавања приступа услугама информационо-комуникационих технологија у комбинацији са ИТ опремом	2.000.000,00
Инвестиције у изградњу и/или опремање и стварање нових производа и услуга у руралним подручјима	
Економске активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду као и увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима	
Информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања	
Стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности	
Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)	
Кредитна подршка	
Инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава	4.700.000,00
Унапређење рада постојећих и успостављање нових организација пољопривредних произвођача и прерађивача	500.000,00
Одрживо коришћење пољопривредног земљишта - копање бунара	400.000,00
Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју	
Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)	4.000.000,00
Кредитна подршка	4.000.000,00
Инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава	29.740.579,36
Унапређење рада постојећих и успостављање нових организација пољопривредних произвођача и прерађивача	7770366,5
Регрес за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње	

Одрживо коришћење пољопривредног земљишта - копање бунара	
Подршка младима у руралним подручјима	2124128,64
Економске активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду као и увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима	
Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)	1.600.000,00
Кредитна подршка	264.000,00
Инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава	17.782.971,00
Регрес за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње	550.000,00
Одрживо коришћење пољопривредног земљишта - копање бунара	
Подршка младима у руралним подручјима	
Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју	576.000,00
Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)	12.000.000,00
Кредитна подршка	5.000.000,00
Инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава	30.500.000,00
Регрес за премију осигурања за усеве, плодове, вишегодишње засаде, расаднике и животиње	20.000.000,00
Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству	1.500.000,00
Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју	1.000.000,00
Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)	600000
Инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава	2400000
Унапређење рада постојећих и успостављање нових организација пољопривредних произвођача и прерађивача	200.000,00
Одрживо коришћење пољопривредног земљишта - копање бунара	650000
Подстицаји за спровођење одгајивачких програма, ради остваривања одгајивачких циљева у сточарству	450000
Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју	700000

Реализација 2017	2017%	Захтеви 2017	План 2018	Реализација 2018	2018%
3.800.000,00	32%	152	10.000.000,00	7.168.000,00	72%
6.592.554,10	55%	224	2.500.000,00	2.110.613,93	84%
2.111.408,00	38%	45	4.000.000,00	1.984.740,00	50%
120.000,00	6%	3	4.000.000,00	233.600,00	6%
2.997.960,00	100%	1	1.500.000,00	1.482.000,00	99%
0,00	0%	0	500.000,00	0,00	0%
			1.000.000,00	0,00	0%
7.632.804,75	51%	42	12.500.000	11.157.044	89%
0,00	0%	0			
			4.000.000,00	0,00	0%
			1.000.000,00	0,00	0%
5.047.380,18	107%	97	5.570.000	4395067,69	79%
495.000,00	99%	4	500.000	500.000	100%
-					
				80.000	
278150	7%	31			
3977186,63	99%	111	2323872	2323872	100%
29.740.579,36	100%	144	16.116.686,00	16.116.686,00	100,00%
6553913	84%	6	1094790	844790	77,16%
			52370	52370	100,00%

2124128,64	100%	18			
			321372	321372	100,00%
1.481.678,38	93%	234	1.843.590,00	1.691.896,58	91,77%
93.564,22	35%	5	6.410,00	6.410,00	100,00%
13.780.176,50	77%	316	20.762.971,00	17.310.742,03	83,37%
547.340,93	100%	16			
			60.000,00	41.600,00	69,33%
11.325.000,00	94%	1.745,00	9.000.000,00	8.977.500,00	99,75%
1.157.477,46	23%	63,00	2.000.000,00	752.965,56	37,65%
30.436.855,00	100%	119,00	33.000.000,00	31.608.220,38	95,78%
17.508.687,41	88%	530,00	24.000.000,00	23.684.754,51	98,69%
1.500.000,00	100%	1,00	1.000.000,00	959.700,00	95,97%
571.920,09	57%	1,00	1.000.000,00	1.000.000,00	100,00%
599200	100%	21	900000	841400	93,49%
68750	3%	1	1700000	600000	35,29%
100.000,00	50%	1	1000000	500000	50,00%
0	0	0	400000	98085	24,52%
0	0		360000	360000	100,00%
500000	71%	1	640000	591900	92,48%

Захтеви 2018	План 2019	Реализација2019	2019%	Захтеви 2019	План 2020
244	14.500.000,00	17.500.000,00	121%	347	19000000
109	500.000,00	426.320,89	85%	55	
41	12.000.000	3.853.115	32%	301	10.000.000
6	4.000.000	3.936.250			4.000.000
41	3.000.000	2.856.000			3.000.000
	9.500.000,00	0,00			
					8.000.000
	1.000.000,00	0,00	0%		2.000.000
60	12.000.000,00	9.948.540,00	83%	52	30.000.000
0					
	1.000.000,00	0,00			1.000.000
		1.127.372			
		348.000			
97	5.140.000,00	4.475.314,37	87,07%	74	5548879
6	280.000,00				500000
79	2.500.000,00	1781103	71,24%	59	1.005.020,00
	26241088	19731424	75,19%	145	34009800
4	1.750.000,00	1497903	85,59%	5	2252097
2					316782

	1500000				237732
1					
246	2200000	1849451,98	84,07%	233	2.000.000,00
1					
296	22612971	22131720,7	97,87%	299	19.798.540,00
	275000	275000	100,00%	1	
	1900000	1840588,33	96,87%	12	3.171.460,00
2	60.000,00				30.000,00
1.346,00	11.450.000,00	10.684.990,00	93,32%	1.430,00	9.000.000,00
16,00	1.000.000,00	7.296.709,66	729,67%		
172,00	23.500.000,00	23.450.755,38	99,79%	118,00	24.180.000,00
579,00	25.000.000,00	24.994.378,54	99,98%	490,00	28.070.000,00
4,00					320.000,00
1,00	500.000,00	500.000,00	100,00%	1,00	300.000,00
	1.000.000,00	1.000.000,00	100,00%	77	1320000
2	420.000	250000	59,52%	1	300000
3	900000	578759	64,31%	3	
1	480000	360000	75,00%	1	
2	700000	268800	0,384	1	600000

Реализација 2020	2020%	2020 Захтеви	План 2021	Реализација 2020	2021%
11.394.000,00	60%	395	21000000	12.432.000,00	59%
			15000000	5.053.428,71	34%
5609895	56%	67	28.000.000	19961171	71%
3973300	99%	5	6.000.000	3976750	66%
0			3.000.000	2772000	92%
			10.000.000	3.887.676	39%
1.053.520	13%		2.000.000		0%
9.612.279	32%	56	23.000.000	11.810.136	51%
			7.000.000		
732936,36					
			800000	426000	53%
5548879	100%	102	6700000	6695786,33	100%
205000	41%	3	500000	500000	100%
1005020	100%	31	1357012	1357012	100%
34009800	100%	227	27784687	26300129,7	95%
1396340	62%	3	1882757	1109877	59%
170063	54%	2	164137	164137	100%

237732	100%	3	1500000	1500000	100%
			434493	434493	100%
1.835.049,75	92%	219	1.800.000,00	1.654.933,35	92%
19.620.079,89	99%	360	16.848.318,24	12657283,38	75%
			200000	23991	12%
3.142.703,41	99%	20	1.641.681,76	1.641.681,76	100%
			10000		
8.430.000,00	94%	1236	9.000.000,00	7994400	89%
24.172.828,89	100%	135	23970000	23.960.500,00	100%
28.038.419,50	100%	504	27000000	26.999.676,75	100%
320.000,00	100%	3	250000	250000	100%
300.000,00	100%	1	1.000.000,00	1000000	100%
988000	75%	82	1320000	682000	52%
71157	24%	1	300000	300000	100%
			800000	578000	72%
			480000	480000	100%
455000	76%	1	600000		0%

Захтеви 2021	План 2017-2021	Реализација 2017-2021	%	Захтеви	
390	76.500.000,00	52.294.000,00	68%	1.528,00	
47	30.000.000,00	14.182.917,63	47%	435,00	
306	59.500.000,00	33.520.329,27	56%	760,00	
5	20.000.000,00	12.239.900,00	61%	19,00	
1	13.500.000,00	10.107.960,00	75%	43,00	
72	20.500.000,00	3.887.675,96	19%	72,00	
	10.000.000,00	1.053.520,00	11%	-	
	4.000.000,00	-	0%	-	
69	92.500.000,00	50.160.803,61	54%	279,00	
	2.000.000,00	-	0%	-	
	4.000.000,00	-	0%	-	
	10.000.000,00	-	0%	-	
	-	1.860.308,68		-	
	-	348.000,00		-	
50					
119	27.658.879,00	26.162.427,57	95%	489,00	
3	2.280.000,00	1.700.000,00	75%	16,00	
		0,00		0,00	
		80.000,00		0,00	
		278.150,00		31,00	
40	11.185.904,00	10.444.193,63	93%	320,00	
210	133.892.840,36	125.898.619,06	94%	726,00	
3	14.750.010,50	11.402.823,00	77%	21,00	
6	533.289,00	386.570,00	72%	10,00	

1	3.237.732,00	1.737.732,00	54%	4,00
	2.124.128,64	2.124.128,64	100%	18,00
4	755.865,00	755.865,00	100%	5,00
195	9.443.590,00	8.513.010,04	90%	1.127,00
	270.410,00	99.974,22	37%	6,00
266	97.805.771,24	85.500.002,50	87%	1.537,00
1	750.000,00	571.331,93	76%	17,00
	275.000,00	275.000,00	100%	1,00
	6.713.141,76	6.624.973,50	99%	32,00
	736.000,00	41.600,00	6%	2,00
1036	50.450.000,00	47.411.890,00	94%	6.793,00
	8.000.000,00	9.207.152,68	115%	79,00
134	135.150.000,00	133.629.159,65	99%	678,00
603	124.070.000,00	121.225.916,71	98%	2.706,00
1	3.070.000,00	3.029.700,00	99%	9,00
4	3.800.000,00	3.371.920,09	89%	8,00
48	5.140.000,00	4.110.600,00	80%	228,00
	4.100.000,00	668.750,00	16%	1,00
1	2.220.000,00	1.221.157,00	55%	6,00
4	2.750.000,00	1.254.844,00	46%	10,00
1	1.770.000,00	1.200.000,00	68%	3,00
	3.240.000,00	1.815.700,00	56%	5,00

		Године				2017				2018				2019				2020			
Мере		План	Реализација	%	Захтеви	План	Реализација	%	Захтеви	План	Реализација	%	Захтеви	План	Реализација	%	Захтеви				
	Директна плаћања	24.000.000,00	10.392.554,10	43%	376,00	12.500.000,00	9.278.613,93	74%	353,00	15.000.000,00	17.926.320,89	120%	402,00	19.000.000,00	11.394.000,00	60%	395,00				
100.1.1	Регрес за репродуктивни материјал (вештачко осемењавање)	12.000.000,00	3.800.000,00	32%	152	10.000.000,00	7.168.000,00	72%	244	14.500.000,00	17.500.000,00	121%	347	19000000	11.394.000,00	60%	395				
100.2.	Кредитна подршка	12.000.000,00	6.592.554,10	55%	224	2.500.000,00	2.110.613,93	84%	109	500.000,00	426.320,89	85%	55								
	Рурални развој	28.000.000	12.862.173	46%	91	27.500.000	14.857.384	54%	148	42.500.000	20.593.905	48%	353	58.000.000	20.248.994	35%	128				
101	Инвестиције у физичка средства пољопривредних газдинстава	5.500.000,00	2.111.408,00	38%	45	4.000.000,00	1.984.740,00	50%	41	12.000.000	3.853.115	32%	301	10.000.000	5609895	56%	67				
102	Унапређење рада постојећих и успостављање нових организација пољопривредних произвођача и прерађивача	2.000.000,00	120.000,00	6%	3	4.000.000,00	233.600,00	6%	6	4.000.000	3.936.250			4.000.000	3973300	99%	5				
104.1.	Улагање у заштиту од елементарних непогода, неповољних климатских прилика и катастрофалних догађаја - РАКЕТЕ	3.000.000,00	2.997.960,00	100%	1	1.500.000,00	1.482.000,00	99%	41	3.000.000	2.856.000			3.000.000	0						
201.1.	Одрживо коришћење пољопривредног земљишта - копање бунара	500.000,00	0,00	0%	0	500.000,00	0,00	0%		9.500.000,00	0,00										
201.3.	Унапређена примена добре пољопривредне праксе (агро – мелиоративне мере)													8.000.000	1.053.520	13%					
201.3.2.	Контрола и сертификација					1.000.000,00	0,00	0%		1.000.000,00	0,00	0%		2.000.000							
301.2.	Инвестиције у израду, унапређење или проширење свих типова инфраструктуре мањег обима, укључујући инвестиције у обновљиве изворе енергије	15.000.000,00	7.632.804,75	51%	42	12.500.000	11.157.044	89%	60	12.000.000,00	9.948.540,00	83%	52	30.000.000	9.612.279	32%	56				
301.3.	Инвестиције у развој информационо-комуникационе инфраструктуре, укључујући и њену изградњу и унапређење, и омогућавања приступа услугама информационо-комуникационих технологија у комбинацији са ИТ опремом	2.000.000,00	0,00	0%	0																
302.5.	Инвестиције у изградњу и/или опремање и стварање нових производа и услуга у руралним подручјима					4.000.000,00	0,00	0%	0												
304	Економске активности у циљу подизања конкурентности у смислу додавања вредности кроз прераду као и увођење и сертификацију система квалитета хране, органских производа и производа са ознаком географског порекла на газдинствима					1.000.000,00	0,00	0%		1.000.000,00	0,00			1.000.000							
	Посебни подстицаји	2.000.000	96.990	5%	1	5.000.000	929.953	19%	5	6.500.000	1.475.372	23%	0	8.500.000	732.936	9%	3				
402	Подстицаји за промотивне активности у пољопривреди и руралном развоју	2.000.000	96.990,00	5%	1	5.000.000,00	929.953,00	19%	5	6.500.000	1.475.372			8.500.000	732.936	9%	3				
402,1	Информативне активности: сајмови, изложбе, манифестације, студијска путовања										1.127.372				732936,36						
402,2	Стручно оспособљавање и активности стицања вештина и показне активности										348.000										
Укупно		54.000.000	23.351.717	43%	468	45.000.000	25.065.951	56%	506	64.000.000	39.995.598	62%	755	85.500.000	32.375.930	38%	526				

Општина Бољевац

Основни подаци

Општина Бољевац је недовољно развијена општина у Источној Србији. Налази се у долини Црног Тимока у Тимочној крајини, и у административном смислу припада Зајечарском округу. Са свих страна општина је затворена планинским венцима, због чега је изузетно ретко насељена. Посебну специфичност овог краја представљају бројни водотокови који потичу из јаких врела. Надморска висина општине Бољевац се креће између 260 и 1.600 метара. Општину чини 21 насеље: једно градско, једно рударско и 19 сеоских насеља.

Подручје општине Бољевац је релативно добро повезано друмским саобраћајницама. Магистрални коридор Параћин-Зајечар пресеца општину правцем исток-запад и преко превоја Столице (601мнв) повезује долину Тимока са Поморављем, односно са аутопутем Београд-Ниш.

Степен развијености

Према степену развијености јединица локалних самоуправа (ЈЛС), општина Бољевац спада у трећу групу¹ коју чини 47 недовољно развијених јединица локалних самоуправа чији је степен развијености у распону од 60% до 80% републичког просека.

Општина Бољевац је члан Регионалне развојне агенције за Источну Србију РАРИС са седиштем у Зајечару, а која је акредитована о стране Регионалне развојне Србије.

Старосна структура становника

На основу процене становништва за 2021. годину, општина Бољевац има 10.692 становника,² што је око 2.302 мање (-17,7%) у односу на званични податак из последњег Пописа становништва из 2011. године када је општина имала 12.994 становника. У даљој демографској анализи користиће се званични подаци из последњег Пописа становништва.

Општина Бољевац има густину насељености од 13 становника на 1 км². Од укупног броја, градско становништво чини 4.484 (34.5%), а сеоско 8.510 становника (65.5%).

Табела 1. Становништво на територији општине Бољевац на основу пописа становништва

Година	Укупан број становника	Градско становништво	Сеоско становништво
1991.	19.384	5.537	13.847
2002.	15.849	5.132	10.717
2011.	12.994	4.484	8.510

Извор: Републички завод за статистику, Попис становништва у 1991., 2002. и 2011.г.

Према попису из 2011. године, у Бољевцу има 2.226 деце и младих, узраста 0-19 година. Већи удео у укупном броју становништва у односу на младе чине стари (60 и више година) којих према последњем попису има 4.393, односно 33,8%. Највећи је број одраслих особа (20-59

¹ Извор: Развојна агенција Србије, <http://ras.gov.rs/uploads/2017/09/mapa-uredba-sr-eng.pdf>

² Извор: Републички завод за статистику,

http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Boljevac_EURSRB002002003002.pdf

година) којих има 6.375.

Табела 2. Упоредни преглед структуре становништва по старосним групама, по пописима становништва из 1991., 2002. и 2011. год.

Групација	1991.	2002.	2011.
Деца и омладина (0-19 година)	3.922	2.981	2.226
Одрасли (20-59 година)	10.101	7.620	6.375
Стари (60 и више година)	5.361	5.248	4.393
Укупно	19.384	15.849	12.994

Извор: Републички завод за статистику, Попис становништва

Стање на тржишту рада и привредна активност

Запосленост

На основу података о броју запослених лица (осигураника) у периоду децембар 2020.г. – јун 2021.г. можемо закључити да постоји благи пад у категорији запослених лица и пољоприведника, док је број лица које обављају самосталне делатности остао непромењен у наведеном периоду.

Табела 3. Број запослених лица (осигураника) за 2021. и 2022. год. на територији општине Бољевац

Осигураници по категоријама	Јун 2022. године	Децембар 2020. године
Запослени	2.107	2.280
Самосталне делатности	108	108
Пољопривредници	624	705
Укупно	2.839	3.143

Извор: Републички фонд за пензијско и инвалидско осигурање

Просечне зараде

У периоду од 2018. до 2022. године приметан је значајни пораст зарада запослених. Просечне нето зараде на нивоу општине Бољевац су увећане за 20.384 РСД (49.6%), док су просечне бруто зараде оствариле раст од 28.521 РСД (50.3%). Анализирајући податке за 2022. годину приметна је блага промена просечних зарада, где је у првој половини године приметан пораст са тенденцијом благог пада у другој половини године.

Табела 4. Просечне зараде по запосленом за општину Бољевац, у РСД

	Индикатор	2018/2	2021/8	2022/2	2022/6	2022/7
Бољевац	Просечна нето зарада	41.053	56.300	60.242	62.079	61.437

	Просечна бруто зарада	56.687	78.041	83.480	86.122	85.208
Р. Србија	Просечна нето зарада	47.819	64.639	70.605	74.302	73.114
	Просечна бруто зарада	66.084	89.202	97.392	102.523	100.937

Извор: Републички завод за статистику

Када се упореде подаци видимо да су зараде у општини Бољевац око 60% од просека Републике Србије, што кореспондира са трећом групом степена развијености јединица локалне самоуправе.

Незапосленост

Упоредјујући податке за децембар 2018., 2019. и 2020. годину којима располаже Национална служба за запошљавање - испостава Бољевац, може се закључити да се број незапослених лица није драстично мењао. Исти је број незапослених лица у децембру 2018. и 2020. године (892), док је у 2019. години тај број износио 897. Од укупног броја незапослених лица у децембру 2020. године, више од половину (55,4%) чине жене (494). Највећи је број лица (47,4%) који имају базичну стручну спрему (I и II степен стручне спреме), док 52,6% лица има стручну квалификацију већу од другог степена.

Табела 5. Структура незапослених лица према стручној спреми у децембру 2020. год.

Степен стручне спреме	Укупно	Жене
I	378	207
II	45	21
III	163	72
IV	227	145
V	8	2
VI	15	13
VII-1	15	7
VII-2	41	27
VIII	0	0

Извор: Национална служба за запошљавање – испостава Бољевац, Локални акциони план запошљавања Општине Бољевац за период од 2021. до 2023. године

У табеларно исказаном прегледу незапослених лица за месец децембар 2020. године уочавамо да је учешће лица старости до 30 година у укупној незапослености је 23,75% (211 лица), учешће лица између 30 и 50 година износи 47,42% (423 лица), док је учешће лица старијих од 50 година 28,92% (258 лица).

Табела 6. Структура незапослених лица према годинама старости, децембар 2020.

Године старости незапослених лица	Број (Процент)
-----------------------------------	----------------

15-19 година	27 (3,03)
20-24 година	87 (9,75)
25-29 година	97 (10,97)
30-34 година	119 (13,34)
35-39 година	103 (11,55)
40-44 година	104 (11,66)
45-49 година	97 (10,87)
50-54 година	97 (10,87)
55-59 година	94 (10,54)
60-65 година	67 (7,51)

Извор: Национална служба за запошљавање – испостава Бољевац, Локални акциони план запошљавања Општине Бољевац за период од 2021. до 2023. године

Привреда

Од 1999. године друштвени производ у општини Бољевац расте, ипак неочекивано брзо. Застарелост капацитета и недостатак инвестирања у нове технологије довео је до пропорционалног смањења учешћа капитално интензивних делатности и великих фирми у друштвеном производу општине, али и постепеног јачања малих предузећа и радњи које су почеле све значајније да утичу на њен привредни живот. То је дуг и сложен процес који треба подржавати због флексибилности производње малих капацитета.

Структуру предузећа у највећем броју сачињавају она која су у приватном власништву и запошљавају до 10 радника. Доминанте гране привреде су трговина (22%), шумарство (16%), производња (11%), туризам и кетеринг (7%) и грађевински радови (6%).

Иако је општина Бољевац сврстана у III групу недовољно развијених општина и има прилично мали број становника са тенденцијом даљег опадања, може се похвалити чињеницом да располаже значајним производним и туристичким капацитетима. Лоше стање у привреди није се одразило на рад појединих предузећа, тако да она својим успешним пословањем и сталном тежњом за проширивањем тржишта и својих капацитета дају свој допринос привредном развоју општине.

ФПМ Агромеханика Д.О.О. Бољевац представља једног од највећих произвођача пољопривредних машина у Југоисточној Европи и данас је то успешна приватна фирма са најмодернијим машинама и развијеном технологијом у свим фазама производње. Асортиман производње овог предузећа сачињавају: прикључци за тракторе (машине за кошење и скупљање сена и машине за обраду земље) и мотокултиватори, мотокосачице и мотокопачице. Једно од веома успешних предузећа је и BIO ENERGY POINT DOO BEOGRAD - OGRANAK BIO ENERGY POINT BOLJEVAC основано 2007. године. Ово предузеће бави се производњом дрвених пелета за огрев, а капацитет фабрике износи 75.000 тона годишње. Око 30% произведених пелета пласира се на инострано тржиште. Најзанимљивије тржиште за извоз је македонско тржиште, али се и одређени део продаје у Грчкој, Бугарској и Италији. Предузеће тренутно

запошљава 65 радника.³

На основу података Агенције за привредне регистре (АПР) у 2021. години у Бољевцу је било активно 243 привредна друштва.

Табела 8. Број привредних друштава у општини Бољевац, 2018-2021.

Број привредних друштава	2018	2019	2020	2021
Активних	106	78	76	76
Новооснованих	7	2	1	5
Брисаних / угашених	5	30	3	4

Извор: Агенција за привредне регистре, <https://pretraga2.apr.gov.rs/>

На основу расположивих података из АПР види се да су у 2020. год. привредна друштва у Бољевцу запошљавала 535 лица и остварила пословни приход скоро 3 милијарде РСД (око 25 милиона ЕУР).

Табела 9. Финансијске перформансе привредних друштава на територији општине Бољевац, 2018-2020.

Финансијске перформансе привредних друштава	2018	2019	2020
Број привредних друштава	62	60	57
Број запослених	488	530	535
Пословни приходи (у 000 РСД)	2.401.609	2.697.006	2.834.085
Нето добитак (у 000 РСД)	116.490	133.620	200.267
Број привредних друштава са нето добитком	28	26	21
Нето губитак (у 000 РСД)	5.069	24.237	7.031
Број привредних друштава са нето губитком	12	9	13
Укупна средства (у 000 РСД)	2.794.776	3.124.729	3.476.518
Капитал (у 000 РСД)	1.643.551	1.862.466	2.028.524
Губитак (у 000 РСД)	179.690	78.003	74.311
Број привредних друштава са губитком изнад висине капитала	13	10	9

Извор: Агенција за привредне регистре, <https://pretraga2.apr.gov.rs/>

У 2020. години, од укупно регистрованих привредних друштава 21 друштво је пословало са нето добитком који је у укупном износу износио 200 милиона РСД (око 1 милион ЕУР). Више од половину привредних друштава послује са губитком. У 2020. години било је 13 привредних

³ Локални акциони план запошљавања Општине Бољевац за период од 2021. до 2023. године, https://www.paragraf.rs/opstinska-glasila/boljevac/boljevac_pdf/boljevac-20-2021.pdf

друштва која су пословала са нето губитком, међу којима је 9 са губитком изнад висине капитала.

У 2021. години у Бољевцу је регистровано 243 активних предузетника, 28 је новооснованих предузетника а брисаних из регистра, односно угашених 17.

Табела 10. Број предузетника на територији општине Бољевац, 2018-2020.

Број предузетника	2018	2019	2020	2021
Активних	225	229	231	243
Новооснованих	26	26	25	28
Брисаних / угашених	23	22	27	17

Извор: Агенција за привредне регистре, <https://pretraga2.apr.gov.rs/>

У 2020. год. предузетници у Бољевцу запошљавали 265 лица и остварили збирни пословни приход од 770 милиона РСД (6.5 милиона ЕУР). У истој години укупни нето добитак свих предузетника износио је 81.384.000 РСД (692.620 ЕУР).

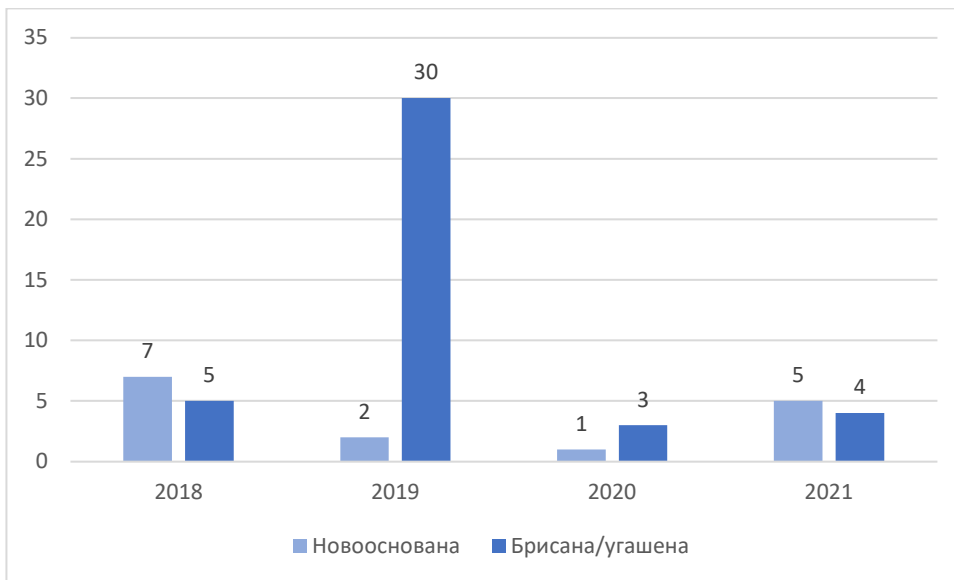
Табела 11. Финансијске перформансе предузетника на територији општине Бољевац, 2018-2020.

Финансијске перформансе предузетника	2018	2019	2020
Број предузетника	31	117	119
Број запослених	76	222	265
Пословни приходи (у 000 РСД)	194.410	540.802	777.346
Нето добитак (у 000 РСД)	12.256	29.721	81.384
Број предузетника са нето добитком	17	71	75
Нето губитак (у 000 РСД)	2.009	14.340	12.337
Број предузетника са нето губитком	9	40	36
Укупна средства (у 000 РСД)	107.863	311.667	536.963
Капитал (у 000 РСД)	43.618	122.735	227.592
Губитак (у 000 РСД)	6.302	36.568	45.678
Број предузетника са губитком изнад висине капитала	6	35	39

Извор: Агенција за привредне регистре, <https://pretraga2.apr.gov.rs/>

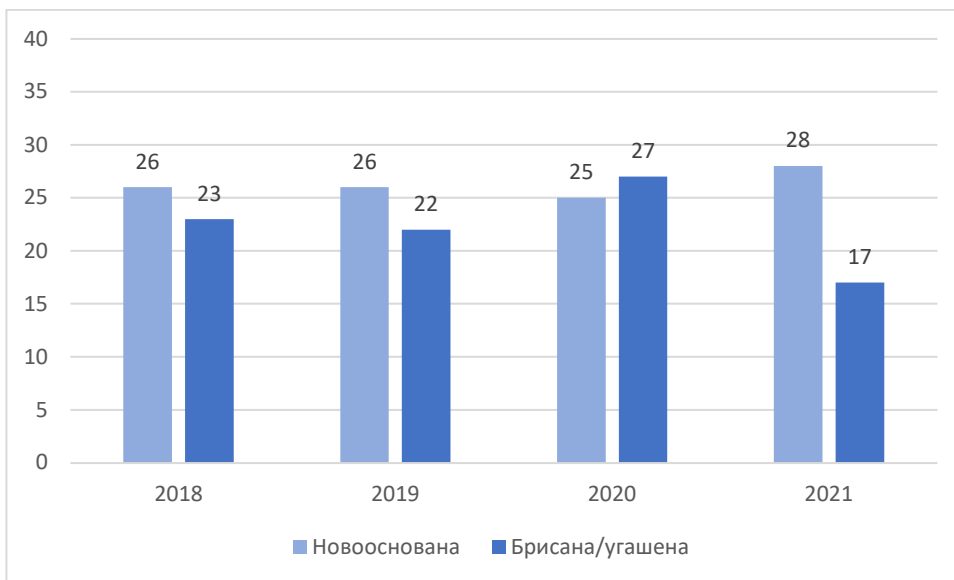
Доступни подаци из АПР показује изузетно мали број привредних друштава и предузетника на територији општине Бољевац који користи услуге финансијског лизинга. Конкретно, само једно привредно друштво и један предузетник има потписан лизинг уговор. Укупна задуженост привредних друштава кроз аранжмане финансијског лизинга је веома мала и износи нешто око 22,000 ЕУР, док је задуженост предузетника око 19,000 ЕУР.

Графикон 1. Брисана/угашена и новооснована привредна друштва, 2018-2021.

Извор: Агенција за привредне регистре

Графикон 2. Брисани/угашени и новоосновани предузетници, 2018-2021.

Извор: Агенција за привредне регистре

Табела 12. Примаоци финансијског лизинга (привредна друштва и предузетници) на територији општине Бољевац, 2018-2021.

Примаоци финансијског лизинга – привредна друштва	2018	2019	2021
Број прималаца лизинга – привредна друштва	1	1	1
Број лизинг уговора – привредна друштва	1	1	1
Вредност лизинг уговора – привредна друштва (у ЕУР)	12.650	20.851	22.417

Број прималаца лизинга - предузетници		1	
Број лизинг уговора - предузетници		1	
Вредност лизинг уговора – предузетници (у ЕУР)		19.455	

Извор: Агенција за привредне регистре, <https://pretraga2.apr.gov.rs/>

Инвестиције

Доступни подаци АПР о подстицајним мерама за регионални развој које је користила општина Бољевац у периоду од 2018. до 2021. год. показују промене у финансијској подршци за подстицање запошљавања. У 2019. години дошло је до благог раста финансијске подршке са 6 на 8 милиона РСД, која је опет опала током 2020. године на ниво из 2018. године. Овај пад може донекле да се оправда пандемијом вируса COVID-19 када се инвестиције нису толико односиле на подстицање запошљавања. Евидентан је раст подстицајних средстава у 2021. години у овој области. Сличне промене у улагањима током назначеног периода су изражене и у области пољопривреде. Раст подстицајних улагања је забележен у области заштите животне средине, саобраћајне и енергетске инфраструктуре.

Табела 14. Подстицаји регионалног развоја према наменама на територији општине Бољевац (у 000 РСД), 2018-2021.

Укупни подстицаји регионалног развоја према наменама	2018	2019	2020	2021
Подстицање запошљавања	6.810	8.002	6.139	9.638
Подстицање извоза	2.894			
Подстицање производње	9.682	13.893	3.026	
Подстицање пољопривреде	43.540	56.581	59.375	45.386
Просторно планирање и високоградња	900			
Заштита животне средине	3.150			14.500
Саобраћајна инфраструктура	3.188			9.231
Комунална инфраструктура	4.507			
Енергетска инфраструктура				11.652
Економска инфраструктура		5.261	922	
Здравство			772	920
Образовање, наука, култура и спорт	853			
Друге намене	400	10.512	122.019	400
Укупно	75.925	94.248	192.253	91.457

Извор: Агенција за привредне регистре, <https://pretraga2.apr.gov.rs/>

Подстицаји привреди последњих неколико година варирају, с тим да се углавном бележи пад у 2021. години. Укупна подстицајна средства за помоћ малим и средњим привредним

друштвима су у 2021. години износила 4,5 милиона РСД, док је у 2019. години уложено 16,8 милиона. Што се тиче подстицајних средстава за предузетнике, издвајају се улагања у 2020. години, која су многоструко већа у односу на претходне године (125,2 милиона је дистрибуирано у 2020. години, док је само 4 милиона издвојено за 2019. годину). Када се упоређују укупни износ подстицајних средстава, долазимо до податка да је износ додељених средстава у 2021. години само 47,5% од износа који је додељен у 2020. години, односно у 2021. години је укупно додељено 91.457.000 РСД (778.357 ЕУР) док је у 2020. години тај износ био 192.253.000 РСД (1.64 милиона ЕУР).

Табела 15. Подстицаји регионалног развоја према врсти корисника на територији општине Бољевац, у 000 РСД

Укупни подстицаји регионалног развоја према врсти корисника	2018		2019		2020		2021	
	Број	Износ	Број	Износ	Број	Износ	Број	Износ
Микро, мала и средња привредна друштва	11	13.544	7	16.820	5	2.911	6	4.525
Предузетник	3	4.410	11	4.063	5	125.249	8	1.901
Пољопривредна газдинства	1.499	43.540	1.503	56.581	1.581	59.375	1.567	45.386
Друго правно лице	1	186	1	589	1	742	1	885
Институције из области образовања и науке	3	1.192	1	78	1	123	2	294
Институције из области здравства	3	870	3	1.296	2	2.478	1	1.938
Орган државне управе	1	39	1	410	1	452		
Јединица локалне самоуправе	1	11.745	1	5.261	1	922	1	36.128
Други појединачни корисници	1	400	2	9.151			1	400
Укупно	1.523	75.925	1.530	94.248	1.597	192.253	1.587	91.457

Извор: Агенција за привредне регистре, <https://pretraga2.apr.gov.rs/>

Подаци Републичког завода за статистику показују да су остварене инвестиције у основна средства у Бољевцу износила око 300 милиона РСД (2,5 милиона ЕУР). По карактеру изградње доминирају нови капацитети (54.79%) а по техничкој структури доминантне су инвестиције у грађевинске радове (49.32%) и опрему са монтажом (49.77%).

Табела 16. Остварене инвестиције у нова основна средства у општини Бољевац, по карактеру изградње и техничкој структури у 2020. год., у 000 РСД

Укупно	Карактер изградње			Техничка структура		
	Нови капацитети	реконструкција	одржавање	Грађевински радови	Опрема са монтажом	остало
303.472	166.279	130.835	6.358	149.700	151.066	2.706

Извор: Републички завод за статистику, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202113048.pdf>

Анализирајући податке за инвестиције у нова основна средства за 2020. годину приметно је да је највише улагања је било у прерађивачку индустрију, у укупном износу од 120 милиона РСД (1,02 милиона ЕУР) или 39.54% од укупног улагања у све секторе. Улагања у остале секторе су знатно мања, док у сектор пољопривреде, шумарства и рибарства, рударства, снабдевања електричном енергијом и водом није било улагања.

Табела 17. Остварене инвестиције у нова основна средства, по делатностима у 2020. год., у општини Бољевац, у 000 РСД

Услуге смештаја и исхрана	Саобраћај и складиштење	Трговина на велико и мало	Грађевинарство	Снабдевање водом	Снабдевање ел. енергијом, гасом	Превађивачка индустрија	Рударство	Пољопривреда, шумарство и рибарство	Укупно
34.975	17.963	39.906	118	-	-	120.005	-	-	303.472

Извор: Републички завод за статистику, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2022/Pdf/G202217015.pdf>

Пољопривреда

Од укупне површине од 827km², учешће пољопривредног земљишта је 46%, док је под шумама је 51% територије. Општина Бољевац располаже са добрим земљишним и климатским чиниоцима за развој воћарства и повртарства, а такође има добре географске и климатске услове за развој сточарства. На подручју општине постоје 3 задруге и 4 пољопривредна удружења.

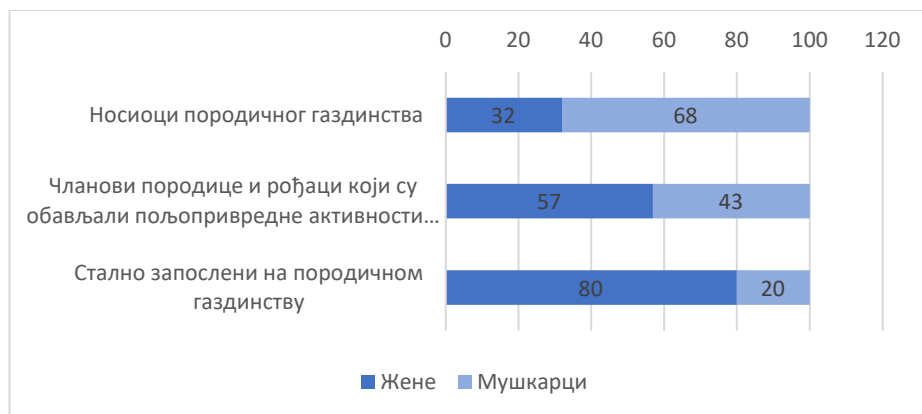
Подаци Републичког завода за статистику показују да је у општини Бољевац регистровано 2.967 пољопривредних газдинстава која скоро у потпуности користе пољопривредно земљиште за оранице, баште, ливаде и пашњаке (96.89% од укупног броја коришћеног пољопривредног земљишта). Сточарство такође представља значајни економски ресурс пољопривредних газдинстава.

Табела 18. Структура пољопривредних газдинстава у 2018. год, општина Бољевац

Број газдинстава	2.967
Коришћено пољопривредно земљиште (у хектарима)	23.474
Оранице и баште (у хектарима)	10.411
Воћњаци (у хектарима)	406
Виногради (у хектарима)	79
Ливаде и пашњаци (у хектарима)	12.334
Говеда	5.028
Свиње	8.051
Овце	8.875
Живина	32.146
Трактори	3.170
Годишња радна јединица	3.637

Извор: Републички завод за статистику, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202113048.pdf>

Графикон 3. Чланови газдинства и стално запослени на породичном газдинству према полу, 2012. (%)

Извор: Републички завод за статистику, Попис пољопривреде

Од пољопривредних производа једино је млеко део пољопривредног промета.

Табела 19. Продаја и откуп изабраних производа пољопривреде, шумарства и рибарства, 2020. год., општина Бољевац

Пшеница (t)	-
Кукуруз (t)	-
Свиње (t)	-
Говеда (t)	-
Јаја, хиљаде ком.	-
Млеко, хиљаде (t)	2.015
Пасуљ (t)	-
Кромпир (t)	-
Јабукe (t)	-
Шљиве (t)	-
Грожђе (t)	-

Извор: Републички завод за статистику, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202113048.pdf>

На територији општине укупно 30,1 хиљада хектара је под шумом а просечна запремина дрвета износи 11,1 хиљада кубних метара.

Табела 20. Пошумљене површине и посечена запремина дрвета, 2020. год., општина Бољевац

Обрасла шумска површина, укупно (у хектарима)	30.172,95
Посечена дрвна запремина, укупно (у м3)	11.159

Извор: Републички завод за статистику, <https://publikacije.stat.gov.rs/G2021/Pdf/G202113048.pdf>

Већина шума је у приватном власништву 8.814 ха (89%) док је преосталих 1.119 ха (11%) у државном власништву.

Графикон 4. Територија под шумом, 2020. г. (ха)

Извор: Републички завод за статистику,

http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Boljevac_EURSRB002002003002.pdf

Туризам

Развој туризма у општини Бољевац је у замаху. Број гостију је увећан за 40% од 2009. године, а од 2016. године је кренула и категоризација приватног смештаја.

Очувана природа, мноштво руда, шума, пашњака, ловишта, чисти извори и воде, је оно што привлачи све већи број туриста у Бољевац. Једна од најлепших планина у Србији, Ртањ, налази се у овој општини. Две трећине грађана општине Бољевац живи на селу, те је у повоју и развој сеоског туризма.

У 2020. години коју је обележила пандемија вируса COVID-19 приметан је значајан пораст броја домаћих туриста у Бољевац. Број страних туриста је знатно мањи (у 2020. години општину Бољевац је посетило 1.234 туриста).

Табела 20. Доласци туриста у општину Бољевац, 2018-2020.

Година	Укупно	Домаћи	Страни
2018	6.638	5.386	1.252
2019	8.905	7.141	1.764
2020	13.060	11.826	1.234

Извор: Републички завод за статистику,

http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Boljevac_EURSRB002002003002.pdf

Када је у питању број ноћења туриста у општини Бољевац, такође је приметан пораст током година, који је нарочито изражен у 2020. години када је број ноћења домаћих туриста био 105% већи у односу на 2019. годину. Број ноћења страних туриста је такође у порасту (у 2020. години 31.51% од укупног броја ноћења).

Табела 21. Број ноћења туриста општине Бољевац

Година	Укупно	Домаћи	Страни
2018	14.115	11.074	3.041
2019	25.865	14.071	11.794

2020	42.300	28.968	13.332
------	--------	--------	--------

Извор: Републички завод за статистику,

http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Boljevac_EURSRB002002003002.pdf

Подаци Републичког завода за статистику такође показују позитивне трендове у дужини боравка гостију који су већи од републичког просека. Наиме, просечна дужина боравка гостију у овој области у 2020. години је износила 6.6 дана, што је значајно више него републички просек од 3.15 дана. Томе доприноси дужи боравак страних туриста у 2020. години од 10.8 дана, док је у 2018. години просечан број ноћења био 2.4 дана.

Табела 22. Просечан број ноћења туриста у општини Бољевац, 2018-2020.

Просечан број ноћења туриста	2018	2019	2020
Домаћи	2.1	2.0	2.4
Страни	2.4	6.7	10.8

Извор: Републички завод за статистику,

http://devinfo.stat.gov.rs/SerbiaProfileLauncher/files/profiles/sr/1/DI_Profil_Boljevac_EURSRB002002003002.pdf

Образовање, здравствена и социјална заштита

На територији општине Бољевац постоје четири школе које имају дугу традицију у свом раду: три основне школе (у Бољевцу, Сумраковцу и Подгорцу) и једна средња школа у Бољевцу, као и предшколска установа која поред одељења у Бољевцу има издвојена одељења у селима. Средња школа „Никола Тесла“ Бољевац образује ученике из следећих области: Гимназија, Економија, право и администрација, Шумарство и обрада дрвета, Машинство и обрада метала.

Дом здравља Бољевац, у складу са Планом мреже здравствених установа, обавља здравствену делатност на примарном нивоу на подручју општине Бољевац. Дом здравља има 113 запослених: 22 доктора од чега 5 специјалиста опште медицине, 2 специјалиста медицине рада и по једног специјалисту педијатрије, неуропсихијатрије, гинекологије, радиологије и ортопедије вилице, 61 медицински техничар, 8 административних и 22 помоћно – техничких.

Бољевац

Социјална и здравствена заштита

Социјална заштита

Новчана давања и услуге у надлежности националног нивоа

У Србији је највећи део социјалне заштите у надлежности националног нивоа. Међу новчаним давањима најзначајнија су давања усмерена на сиромашне: новчана социјална помоћ (НСП) и дечији додатак (ДД), као и категоријска давања за помоћ и негу другог лица намењена старима и особама са инвалидитетом (додатак и увећани додатак). Од накнада из социјалног осигурања посебан значај имају пензије, које представљају важан извор дохотка домаћинства у Србији. И најраспрострањеније услуге социјалне заштите, услуге смештаја су у надлежности Републике. Кроз услуге процене и планирања, на права и услуге који се остварују по Закону о социјалној заштити потенцијалне кориснике упућују центри за социјални рад (ЦСР) на локалном нивоу који врше и улогу органа старатељства, а дечији додатак администрирају општинске односно градске службе локалних самоуправа.

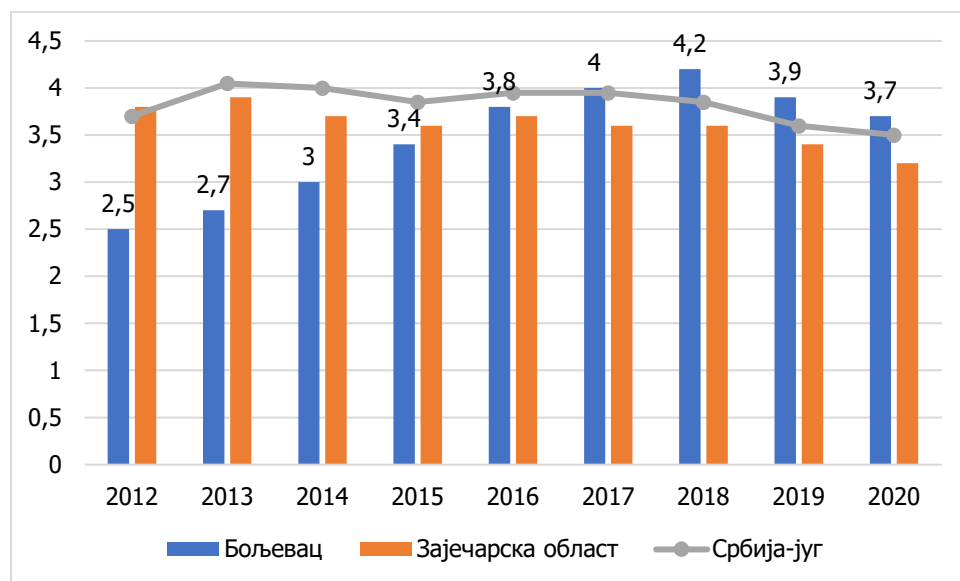
Новчану социјалну помоћ је 2020. године примало 405 становника општине Бољевац. Обухват становништва програмом НСП износи 3,7% (Табела 1). Број и удео појединаца који су остваривали право на НСП је растао све до 2109. године (Графикон 1).

Обухват становништва програмом НСП је нешто виши од просека на подручју Србија-југ¹ (3,5%), и у Зајечарској области (3,2%). На подручјима Србија-југ и Зајечарске области последњих година присутан је тренд смањења броја и удела корисника (Графикон 1). Када се јединице локалне самоуправе (ЈЛС) на подручју Србија-југ поређају по висини обухвата од најмање до највеће вредности, ранг Бољевац је између 73 и 74, од 99 места,² што значи да приближно једна четвртина ЈЛС бележе већи удео корисника НСП.

¹ Подручје Србија-југ обухвата Регион Шумадије и Западне Србије и Регион Јужне и Источне Србије.

² Укупан број ЈЛС на подручју Србија-југ је 99.

Графикон 1: Удео корисника НСП у укупној популацији (у %), 2012-2020.

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Крајем 2020. године, 200 деце и младих је примало дечији додаток, од којих је 56 остваривало право на увећане износе и по повољнијим условима. У последњој групи су деца са инвалидитетом и са сметњама у развоју, као и деца из једнородитељских и старатељских породица. Корисници дечијег додатка су деца и млади до 20 година. Током времена број корисника дечијег додатка је стагнирао, да би од 2018. године почео да се смањује. На овакво кретање је одлучујуће утицала промена броја корисника тзв. основног износа ДД (Графикон 2).

Обухват деце и младих (0-19) програмом дечијег додатка у Бољевцу је низак, износио је 2020. године 11,9%. У поређењу са подручјима Србија-југ и Зајечарске области обухват деце и младих програмом дечијег додатка је знатно нижи (Табела 1). Према подацима ДевИнфо свега 16 ЈЛС на подручју Србија-југ бележи мањи удео корисника ДД који остварују право на основни износ давања од општине Бољевац.

С обзиром на доходне критеријуме за остваривање права на ДД, обухват дечијим додатком је посебно низак ако се има у виду да општина Бољевац спада у трећу групу недовољно развијених ЈЛС,³ иако разлике у обухвату по општинама и градовима не могу да се припишу само економским факторима.

Обухват је током времена дуго стагнирао, да би током последње две године почео да се смањује. Обухват корисника програма са увећаним износом је осцилирао и 2020. године је још увек на вишем нивоу него на почетку посматраног периода.

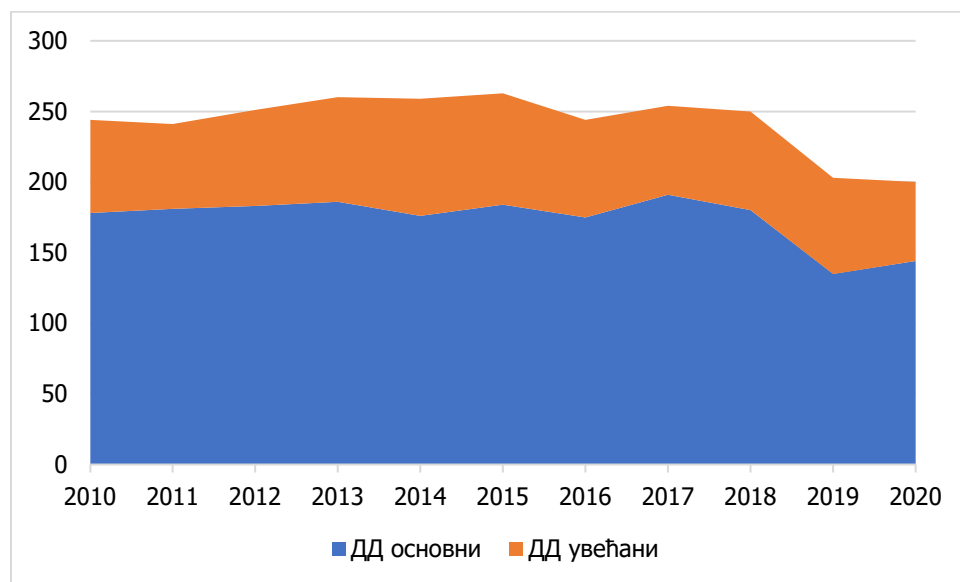
³ Према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и локалне самоуправе за 2014. годину. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sqrs/vlada/uredba/2014/104/1>

Табела 1. Обухват програмима за смањење сиромаштва у надлежности националног нивоа (НСП и ДД, у %), 2020.

	Бољевац	Зајечарска област	Србија-југ
Удео корисника новчане социјалне помоћи у укупној популацији	3,7	3,2	3,5
Удео корисника ДД у популацији 0-19	11,9	16,5	23,3
Удео корисника ДД (основни износ)	8,6	11,5	19,1
Удео корисника ДД (увећани износ)	3,3	5,0	4,2

Извор: ДевИнфо база, Витална статистика Републички завод за статистику, калкулација аутора.
Напомена: Стање на дан 31.12.2020.

Графикон 2: Број корисника дечијег додатка, општина Бољевац, 2010-2020.

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Бокс 1. Недостаци анализе обухвата програмом НСП и ДД на локалном нивоу

Удео корисника појединих програма социјалне помоћи који су усмерени на сиромашне у укупној популацији (или одговарајућој старосној групи) често се идентификује као показатељ социјалне заштите или се користи за креирање различитих индекса на локалном нивоу. Адекватнији показатељ би био обухват сиромашних - удео корисника ових програма у укупном броју сиромашних. Подаци о распрострањености сиромаштва који се за национални ниво оцењују уз помоћ анкета, нису, међутим, расположиви за локални ниво.

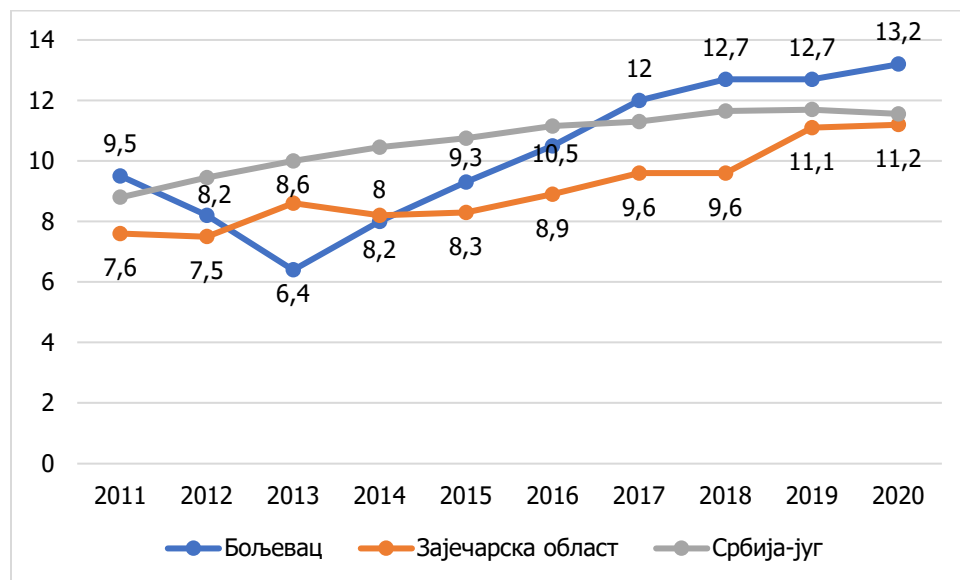
Капацитет за администрирање социјалне заштите у Бољевцу је неповољнији него на подручјима Србија-југ и Зајечарске области, а и оптерећеност центра за социјални рад је већа. Капацитети за администрирање социјалне и породичне заштите од стране Центра за социјални рад су неповољнији, с обзиром да је број становника на једног стручног радника већи у Бољевцу. И оптерећеност Центра за социјални рад је такође већа, ако имамо у виду да је удео корисника социјалне заштите у укупној популацији већи него на подручју Србија-југ и него у Зајечарској области. Током времена удео корисника у Бољевцу је растао, чак брже него на друга два подручја (Графикон 3). Овај податак међутим треба узети са резервом (Бокс 2).

Табела 2. Капацитет и оптерећеност Центра за социјални рад, 2020.

	Бољевац	Зајечарска област	Србија-југ
Број становника на 1 стручног сарадника ЦСР	5.475	3.727	4.077
Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији (%)	13,2	11,2	11,6

Извор: ДевИнфо база, Републички завода за статистику.

Графикон 3: Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији (у %), 2011-2020.

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Бокс 2. Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији – индикатор циљева одрживог развоја

Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији је дефинисан као индикатор за праћење циља 1.3 Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије, и до 2030. постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих.

Валидност овог индикатора је упитна имајући у виду да укупни број корисника социјалне заштите представља збир веома различитих права и услуга, те да тај збир ни у апсолутном ни у релативном изразу заправо нема аналитичку вредност, а самим тим је и је упоредивост током времена, али и између ЈЛС, проблематична. То се најбоље уочава у сфери услуга социјалне заштите. Просто сабирање броја корисника разнородних услуга с различитим садржајем, програмима и моделима пружања не обезбеђује валидне информације.

Покривеност старих пензијама је према проценама на нижем нивоу у односу на просек Србија-југ. Подаци о броју пензионера по годинама живота по јединицама локалних самоуправа нису доступни. Према подацима ПИО у Бољевцу је 2020. године пријављено 3.143 пензионера, док је према проценама РЗС 3.175 лица старих 65 и више година, па се може проценити да покривеност старих пензијама није висока, имајући у виду да је свакако један број пензионера млађи од 65 година (један број млађих корисника породичне и инвалидске пензије, корисници старосне пензије који су се пензионисали пре старосне границе и још нису напунили 65 година сл.). На подручју Србија-југ је однос броја пензионера и популације 65+ виши, па се може закључити да је покривеност старих пензијама у Бољевцу испод просека и ниска (Табела 3).

И просечна пензија у Бољевцу је нижа од просечне пензије на подручју Србија-југ.

Табела 3. Просечна пензија и однос броја пензионера и становништва 65+, 2020.

	Бољевац	Србија-југ
Просечна пензија (РСД)	22.124	23.569
Однос пензионера и становништва 65+ (%)	99,0%	113,0%

Извор: ПИО фонд и Републички завод за статистику.

Додатак за помоћ и негу примало је 19 становника Бољевца, а увећани додатак 69 (Табела 4). Током година број корисника додатка се смањивао, док се број корисника увећаног додатка благо повећавао.

Обухват становништва додатком за помоћ и негу и увећаног додатка је близу просека Србија-југ. Обухват додатком за помоћ и негу по појединим старосним групама се значајније разликује у односу на просек Србија-југ пре свега за старе 65+ (Табела 4). Треба међутим

имати у виду и да један део становника право на помоћ и негу остварује преко ПИО фонда, те да је за адекватно поређење потребно да се имају у виду и ти подаци (Бокс 3).

Табела 4. Корисници додатка за помоћ и негу и увећаног додатка за помоћ и негу, 2020.

	Бољевац		Србија-југ (удео)
	број	удео	
Основни додаток за помоћ и негу	19	0,2	0,3
<i>0-17</i>	4	0,3	0,4
<i>18-64</i>	10	0,2	0,2
<i>65+</i>	5	0,2	0,4
Увећани додаток за помоћ и негу	69	0,6	0,5

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Бокс 3. Недостаци анализе обухвата програмом додатка и увећаног додатка за помоћ и негу на локалном нивоу

За добијање потпуне слике о обухвату рањивих група којима је неопходна помоћ другог лица ради обављања свакодневних активности неопходно је да се прикупе и подаци о накнади за помоћ и негу на коју имају право осигурана лица и пензионери. У ДевИнфо бази података ови подаци нису доступни. У Републици Србији је број корисника накнаде чак нешто већи од збира корисника додатка и увећаног додатка за помоћ и негу.

На смештају је 9 деце из Бољевца и то у хранитељским породицама. Од 2015. године ни једно дете из Бољевца није смештено у институције. Стопа деце на смештају је међутим изнад просека Србија-југ.

Табела 5. Услуге смештаја у надлежности националног нивоа, 2020.

	Бољевац		Србија-југ (стопа)
	број	стопа	
Деца која користе услуге смештаја (‰)	9	6,1	4,8
<i>Деца у резиденцијалним институцијама (‰)</i>	0	0	0,3
<i>Деца у хранитељским породицама (‰)</i>	9	6,1	4,4
Корисници државних домова за старе (%)	5	0,2	0,3

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Напомена: Стопа је на 1.000 деце.

Свега 5 старих је смештено у државним домовима, а одговарајући удео је нижи од просека Србија-југ. Током времена број и удео старих у домовима је углавном стагнирао, а последњих година се уочава и благо смањење. С обзиром на снажан пораст

броја корисника приватних домова у Србији, сагледавање само броја корисника у државним домовима постаје све мање релевантно.⁴

Социјална заштита у мандату локалних самоуправа

Мандат, буџетски расходи општине за социјалну заштиту и институционални капацитет

У области социјалне заштите поред националног нивоа и јединице локалне самоуправе обезбеђују поједине услуге и додељују различите врсте новчаних давања и помоћ у натураи.

Међу **услугама социјалне заштите у надлежности ЈЛС су:**

- **Дневне услуге у заједници** - дневни боравак, помоћ у кући, лични пратилац детета и свратиште
- **Услуге подршке за самостални живот** - персонална асистенција, становање уз подршку за младе који напуштају систем социјалне заштите и становање уз подршку за особе с инвалидитетом у ЈЛС које су према степену развијености изнад републичког просека
- **Услуге смештаја** - смештај у прихватилиште (за жртве насиља, жртве трговине људима) и предах смештај
- **Саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге.**

Међу социјалним давањима у надлежности ЈЛС је једнократна помоћ која се додељује у случају изненадног или тренутног стања социјалне потребе или евентуално при упућивању корисника на услугу смештаја. Општине и градови обезбеђују и друге врсте помоћи (народне кухиње, субвенције, и др.). ЈЛС пружају и материјалну подршку породицама са децом која се често додељује са циљем подстицања рађања (давања приликом рођења детета, помоћ незапосленим породиљама, давања родитељима близанаца и сл.).

Локалне самоуправе финансирају и плате запослених у ЦСР који се старају о правима у надлежности локалног нивоа.

Према подацима СКГО расходи за социјалну заштиту 2020. године у Бољевцу су износили 23,5 милиона РСД. Удео расхода за социјалну заштиту у општинском буџету је 5,0%. У 2019. години одговарајући удео је био нешто нижи (3,8%), испод просека издвајања за социјалну заштиту јединица локалне самоуправе у Србији који је према проценама износио између 5 и 6%.

⁴ Капацитети приватних домова за старе готово су се изједначили да са онима у јавном сектору. У 240 приватних домова је 2020. године било смештено приближно 6.270 корисника старијих од 65 година, док је у јавном сектору у домовима за старе било приближно 5.900 корисника (65+), а у домовима за лица са тешкоћама 664 корисника. Републички завод за социјалну заштиту (2021). *Извештај о раду установа социјалне заштите за смештај одраслих и старијих корисника за 2020. годину*, Београд.

У априлу 2022. године усвојена је Стратегија развоја социјалне заштите општине Бољевац 2022-2026,⁵ као и Локални акциони план за социјално укључивање Рома и Ромкиња у општини Бољевац за период 2022–2024. године.

Институционални капацитет за социјално укључивање рањивих група

Институционални капацитет у области социјалне заштите за социјално укључивање рањивих група општине Бољевац је нешто мањи од просека на узорку од 31 ЈЛС укључене у истраживање у 2019. години.⁶ Резултат од 33% у односу на просечну оцену укупних постигнућа од 37%, сврстава Бољевац међу 22 ЈЛС са резултатима испод просека процењених капацитета за социјално укључивање рањивих група.⁷

На следећем графикону су приказана постигнућа у појединачним анализираним областима за Бољевац у односу на просечне вредности узорка од 31 ЈЛС.

Графикон 4: Процена развијености капацитета у остваривању социјалне укључености рањивих група, Бољевац у односу на просек забележен у 31 ЈЛС (у %), за 2019.

Извор: „Процена институционалних капацитета ЈЛС у области социјалне заштите и остваривању социјалне укључености рањивих група“ Swiss PRO

Најбоље постигнуће се остварује у области *Нормативна основа и транспарентност процеса набавке услуга социјалне заштите* са максималним резултатом (100%), који поред Бољевца

⁵ Стратегија развоја социјалне заштите општине Бољевац, Службени гласник IV – 8, април 2022. http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2022/06/Sluzbeni-list-opstine-Boljevac-08_22.pdf

⁶ Извор: „Процена институционалних капацитета ЈЛС у области социјалне заштите и остваривању социјалне укључености рањивих група“ Swiss PRO

⁷ Ibid.

остварује још 17 ЈЛС у узорку. У овој области све ЈЛС постижу добре резултате са просечним постигнућем од 90%.

Најлошија постигнућа (0%) за Бољевац се односе на области *Евалуација стратешких и планских докумената* и *Међусекторска сарадња - интегрисане и међуопштинске услуге социјалне заштите*, за које су и просечна постигнућа ЈЛС у узорку изразито лоша (4% и 1%, респективно).

Услуге социјалне заштите у надлежности локалних самоуправа

Обим интервенције у области услуга социјалне заштите у надлежности ЈЛС у Бољевцу је мали. Удео укупних расхода за услуге социјалне заштите у буџету ЈЛС (0,48%) је знатно неповољнији од просека подручја Србија-југ (1,26%) у 2018. години.⁸ Укупни расходи за локалне услуге социјалне заштите у 2018. години су износили 2,3 милиона РСД, а расходи по становнику 200 РСД, више него двоструко мање од просека Србија-југ (500 РСД).⁹ Када се вредности индикатора поређају од најниже ка највишој, ранг општине Бољевац према расходима по становнику је 22, а према уделу расхода 16 од 99 ЈЛС на подручју Србија-југ. У 2018. години, из средстава наменских трансфера финансира се 79% расхода за услуге, а из локалног буџета умањеног за приходе од наменских трансфера (УНТ) 21%.

У 2015. години, када није било наменских трансфера, удео расхода за услуге у локалном буџету је био мањи (0,26%).¹⁰ Тада су забележени и мањи расходи по становнику од 141 РСД. Подаци међутим јасно показују и да је део средстава која су 2015. године била уложена у услуге социјалне заштите, касније преусмерен за друге намене и замењен наменским трансферима.¹¹

Бокс 4. Индикатори обима интервенције и величине програма

Индикатори обима интервенције су расходи за услуге социјалне заштите у мандату ЈЛС, расходи по становнику и удео расхода за услуге социјалне заштите у мандату ЈЛС у локалном буџету.

Индикатори величине програма су број корисника и еквивалентан број корисника. Еквивалентан број корисника се рачуна на основу претпоставке о једнаком интензитету пружања услуга свим корисницима у свим ЈЛС, по моделу пет дана недељно 2 сата дневно током 12 месеци у континуитету. Тако се, на пример, стваран број корисника у датом ЈЛС умањује два пута ако се услуга пружа током целе године, пет дана недељно, али само 1 сат

⁸ Сви подаци о услугама социјалне заштите у мандату ЈЛС су на основу истраживања Матковић и Страњаковић (2020). *Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији*. Београд: Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије.

⁹ Као и индикатор удео расхода за услуге у буџету ЈЛС, просек је непондерисан и не укључује ЈЛС које немају расходе за услуге.

¹⁰ Подаци о услугама социјалне заштите у мандату ЈЛС 2015. године, на основу истраживања Матковић и Страњаковић (2016), *Мапирање услуга социјалне заштите у надлежности ЈЛС*, Београд, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије

¹¹ Матковић и Страњаковић (2020). Анекс 3., с. 148

дневно. Такође се стваран број корисника умањује два пута ако се услуга пружа 2 сата дневно сваког радног дана, али се пружа само током 6 месеци.

У 2018. години у Бољевцу су се обезбеђивале услуге помоћ у кући за старије и лични пратилац детета.

Доступност **помоћи у кући**, као најраспрострањеније услуге је лошија у односу на просек Србија–југ. У 2018. години, услуга је обезбеђена за 41 корисника просечно месечно, међу којима стари 65 и више година чине 88%. У укупном броју корисника који су претежно са урбаног подручја, жене су заступљене са 85%. Услуга се пружала 6 месеци, просечно 4 сата по кориснику недељно. Општа стопа обухвата (ОСО), индикатор учинка за доступност услуга (1,23%) је знатно неповољнија од просека Србија–југ (2,17%), посебно према другом индикатору доступности, хипотетичкој стопи обухвата (ХСО) на основу еквивалентног броја корисника (0,20% и 0,97%, респективно).¹² На ниску вредност ХСО утиче то што су корисници добијали услугу мањег интензитета и на годишњем и на недељном нивоу у односу на дефинисани модел.¹³ Укупни расходи за помоћ у кући су износили 1,8 милиона РСД и у потпуности су финансирани из средстава наменских трансфера.

Јединични трошак, индикатор ефикасности у 2018. години је износио 431 РСД, сврставајући Бољевац на 64. место од 99 ЈЛС на подручју Србија–југ, када се вредности овог индикатора поређају од најниже до највише. У односу на просек Србија–југ од 349 РСД, у Бољевцу је ефикасност услуге неповољнија (Табела 6).

Бокс 5. Индикатори учинка – доступност и ефикасност

Доступност се мери преко стопе обухвата, стављањем у однос броја корисника услуге и популације одговарајуће старости. Општа стопа обухвата се рачуна на основу стварног броја корисника, а хипотетичка стопа обухвата на основу еквивалентног броја корисника.

Индикатор ефикасности је јединични трошак. Јединични трошак - трошак по кориснику за сат пружене услуге - представља однос укупних годишњих текућих расхода и укупног броја сати годишњег пружања услуге свим корисницима у једној локалној самоуправи.

Доступност изражена са ОСО је била у Бољевцу у 2018. повољнија него 2015. године, као и обухват корисника, док су доступност изражена са ХСО и ефикасност услуге лошији (Табела 6).

¹² Дефиницију индикатора видети у Боксу 5, а дефиницију еквивалентног броја корисника у Боксу 4

¹³ Дефиниција еквивалентног броја корисника у Боксу 4

Табела 6. Индикатори учинка за услугу помоћ у кући, у 2015. и 2018.

	Бољевац			Србија-југ		
	Доступност		Ефикасност	Доступност		Ефикасност
	ОСО (%)	ХСО (%)	ЈТУ (РСД)	ОСО (%)	ХСО (%)	ЈТУ (РСД)
2015	0,67	0,67	280	1,89	0,74	258
2018	1,23	0,20	431	2,17	0,97	349

Извор: „Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији” (2020), Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије.

Напомена: ОСО – општа стопа обухвата; ХСО – хипотетичка стопа обухвата; ЈТУ – јединични трошак услуге. Просек Србија-југ је непондерисан

Услугу помоћ у кући у Бољевцу обезбеђује пружалац из приватног профитног сектора са обезбеђеном лиценцом. То је вероватно и један од разлога што је јединични трошак значајно већи у односу на 2015. годину.

Услугу **лични пратилац** детета је у 2018. добијало просечно месечно само двоје деце, један дечак и једна девојчица до 18 година са градског подручја. Услуга се пружала само 4 месеца, 2,5 сата дневно 5 дана у недељи. Општа стопа обухвата (ОСО) је била 0,11% (удео корисника 0-17 година у одговарајућем делу опште популације), два пута мање вредности од просека Србија-југ (0,21%). Хипотетичка стопа обухвата (ХСО), на основу еквивалентног броја корисника од 0,03% је четири пута мања од просека Србија-југ (0,12%)¹⁴ (Табела 7). Укупни расходи за ову услугу су износили нешто мање од пола милиона РСД, и у потпуности су финансирани из локалног буџета УНТ.

Јединични трошак, индикатор ефикасности у 2018. години је износио 470 РСД, значајно изнад просека Србија-југ (272 РСД).

Табела 7. Индикатори учинка за услугу лични пратилац детета, 2018.

	Бољевац			Србија-југ		
	Доступност		Ефикасност	Доступност		Ефикасност
	ОСО (%)	ХСО (%)	ЈТУ (РСД)	ОСО (%)	ХСО (%)	ЈТУ (РСД)
2018	0,11	0,03	470	0,21	0,12	272

Извор: „Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији”, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије.

Напомена: ОСО – општа стопа обухвата; ХСО – хипотетичка стопа обухвата; ЈТУ – јединични трошак услуге. Просек Србија-југ је непондерисан

Пружалац услуге лични пратилац детета припада приватном профитном сектору са обезбеђеном лиценцом у 2018. Услуга се није пружала у 2015. години.

¹⁴ Дефиницију индикатора видети у Боксу 5, а дефиницију еквивалентног броја корисника у Боксу 4

Материјална подршка у надлежности локалне самоуправе

Укупни расходи за материјалну подршку у надлежности ЈЛС у Бољевцу у 2018. години износили су 12,4 милиона РСД, односно приближно 1090 РСД по становнику.¹⁵ Од укупног буџета издвојено је 2,5% за ове намене. Када се вредности поређају од најниже ка највишој, ранг Бољевца према ова два индикатора је 73 (расходи по становнику), односно 60 (удео расхода) у односу на 99 ЈЛС на подручју Србија-југ. Вредност оба индикатора је изнад нивоа непондерисаног просека Србија-југ (902 РСД и 2,3%, респективно). Целокупна материјална подршка је у виду новчаних давања (Табела 8).

Приближно три четвртине материјалне подршке (9,5 милиона РСД, односно 77,2%) у Бољевцу додељивана је уз проверу материјалног стања 2018. године. Управо ова давања су посебно релевантна за смањење сиромаштва на локалном нивоу. Овај удео је знатно изнад просека Србија-југ, који је износио 57,5%.

Од новчаних давања, поред једнократне помоћи један мањи део се односи на новчану помоћ за незапослене породиље.

Табела 8. Расходи за материјалну подршку у надлежности ЈЛС, општина Бољевац, 2018.

Новчана давања	12.370.000
Једнократна новчана помоћ (ЈНП)	11.930.000
Финансијска помоћ породиљама	440.000

Извор: „Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији”, Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије.

Бокс 6. Величина програма и обухват

Праћење фактичког броја корисника различитих врста материјалне подршке на локалном нивоу не обезбеђује адекватне информације, пошто није у питању основно право које се додељује у свим ЈЛС по једнаким критеријумима. У зависности од локалне политике и тренутних околности, поједине ЈЛС могу да додељују велике износе материјалне подршке малом броју корисника, а поједине веома мале, безначајне суме великом броју угрожених. Да би се обезбедила упоредивост, потребно је да се израчуна колико би свака ЈЛС имала корисника у хипотетичкој ситуацији када би сваки корисник на годишњем нивоу добио једнаку суму помоћи у висини једне нето просечне зараде. Тај еквивалентни (хипотетички) број корисника је индикатор величине програма у појединим општинама и градовима:

- ЕКПЗ = укупна годишња сума давања у датом ЈЛС/ПЗ
- ЕКПЗ – еквивалентан (хипотетички) број корисника помоћи у висини једне нето просечне зараде

¹⁵ Сви подаци о материјалној подршци у мандату ЈЛС су на основу истраживања Матковић Г., Страњаковић М. (2020), „Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији” Београд: Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије.

- ПЗ – просечна месечна зарада по запосленом без пореза и доприноса у РС
- Обухват, хипотетичка општа стопа обухвата, као индикатор учинка представља однос између ЕКПЗ и укупног броја домаћинстава у датом ЈЛС.

Хипотетичка општа стопа обухвата материјалном подршком у Бољевцу је износила 6,3% 2018. године и изнад је непондерисаног просека за подручје Србија-југ (5,3%). Према овом индикатору ранг ЈЛС је 70.

Социјална заштита на локалном нивоу: резиме и препоруке

Спроведена анализа показује да је удео расхода за социјалну заштиту из локалног буџета у Бољевцу испод просека издвајања ЈЛС у Србији. Налази мапирања индицирају да је обим интервенције у области услуга социјалне заштите мали, далеко испод просека Србија-југ, док је у домену материјалне подршке у надлежности ЈЛС нешто изнад просека. Улагања у материјалну подршку су многоструко већа од улагања у услуге. Целокупна материјална подршка је у новцу, а приближно три четвртине је усмерено на сиромашне.

У односу на 2015. годину обим интервенције у области услуга социјалне заштите је повећан, али се највећи део расхода за услуге покрива из наменских трансфера. Поређење локалног буџета умањеног за приходе од наменских трансфера показује да је део средстава који је 2015. улаган у услуге преусмерен на друге намене.

Према оцени институционалних капацитета за социјално укључивање рањивих група, постигнућа Бољевца су незнатно испод просека у односу на тридесетак ЈЛС које су учествовале у спроведеном истраживању 2019. године. Као и у готово свим локалним срединама, и у Бољевцу су најслабије оцењене области међусекторска и међуопштинска сарадња у пружању услуга социјалне заштите и евалуација стратешких и планских докумената. Најбоље постигнуће је остварено у области *Нормативна основа и транспарентност процеса набавке услуга социјалне заштите*.

У 2018. години у Бољевцу су се обезбеђивале услуге помоћ у кући за старе и лични пратилац детета.

Доступност услуге помоћ у кући је мала и значајно је испод просека Србија-југ, судећи према оба индикатора величине програма, а и ефикасност је неповољнија. Услуга лични пратилац пружала се за само двоје деце и то само током четири месеца, а сви индикатори су такође знатно неповољнији од просека за подручје. Пружаоци услуга 2018. године су из приватног сектора и обезбедили су лиценце. У односу на 2015. годину, позитивно је што је успостављена услуга лични пратилац детета.

У области заштите деце је искључиво присутан хранитељски смештај, што треба да се истакне као посебно позитивна одлика система. У институцијама није смештено ни једно дете, али је стопа смештаја већа него у просеку на подручју Србија-југ. У том контексту потребно је да се уложи додатни напори и на локалном нивоу ради подршке биолошким породицама, посебно уколико постоји ризик измештања деце.

На основу расположивих података, махом из 2018. године, у наредном периоду би у области социјалне заштите у делу у коме је за њу надлежна локална самоуправа, нагласак требао пре свега да буде на унапређењу доступности и ефикасности већ успостављених услуга, укључујући и обезбеђење континуираног функционисања током целе године. У складу са стратешким документима помоћ у кући би посебно требало да се у већој мери прошири на сеоско становништво.

У Стратегији развоја социјалне заштите идентификована је и потреба да се успостави услуга породични сарадник, као и подршка за децу у ризику од социјално неприхватљивог понашања, жртве насиља у породици, у случајевима поремећених породичних односа приликом развода и сл.

Додатно, повезивање са институцијама изван социјалне заштите посебно је важно имајући у виду неповољне податке о стопама неонаталне и смртност одојчади. И Стратегија развоја социјалне заштите предвиђа чвршће повезивање различитих сектора на локалном нивоу у циљу стварања интегралног одговора на потребе најугроженијих група грађана.

Унапређење услуга захтевало би наравно и додатна улагања, значајно преко износа наменских трансфера. Посебно је важно и питање обезбеђења довољног броја стручних радника у центру за социјални рад.

С обзиром на низак обухват програмом дечији додаток и додатком за помоћ и негу старих 65+ додатни напор локалне самоуправе требао би да буде усмерен на ширење информација, па и на помоћ угроженим лицима да остваре ова права која се финансирају са националног нивоа. У Стратегији развоја социјалне заштите посебно се истиче и потреба информисања сеоског становништва.

Имајући у виду изузетно повећане износе родитељског додатка након доношења новог Закона о финансијској подршци породицама са децом, посебно за децу вишег реда рођења, треба преиспитати материјална давања на локалном нивоу која се додељују породицама. С обзиром да према проценама значајан број старих није остварио право на пензију, важно је да се и овој популације помогне, и у приступу програму НСП и у виду додатне материјалне подршке са локалног нивоа.

Најзад, позитивно је што је Бољевац усвојио Стратегију развоја социјалне заштите што омогућава свеобухватније сагледавање проблема, утврђивање приоритета и праћење напретка у овој области. Било би посебно важно да се донесе и акциони план који би прецизирао активности, рокове и потребна финансијска средства.

Здравствена заштита

Здравствена заштита у Србији је претежно у надлежности националног нивоа, поготово од доношења новог Закона о здравственој заштити 2019. године, када и оснивачка права за установе примарне здравствене заштите прелазе са јединица локалне самоуправе на Републику, односно аутономну покрајину. Према новим законским решењима јединице локалне самоуправе остају оснивачи само апотекарских установа на својој територији.

Друштвена брига за здравље на нивоу ЈЛС између осталог подразумева праћење здравственог стања становништва и рада система здравствене заштите, као и стварање услова за приступачност и уједначеност коришћења примарне здравствене заштите. Важан део друштвене бригае за здравље на нивоу ЈЛС остаје доношење и спровођење програма за очување и заштиту здравља од загађења животне средине, као и систематско испитивање исправности и квалитета животних намирница, воде за пиће и сличних фактора ризика који могу штетно да утичу на здравље. ЈЛС обезбеђују и средства за вршење оснивачких права над здравственим установама чији су оснивач (односно апотекама). Уколико обезбеде средства у буџету, општине и градови могу и додатно да улажу у здравствене установе у јавној својини на својој територији како би се повећала доступност и приступачност (изнад норматива и стандарда који су предвиђени за простор, опрему, кадрове, и др.). Јединица локалне самоуправе обезбеђује и рад мртвозорске службе.

Бољевац је за здравство издвојио 4,2 милиона РСД 2020. године. Удео ових расхода у општинском буџету је износио 0,9%. Удео расхода за ове намене је 2019. године био нижи (0,7%), што је испод просека издвајања за ове намене у јединицама локалне самоуправе у Србији (1,0%).

Капацитети здравствене заштите исказани преко броја лекара у примарној здравственој заштити на 1.000 становника у Бољевцу су задовољавајући у односу на просек Србија-југ, чак у појединим сегментима и изнад просека (здравствена заштита деце и одраслог становништва).

Табела 9. Број лекара у примарној здравственој заштити на 1.000 становника (у %о), 2020.

	Бољевац	Србија-југ
Здравствена заштита деце	2,2	1,7
Здравствена заштита жена	0,2	0,2
Здравствена заштита одраслог становништва	1,3	0,7
Стоматолошка заштита деце и омладине	0,6	0,7

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Процент имунизације деце је висок, чак је и значајније изнад просека Србија-југ у случају вакцинације против малих богиња.

Табела 10. Имунизација, 2020.

	Бољевац	Србија-југ
Процент деце која су вакцинисана против дифтерије, тетануса и великог кашља у првој години живота	97,0	92,4
Процент деце која су вакцинисана против малих богиња у првих 18 месеци живота	95,3	79,7

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Бокс 7. ЦОР Индикатори доброг здравља за локално становништво

Међу индикаторима уз помоћ којих се прате циљеви одрживог развоја у сфери доброг здравља за локални ниво у ДевИнфо бази су доступни индикатори Стопа неонаталне смртности (3.2.2.), Инциденца туберкулозе на 100.000 становника (3.3.2) и Стопа смртности услед самоубиства на 100.000 становника (3.4.2).

Уместо ЦОР индикатора Стопа смртности деце испод 5 година старости (3.2.1) у ДевИнфо бази се прати стопа смртности одојчади, уместо индикатора Удео циљне популације обухваћене свим вакцинама из националног програма (3.6.1) расположив је податак о проценту деце која су вакцинисана против дифтерије, тетануса, као и о проценту деце која су вакцинисана против малих богиња у првих 18 месеци живота, а уместо индикатора Густина и дистрибуција здравствених радника на 10.000 становника (3.ц.1) расположиви су подаци о броју лекара у примарној здравственој заштити на 1.000 становника.

Неонатална и смртност одојчади у Бољевцу је далеко изнад **просека Србија-југ 2020. године**. Вредности ових индикатора од године до године варирају, а на нивоу десетогодишњег просека су значајно ниже од забележених 2020. године, али су и даље изнад просека Србија-југ (Табела 11 и Графикон 5). На нивоу ЈЛС није одговарајуће да се овакви индикатори прате на годишњем нивоу (Бокс 8).

Стопа смртности услед самоубиства на 100.000 становника је 2020. године у Бољевцу нижа него на подручју Србија-југ (Табела 11). Током времена ова стопа такође варира, а десетогодишњи просек (15,2) је изнад вредности која је забележена у 2020. години (9,1), а такође је и незнатно изнад десетогодишњег просека Србија-југ (14,9).

Табела 11. Изабрани индикатори смртности, 2020 и просек 2010-2020 (‰)

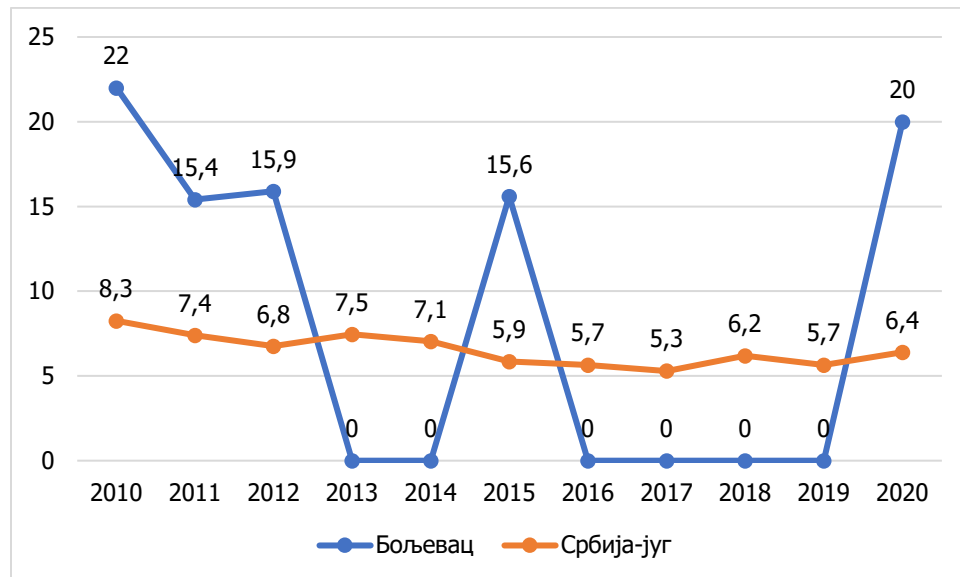
	Бољевац	Србија-југ
Стопа неонаталне смртности, 2020. (‰)	20,0	4,9
Стопа неонаталне смртности, просек 2010-2020. (‰)	6,7	4,9
Стопа смртности одојчади, 2020. (‰)	20,0	6,4
Стопа смртности одојчади, просек 2010-2020. (‰)	8,1	6,5
Стопа смртности услед самоубиства на 100.000 становника, 2020.	9,1	13,1

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Бокс 8. Недостатак анализе смртности деце у једној години на локалном нивоу

У условима када су апсолутни бројеви мали, а појаве ретке, дефинисање индикатора на годишњем нивоу може да буде заваравачуће. У случају да једно одојче умре, ако је укупно 100 живорођених, стопа изражена у ‰ је 10. У претходној или наредној години, уколико не умре ни једно одојче стопа је нула. Вишегодишњи просек је свакако бољи индикатор.

Графикон 5: Стопа смртности одојчади, 2010-2020. (‰)

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Према подацима 2020. године **инциденца туберкулозе** на 100.000 становника у Бољевцу је била на нултом нивоу, док је просек Србија-југ износио 4,1. Разлика остаје и на нивоу десетогодишњег просека, с тим што су вредности индикатора више на обе територијалне јединице, 2,9 и 13,7, респективно. У Бољевцу је вредност овог индикатора 0 од 2017. године.

УПОРЕДНИ ПРЕГЛЕД

Социјална и здравствена заштита

Социјална заштита

Новчана давања и услуге у надлежности националног нивоа

У Србији је највећи део социјалне заштите у надлежности националног нивоа.¹ Међу новчаним давањима најзначајнија су давања усмерена на сиромашне: новчана социјална помоћ (НСП) и дечији додатак (ДД), као и категоријска давања за помоћ и негу другог лица намењена старима и особама са инвалидитетом (додатак и увећани додатак). Од накнада из социјалног осигурања посебан значај имају пензије, које представљају важан извор дохотка домаћинства у Србији. И најраспрострањеније услуге социјалне заштите, услуге смештаја су у надлежности Републике. Кроз услуге процене и планирања, на права и услуге који се остварују по Закону о социјалној заштити потенцијалне кориснике упућују центри за социјални рад (ЦСР) на локалном нивоу који врше и улогу органа старатељства, а дечији додатак администрирају општинске односно градске службе локалних самоуправа.

Обухват становништва програмом НСП на подручју Србија-југ је релативно низак и износио је 2020. године 3,5%. Међу посматраним општинама се уочавају велике разлике у обухвату (Табела 1). У већини општина обухват је нижи него на подручју Србија-југ. Најнижи је у обухвату у Врњачкој Бањи (1,3%), која је међу посматраним општинама једина у другој групи по развијености ЈЛС у Србији, а највиши у Сурдулици (8,1%) која спада у четврту групу најмање развијенијих.²

Слично као и у Републици, удео појединаца који су остваривали право на НСП на подручју Србија-југ последњих година се постепено благо смањивао и нижи је него 2012. године (Графикон 1). У посматраним општинама трендови су били различити. Највише се издвајају општине Сурдулица, у којој је удео корисника НСП у посматраном периоду порастао 2,5 пута и Крупањ, у коме се удео изразито смањио већ 2015. године. Подаци о кретању сиромаштва на локалном нивоу нису расположиви (Бокс 1), тако да је нејасно да ли је пораст удела корисника у укупној популацији резултат бољег обухвата сиромашних или је резултат пораста сиромаштва у датој општини и повећаног пријављивања за помоћ.

¹ Појам социјална заштита у овом документу се користи у складу са Правилником о стандардном класификационом оквиру и контном плану за буџетски систем („Службени гласник РС”, бр. 16/2016, 49/2016, 107/2016, 46/2017, 114/2017, 20/2018, 36/2018, 93/2018, 104/2018, 14/2019, 33/2019, 68/2019, 84/2019, 151/2020, 19/2021, 66/2021 и 130/2021). Овај појам је шири од онога који се користи према Закону о социјалној заштити („Службени гласник РС”, бр. 24/11), али је ужи од концепта који према Евростату укључује и здравствену заштиту.

² Према Уредби о утврђивању јединствене листе развијености региона и локалне самоуправе за 2014. годину. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/vlada/uredboља/2014/104/1>

Графикон 1: Удео корисника НСП у укупној популацији, 2012-2020.

Извор: ДевИнфо

Обухват деце и младих (0-19) програмом дечијег додатка на подручју Србија-југ је износио 2020. године 23,3% (Табела 1). У свим општинама које су у фокусу анализе, обухват је мањи него на подручју Србија-југ, осим у Сурдулици (29,1%) и посебно у Крупњу (43,0%). Најнижи је обухват у општинама Бољевац, Врњачка Бања и Велико Градиште, у распону од приближно свега 12 до 14%. Разлике су веће у делу програма са основним, него са увећаним износом дечијег додатка.³

Током времена број корисника дечијег додатка се на подручју Србија-југ смањивао, што је општа тенденција у Србији. На овакво кретање су одлучујуће утицале промене броја корисника тзв. основног износа ДД, с обзиром да се број корисника који остварују право на увећани износ није значајније мењао (Графикон 2).

На подручју Србија-југ се и обухват током времена постепено смањивао, и то корисника ДД са основним износом права, с обзиром да се обухват са увећаним износом права није значајно мењао.⁴ Слична тенденција је у оквиру основног програма забележена последњих година у свим општинама. На дужи рок посматрано за већи број општина је карактеристична стагнација, чак и са благим растом, а изразито смањење је забележено у општинама Гаџин Хан и Сурдулица (Анекс, Табела 1). Обухват програмом ДД са увећаним износом се мање променио у свим општинама.

³ Деца са инвалидитетом и са сметњама у развоју, као и деца из једнородитељских и старатељских породица могу да остваре право на увећане износе и по повољнијим условима. Закон о финансијској подршци породици са децом, ("Сл. гласник РС", бр. 113/2017 и 50/2018), члан 31 и 33.

⁴ Процењено на основу ДевИнфо индикатора „Удео корисника дечијег додатка у укупној популацији деце“ који у овом документу није коришћен с обзиром да је прецизније да се обухват рачуна стављањем у однос броја корисника са старосном групом 0-19, а не са старосном групом 0-17 (популација деце).

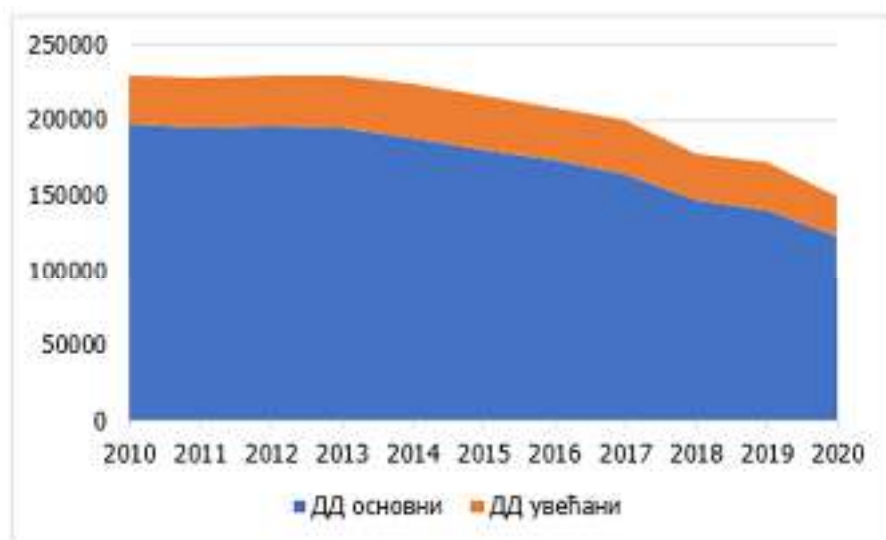
Разлике у обухвату програмима НСП и ДД по општинама и градовима не могу да се припишу само економским факторима.⁵

Табела 1. Обухват програмима за смањење сиромаштва у надлежности националног нивоа (НСП и ДД, у %), 2020.

	Бољевац	Велико Градиште	Врњачка Бања	Гаџин Хан	Крупањ	Смедеревска Паланка	Сурдулица	Србија-југ
Удео новчане помоћи у укупној популацији корисника социјалне помоћи у укупној популацији	3,7	2,4	1,3	2,4	2,3	2,7	8,1	3,5
Удео корисника ДД у популацији 0-19	11,9	14,1	13,8	20,3	43,0	17,6	29,1	23,3
Удео корисника ДД (основни износ)	8,6	10,8	11,4	17,3	37,1	15,3	25,2	19,1
Удео корисника ДД (увећани износ)	3,3	3,3	2,4	3,0	5,9	2,3	3,9	4,2

Извор: ДевИнфо база, Витална статистика Републички завод за статистику, калкулација аутора.
Напомена: Стање на дан 31.12.2020.

Графикон 2: Број корисника дечијег додатка, Србија-југ, 2010-2020.

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

⁵ Према ранијим истраживањима Станић, К. (2012) које је спроведено за потребе скупа размене искустава "Додељивање права на дечији додаток и новчану социјалну помоћ", разлике у обухвату се само у појединим ЈЛС могу објаснити различитим нивоом животног стандарда становништва. Део разлика је резултат различите административне праксе, различитог поступања у случају теренског рада и дискреционог приписивања пропуштених зарада, па и дефинисања концепта заједничког домаћинства. У појединим срединама присутни су и стигма и недовољна информисаност потенцијалних корисника.

Бокс 1. Недостаци анализе обухвата програмом НСП и ДД на локалном нивоу

Удео корисника појединих програма социјалне помоћи који су усмерени на сиромашне у укупној популацији (или одговарајућој старосној групи) често се идентификује као показатељ социјалне заштите или се користи за креирање различитих индекса на локалном нивоу. Адекватнији показатељ би био обухват сиромашних - удео корисника ових програма у укупном броју сиромашних. Подаци о распрострањености сиромаштва који се за национални ниво оцењују уз помоћ анкета, нису, међутим, расположиви за локални ниво.

Капацитет за администрирање социјалне заштите и оптерећеност центра за социјални рад разликују се значајно у посматраним општинама. Највише се издвајају мање општине, Велико Градиште и посебно Гаџин Хан по неповољним вредностима индикатора, и Крупањ по повољним. У преосталим општинама капацитети за администрирање социјалне и породичне заштите од стране Центра за социјални рад су нешто већи у односу на просек Србија-југ. Истовремено, са изузетком Смедеревске Паланке, оптерећеност центра за социјални рад је већа или близу просека, ако имамо у виду да је удео корисника социјалне заштите у укупној популацији већи или приближно на нивоу онога који је забележен у просеку на подручју Србија-југ.

Током времена удео корисника је, уз осцилације у појединим општинама, благо растао, слично као и на подручју Србија-југ (Графикон 3). Овај податак међутим треба узети са резервом (Бокс 2).

Табела 2. Капацитет и оптерећеност Центра за социјални рад, 2020.

	Бољевац	Велико Градиште	Врњачка Бања	Гаџин Хан	Крупањ	Смедеревска Паланка	Сурдулица	Србија-југ
Број становника на 1 стручног сарадника ЦСР	5.475	2.575	5.144	1.620	7.540	5.543	4.578	4.077
Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији (%)	13,2	11,2	16,8	25,2	17,2	9,3	16,4	11,6

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Графикон 3: Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији (у %), 2011-2020.

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Бокс 2. Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији – индикатор циљева одрживог развоја

Удео корисника социјалне заштите у укупној популацији је дефинисан као индикатор за праћење циља 1.3 Применити одговарајуће националне системе социјалне заштите и мере за све, укључујући најугроженије, и до 2030. постићи довољно велики обухват сиромашних и рањивих.

Валидност овог индикатора је упитна имајући у виду да укупни број корисника социјалне заштите представља збир веома различитих права и услуга, те да тај збир ни у апсолутном ни у релативном изразу заправо нема аналитичку вредност, а самим тим је и је упоредивост током времена, али и између ЈЛС, проблематична. То се најбоље уочава у сфери услуга социјалне заштите. Просто сабирање броја корисника разнородних услуга с различитим садржајем, програмима и моделима пружања не обезбеђује валидне информације.

Покривеност старих пензијама је нижа од просека Србија-југ у свим општинама, ако се процена базира на односу броја старих (65+) и броја пензионера. Покривеност старих пензијама је посебно ниска Врњачкој Бањи (74,3%) и општини Гаџин Хан (88,6%). Приликом поређења треба имати у виду да је један број пензионера млађи од 65 година (један број млађих корисника породичне и инвалидске пензије, корисници старосне пензије који су се пензионисали пре старосне границе и још нису напунили 65 година сл).

Просечна пензија је само у две општине изнад просека Србија-југ (Врњачкој Бањи и Сурдулице). Пензије значајније заостају у општинама Велико Градиште, Крупањ и Гаџин Хан (између 20 и готово 30%).

Табела 3. Индекс просечне пензије и однос броја пензионера и становника 65+, 2020. (%)

Општина	Индекс просечне пензије	Односа броја пензионера и 65+
Бољевац	93,9	99,0
Велико Градиште	72,5	94,7
Врњачка Бања	109,7	74,3
Гаџин Хан	80,4	88,6
Крупањ	76,6	107,1
Смедеревска Паланка	96,9	101,7
Сурдулица	106,0	105,0
Србија-југ	100	113,0

Извор: ПИО фонд и Републички завод за статистику.

Напомена: 100 = просечна пензија у Републици Србији

Обухват становништва додатком за помоћ и негу не разликује се значајно у посматраним општинама и у односу на просек Србија-југ. У већини општина обухват је близу просека. У Великом Градишту, па и у општини Гаџин Хан, нижи је обухват старих (65+). Обухват правом на увећани додатак се не разликује значајније у односу на просек у свим општинама. Треба међутим имати у виду и да један део становника право на помоћ и негу остварује преко ПИО фонда, те да је за адекватно поређење, посебно када су у питању стари, потребно да се имају у виду и ти подаци (Бокс 3).

Током година број корисника додатка се у већини општина смањивао, док је број корисника увећаног додатка растао или стагнирао.

Табела 4. Корисници додатка за помоћ и негу и увећаног додатка за помоћ и негу, 2020.

	Бољевац		Велико Градиште		Врњачка Бања		Гаџин Хан		Крупањ		Смедеревска Паланка		Сурдулица		Србија-југ
	број	удео	број	удео	број	удео	број	удео	број	удео	број	удео	број	удео	удео
Основни додаток за помоћ и негу	19	0,2	35	0,3	45	0,2	13	0,3	47	0,3	128	0,4	55	0,4	0,3
<i>0-17</i>	4	0,3	11	0,5	7	0,2	4	0,6	8	0,3	41	0,6	8	0,3	0,4
<i>18-64</i>	10	0,2	20	0,2	12	0,1	4	0,1	23	0,2	40	0,2	30	0,3	0,2
<i>65+</i>	5	0,2	4	0,1	26	0,4	5	0,2	16	0,5	47	0,4	17	0,5	0,4
Увећани додаток за помоћ и негу	69	0,6	68	0,4	146	0,6	35	0,5	109	0,7	229	0,5	109	0,6	0,5

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Бокс 3. Недостаци анализе обухвата програмом додатка и увећаног додатка за помоћ и негу на локалном нивоу

За добијање потпуне слике о обухвату рањивих група којима је неопходна помоћ другог лица ради обављања свакодневних активности неопходно је да се прикупе и подаци о накнади за помоћ и негу на коју имају право осигурана лица и пензионери. У ДевИнфо бази података ови подаци нису доступни. У Републици Србији је број корисника накнаде чак нешто већи од збира корисника додатка и увећаног додатка за помоћ и негу.

Стопа деце на смештају је изнад просека Србија- југ у свим општинама, осим у Врњачкој Бањи. Посебно је висока стопа у општини Гаџин Хан (17‰), али и у општинама Смедеревска Паланка и Крупањ (9,6‰ и 8‰, респективно). Позитивно је што су готово сва деца су у хранитељским породицама.

Табела 5. Услуге смештаја у надлежности националног нивоа, 2020.

	Бољевац		Велико Градиште		Врњачка Бања		Гаџин Хан		Крупањ		Смедеревска Паланка		Сурдулица		Србија-југ
	број	стопа	број	стопа	број	стопа	број	стопа	број	стопа	број	стопа	број	стопа	стопа
Деца која користе услуге смештаја (‰)	9	6,1	15	6,3	9	2,2	12	17,0	19	8,0	68	9,6	18	5,7	4,8
Деца у резиденцијалним институцијама (‰)	0	0	1	0,4	0	0	0	0	0	0	0	0	1	0,3	0,3
Деца у хранитељским породицама (‰)	9	6,1	14	5,9	9	2,2	12	17,0	19	8,0	68	9,6	17	5,4	4,4
Корисници државних домова за старе (%)	5	0,2	13	0,3	11	0,2	3	0,1	15	0,4	27	0,3	25	0,7	0,3

Извор: ДевИнфо база, Републички завод за статистику.

Напомена: Стопа је на 1.000 деце.

Удео старих у државним домовима је значајније изнад просека Србија-југ једино у Сурдулици. С обзиром на снажан пораст броја корисника приватних домова у Србији, сагледавање само броја корисника у државним домовима постаје све мање релевантно.⁶

Социјална заштита у мандату локалних самоуправа

Мандат и буџетски расходи за социјалну заштиту

У области социјалне заштите поред националног нивоа и јединице локалне самоуправе обезбеђују поједине услуге и додељују различите врсте новчаних давања и помоћ у природи.

Међу **услугама социјалне заштите у надлежности ЈЛС су:**

- **Дневне услуге у заједници** - дневни боравак, помоћ у кући, лични пратилац детета и свратиште
- **Услуге подршке за самостални живот** - персонална асистенција, становање уз подршку за младе који напуштају систем социјалне заштите и становање уз подршку за особе с инвалидитетом у ЈЛС које су према степену развијености изнад републичког просека

⁶ Капацитети приватних домова за старе готово су се изједначили да са онима у јавном сектору. У 240 приватних домова је 2020. године било смештено приближно 6.270 корисника старијих од 65 година, док је у јавном сектору у домовима за старе било приближно 5.900 корисника (65+), а у домовима за лица са тешкоћама 664 корисника. Републички завод за социјалну заштиту (2021). *Извештај о раду установа социјалне заштите за смештај одраслих и старијих корисника за 2020. годину*, Београд.

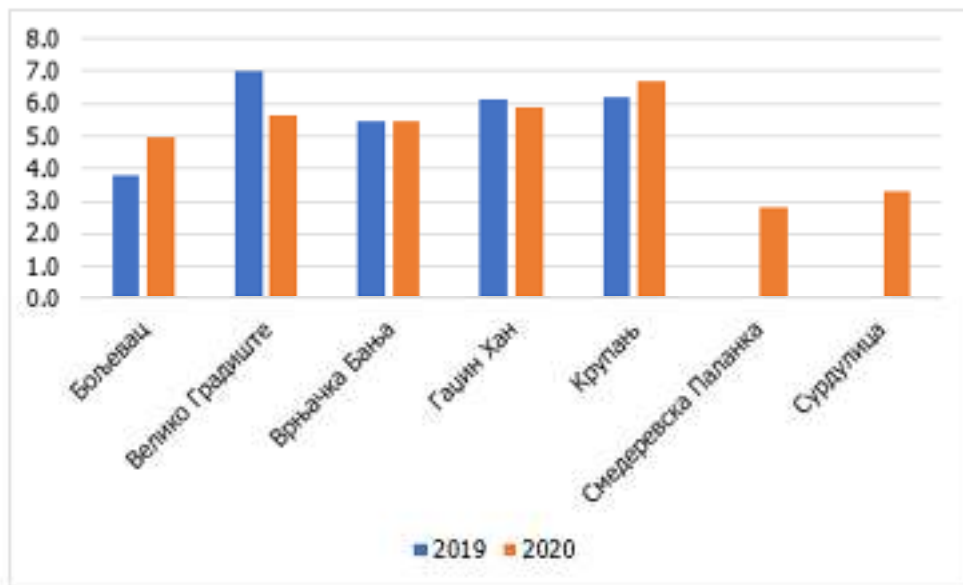
- **Услуге смештаја** - смештај у прихватилиште (за жртве насиља, жртве трговине људима) и предах смештај
- **Саветодавно-терапијске и социјално-едукативне услуге.**

Међу социјалним давањима у надлежности ЈЛС је једнократна помоћ која се додељује у случају изненадног или тренутног стања социјалне потребе или евентуално при упућивању корисника на услугу смештаја. Општине и градови обезбеђују и друге врсте помоћи (народне кухиње, субвенције, и др.). ЈЛС пружају и материјалну подршку породицама са децом која се често додељује са циљем подстицања рађања (давања приликом рођења детета, помоћ незапосленим породиљама, давања родитељима близанаца и сл.).

Локалне самоуправе финансирају и плате запослених у ЦСР који се старају о правима у надлежности локалног нивоа.

У већини општина удео расхода за социјалну заштиту у локалном буџету се 2019. и 2020. године кретао око просека у Србији (5-6%), осим у Смедеревској Паланци и Сурдулици (Графикон 4). У ове две општине удео је 2020. године износио свега 2,8% и 3,3%, респективно. Улагања изнад просека забележена су у Великом Градишту 2019. године (7%).

Графикон 4: Удео расхода за социјалну заштиту (функција 0) у односу на укупан износ извршења буџета, 2019. и 2020.

Извор: СКГО

Услуге социјалне заштите у надлежности локалних самоуправа

Обим интервенције у области услуга социјалне заштите је мали у посматраним општинама, осим у општини Крупањ. Расходи по становнику и удео расхода за услуге социјалне заштите у локалном буџету као индикатори обима интервенције (Бокс 4) у свим општинама су били значајно испод републичког просека, осим у Крупању са нешто већим издвајањима⁷ (Табела 6).

Табела 6. Расходи за услуге социјалне заштите у надлежности ЈЛС, 2018.

Општина	Удео расхода у буџету (%)	Расходи per capita (РСД)	Удео средстава из наменског трансфера (%)	Услуге
Бољевац	0,5	200	79,0	ПУК-с, ЛПД
Велико Градиште	0,5	210	89,0	ПУК-с
Врњачка Бања	0,6	251	70,0	ЛПД, ПУК-о, ДБ-о, С
Гаџин Хан	-	-	-	-
Крупањ	2,3	662	45,0	ПУК-с, ЛПД, ДБ-д
Смедеревска Паланка	0,6	176	-	ДБ-д и ДБ-о
Сурдулица	0,5	240	67,0	ПУК-с, ЛПД
Србија-југ	1,3	500	26,0	

Извор: [Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији](#)

Напомена: ПУК-с- помоћ у кући за старе, ПУК-о – помоћ у кући за одрасле, ДБ-д – дневни боравак за децу са инвалидитетом, ДБ-о – дневни боравак за одрасле, ЛПД – лични пратилац детета, С – саветовалиште

Напомена: Просек Србија-југ је непондерисан

Све општине су значајан део услуга финансирале захваљујући наменским трансферима.⁸ Изузетак је општина Смедеревска Паланка, у којој је чак 83% средстава обезбеђено из општинског буџета без трансфера, а разлика из донаторских средстава. Општина Гаџин Хан није обезбеђивала ниједну услугу у 2018. години.

Током 2018. године, скоро све посматране општине су обезбеђивале услугу помоћ у кући за старе, која је и на нивоу Србије најраспрострањенија услуга, али и услугу лични пратилац детета, као другу по распрострањености. Највише разнородних услуга (3 и више) су обезбеђивале општине Крупањ и Врњачка Бања (Табела 7).

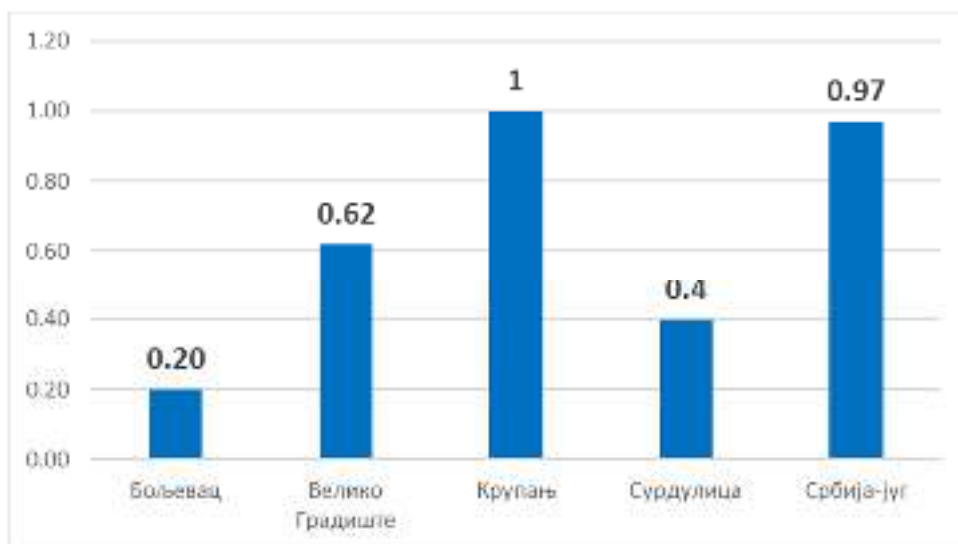
⁷ Сви подаци о услугама социјалне заштите у мандату ЈЛС су на основу истраживања Матковић Г., Страњаковић М. (2020), [Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији](#). Београд: Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије

⁸ Уредба о наменским трансферима у социјалној заштити („Службени гласник РС“, број 18/16)

Доступност и ефикасност најраспрострањеније локалне услуге, помоћ у кући за старе, у већини посматраних општина су испод просека подручја Србија-југ, осим у Крупњу. Услуга у 2018. није пружана у општинама Смедеревска Паланка и Гаџин Хан.

Анализа доступности на основу опште стопе обухвата показује да је у посматраним општинама између 0,62% (Велико Градиште) и 1,84% (Сурдулица) старих добило услугу помоћ у кући 2018. године. Овај податак не омогућава поређење између општина имајући у виду да се модели пружања услуге ПУК разликују, па корисници у појединим општинама добијају мањи број сати услуге или не добијају услугу током целе године. Тек свођење реалног броја на еквивалентан број корисника на основу претпоставке да се у свим општинама обезбеђује услуга истог интензитета (Бокс 4) и рачунање хипотетичке стопе обухвата (Бокс 5) омогућава да се сагледа да је општина Крупањ обезбедила највећу доступност услуге ПУК, док је у осталим општинама доступност испод просека Србија-југ (Графикон 5).

Графикон 5: Хипотетичка стопа обухвата старих услугом помоћ у кући, 2018. (%)

Извор: *Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији*
Просек Србија-југ је непондерисан

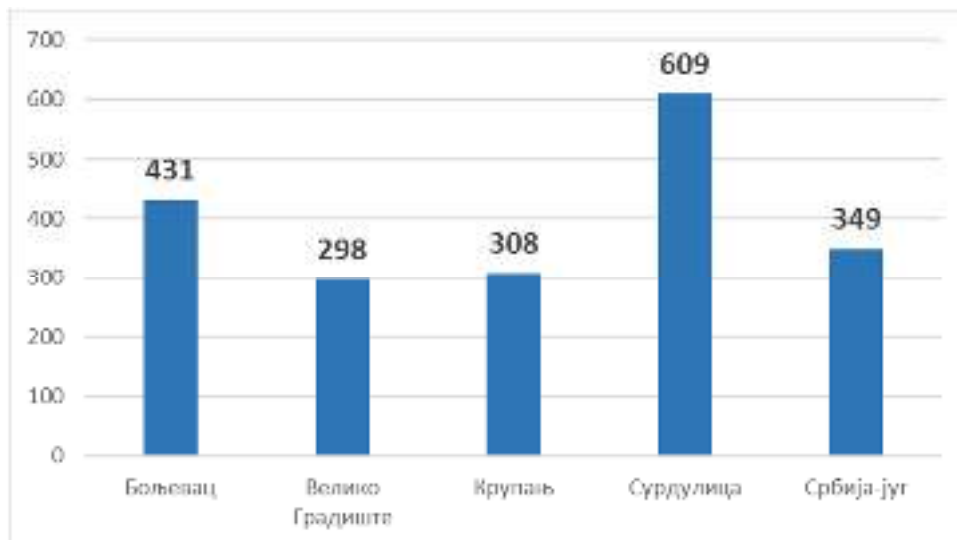
Бокс 4. Индикатори обима интервенције и величине програма

Индикатори обима интервенције су расходи за услуге социјалне заштите у мандату ЈЛС, расходи по становнику и удео расхода за услуге социјалне заштите у мандату ЈЛС у локалном буџету.

Индикатори величине програма су број корисника и еквивалентан број корисника. Еквивалентан број корисника се рачуна на основу претпоставке о једнаком интензитету пружања услуге свим корисницима у свим ЈЛС, по моделу пет дана недељно 2 сата дневно током 12 месеци у континуитету. Тако се, на пример, стваран број корисника у датом ЈЛС умањује два пута ако се услуга пружа током целе године, пет дана недељно, али само 1 сат дневно. Такође се стваран број корисника умањује два пута ако се услуга пружа 2 сата дневно сваког радног дана, али се пружа само током 6 месеци.

Јединични трошак, индикатор ефикасности (Бокс 5) је у две општине (Велико Градиште и Крупањ) повољнији од просека који је забележен на подручју Србија-југ 2018. Ипак, у општинама Бољевац и Сурдулица вредност овог индикатора је неповољнија у односу на просек Србија-југ (Графикон 6).

Графикон 6: Јединични трошак услуге помоћ у кући, 2018. (РСД)

Извор: *Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији*
Просек Србија-југ је непондерисан

Индикатори учинка су у неким општинама донекле побољшани у 2018., а у неким на истом или нешто нижем нивоу у односу на податке из мапирања из 2015. године. На пример, у Бољевцу је доступност повољнија, али се ефикасност услуге погоршала, док се у Крупању ефикасност услуге приметно унапредила. У Великом Градишту ови индикатори су на сличном нивоу у оба циклуса мапирања.

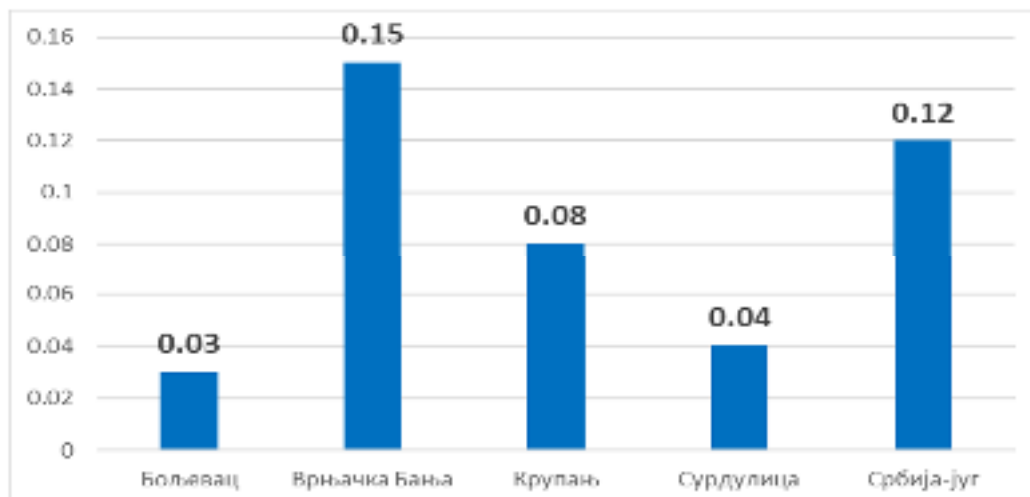
Бокс 5. Индикатори учинка – доступност и ефикасност

Доступност се мери преко стопе обухвата, стављањем у однос броја корисника услуге и популације одговарајуће старости. Општа стопа обухвата се рачуна на основу стварног броја корисника, а хипотетичка стопа обухвата на основу еквивалентног броја корисника.

Индикатор ефикасности је јединични трошак. Јединични трошак - трошак по кориснику за сат пружене услуге - представља однос укупних годишњих текућих расхода и укупног броја сати годишњег пружања услуге свим корисницима у једној локалној самоуправи.

Доступност услуге лични пратилац детета у 4 општине у којима се обезбеђивала је нижа у односу на просек подручја Србија-југ, док је просечна ефикасност повољнија. Тако је доступност, изражена хипотетичком стопом обухвата на основу еквивалентног броја корисника једино у Врњачкој Бањи повољнија од просечних вредности индикатора на нивоу Србија-југ (Графикон 7).

Графикон 7: Хипотетичка стопа обухвата корисника услугом лични пратилац детета, 2018. (%)

Извор: *Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији*
Просек Србија-југ је непондерисан

Услугу у овим општинама користе превасходно деца из урбане средине и већински дечаци, а континуирано током године је пружана само у Крупању и Сурдулици. Истовремено у обе ове општине услугу су пружали пружаоци који у 2018. години нису обезбедили лиценцу за ову делатност.

Ефикасност услуге је повољнија у општинама Врњачка Бања и Сурдулица, али не у Бољевцу и Сурдулици (Графикон 8).

Графикон 8: Јединични трошак услуге лични пратилац детета, 2018. (РСД)

Извор: *Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији*
Просек Србија-југ је непондерисан

У 2015. години, ова услуга се није обезбеђивала ни у једној од посматраних општина.

Материјална подршка у надлежности локалне самоуправе

Обим интервенције у области материјалне подршке највећи је у Великом Градишту, Крупњу и Бољевцу према оба индикатора, док је најнижи, далеко испод просека Србија-југ у Врњачкој Бањи. Обим је низак у још три општине – Смедеревска Паланка, Сурдулица и Гаџин Хан (Табела 7) (Бокс 6).

Удео расхода у новцу изразито доминира у Сурдулици и Врњачкој Бањи (преко 90%), у општини Бољевац целокупна подршка се додељује у новцу, док једино у Великом Градишту преовлађује помоћ у природи. И у Гаџин Хану и у Крупњу је овај удео изнад просека Србија-југ, што је иначе типично за мале општине.

Удео расхода за сиромашне је у већини општина изнад или приближно на нивоу просека Србија-југ, и износи преко половине укупне материјалне подршке. У општини Гаџин Хан сва давања су додељивана уз проверу материјалног стања, а у Бољевцу и Врњачкој Бањи преко три четвртине, односно две трећине, респективно.

Приликом компаративне анализе, треба имати у виду да су у процесу мапирања прикупљани подаци о давањима која су додељивана на основу локалних одлука о социјалној заштити и о финансијској подршци породицама са децом. Могуће је отуда да поједине општине нису у упитник укључиле сва давања, а поједине су пак рачунале у материјалну подршку и давања која не спадају у социјалну заштиту према функционалној класификацији.⁹

Табела 7. Расходи за материјалну подршку у надлежности ЈЛС, 2018.

Општина	Удео расхода у буџету (%)	Расходи по становнику (РСД)	Удео расхода у новцу (%)	Удео расхода за сиромашне (%)	ХОСО (%)
Бољевац	2,5	1.089,1	100,0	77,2	6,3
Велико Градиште	3,3	1.438,7	41,8	59,0	9,3
Врњачка Бања	0,3	134,5	92,3	67,6	0,8
Гаџин Хан	1,3	495,7	77,1	100,0	2,3
Крупнањ	2,6	744,7	81,0	52,5	4,6
Смедеревска Паланка	0,7	187,9	62,8	57,5	1,2
Сурдулица	1,0	484,6	93,6	53,5	3,0
Србија-југ	2,3	902,3	71,2	57,7	5,3

Извор: „*Мапирање услуга социјалне заштите и материјалне подршке у надлежности ЈЛС у Републици Србији*”,

Тим за социјално укључивање и смањење сиромаштва Владе Републике Србије.

Напомена: ХОСО: хипотетичка општа стопа обухвата

⁹ Због увођења ванредног стања поводом пандемије COVID-19 током завршне фазе пројекта, уобичајени процес накнадне провере података и разјашњења појединих ставки није спроведен.

Бокс 6. Величина програма и обухват

Праћење фактичког броја корисника различитих врста материјалне подршке на локалном нивоу не обезбеђује адекватне информације, пошто није у питању основно право које се додељује у свим ЈЛС по једнаким критеријумима. У зависности од локалне политике и тренутних околности, поједине ЈЛС могу да додељују велике износе материјалне подршке малом броју корисника, а поједине веома мале, безначајне суме великом броју угрожених. Да би се обезбедила упоредивост, потребно је да се израчуна колико би свака ЈЛС имала корисника у хипотетичкој ситуацији када би сваки корисник на годишњем нивоу добио једнаку суму помоћи у висини једне нето просечне зараде. Тај еквивалентни (хипотетички) број корисника је индикатор величине програма у појединим општинама и градовима:

- ЕКПЗ = укупна годишња сума давања у датој ЈЛС/ПЗ
- ЕКПЗ – еквивалентан (хипотетички) број корисника помоћи у висини једне нето просечне зараде
- ПЗ – просечна месечна зарада по запосленом без пореза и доприноса у РС
- Обухват, хипотетичка општа стопа обухвата, као индикатор учинка представља однос између ЕКПЗ и укупног броја домаћинстава у датој ЈЛС.

Хипотетичка општа стопа обухвата материјалном подршком кретала се у распону од 0,8% (Врњачка Бања) до високих 9,3% (Велико Градиште). Само у две општине (Бољевац и Велико Градиште) је удео домаћинстава која су добила подршку у износу од једне нето просечне зараде 2018. године изнад просека Србија-југ (5,3%).

Здравствена заштита

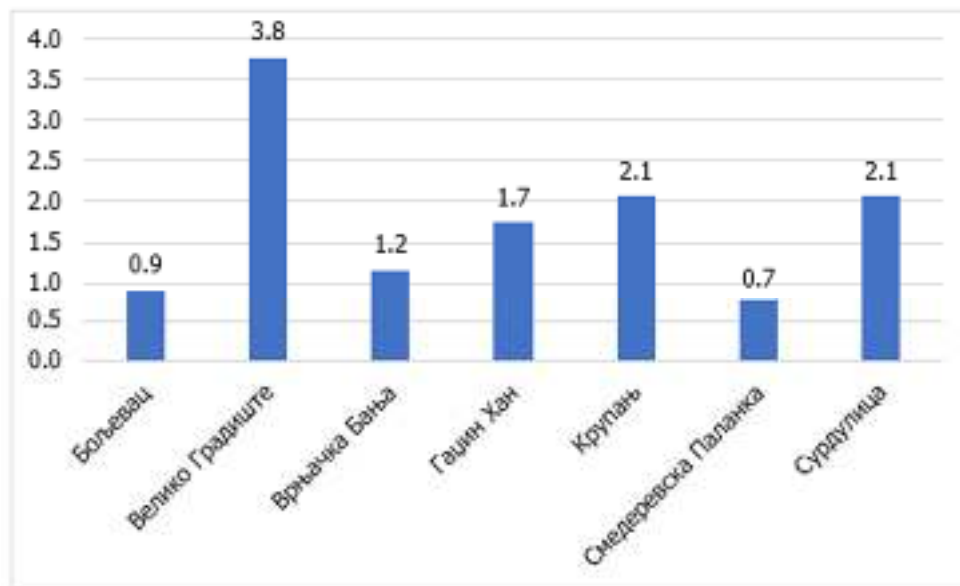
Здравствена заштита у Србији је претежно у надлежности националног нивоа, поготово од доношења новог Закона о здравственој заштити 2019. године, када и оснивачка права за установе примарне здравствене заштите прелазе са јединица локалне самоуправе на Републику, односно аутономну покрајину. Према новим законским решењима јединице локалне самоуправе остају оснивачи само апотекарских установа на својој територији.

Друштвена брига за здравље на нивоу ЈЛС између осталог подразумева праћење здравственог стања становништва и рада система здравствене заштите, као и стварање услова за приступачност и уједначеност коришћења примарне здравствене заштите. Важан део друштвене бриге за здравље на нивоу ЈЛС остаје доношење и спровођење програма за очување и заштиту здравља од загађења животне средине, као и систематско испитивање исправности и квалитета животних намирница, воде за пиће и сличних фактора ризика који

могу штетно да утичу на здравље. ЈЛС обезбеђују и средства за вршење оснивачких права над здравственим установама чији су оснивач (односно апотекама). Уколико обезбеде средства у буџету, општине и градови могу и додатно да улажу у здравствене установе у јавној својини на својој територији како би се повећала доступност и приступачност (изнад норматива и стандарда који су предвиђени за простор, опрему, кадрове, и др.). Јединица локалне самоуправе обезбеђује и рад мртвозорске службе.

Просечан удео расхода за здравство у буџету 2019-2021. године кретао се од свега 0,7% у Смедеревској Паланци до високих 3,8% у Великом Градишту. Према проценама СКГО просек издвајања за ове намене у јединицама локалне самоуправе у Србији је износио приближно 1,0%.

Графикон 9: Удео расхода за здравство (функција 7) у односу на укупан износ извршења буџета, просек 2019 – 2021.

Извор: СКГО

Капацитети здравствене заштите исказани преко броја лекара у примарној здравственој заштити на 1.000 становника у већини општина су приближно на нивоу просека Србија-југ, осим у области здравствене заштите деце у којој је индикатор повољнији. Постоје међутим и изузеци. Одсуство лекара у здравственој заштити деце у Гаџином Хану и стоматолошке заштите деце и омладине у Крупању свакако представља озбиљан проблем.

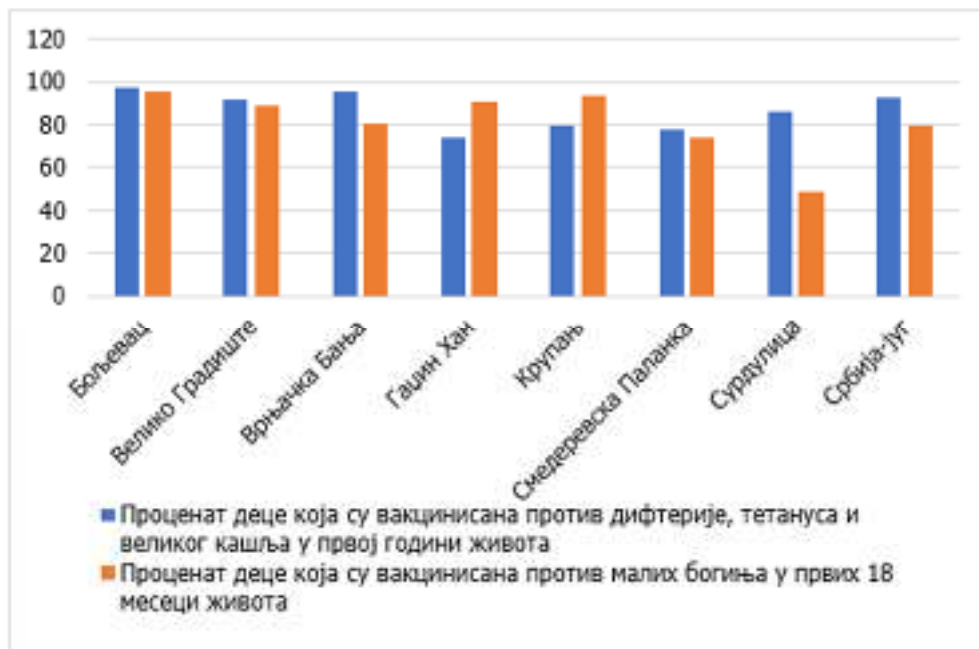
Табела 8. Број лекара у примарној здравственој заштити на 1.000 становника (у ‰), 2020.

	Бољевац	Велико Градиште	Врњачка Бања	Гаџин Хан	Крупањ	Смедеревска Паланка	Сурдулица	Србија-југ
Здравствена заштита деце	2,2	2,4	1,4	0,0	3,6	2,2	3,7	1,7
Здравствена заштита жена	0,2	0,1	0,2	0,4	0,2	0,2	0,3	0,2
Здравствена заштита одраслог становништва	1,3	0,9	0,4	2,5	1,0	0,7	0,9	0,7
Стоматолошка заштита деце и омладине	0,6	1,1	0,9	1,2	0,0	0,2	0,6	0,7

Извор: ДевИнфо

Стопа имунизације деце у знатнијем броју општина заостаје за просеком Србија-југ, посебно у случају вакцина против дифтерије, тетануса и великог кашља (Графикон 10). У позитивном смислу се издваја општина Бољевац у којој је стопа имунизације деце виша од просека Србија-југ за обе вакцине, па и Врњачка Бања у којој су стопе приближно на нивоу просека, а у негативном Сурдулица, у којој је мање од половине деце вакцинисано против малих богиња. Испод просека за обе врсте вакцина је и стопа имунизације у Смедеревској Паланци.

Графикон 10: Имунизација, 2020.

Извор: ДевИнфо

Бокс 7. ЦОР Индикатори доброг здравља за локално становништво

Међу индикаторима уз помоћ којих се прате циљеви одрживог развоја у сфери доброг здравља за локални ниво у ДевИнфо бази су доступни индикатори Стопа неонаталне смртности (3.2.2.), Инциденца туберкулозе на 100.000 становника (3.3.2) и Стопа смртности услед самоубиства на 100.000 становника (3.4.2).

Уместо ЦОР индикатора Стопа смртности деце испод 5 година старости (3.2.1) у ДевИнфо бази се прати стопа смртности одојчади, уместо индикатора Удео циљне популације обухваћене свим вакцинама из националног програма (3.6.1) расположив је податак о проценту деце која су вакцинисана против дифтерије, тетануса, као и о проценту деце која су вакцинисана против малих богиња у првих 18 месеци живота, а уместо индикатора Густина и дистрибуција здравствених радника на 10.000 становника (3.ц.1) расположиви су подаци о броју лекара у примарној здравственој заштити на 1.000 становника.

Вишегодишњи просек показује да су неонатална и смртност одојчади изнад просека Србија-југ у три општине – Бољевац, Велико Градиште и Врњачка Бања (Табела 9). У општини Гаџин Хан на нивоу десетогодишњег просека није забележен ни један смртни случај у неонаталном периоду, а веома је ниска и стопа смртности одојчади (1,9 ‰). Вредности ових индикатора од године до године изразито варирају (Графикон 11). На нивоу јединица локалних самоуправа није одговарајуће да се овакви индикатори прате на годишњем нивоу (Бокс 8).

Вишегодишњи просек стопе смртности услед самоубиства на 100.000 становника је изнад просека који је забележен на подручју Србија-југ у свим општинама, осим у Великом Градишту и у Сурдулици. Вредности и овог индикатора варирају од године до године, па је значајно да се прати вишегодишњи просек (Анекс, Табела 2).

Табела 9. Изабрани индикатори смртности, 2020 и просек 2010-2020 (‰)

	Бољевац	Велико Градиште	Врњачка Бања	Гаџин Хан	Крупањ	Смедеревска Паланка	Сурдулица	Србија југ
Стопа неонаталне смртности, 2020. (‰)	20,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,9
Стопа неонаталне смртности, просек 2010-2020. (‰)	6,7	6,0	5,4	0,0	2,3	4,2	3,8	4,9
Стопа смртности одојчади, 2020. (‰)	20,0	0,0	0,0	0,0	0,0	3,8	0,0	6,4

Стопа смртности одојчади, просек 2010-2020. (‰)	8,1	7,5	6,7	1,9	3,8	6,5	5,4	6,5
Стопа смртности услед самоубиства на 100.000 становника, 2020.	9,1	12,9	19,4	15,4	19,9	6,8	21,8	13,1
Стопа смртности услед самоубиства на 100.000 становника, просек 2010-2020.	15,2	11,9	21,4	20,5	23,2	19,5	12,3	14,9

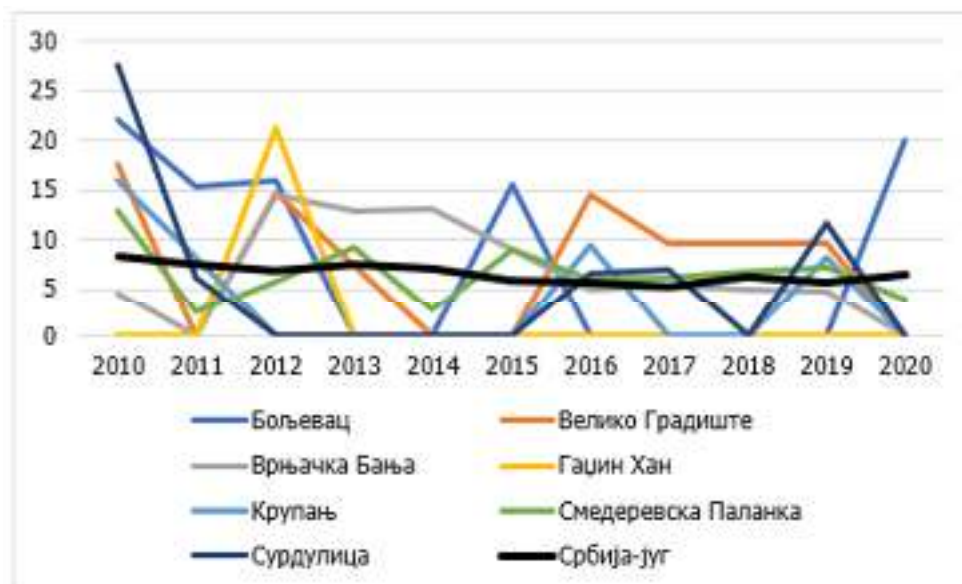
Извор: ДевИнфо

Напомена: Стопе смртности деце се рачунају у односу на 1000 живорођене деце

Бокс 8. Недостатак анализе смртности деце у једној години на локалном нивоу

У условима када су апсолутни бројеви мали, а појаве ретке, дефинисање индикатора на годишњем нивоу може да буде заваравачуће. У случају да једно одојче умре, ако је укупно 100 живорођених, стопа изражена у ‰ је 10. У претходној или наредној години, уколико не умре ни једно одојче стопа је нула. Вишегодишњи просек је свакако бољи индикатор.

Графикон 11: Стопа смртности одојчади, 2010-2020. (у ‰)

Извор: ДевИнфо

На основу вишегодишњег просека, инциденца туберкулозе на 100.000 становника је знатно изнад просека Србија-југ у општинама Гаџин Хан, Крупањ и Велико Градиште (Анекс, Табела 3). У општинама Бољевац и Врњачка Бања инциденца је веома ниска. Нагло смањење вредности овог индикатора 2020. године у свим општинама се пре свега може приписати специфичним условима функционисања здравственог система у време пандемије изазване корона вирусом.

Анекс

Табела 1. Однос броја корисника ДД и деце (0-17), 2010-2020.

ДД основни	Бољевац	Велико Градиште	Врњачка Бања	Гаџин Хан	Крупањ	Смедеревска Паланка	Сурдулица	Србија-југ
2010	7,1	5,8	14,3	34,2	49,3	17,6	38,8	27,3
2011	8,1	7,4	15,0	38,8	51,4	19,1	40,7	26,8
2012	8,5	8,8	14,4	41,3	54,1	19,1	40,3	27,4
2013	9,0	9,4	16,3	42,4	54,6	19,7	39,1	27,7
2014	8,8	10,7	17,1	45,3	54,3	19,9	35,4	27,3
2015	9,5	12,8	16,8	42,3	53,7	19,6	34,4	26,1
2016	9,4	13,8	16,5	39,4	51,9	20,0	34,9	25,5
2017	10,5	14,6	15,5	35,0	50,3	19,2	32,9	24,6
2018	10,3	13,7	13,6	29,1	46,9	17,6	29,7	22,2
2019	7,9	12,8	12,7	20,4	42,6	15,6	27,2	21,6
2020	8,6	10,8	11,4	17,4	37,1	15,3	25,2	19,1
ДД увећани								
2010	2,6	2,7	2,9	4,3	4,4	4,7	4,4	4,4
2011	2,7	3,3	3,0	4,7	4,8	4,8	4,9	4,5
2012	3,1	4,1	2,9	6,1	5,2	5,0	5,2	4,7
2013	3,6	4,6	3,7	5,7	5,5	5,2	5,4	5,0
2014	4,1	5,2	3,8	6,6	5,3	5,1	5,2	5,2
2015	4,1	4,6	3,1	6,4	5,8	5,2	5,0	5,2
2016	3,7	4,4	3,0	6,5	6,1	5,1	5,0	5,2
2017	3,5	4,6	3,3	6,6	6,9	4,9	5,0	5,2
2018	4,0	4,5	3,3	5,3	6,7	4,7	4,9	4,8
2019	4,0	3,9	2,9	3,6	6,9	4,4	4,3	4,8
2020	3,3	3,3	2,4	3,0	5,9	2,3	3,9	4,2

Извор: ДевИнфо

Напомена: Овај индикатор се у ДевИнфо бази зове „Удео корисника дечијег додатка у укупној популацији деце“

Табела 2. Стопа смртности услед самоубиства на 100.000 становника, 2010-2020.

	Бољевац	Велико Градиште	Врњачка Бања	Гаџин Хан	Крупањ	Смедеревска Паланка	Сурдулица	Србија-југ
2010	14,8	5,2	15,1	11,8	28,2	15,3	4,9	14,8
2011	7,7	17,0	25,4	35,7	51,9	17,9	4,9	16,7
2012	7,9	5,7	43,9	24,4	11,7	24,1	14,9	16,9
2013	16,0	11,7	18,4	25,0	17,9	28,5	5,0	16,0
2014	8,2	17,7	14,8	12,9	36,5	16,5	20,4	14,4
2015	16,7	29,9	15,0	13,3	6,2	16,7	15,5	15,2
2016	25,5	6,1	26,4	13,7	24,9	23,3	5,2	14,4
2017	8,7	12,3	26,6	14,1	12,6	23,6	5,3	14,6
2018	44,0	6,3	19,1	29,1	12,8	21,8	5,3	14,0
2019	9,0	6,4	11,6	30,0	32,6	20,0	32,4	14,3
2020	9,1	12,9	19,4	15,4	19,9	6,8	21,8	13,1
Просек	15,2	11,9	21,4	20,5	23,2	19,5	12,3	14,9

Извор: ДевИнфо

Табела 3. Инциденца туберкулозе на 100.000 становника

	Бољевац	Велико Градиште	Врњачка Бања	Гаџин Хан	Крупањ	Смедеревска Паланка	Сурдулица	Србија-југ
2010	7,4	15,6	0,0	23,5	62,0	13,4	39,6	21,1
2011	0,0	10,6	0,0	24,1	5,7	23,2	10,0	10,8
2012	0,0	40,2	0,0	36,6	29,3	10,0	9,9	18,0
2013	8,0	46,6	3,7	75,1	17,9	26,4	10,1	19,4
2014	0,0	11,8	3,7	64,4	12,2	8,2	5,1	16,8
2015	8,3	12,0	0,0	0,0	30,8	14,6	5,2	15,2
2016	8,5	12,1	0,0	0,0	31,2	23,3	15,7	14,5
2017	0,0	6,2	0,0	0,0	19,0	2,1	10,6	11,5
2018	0,0	18,8	3,8	58,1	32,0	4,4	16,0	10,1
2019	0,0	12,7	7,7	0,0	19,5	4,4	10,8	9,0
2020	0,0	6,5	3,9	0,0	13,3	2,3	0,0	4,1
Просек	2,9	17,6	2,1	25,6	24,8	12,0	12,1	13,7

Извор: ДевИнфо

Општина Бољевац

Просторно и урбанистичко планирање и саобраћај

Законодавни и стратешки оквир

Закон о планирању и изградњи¹ представља основни нормативни документ који уређује поступак израде планских докумената и поступке издавања грађевинских и употребних дозвола на територији Републике Србије. Спровођење поверених послова који произилазе из предметног Закона на територији општине Бољевац реализује *Одељење за урбанизам, обједињену процедуру, извршења и имовинско правне послове*.² Послове израде планске документације ЈЛС поверава путем јавних набавки правним лицима регистрованим за обављање наведене делатности. Послови инспекцијског надзора у домену Закона о планирању и изградњи такође су део надлежности предметног одељења.

Просторни план Републике Србије (ППРС) од 2021. до 2035.године (нацрт)³ и Стратегија одрживог и интегралног урбаног развоја Републике Србије (СОУР) до 2030. године⁴ представљају кровна стратешка документа просторног развоја Републике Србије. На бази предметних докумената, локалне самоуправе у Србији као и други ентитети који су укључени у просторни развој дужни су да ускладе своје деловање и планирање. Општина Бољевац је у складу са наведеним, израдила свој Просторни план административног подручја (у складу са тренутно важећим ППРС⁵) и план генералне регулације седишта ЈЛС. Имајући у виду да је нови ППРС у фази нацрта, као и да је попис становништва у Републици Србији планиран за четврти квартал 2022. године, локална самоуправа ће у наредном периоду приступити усаглашавању својих кровних планских докумената (ППО и ПГР) са новим развојним плановима и информационом основом (ППО има плански хоризонт до 2024.године).

Закон о путевима⁶ и Закон о безбедности саобраћаја на путевима⁷ представљају нормативна акта на основу којих ЈЛС спровode надлежности у области саобраћаја и управљања путном инфраструктуром. Локална самоуправа у Бољевцу преко *Одељења за урбанизам, обједињену процедуру, извршења и имовинско правне послове*, управља локалним саобраћајницама и брине се о даљем развоју путне мреже док се о правовременом одржавању путне мреже стара ЈП Услуга коме су поверени наведени послови. Савет за безбедност саобраћаја⁸ представља радно тело ЈЛС формирано 2013. године, које координира и предлаже акције којима се унапређује степен безбедности у саобраћају на локалном нивоу.

¹ Сл. Гласник РС, бр.72/2009, 81/2009-испр., 64/2010-одлука УС, 24/2011, 121/2012, 42/2013-одлука УС, 50/2013-одлука УС, 98/2013-одлука УС, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019-др.закон, 9/2020 и 52/2021.

² Информација добијена од надлежног одељења општинске управе (21.10.2022.)

³ <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf> (садржај преузет 22.08.2022.)

⁴ <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/urbani-razvoj> (садржај преузет 22.08.2022.)

⁵ Закон о Просторном плану Републике Србије од 2010. до 2020.године, Сл.Гласник РС, бр.88/2010-4

⁶ Закон о Путевима, Сл.Гласник РС, бр.41/2018 и 95/2018-др.закон

⁷ Закон о безбедности саобраћаја на путевима, Сл.Гласник РС, бр.41/2009, 53/2010, 101/2011, 32/2013-Одлука УС, 55/2014, 96/2015-др.закон, 9/2016 – одлука УС, 24/2018, 41/2018, 41/2018-др.закон, 87/2018, 23/2019 и 128/2020.др.-закон)

⁸ <https://www.abs.gov.rs/admin/upload/documents/20171219165717-boljevac20izvestaj20o20radu.pdf> (садржај преузет 7.9.2022.)

Даљи развој локалне самоуправе (али и околног региона) у наредном периоду утицаће и на просторну дистрибуцију саобраћаја и друге функционалне захтеве локалне мреже путева, и у наредном периоду локална самоуправа ће кроз своја планска документа преиспитати постојећу саобраћајну мрежу и њену функционалност.

Просторни развој општине Бољевац

Општина Бољевац својим географским положајем представља својеврсна "врата Неготинске Крајине и региона Старе Планине". Положај локалне самоуправе на најкраћем правцу којим се повезује централна и западна Србија са Неготинском крајином и Бугарском и Румунијом са једне стране и Старом Планином са друге, пружа значајне могућности за развој привредних делатности. Богато сировинско залеђе (пољопривреда и рударство) представља потенцијал за развој и повезивање са другим центрима на регионалном нивоу (Бор, Зајечар, Параћин).

Број становника у континуираном је опадању последњих 70 година и губитак становништва представља највећи и најважнији проблем урбаног развоја који се мора ургентно решавати. Анализа пописних периода од 1948. до 2011. године⁹, констатовала је континуирано опадање бројности популације од 25.423 становника до 12.994 становника. Процењен број становника од стране Републичког завода за статистику половином 2020. године износи 10.950 становника¹⁰. Сходно наведеном, популација ЈЛС се у посматраном периоду смањила за 43%. Са друге стране урбана популација општинског средишта, насеља Бољевац показује обрнут тренд, тј. популација се у истом периоду повећала са 2835 становника на 4484 становника 2011. године (апсолутни максимум бројности популације забележен је 1991. године – 5537 становника). Раст становништва Бољевца као градског насеља био је базиран на миграцијама село-град. Међутим, од 1991. године приметан је тренд смањења бројности популације и у овом насељу као и у општини у целини. Пројекције становништва које су креиране током израде Просторног плана општине Бољевац¹¹ сматрале су да ће општинско подручје 2020. године имати од 13.655 становника (Аритметичка метода) до 14.909 становника (Аналитичка метода). У оба случаја пројекције су значајно премашиле тренутне процене РЗС (10.950 становника) за 2020. годину. Старосна структура популације и континуирана депопулација не представљају основ за демографске пројекције које би на бази природног прираштаја формирале позитивни преокрет тренда. Сходно наведеном, демографски развој општине мора да се темељи на миграционој компоненти (досељавање становништва) посебно на руралним просторима, због чега је неопходно развијати шири социо-економски амбијент који би привукао радно и репродуктивно способно становништво.

Мрежа насеља на територији локалне самоуправе састоји се од 20 насеља¹² међу којима својим функцијама доминира општинско средиште Бољевац. Општина Бољевац гравитационо припада зајечарском урбаном подручју. На територији

⁹ Упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002 и 2011.

<https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Knjiga20.pdf> (садржај преузет 7.9.2022.)

¹⁰ Статистички годишњак, Републички завод за статистику, Београд 2021.

¹¹ ¹¹ Просторни план општине Бољевац 2011 – 2024, Сл. Лист општине Бољевац 15/3/11, материјал добијен од стране ЈЛС августа 2022.године

¹² Упоредни преглед броја становника 1948, 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002 и 2011.

<https://pod2.stat.gov.rs/ObjavljenePublikacije/Popis2011/Knjiga20.pdf> (садржај преузет 7.9.2022.)

општине дефинисана су 4 типа функционалних центара: општински центар (Бољевац), центри заједнице насеља (Подгорац, Сумраковац, Луково), насеља са специфичним функцијама (Ртањ, Мирово, Боговина и Боговина насеље) и остала насеља (примарна села – 14 сеоских насеља). Може се констатовати даља централизована улога општинског средишта у односу на руралну периферију. Рурални део градског подручја одликује разуђена мрежа насеља разбијеног типа. Концентрација становања, привреде и капиталних инфраструктурних објеката везана је за општинско средиште.

Територија административног подручја ЈЛС је покривена планском документацијом али је неопходно њено ажурирање. Родни аспект није обрађен а наведене су смернице за изградњу и пројектовање објеката за особе са инвалидитетом. Просторни план ЈЛС усвојен је 2011. године (Сл. Лист општине Бољевац 15/3/11), док је план генералне регулације за насељено место Бољевац усвојен 2011. године и допуњаван 2019. године (Сл. Лист општине Бољевац бр.15/2/11 и 10/2019). Имајући у виду информациони основу која је тада коришћена (Попис становништва 2002. и 2011. године), као и континуиране негативне демографске и насеобинске промене на територији ЈЛС, неопходно је поновно сагледавање приоритета развоја кроз стратешка и планска документа локалне самоуправе. Просторни план се директно спроводи за сеоска насеља на територији ЈЛС, а урбанистичка разрада је обавезна за: изградњу радних и привредних зона већих од 5 ха, изградњу и реконструкцију саобраћајних и инфраструктурних објеката за које је неопходно одредити површине јавне намене, изградњу објеката и потребних радова на хидроакумулацији "Боговина" и уређење простора на подручју зоне непосредне и уже зоне заштите и сл.

Пољопривредно и шумско земљиште заузимају 96% укупне површине административног подручја. У укупној структури планираних намена дефинисаних просторним планом, доминира шумско земљиште (50,42%), затим пољопривредно земљиште (45,62%), грађевинско (2,46%) и водно и остало (1,5%). Повећање грађевинског земљишта у односу на претходни плански документ извршено је за укупно 0,9 % (337,9 ха), док је шумско земљиште повећано за 0,9%, оба на рачун смањења површина пољопривредног земљишта (Табела 1).

Табела 1. Биланс намене површина на административном подручју општине Бољевац¹³

Намена	Површина у ха	% учешће
Грађевинско земљиште	2.308,80	2,46
Пољопривредно	37.752,73	45,62
Шумско	41.722,25	50,42
Водно земљиште и остало	954,32	1,50
Укупно:	82.753,2	100

Грађевинско земљиште заузима 73% укупних површина на територији коју покрива ПГР насеља Бољевац. Грађевинско подручје насеља је подељено на 16 урбанистичких целина које представљају "слику града". Такође, грађевинско подручје је подељено и на 7 компактних површина између водотокова: река Арнаута, поток Змијанац, Грнчарски поток и Дреновачки поток које су утицале на формирање насељске морфологије. Развој насеља као и унапређење квалитета становања и рада захтевао је ангажовање мањих површина које би биле у функцији нове изградње (пре

¹³ Просторни план општине Бољевац 2011 – 2024, Сл. Лист општине Бољевац 15/3/11, материјал добијен од стране ЈЛС августа 2022.године

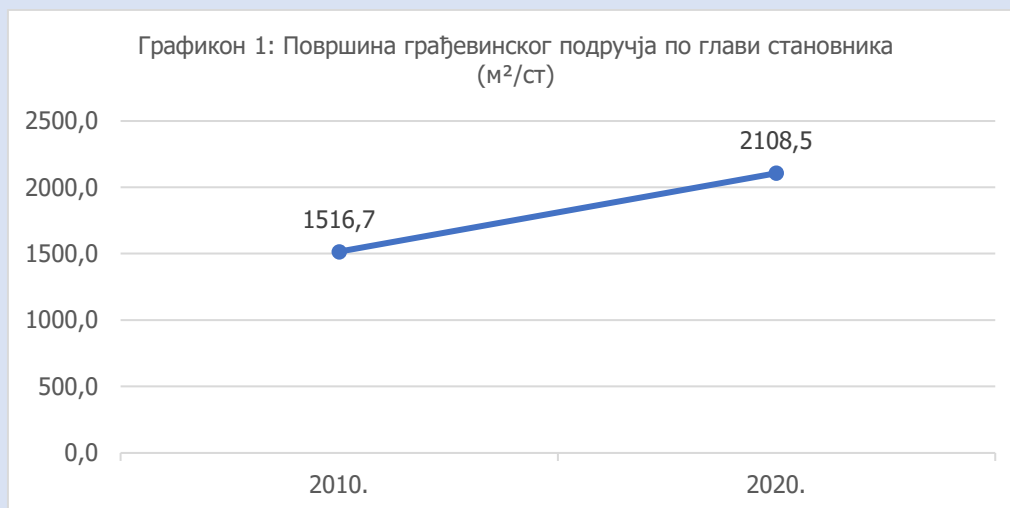
свега привредне). Сходно наведеном, грађевинско подручје Бољевца незнатно је увећано (Табела 2).

Табела 2. Биланс намене површина на подручју које покрива ПГР насеља Бољевац¹⁴

Намена	Површина у ха	% учешће
Грађевинско земљиште	275	73,4
Водно земљиште	15	4,1
Пољопривредно земљиште	69	19,5
Шумско земљиште	11	3,0
Укупна површина ПГР-а	370,00	100,0

Индикатор 1. Површина грађевинског подручја по глави становника¹⁵

Површина грађевинског подручја утврђена је на основу биланса површина Просторног плана општине Бољевац; подаци о броју становника преузети су из званичног пописа становништва 2011. године и из званичних процена о броју становника РЗС за 2020. годину. Добијене вредности указују на пораст површина које се ангажују за грађење упркос смањењу броја становника. Ангажовање нових површина за потребе изградње је примарно у функцији привреде и инфраструктуре.

Индикатор 2. Удео површина под шумама у укупној површини ЈЛС¹⁶

Подаци о површинама под шумама¹⁷ на територији Републике Србије и Зајечарског округа (области) са једне стране и општине Бољевац са друге у периоду од 2010. до 2020. године показују неусаглашен тренд. Док се површине под шумама лагано увећавају на нивоу Републике Србије и Зајечарске области, на територији општине Бољевац стагнирају. Укупне површине под шумама на територији општине Бољевац смањиле су се за 3,8 ха у периоду од 10 година.

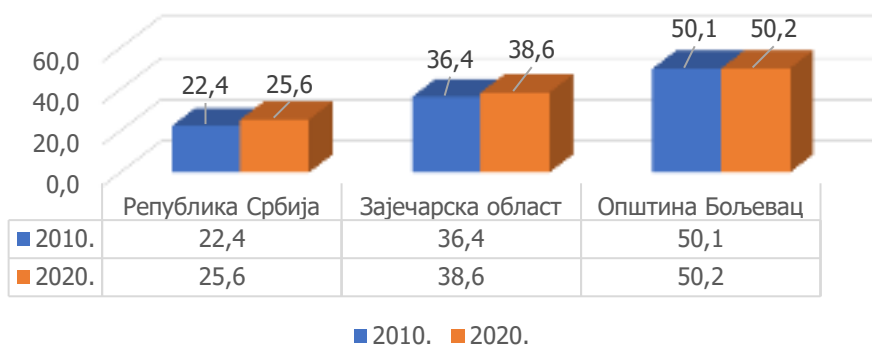
¹⁴ План генералне регулације насеља Бољевац, Сл. Лист општине Бољевац бр.15/2/11 и 10/2019 – материјал добијен од стране ЈЛС августа 2022. године

¹⁵ Индикатор је у корелацији са индикатором одрживог развоја бр.11.3.1. и показатељем исхода СОУР-а бр.5 (Индекс урбаног ширења (стопа потрошње грађевинског земљишта (%)) у односу на стопу раста становништва (%)) у истом периоду

¹⁶ Индикатор је изведен из индикатора одрживог развоја 15.1.1. (Површина под шумама као удео у укупној копненој површини <https://sdq.indikatori.rs/area/life-on-land/> садржај преузет 24.8.2022.)

¹⁷ Општине и региони у Републици Србији 2011. и 2021. (<https://www.stat.gov.rs/sr-cyrl/publikacije/?d=13&r=> садржај преузет 24.08.2022)

Графикон 2: Удео површина под шумама у укупној површини административног подручја (%)

У укупној структури грађевинског подручја покривеним ПГР-ом насеља Боļевац, становање доминира као преовлађујућа намена са различитим варијететима. Иако је констатована депопулација, грађевинско подручје насеља је ширено да би се изашло у сусрет просторном развоју привредних активности. Насеље се састоји од 16 урбанистичких целина од којих највеће површине заузимају стамбене намене: Боļевац село и Старо вашариште и индустријска зона северо-запад. Негативни демографски трендови указују да је неопходно ревидирати постављене пројекције, зауставити даље ширење грађевинског подручја и тежиште ставити на урбану реконструкцију, регенерацију и санацију са посебним фокусом на развој квалитетног резиденцијалног становања.

Графикон 3: Површина урбанистичких целина у Боļевцу (Ха)

Становање унутар насеља Боļевац одликује правилна парцелација и мала густина насељености. Најраспрострањенији вид становања је породично – индивидуалног типа (становање ниских густина). Рурално становање је заступљено у насељу Боļевац село и карактеристично је и за делове ужег насеља. Зона

виноградарских кућица је специфичност овог краја и представља комбинацију функције викенд одмора и рада на винограду или воћњаку. Централне функције (комерцијалне делатности) су углавном смештене у централној зони града и комбиноване су са основним функцијама – становање. Нису констатовани већи појасеви нелегалне изградње, већ само један део насеља са подстандардним условима становања (околу улицама Хајдук Вељковом, Карађорђевој и Светозара Ристића) са око 150 становника¹⁸.

Индикатор 3. Удео становништва које живи у подстандардним насељима на територији локалне самоуправе¹⁹

Вредност индикатора је добијена укрштањем података о процењеном броју становника у неформалним насељима на територији ЈЛС и званичној процени броја становника РСЗ за 2020. годину. Вредност индикатора износи: **1,4%**. Вредност индикатора на нивоу Републике Србије за 2018. годину износи **4%** (новији подаци нису објављени).

Општина Бољевац има мањи број нелегалних објеката на својој територији пропорционално броју домаћинстава у односу на Зајечарски управни округ и Републику Србију у целини. У структури нелегално изграђених објеката преовлађују стамбени и помоћни објекти. Пописом нелегалних објеката на територији административног подручја општине Бољевац који је завршен 1. марта 2017. године, констатовано је укупно 1.661 објекат²⁰.

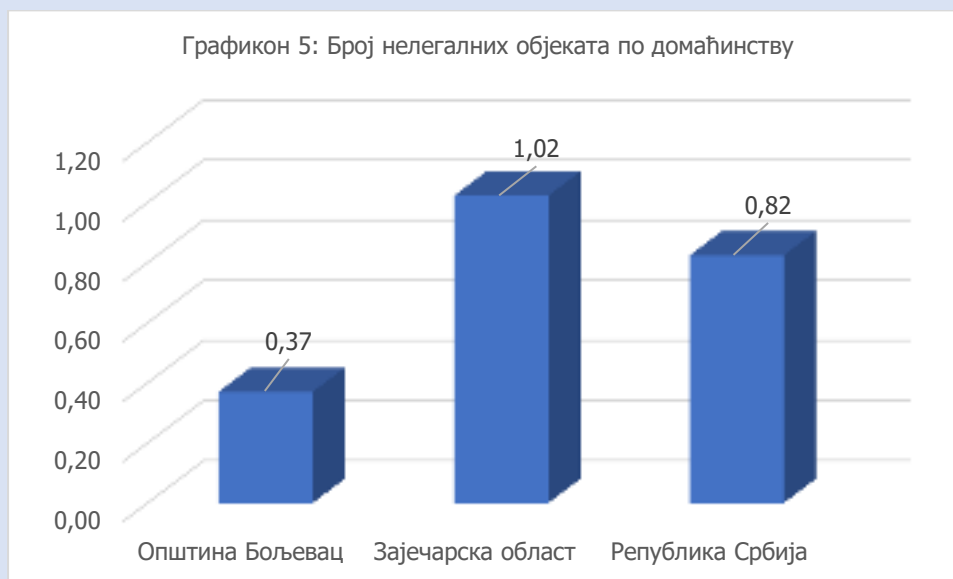
¹⁸ Подаци преузети из извештаја: "Мапирање подстандардних ромских насеља у Географском информационом систему (ГИС)" креираног у оквиру пројекта: "Овде смо заједно – Европска подршка за инклузију Рома", ОЕБС 2016.

¹⁹ Индикатор је изведен из индикатора одрживог развоја 11.1.1. (Удео градског становништва које живи у неусловним насељима, нестандардним насељима или неадекватним стамбеним условима <https://sdg.indikatori.rs/area/sustainable-cities-and-communities/?subarea=SDGUN110101&indicator=110101IND02> садржај преузет 25.8.2022.)

²⁰ <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/baza-nezakonito-izgradjenih-objekata> (садржај преузет 25.8.2022.)

Индикатор 4. Број нелегалних објеката по домаћинству²¹

Интензитет нелегалне изградње може се приказати поређењем броја изграђених објеката са бројем домаћинстава према попису из 2011. године. Изведеном анализом може се закључити да општина Бољевац има значајно мањи број нелегалних објеката по једном домаћинству у поређењу са вредностима за Зајечарску област и Републику Србију у целини. Интензитет нелегалне изградње по домаћинству је два пута мањи од исте вредности за Републику Србију.

Број озакоњених нелегалних објеката је мали, процес је неефикасан, а најбројнији објекти у поступку озакоњења су стамбени објекти. Локална самоуправа покреће поступак озакоњења објекта када су испуњени сви формални предуслови и достављена комплетна документација од стране странака у поступку²². Број озакоњених објеката²³ у поређењу са бројем укупно пописаних нелегалних објеката на територији ЈЛС указује да је неопходна значајна интервенција како у анимирању странака у поступку за достављањем документације, тако и кроз подизање капацитета ЈЛС за обраду већег броја захтева за озакоњење. ЈЛС је више пута слала обавештења за допуне документације странкама али је одзив слаб.

Индикатор 5. Удео броја донетих решења о озакоњењу у укупном броју пописаних нелегалних објеката у периоду 2019-2021. година²⁴

У недостатку података о структури и бројности озакоњених објеката на територији ЈЛС²⁵, приказујемо удео позитивно донетих решења о озакоњењу у укупном броју пописаних објеката на територији ЈЛС. Решења о озакоњењу се најчешће доносе за

²¹ Индикатор је у корелацији са показатељем исхода Стратегије одрживог урбаног развоја бр.6 (Број легализованих објеката (и структура) у урбаном подручју и ЈЛС (као и % од укупног броја објеката у процесу легализације) - <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/urbani-razvoji> (садржај преузет 25.8.2022.)

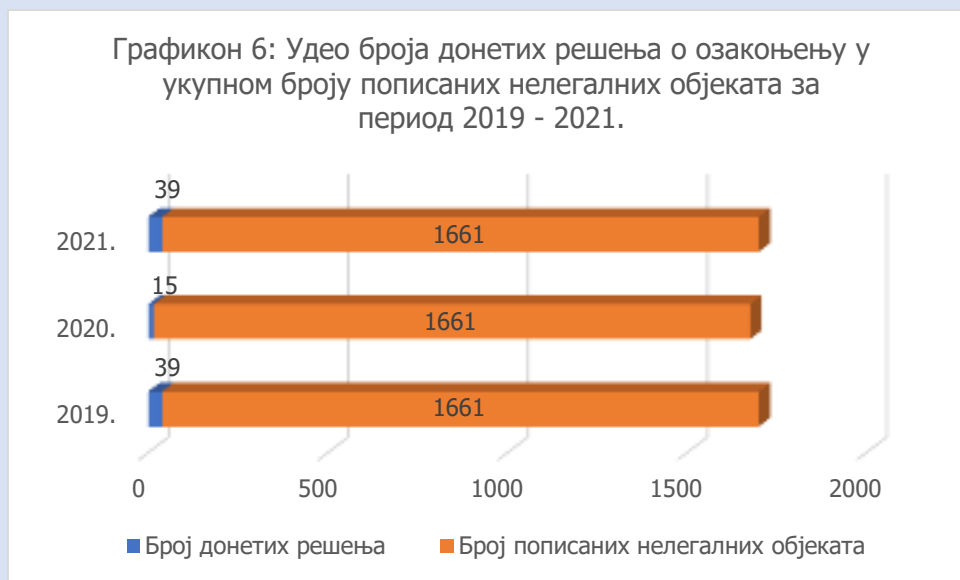
²² https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ozakonjenju_objekata.html (садржај преузет 25.8.2022.)

²³ Извештај Одељење за урбанизам, обједињену процедуру, извршења и имовинско правне послове за 2019, 2020, и 2021. годину (документа достављена од стране ЈЛС августа 2022. године)

²⁴ Индикатор је у корелацији са показатељем исхода Стратегије одрживог урбаног развоја бр.6 (Број легализованих објеката (и структура) у урбаном подручју и ЈЛС (као и % од укупног броја објеката у процесу легализације) - <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/urbani-razvoji> (садржај преузет 25.8.2022.)

²⁵ 12.09.2022. смо обавештени да ЈЛС не води евиденцију о структури (врсти) озакоњених објеката

један или ређе, неколико нелегалних објеката и представљају добру основу за процену ефикасности процеса. У укупном броју нелегалних објеката који су пописани (1661), број донетих решења за посматрани период износи 5,6% (93). Под претпоставком да свако решење гласи на један објекат у поступку озакоњења, локалној самоуправи би било неопходно 18 година да озакоњи све објекте, посматрајући тренд озакоњења у периоду 2019-2021.

Индикатор 6: Број издатих информација и донетих решења за грађење²⁶

Број издатих информација и донетих решења за грађење за период 2019 – 2021. указује на раст броја издатих информација о локацији (27,5%) као и грађевинских дозвола (28,1%) са једне стране, а пад издатих локацијских услова (26,9%) и решења о одобрењу (142%) са друге. Наведени подаци указују на укупни тренд успоравања инвестиција у локалну заједницу посебно у домену инфраструктуре (решења о одобрењу, Табела 3). Такође, подаци из 2020. године указују на флукуацију (опадање) вредности броја издатих решења и информација пре свега због последица пандемије узроковане вирусом КОВИД 19.

Табела 3: Издате информације о локацији и донета решења о локацијским условима и грађевинским дозволама²⁷

Врста акта:	2019	2020	2021
Информација о локацији	29	34	40
Локацијски услови ²⁸	33	15	26
Усвојена решења о одобрењу ²⁹	34	26	14
Грађевинске дозволе ³⁰	23	20	32

²⁶ Индикатор је у корелацији са показатељем исхода СОУРа бр.39 (Време потребно за добијање грађевинске дозволе)

²⁷ Извештај Одељење за урбанизам, обједињену процедуру, извршења и имовинско правне послове општине Бољевац за 2019, 2020, и 2021. годину (документа достављена од стране ЈЛС августа и септембра 2022. године)

²⁸ Обухватају: зграде + инжењерске објекте (само позитивно донета решења су у билансу)

²⁹ Обухватају: Решења о одобрењу извођења радова, Измене решења о одобрењу извођења радова, Решења о одобрењу извођења радова на основу усаглашеног захтева

³⁰ Обухватају: Грађевинске дозволе, Измене грађевинске дозволе, Грађевинске дозволе на основу усаглашеног захтева, привремене грађевинске дозволе

Колективно становање на територији општине Бољевац у потпуности је лоцирано у седишту локалне самоуправе. На територији локалне самоуправе регистрована је 31 стамбена заједница (Прилог 1) што чини 6,2% укупних регистрованих стамбених заједница Зајечарске области (504)³¹. Колективно становање је заступљено са мањим спратностима до П+4, али постоји и солитер у центру спратности П+8. У централним деловима насеља становање је комбиновано са делатностима у приземљу.

Прилог 1: Просторни распоред регистрованих стамбених заједница у Бољевцу

Извор: <https://a3.geosrbija.rs/share/2b2f1ed1e6e4>

Будућност индустријског развоја Бољевца припада малим и средњим предузећима. Основна концепција просторног размештаја индустрије општине Бољевац јесте рационалније и ефикасније прихватљиво коришћење грађевинског земљишта у постојећим индустријским зонама и локалитетима нарочито у општинском центру и његовој рубној зони. У просторној структури ЈЛС налазе се следећи индустријски центри: привредно индустријске зоне Бољевац, Боговина и Мирово, мали индустријски центри (насеља са 50-100 запослених у индустрији) Валакоње и врло мали индустријски центри (насеља са мање од 50 запослених у индустрији) Луково, Јанков Брег, Ртањ и сл. Планиране радне зоне на подручју општинског центра су увећане³² у односу на претходна планска решења и налазе се у урбанистичким целинама 10 (индустријска зона ИМТ), 12 (индустријска зона север), 13 (индустријска зона северо-запад) и западном делу целине 4 (становање у залеђу центра). Индустријске зоне су лоциране поред најважнијих насељских саобраћајница.

³¹ <https://katastar.rgz.gov.rs/stambenezajednice/> (садржај преузет 25.8.2022.)

³² *План генералне регулације насеља Бољевац*, Сл. Лист општине Бољевац бр.15/2/11 и 10/2019 – материјал добијен од стране ЈЛС августа 2022. године

Индустрија Бољевца је заступљена металном, текстилном, кожарском, дрвном и прехрамбеном граном.

Индикатор 7: Број и површина индустријских и комерцијалних зона³³

Три најзначајније индустријске зоне у општини Бољевац су: Индустријска зона ИМТ, Индустријска зона север и Индустријска зона северо-запад. Њихова укупна површина износи **47,62 ха (17,3%** грађевинског подручја покривеним ПГР-ом насеља Бољевца). Зоне су различитог степена комуналне опремљености и искоришћености. У наредном периоду, неопходно је њихово даље опремање и повезивање производних садржаја са привредном структуром локалне привреде (стварање производних локалних ланаца више вредности и развој концепата циркуларне економије).

Становници Бољевца имају изразито мале површине парковских и других уређених јавних зелених површина, али ниске густине становања, као и планинско залеђе, утичу на високу доступност отворених простора и зеленила у непосредном окружењу. Основни концепт развоја јавног зеленила насеља Бољевац јесте у повезивању испрекиданих дрвореда и отворених зелених површина и креирању насељске "зелене мреже" која би се повезала затим и са ваннасељским зеленилом (парк шумом, заштитним коридорима итд.). На простору покривеним ПГР-ом Бољевца зелене површине се јављају као: *зелене површине унутар блока зграда, дрвореди, зелене површине заштитног коридора, и Борову шуму* (шума парк) која се налази на северо-источној страни насеља. Градски паркови налазе се у урбанистичким целинама: 1 - Центар насеља (0,39 ха) и 6 – Школско-спортски комплекс (0,5 ха). Заштитно зеленило се налази у урбанистичким целинама: 2 – Станичино брдо (1,5 ха), 3 – Становање јужно од магистрале (0,4 ха), 10 Индустријска зона ИМТ (0,28 ха) и 14 – Рурално становање запад (0,35 ха). Заштитно зеленило је пратећи садржај и служи као тампон зона између становања и индустрије и магистралне саобраћајнице.

Индикатор 8. Удео уређених парковских и других јавних зелених површина у грађевинском подручју покривеним ПГР-ом³⁴

Доступност јавног зеленила у руралним деловима административног подручја ЈЛС није релевантна, сходно ниској густини изграђености и доступности других (пољопривредних и шумских) отворених површина. На простору који покрива ПГР, удео уређених парковских и других јавних зелених површина у грађевинском подручју (275 ха) износи **1,2 %** (3,42 ха). У односу на број становника града према последњем попису 2011. године (12.994), доступно је **2,63 м²** зеленила по глави становника (европски стандарди су од 20-30 м² по глави становника).³⁵ Ако се у наведену калкулацију убаци и шумско земљиште ван грађевинског подручја (11 ха) али унутар

³³ Индикатор је у корелацији са показатељима исхода СОУРа бр.10 и 11 (Број комерцијалних и индустријских зона и површина уређеног земљишта индустријских зона)

³⁴ Индикатор је у изведен из индикатора одрживог развоја 11.7.1. (*Просечан удео отворених јавних површина у изграђеним површинама градова и њихова доступност према полу, старости и инвалидитету* <https://sdg.indikatori.rs/area/sustainable-cities-and-communities/?subarea=SDGUN1107&indicator=> (садржај преузет 25.8.2022.); Такође је у корелацији са показатељем исхода СОУРа бр.13 (Површина урбаног подручја намењена отвореним јавним просторима или парковима)

³⁵ *План генералне регулације насеља Бољевац*, Сл. Лист општине Бољевац бр.15/2/11 и 10/2019 – материјал добијен од стране ЈЛС августа 2022. године

границе обухвата ПГРА (370 ха), добије се вредност од **3,9 м²** зеленила по глави становника. У оба случаја вредност је далеко испод стандарда.

Мрежа објеката друштвеног стандарда³⁶ задовољава капацитетима потребе становника општине. Мрежу образовних установа чине три основне школе (ОШ 9 српска бригада у Бољевцу, ОШ Ђорђе Симеонових у Подгорцу и ОШ Ђура Јакшић у Сумраковцу) и средњошколски центар (гимназија, економска и техничка школа (прерада дрвета и прерада метала)) Никола Тесла у Бољевцу. Мрежа ОШ задовољава потребе локалне заједнице а посебно је неопходна интервенција за повећање капацитета основне школе у Бољевцу (објекат не задовољава просторне и функционалне капацитете за наставу. Проблем је неадекватна структура ученичког простора). Неопходно је и повећање обухвата образовања предшколског узраста у руралним срединама. Поред дома здравља у Бољевцу, амбуланте се налазе још у 14 насеља, као и две здравствене станице у Боговини и Савинцу. Неопходно је подизање квалитета здравствених услуга на свим нивоима посебно у руралном залеђу. Просторни капацитети здравствених установа су задовољавајући, неопходно је унапређење њихове функционалности (модернизација). Социјална заштита је организована у свим насељима, а центар за социјални рад се налази у Бољевцу. Културно образовни центар као и домови културе налазе се у свим насељима општине, а додатни простор је неопходан за културни центар у Бољевцу.

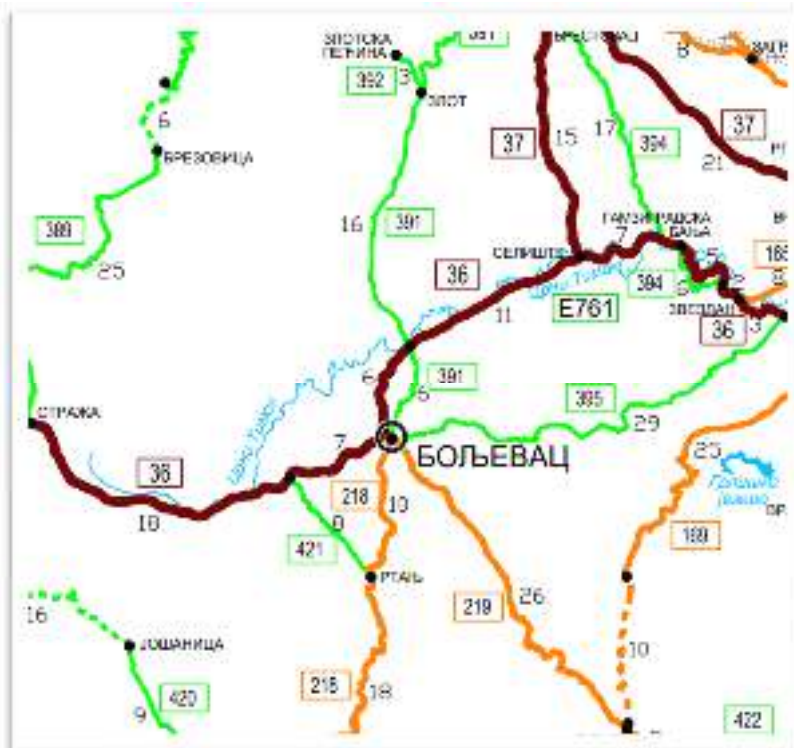
Стање и опрема државних путева првог и другог реда су у великој мери нарушени, мрежа општинских путева није комплетирана у функцији повезивања појединих насеља и у њој се налази значајан број локалних путева без асфалтног застора. Околицу државних путева на територији општине Бољевац чини државни пут првог Б реда број 36 (Параћин – Бољевац – Зајечар – Бугарска). Поред наведене саобраћајнице, мрежу државних путева чине: државни пут првог Б реда број 37 (Селиште – Бор – Зајечар, државни пут другог А реда број 218 (Бољевац – Ртањ – Сокобања – Врело – Горња Топоница), државни пут другог А реда број 219 (Бољевац – Бучје – Књажевац), државни пут другог Б реда број 421 (веза са државним путем 36 – Мирново – Ртањ), државни пут другог Б реда број 395 (Зајечар – Лубница – Бољевац) и државни пут другог Б реда број 391 (Брестовачка бања – Злот – Бољевац)³⁷. Укупна дужина путне мреже на територији Општине је 219 км, од чега 19% државних путева првог реда, 30% државних путева другог реда, и 51% општинских путева. Савремени коловоз (асфалт-бетон) заступљен је на свим државним путевима и на око 52% (58 км) општинских путева. Државни путеви заузимали су 2010. године 64,5 ха грађевинског подручја а планским решењима ППО, њихова површина се увећала на 107,3 ха. Општински путеви такође су увећали површине које заузимају са 56 ха на 92,1 ха а њихову мрежу чини 17 деоница укупне дужине од око 112 км. Сви општински путеви су задржани решењима ППО, али су планирани и коридори нових траса којима би се употпунила мрежа и остварила потпуна саобраћајна повезаност свих насеља у општини. Стање јавних путева, државних и општинских није задовољавајуће у погледу нарушености коловозне површине, променљиве ширине коловоза и осталих елемената који не омогућавају безбедно одвијање саобраћаја прописаним брзинама на појединим деоницама (радијуси хоризонталних кривина, неповољни подужни нагиби нивелета, нефункционисање система одводњавања). На постојећим општинским путевима

³⁶ Школство, здравство, социјална заштита, култура, информисање итд.

³⁷ <https://www.paragraf.rs/propisi/uredba-kategorizaciji-drzavnih-puteva.html> (садржај преузет 9.9.2022.)

неопходна је рехабилитација коловоза од асфалта и на деоницама где је ширина попречног профила недовољна за одвијање двосмерног саобраћаја. Саобраћајна мрежа Бољевца дефинисана је насељским саобраћајницама првог и другог реда као и секундарном уличном мрежом. Неопходна је њихова рехабилитација и реконструкција, посебно секундарне саобраћајне мреже. На подручју ПГР-а Бољевца, налази се 2,3 км државних путева првог реда, 8,7 км улица првог реда, и 10 км улица другог реда.

Прилог 2: Карта државних путева³⁸

Пешачки саобраћај преовлађује у комуницирању унутар центра насеља и у стамбеним зонама и као такав у расподели путовања и даље има доминантну улогу у односу на друге видове путовања, првенствено јавним и индивидуалним превозом. Пешачки токови се каналишу тротоарима са обе стране коловоза дуж коридора градске уличне мреже и пешачким стазама. Уз реку Арнаут је обострано планирана изградња самосталне пешачке стазе у централној зони насеља.

Индикатор 9. Степен индивидуалне моторизације

Број путничких аутомобила по глави становника означава степен индивидуалне моторизације. За 2010. годину износио је **5,4 становника по аутомобилу**³⁹ а за 2020. годину **3,5 становника по аутомобилу**⁴⁰. Број становника 2020. године преузет је као податак процењен од стране РЗС⁴¹. У односу на степен моторизације Републике Србије за 2020. годину (3,1 становник по аутомобилу) општина Бољевац се

³⁸ https://www.putevi-srbije.rs/images/pdf/referentni-sistem/Karta_drzavnih_puteva.pdf (садржај преузет 9.9.2022.)

³⁹ Општине и региони у Републици Србији 2011. (<https://www.stat.gov.rs/sr-cyrl/publikacije/?d=13&r=> садржај преузет 24.08.2022)

⁴⁰ Општине и региони у Републици Србији 2021. (<https://www.stat.gov.rs/sr-cyrl/publikacije/?d=13&r=> садржај преузет 24.08.2022)

⁴¹ *Статистички годишњак*, Републички завод за статистику, Београд 2021.

налази изнад републичког просека (већи број становника по путничком аутомобилу – мањи степен моторизације).

Бициклически саобраћај није обрађен у планским документима и као такав је у потпуности неафирмисан.

На простору Бољевца није планиран јавни градски превоз. Приградски јавни превоз опслужује насеља која гравитирају Бољевцу као општинском средишту. Међумесни превоз обухвата релације ка главним регионалним и државним центрима. У складу са величином саобраћајних токова не планирају се посебни коридори за аутобуски саобраћај ван постојећих.

Индикатор 10. Јавни пондерисани ризик страдања⁴²

Јавни пондерисани ризик страдања становништва у друмском саобраћају (представља однос пондерисаног укупног броја настрадалих лица у саобраћајним незгодама (погинули, тешко повређени и лако повређени) током календарске године и броја становника текуће године. Општина Бољевац 2021. године припада класи **веома високе вредности ризика** при чему је у 2021. години дошло до повећања јавног пондерисаног ризика у односу на 2020. годину. ЈЛС је на 159. месту од 161 ЈЛС у Србији у 2021⁴³⁴⁴.

Индикатор 11. Удео смртности услед повреда у друмском саобраћају у укупном броју саобраћајних незгода⁴⁵

Општина Бољевац има изнадпросечну стопу смртности у саобраћајним незгодама. На територији општине Бољевац у периоду 2019-2021 догодило се 156 саобраћајних незгода у којима је 6 лица изгубило живот.⁴⁶ Укупан број повређених у истом периоду износи 103. Највише настрадалих је било међу возачима путничких аутомобила - 3 (погинулих пешака 1, бициклиста 0, возача mopеда и мотоцикала 1, возача трактора 1).

⁴² Индикатор је у корелацији са индикатором одрживог развоја 3.6.1 (*Стопа смртности услед повреда у друмском саобраћају* <https://sdg.indikatori.rs/area/good-health-and-well-being/?subarea=SDGUN0306&indicator=> садржај преузет 24.8.2022.)

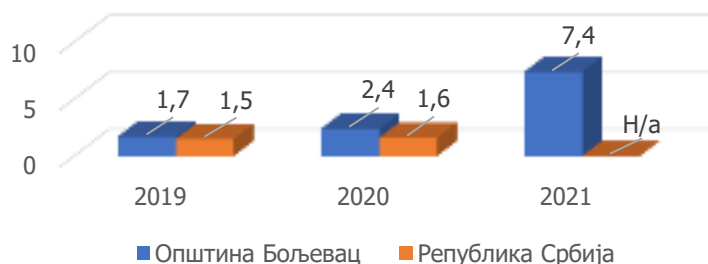
⁴³ Извештај о основним показатељима стања безбедности саобраћаја <https://www.abs.gov.rs/admin/upload/documents/20171219165717-boljevac20izvestaj20o20radu.pdf> (садржај преузет 7.9.2022.)

⁴⁴ Извештај о основним показатељима стања безбедности саобраћаја у периоду од 2017. до 2021. године <https://abs.gov.rs/admin/upload/documents/20220817055330-boljevac.pdf> (садржај преузет 9.9.2022.)

⁴⁵ Индикатор је изведен из индикатора одрживог развоја 3.6.1 (*Стопа смртности услед повреда у друмском саобраћају* <https://sdg.indikatori.rs/area/good-health-and-well-being/?subarea=SDGUN0306&indicator=> садржај преузет 24.8.2022.)

⁴⁶ <https://www.abs.gov.rs/admin/upload/documents/20211221085715-statisticki-izvestaj-o-stanju-bezbednosti-saobracaja-u-republici-srbiji-u-2020.-godini.pdf> (садржај преузет 29.8.2022.)

Графикон 7: Удео смртности услед повреда у друмском саобраћају у укупном броју саобраћајних незгода (%)

Капацитети паркинг простора на територији Бољевца су задовољавајући.

Јавне површине за стационирање путничких возила налазе се најчешће у коридорима саобраћајница. С обзиром на ширину коловоза од 12м главног уличног коридора, улица Драгише Павловић – Краља Александра, техничким регулисањем саобраћаја је неопходно обезбедити уздужно обострано паркирање на коловозу. На подручју покривеним ПГР, планирано је 7 јавних паркиралишта и једно за теретна возила.

На административном подручју општине Бољевац не налазе се железничке станице нити могућност повезивања на речни и ваздушни саобраћај.

Снабдевање пијаћом водом отежано је у руралним насељима општине.

Планирано снабдевање водом општине Бољевац везано је за регионални систем и акумулацију Боговина. Луково, Илино и Јабланица поседују своје насељске водоводе. Градски водовод у Бољевцу покрива: Бољевац, Бољевац село, Мирово, Мали извор, Валакоње и Боговину (село и рудник). Места Рујиште и Добро Поље су само делимично покривена водоводном мрежом. Остала места немају свој водовод. Водовод у Бољевцу има техничких проблема у функционисању (погрешно трасиран део главног довода, појава ваздушних џепова) као и већи број нелегалних прикључака који му смањују функционалност. Разводна мрежа је изведена од различитих материјала и отежано је њено одржавање.

Канализациони систем постоји само у деловима насеља Бољевац. Испуштање употребљених вода врши се директним изливањем у водоток Арнауте без претходног пречишћавања (неопходна изградња ППОВА). С обзиром да су села мање густине насељености, отпадне воде не представљају проблем, али је због геолошких услова (кречњак) могуће загађење подземне издани. У центру Бољевца налазе се и два колектора атмосферске канализације који се изливају у Арнауту, али је шира мрежа атмосферске канализације скоро у потпуности пропала. Бољевац има сепаратну канализациону мрежу којом је покривено око 30% насеља. Изливање септичких јама представља један од горућих комуналних проблема насеља. ЈЛС континуирано у складу са могућностима буџета ради на унапређењу водоснабдевања и одвођења отпадних вода.

Бујични токови представљају опасност на деловима општинског простора и на њима је неопходна интервенција, и то на: Ваља Саки, Радованској реци, Мировској реци, Великој Суваји, Лопушњем потоку и Лукавици. Неопходна је и регулација и уређење тока Црног Тимока на више места на току кроз општину као и изградња одређеног броја ретензија које би захватиле веће количине вода у периодима обилнијих падавина. На нивоу насеља Бољевац, предвиђа се наставак уређења

водотокова Арнауте, потока Змијанац и формирање вештачког језера са браном на потоку Змијанац који има улогу заштите градског подручја од поплава.

Најугроженији део електро-енергетског система општине Бољевац чини мрежа ниског напона која због дотрајалости и недовољног пресека проводника не обезбеђује потребну сигурност и квалитет напајања. Електро енергетску мрежу треба наставити развијати јер постоји мањак капацитета. Неопходна је изградња ТС 110/35 кВ Бољевац, реконструкција ТС Бољевац 35/10 кВ, изградити нову ТС 35/10 Мирово, реконструисати ТС 35/10 кВ Боговина 8, и реконструисати далековод 35/10 кВ Бољевац-Мирово. Потребна је сукцесивна реконструкција нисконапонске мреже посебно у руралном залеђу општине.

На простору општине не постоји гасоводна инфраструктура. Изградњом регионалног гасовода (Параћин – Бољевац – Зајечар), општина Бољевац ће бити гасификована. Потенцијал ОИЕ на простору ЈЛС није довољно искоришћен (ветар, хидроенергија, биомаса, геотермална енергија и солар) и неопходна је његова афирмација. Административно подручје ЈЛС покривено је телекомуникационом инфраструктуром (мобилна телефонија) и неопходно је даље унапређење предметних услуга посебно у руралном залеђу.

На територији административног подручја налази се 21,3 ха заштићених природних добара. Заштићена природна добра су: "Ртањ" – строги резерват природе (15 ха), са мешовитом састојином јеле и букве и "Мала јасенова глава"-строги резерват природе (6,3 ха) са мешовитом састојином тисе, букве и мечје леске. Евидентиране су и бројне друге природне целине које су предвиђене за одређене степене заштите (Жљебура – клисура Радованске реке, врело Црног Тимока, врело Бук у изворишту реке Луковиће, јама Леденица на Ртњу итд.).

Индикатор 12: Удео заштићених површина природних добара у укупној површини ЈЛС⁴⁷

На територији ЈЛС налазе се заштићене целине: строги резерват природе "Ртањ" површине 15 ха и "Мала јасенова глава" површине 6,3 ха. Сходно чињеници да је укупна површина административног подручја ЈЛС 82.753 ха, удео површина заштићених природних добара у укупној површини ЈЛС износи **0,03%**. Наведени удео значајно је мањи од националног просека (**7,6%**⁴⁸) и неопходни су даљи кораци на заштити и афирмацији природних добара на територији ЈЛС.

⁴⁷ Индикатор је у изведен из индикатора одрживог развоја 11.4.1. (*Укупни расходи по глави становника за очување, заштиту и конзервацију целокупне културне и природне баштине, према врсти финансирања (јавно, приватно), врстама баштине (културна, природна) и нивоу управљања (национални, регионални и локални)*) <https://sdq.indikatori.rs/area/sustainable-cities-and-communities/?subarea=SDGUN1104&indicator=> (садржај преузет 29.8.2022.);

⁴⁸ <https://www.zzps.rs/wp/zastita-prirode-u-2020-godini/?script=lat> (садржај преузет 29.8.2022.)

Закључци и препоруке

Општина Бољевац представља локалну самоуправу са израженим негативним развојним процесима. Афирмација просторних потенцијала и ресурса локалне заједнице мора да буде покренута заједно са регионалним иницијативама јачања привредних центара у окружењу (Бор, Зајечар, Књажевац, Параћин). Локална самоуправа нема довољно механизма којима би била у могућности да значајније унапреди инвестиционо окружење са једне стране и квалитет друштвене бриге за своју популацију са друге. Да би се приступило динамичнијем развоју локалне заједнице, неопходно је решавање следећих проблема:

- Негативни демографски тренд (популација смањена више од 50% за 70 година)
- Изразит централитет Бољевца – неопходна дисперзија функција селима
- Неопходно ажурирање планских докумената – сагледавање развојних шанси
- Недовољно софистициране индустријске зоне које би привукле МСП
- Неадекватан квалитет и капацитет објеката друштвеног стандарда
- Квалитет путне мреже (посебно општинских путева) је недовољан
- Пешачки и бициклички саобраћај нису афирмисани у урбаном развоју
- Висок удео смртно страдалих у саобраћајним незгодама
- Водоснабдевање није адекватног квалитета, посебно на руралном подручју
- Канализациони систем у лошем стању у Бољевцу
- Нерегулисани бујични токови
- Нисконапонска мрежа лошег квалитета

Сматрамо да је приоритет израда нових планских докумената који би сагледали наведене проблеме у новом контексту и дали конкретне развојне предлоге посебно на теме: демографских трендова, функционалне централизације, осмишљавања нових развојних пројеката и регионалне интеграције и кооперације.

Упоредна анализа у области просторног и урбанистичког планирања и саобраћаја за градове: Чачак и Пожаревац, и општине: Бољевац, Велико Градиште, Врњачку Бању и Смедеревску Паланку

Законодавни и стратешки оквир

Закон о планирању и изградњи¹ представља основни нормативни документ који уређује поступак израде планских докумената и поступке издавања грађевинских и употребних дозвола на територији Републике Србије. Спровођење поверених послова који произилазе из предметног Закона на територији анализираних ЈЛС поверени су одељењима задуженим за послове урбанизма:

Табела 1: Преглед организације служби задужених за послове урбанизма:

Чачак	Пожаревац	Бољевац	В. Градиште	В. Бања	С. Паланка
Управа за урбанизам	Одељење за урбанизам и грађевинске послове	Одељење за урбанизам, обједињену процедуру и извршења, имовинско правне послове и послове јавних набавки	Одељење за урбанизам и имовинско-правне послове	Одсек за урбанизам, еколошке, имовинско правне и стамбене послове	Одељење за урбанизам, грађевинарство, имовинско-правне и стамбене послове

Послове израде планске документације поверене су у неким ЈЛС јавним предузећима која су регистрована за предметну делатност. Изузетак је општина Врњачка Бања која је припојила некадашњу дирекцију за изградњу општинској стамбеној агенцији (директни буџетски корисник) који представља правни субјекат који не функционише по закону о јавним предузећима већ према Закону о јавним агенцијама².

Табела 2: Преглед јавних предузећа регистрованих за послове просторног и урбанистичког планирања

Чачак	Пожаревац	Бољевац	В. Градиште	В. Бања	С. Паланка
Јавно предузеће "Градац"	/	/	/	Општинска стамбена агенција	Јавно предузеће "Паланка Развој"

Службе грађевинске инспекције у свим анализираним ЈЛС осим Бољевца, организоване су као део службе за инспекцијски надзор. У Бољевцу, предметна служба функционише као део одељења коме су поверени послови урбанизма.

Просторни план Републике Србије (ППРС) од 2021. до 2035.године (нацрт)³ и Стратегија одрживог и интегралног урбаног развоја Републике Србије (СОУР)

¹ Сл. Гласник РС, бр.72/2009, 81/2009-испр., 64/2010-одлука УС, 24/2011, 121/2012, 42/2013-одлука УС, 50/2013-одлука УС, 98/2013-одлука УС, 132/2014, 145/2014, 83/2018, 31/2019, 37/2019-др.закон, 9/2020 и 52/2021.

² Закон о јавним агенцијама (Сл.Гласник РС, бр.18/2005 – испр. и 47/2018.)

³ <https://www.mgsi.gov.rs/sites/default/files/PPRS%20Nacrt.pdf> (садржај преузет 22.08.2022.)

до 2030.године⁴ представљају кровна стратешка документа просторног развоја Републике Србије. На бази предметних докумената, локалне самоуправе у Србији као и други ентитети који су укључени у просторни развој дужни су да ускладе своје деловање и планирање. Све анализирани ЈЛС поседују неопходну планску документацију али са различитим степеном ажурности:

Табела 3: Преглед усвојених кровних планских докумената и година њиховог усвајања

Чачак	Пожаревац	Бољевац	В. Градиште	В. Бања	С. Паланка
ППО – 2010.	ППО – 2012.	ППО – 2011.	ППО – 2021.	ППО – 2011.	ППО – 2010.
ГУП – 2013.	ГУП – 2014.	ПГР – 2019.	ПГР – 2020.	ПГР – 2021.	ПГР – 2021.

Од анализираних ЈЛС, једино општина Велико Градиште има ППО новије генерације, док су све остале ЈЛС са просторним планом који је израђен пре више од 10 година. Са друге стране кровни урбанистички планови за седишта ЈЛС су ажурнији и само су Град Чачак и Град Пожаревац са плановима који су израђени пре 2014.године. Имајући у виду да се ГУП-ови разрађују ПГР-овима на нижем планском нивоу, као и да су предметни планови израђени, може се констатовати да су и ова два града покривена одговарајућом планском документацијом. Имајући у виду да је нови ППРС у фази нацрта, као и да је попис становништва у Републици Србији тренутно у току, препорука је за локалне самоуправе да у наредном периоду приступе усаглашавању својих кровних планских докумената са новим развојним плановима и информационом основом.

Закон о путевима⁵ и Закон о безбедности саобраћаја на путевима⁶ представљају нормативна акта на основу којих ЈЛС спроводе надлежности у области саобраћаја и управљања путном инфраструктуром. Ни једна од анализираних ЈЛС нема специјализовану организациону јединицу за послове саобраћаја, већ се наведени послови обављају као део организационих послова других одсека/одељења. Занимљив је пример општине Велико Градиште у којој се јединој од 6 анализираних ЈЛС послови управљања, организације и инвестиција у области саобраћаја обављају у оквиру КЛЕРа. Такође, у општини Врњачка Бања налази се једино констатовано ЈП коме је оснивач ЈЛС а које се бави организацијом јавног превоза на територији општине као и организацијом и наплатом паркирања. У другим ЈЛС послови организације и наплате паркирања поверени су посебним ЈКП. Све анализирани ЈЛС су установиле Савете за безбедност саобраћаја и имају Саобраћајну инспекцију као део инспекцијских служби ЈЛС.

Табела 4: Преглед организације служби и ЈП-а задужених за послове саобраћаја:

Чачак	Пожаревац	Бољевац	В. Градиште	В. Бања	С. Паланка
Одељење за урбанизам (група за управне послове из стамбене области и области саобраћаја)	Одељење за комуналне, стамбене послове и послове из области енергетике и саобраћаја;	Одељења за урбанизам, обједињену процедуру и извршења, имовинско правне послове и	Одељење за локални економски развој	Одсек за урбанизам, еколошке, имовинско правне и стамбене послове	Одељење за урбанизам, грађевинарство, имовинско-правне и стамбене послове

⁴ <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/urbani-razvoj> (садржај преузет 22.08.2022.)

⁵ Закон о Путевима, Сл.Гласник РС, бр.41/2018 и 95/2018-др.закон

⁶ Закон о безбедности саобраћаја на путевима, Сл.Гласник РС, бр.41/2009, 53/2010, 101/2011, 32/2013-Одлука УС, 55/2014, 96/2015-др.закон, 9/2016 – одлука УС, 24/2018, 41/2018, 41/2018-др.закон, 87/2018, 23/2019 и 128/2020.др.-закон)

	Служба за инвестиције	послове јавних набавки			
ЈКП Паркинг Сервис и ЈКП Комуналац	ЈКП Паркинг сервис	/	/	Општинска стамбена агенција; ЈП "Нови аутопревоз;	ЈКП "Паланка 2020"

Просторни развој анализираних ЈЛС

Анализиране ЈЛС имају умерено повољан (Бољевац и Велико Градиште) и повољан саобраћајно-географски положај (Пожаревац, Чачак, Смедеревска Паланка и Врњачка Бања). Град Пожаревац и општина Смедеревска Паланка налазе се на европском коридору 10 (друмски и железнички саобраћај), општина Врњачка Бања и град Чачак налазе се на траси Моравског коридора (друмски и железнички саобраћај), док се општина Бољевац и општина Велико Градиште налазе на важним регионалним саобраћајницама усмереним ка Источној Србији (друмски саобраћај). Наведене предиспозиције као и богата сировинска база представљају стабилну основу за планирање будућег развоја.

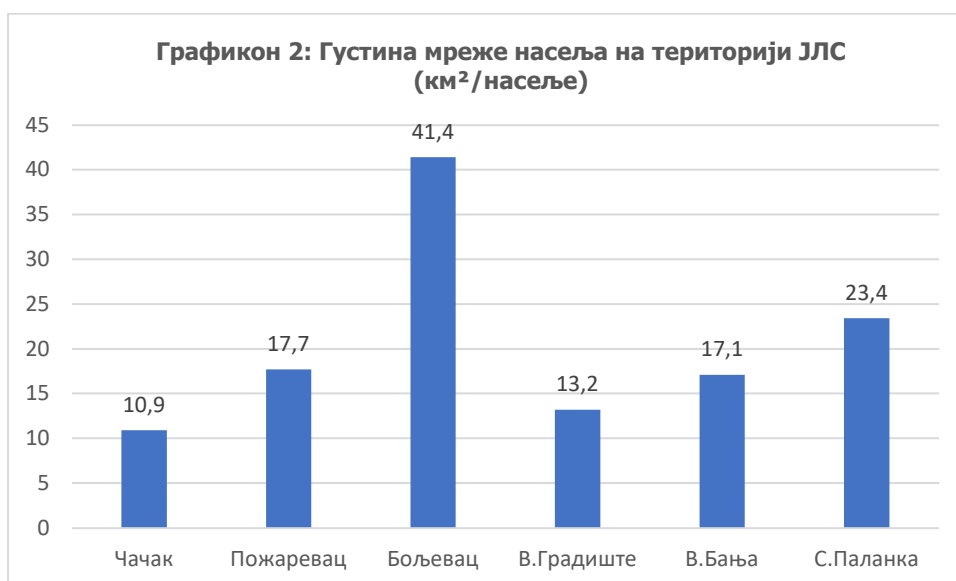
Изузев општине Врњачка Бања, број становника у анализираним ЈЛС је у континуираном опадању. Општина Врњачка Бања је захваљујући развијеној туристичкој привреди успела да преокрене демографску слику која је карактеристична за друге ЈЛС и да оствари континуиран раст популације (базиран на миграционој компоненти) у периоду након другог светског рата па све до 2011. Све друге анализиране ЈЛС бележе пад популације, од којих су најдрастичније општине Бољевац и Велико Градиште. Општина Смедеревска Паланка бележи пад популације у последње 4 декаде, град Пожаревац у последње 3 а град Чачак у последње две декаде. Према званичним проценама Републичког завода за статистику (РЗС) ни једна анализирана ЈЛС није забележила раст популације на дан 30.јун 2020.године у односу на претходну пописну годину (2011.). Старосна структура популације и континуирана депопулација не представљају основ за демографске пројекције које би на бази природног прираштаја формирале позитивни преокрет тренда. Сходно наведеном, демографски развој анализираних ЈЛС мора да се темељи на миграционој компоненти (досељавање становништва) посебно на руралним просторима, због чега је неопходно развијати шири социо-економски амбијент који би привукао радно и репродуктивно способно становништво.

Табела 5: Преглед демографских трендова у пописним декадама

Чачак	Пожаревац	Бољевац	В. Градиште	В. Бања	С. Паланка
Опадање – 2002, 2011.	Опадање – 1991, 2002, 2011.	Опадање – 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002, 2011.	Опадање – 1971, 1981, 1991, 2002, 2011.	Раст – 1953, 1961, 1971, 1981, 1991, 2002, 2011.	Опадање – 1981, 1991, 2002, 2011.

Највећи број насеља на територији ЈЛС има град Чачак. Како би се могла упоредити развијеност мреже насеља у осматраним ЈЛС, анализирана је бројност

популације просечног насеља ЈЛС⁷⁸ као и густина мреже насеља по км² територије ЈЛС. Већи број становника просечног насеља ЈЛС указује на концентрацију становништва у мањем броју насеља (Пожаревац, Смедеревска Паланка, Чачак и Врњачка Бања) док мањи број становника по просечном насељу указује на обрнут тренд (Велико Градиште и Бољевац). Са друге стране густина насеља на територији коју покрива ЈЛС је у сразмери са површином и бројем насеља ЈЛС. Најгушћу мрежу насеља од анализираних ЈЛС имају град Чачак и општина Велико Градиште, док су град Пожаревац и општине Врњачка Бања и Смедеревска Паланка уједначених вредности. Најмању вредност (највећа површина територије ЈЛС по једном насељу) има општина Бољевац. Иако се тежи равномерном просторном развоју, дистрибуцији услуга социјалног стандарда и преливању позитивних економских трендова ка свим деловима локалне заједнице, констатује се даље јачање централитета насеља која су седишта ЈЛС у односу на руралну периферију.

⁷ Статистички годишњак, Републички завод за статистику, Београд 2021.

⁸ Добија се као количник процењеног броја становника од стране РЗС на дан 30.6.2020. године и укупног броја насеља у систему насеља ЈЛС

Родни аспект није обрађен ни у једном кровном планском документу који је анализиран (укупно 12) а наведене су смернице за изградњу и пројектовање објеката за особе са инвалидитетом. Имајући у виду значај родне перспективе за развој планских докумената, у наредном периоду неопходно је сензибилисати обрађиваче планских докумената са једне стране и ЈЛС са друге о наведеној теми, како би се наведени аспект што боље укључио у планерску праксу у Србији.

Највеће површине на административном подручју анализираних ЈЛС заузимају пољопривредне површине; изузетак су општине Врњачка Бања и Бољевац где 50% подручја ЈЛС заузимају шуме. Тренд смањења пољопривредних површина на рачун грађевинског земљишта је изражен у свим анализираним ЈЛС⁹. Највеће пољопривредне површине на својој територији имају општине Велико Градиште (79%) и Смедеревска Паланка (77%), затим следе град Пожаревац (69%) и град Чачак (59%), док су најмање пољопривредне површине заступљене на територији општина Бољевац (45%) и Врњачка Бања (15%). Шумско земљиште је најзаступљеније у општинама Бољевац (50,4%) и Врњачка Бања (50,1%), затим у Чачку (25,3%), док су у осталим ЈЛС испод 15% учешћа у укупном билансу површина (Велико Градиште – 14%, Пожаревац – 8,4% и Смедеревска Паланка 8,2%). Грађевинско земљиште је најзаступљеније на територији општине Врњачка Бања (33%), затим града Пожаревца (22,4%), док је у осталим ЈЛС грађевинско подручје испод 15% учешћа у укупним површинама ЈЛС (Чачак 13,8%, Смедеревска Паланка 11%, Велико Градиште 5% и Бољевац 2,5%).

Грађевинско земљиште доминира као намена у свим плановима донетим за седишта ЈЛС (ГУП и ПГР); кључна разлика између планова односи се на површину пољопривредног земљишта обухваћеног унутар границе планског документа. Град Пожаревац у оквиру свог ГУПа има 46,8% грађевинског земљишта док је за пољопривреду планирано 50,5%! Велико Градиште има 65,5% грађевинског земљишта у оквиру свог ПГРа док је за пољопривреду планирано 27,5% површина. Остале ЈЛС имају испод 22% пољопривредних површина унутар обухвата ГУПа односно ПГРа (Смедеревска Паланка 22%, Бољевац 19,5%, Чачак 4% итд.).

Све анализиране ЈЛС имају водотокове који пролазе кроз подручје ЈЛС али је степен њихове искоришћености у урбаном развоју различит и најчешће недовољан (изузев општина Врњачка Бања и Велико Градиште). Простори око река нису уређени, недостају функционални садржаји, морфологија насеља "искључила" је предметне просторе и они нису повезујући већ баријерни линеарни садржај.

Табела 6: Преглед најважнијих фактора урбаног развоја седишта ЈЛС

Чачак	Пожаревац	Бољевац	В. Градиште	В. Бања	С. Паланка
<i>Река Западна Морава представља еколошку целину око које се развило</i>	<i>Просторни развој Града Пожаревца и градске општине Костолац под великим је</i>	<i>Река Арнаута није довољно интегрисана у урбани развој насеља</i>	<i>Река Дунав представља кључни природни елемент који је дефинисао урбани развој</i>	<i>Врњачка река представља "осу" око које се развијао нуклеус насеља. Река је регулисана и</i>	<i>Смедеревска Паланка развила се на раскрсници путева и уз обалу река</i>

⁹ Неопходно је напоменути да се у билансираним површинама грађевинског земљишта налазе и неизграђене површине које се користе као пољопривредно земљиште, те се грађевинско земљиште не третира као 100% изграђено већ као плански билансирана намена

градско насеље али није у довољној мери афирмисана нити повезана са градом и његовим функцијама	утицајем костолачког угљеног басена и припадајуће ТЕ. Дунав у потпуности искључен из урбаног развоја ЈЛС		насеља Велико Градиште	прожета је кроз градско ткиво као основна амбијентална целина (заједно са парковским површинама) око које се шире други садржаји	Кубршница и Јасеница.
---	--	--	------------------------	--	-----------------------

Индикатор 1. Површина грађевинског подручја по глави становника¹⁰

Површина грађевинског подручја за сваку ЈЛС утврђена је на основу биланса површина одговарајућег Просторног плана. Подаци о броју становника преузети су из званичног пописа становништва 2011. године и из званичних процена о броју становника РСЗ за 2020. годину. Просечна површина грађевинског подручја по глави становника за 5** анализарних ЈЛС за 2011. годину износи 1.331,4 м² а за 2020. годину износи 1.535,4 м². Добијене вредности указују на пораст површина које се ангажују за грађење упркос смањењу броја становника. Посебно је наведени тренд изражен за општину Бољевац коју додатно оптерећује и изразита депопулација. Ангажовање нових површина за потребе изградње је примарно у функцији привреде и инфраструктуре.

* За општину Бољевац период осматрања је 2010-2020.

**За општину Велико Градиште ППО није навео податак за грађевинско земљиште¹¹

Индикатор 2. Удео површина под шумама у укупној површини ЈЛС¹²

Подаци о површинама под шумама¹³ на територији Републике Србије и анализираним ЈЛС указују на два тренда: растући удео шума у укупној површини ЈЛС (Смедеревска Паланка и Велико Градиште) који је сагласан са трендом Републике Србије у целини, и опадајући тренд удела шума у укупној површини ЈЛС (градови Чачак и Пожаревац и

¹⁰ Индикатор је у корелацији са индикатором одрживог развоја бр.11.3.1. и показатељем исхода СОУР-а бр.5 (Индекс урбаног ширења (стопа потрошње грађевинског земљишта (%)) у односу на стопу раста становништва (%) у истом периоду)

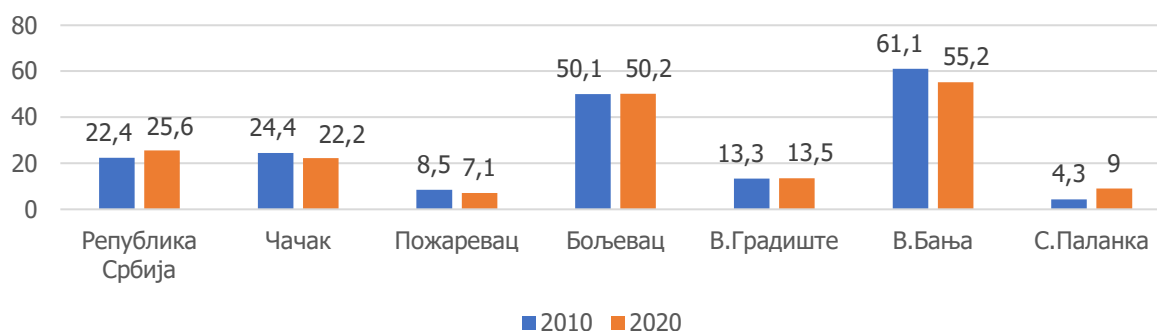
¹¹ <http://velikogradiste.rs/planski-dokumenti/> (садржај преузет 15.9.2022.); ППО Велико Градиште (Поглавље 3.1. Грађевинска подручја одређена планским документом; страна 91)

¹² Индикатор је изведен из индикатора одрживог развоја 15.1.1. (Површина под шумама као удео у укупној копненој површини <https://sdq.indikatori.rs/area/life-on-land/> садржај преузет 24.8.2022.)

¹³ Општине и региони у Републици Србији 2011. и 2021. (<https://www.stat.gov.rs/sr-cyrl/publikacije/?d=13&r=> садржај преузет 24.08.2022)

општина Врњачка Бања). Општина Бољевац стагнира када су површине под шумама у фокусу.

Графикон 4: Удео површина под шумама у укупној површини ЈЛС (%)

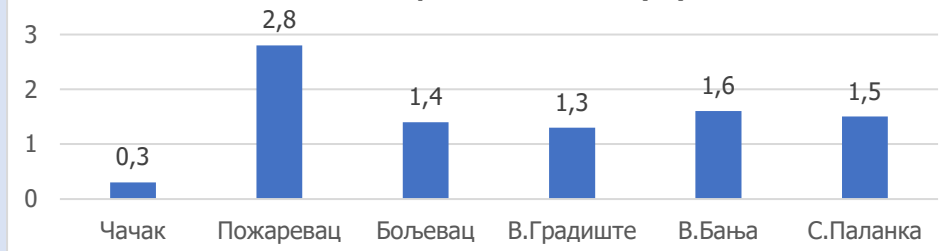
У грађевинском подручју насеља која су седишта ЈЛС и која су покривена ГУП-ом, односно ПГР-ом, становање малих густина доминира као преовлађујућа намена са различитим уделом зона становања високих и средњих густина. Негативни демографски трендови (изузев у случају Врњачке Бање) указују да је неопходно, зауставити даље ширење грађевинског подручја и тежиште ставити на урбану реконструкцију, регенерацију и санацију са посебним фокусом на развој квалитетног резиденцијалног становања.

Зоне непланске градње и неформална насеља констатовани су у свим анализираним ЈЛС. Неформална насеља најчешће су концентрисана у насељима која су седишта ЈЛС. Све анализирани ЈЛС имају мањи процентуални удео становништва који живи у неформалним насељима¹⁴ од републичког просека (4%).

Индикатор 3. Удео становништва које живи у подстандардним насељима на територији локалне самоуправе¹⁵

Вредност индикатора је добијена укрштањем података о процењеном броју становника у неформалним насељима на територији анализираних ЈЛС и званичне процене броја становника РЗС за 2020.годину.

Графикон 5: Удео становништва ЈЛС које живи у подстандардним насељима (%)

¹⁴ Подаци преузети из извештаја: "Мапирање подстандардних ромских насеља у Географском информационом систему (ГИС)" креираног у оквиру пројекта: "Овде смо заједно – Европска подршка за инклузију Рома", ОЕБС 2016.

¹⁵ Индикатор је изведен из индикатора одрживог развоја 11.1.1. (Удео градског становништва које живи у неусловним насељима, нестандардним насељима или неадекватним стамбеним условима <https://sdg.indikatori.rs/area/sustainable-cities-and-communities/?subarea=SDGUN110101&indicator=110101IND02> садржај преузет 25.8.2022.)

Град Пожаревац има највећи број становника који живе у неформалним насељима (посебно у градској општини Костолац), затим следе Врњачка Бања, Смедеревска Паланка, Бољевац и Велико Градиште и Чачак. Неопходно је напоменути да се процентуални удео становништва неформалних насеља незнатно повећава када се пореди са популацијом насеља у којима су неформална насеља сконцентрисана. Сходно наведеном, посебно се истиче насеље Велико Градиште (3,4% становника у неформалним насељима) као и Смедеревска Паланка (2,5%), али се и поред наведеног налазе испод републичког просека.

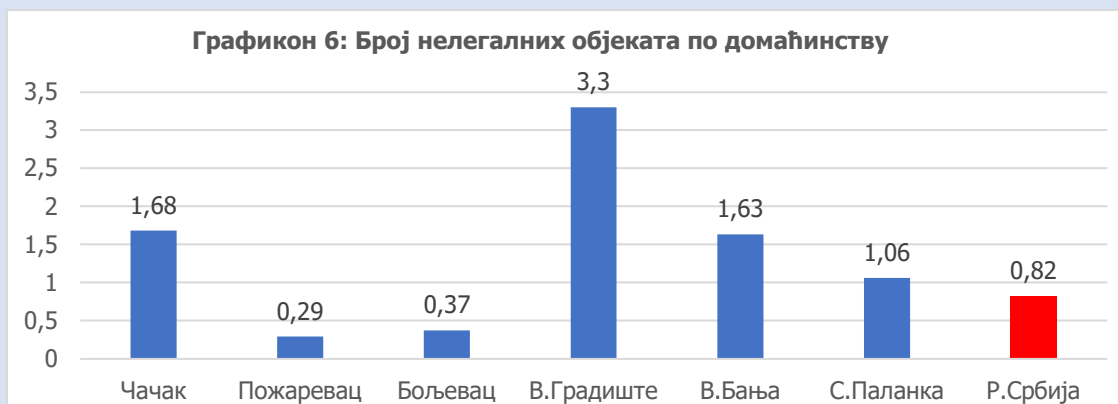
Највећи број нелегално изграђених објеката констатован је у Чачку док по броју нелегалних објеката по једном домаћинству¹⁶ предњачи Велико Градиште. У структури нелегално изграђених објеката преовлађују стамбени, помоћни и економски објекти.

Табела 7: Број пописаних нелегалних објеката регистрованих у бази МГСИ¹⁷

Чачак	Пожаревац	Бољевац	В. Градиште	В. Бања	С. Паланка
66.306	7.071	1.661	18.181	15.225	17.387

Индикатор 4. Број нелегалних објеката по домаћинству¹⁸

Интензитет нелегалне изградње може се приказати поређењем броја изграђених објеката са бројем домаћинстава према попису из 2011.године. У односу на републички просек, само су град Пожаревац¹⁹ и општина Бољевац испод наведене вредности, док све остале ЈЛС имају веће вредности индикатора (Чачак и Врњачка Бања два пута већу вредност, Велико Градиште четири пута већу вредност!).

Удео озакоњених нелегалних објеката у укупном броју пописаних објеката је низак у свим осматраним ЈЛС, процес је неефикасан а најбројнији објекти у поступку озакоњења су стамбени објекти. Локална самоуправа покреће поступак озакоњења објекта када су испуњени сви формални предуслови и достављена комплетна документација од стране странака у поступку²⁰. Број озакоњених објеката у

¹⁶ Пондерисањем броја нелегалних објеката са бројем домаћинстава, омогућено је поређење интензитета нелегалне изградње између ЈЛС

¹⁷ <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/baza-nezakonito-izgradjenih-objekata> (садржај преузет 25.8.2022.)

¹⁸ Индикатор је у корелацији са показатељем исхода Стратегије одрживог урбаног развоја бр.6 (Број легализованих објеката (и структура) у урбаном подручју и ЈЛС (као и % од укупног броја објеката у процесу легализације) - <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/urbani-razvoj> (садржај преузет 25.8.2022.)

¹⁹ Град Пожаревац има изузетно низак број пописаних нелегалних објеката који се налазе у бази МГСИ и претпоставка је Аутора да попис нелегалних објеката од стране ЈЛС није извршен до краја

²⁰ https://www.paragraf.rs/propisi/zakon_o_ozakonjenju_objekata.html (садржај преузет 25.8.2022.)

поређењу са бројем укупно пописаних нелегалних објеката на територији анализираних ЈЛС указује да је неопходна значајна интервенција како у анимирању странака у поступку за достављањем документације, тако и кроз подизање капацитета ЈЛС за обраду већег броја захтева за озакоњење.

Индикатор 5. Удео и структура озакоњених објеката у укупном броју пописаних нелегалних објеката на територији ЈЛС у периоду 2019-2021. година²¹

Због неуједначене методологије вођења евиденције о структури пописаних објеката (поједине ЈЛС воде евиденцију о структури озакоњених објеката (Чачак и Врњачка Бања), док друге воде само статистику о бројности донетих решења (Пожаревац, Бољевац, Велико Градиште и Смедеревска Паланка.), **наведени индикатор није могуће упоредно приказати за анализирани ЈЛС.** Оно што је могуће анализирати је тренд броја донетих решења о озакоњењу за период 2019-2022, који указује на значајне проблеме администрације ЈЛС у решавању наведених поступака. Поређењем броја донетих решења за период 2019-2021. са укупним бројем пописаних нелегалних објеката, процењено је (под претпоставком да се једно решење доноси за по један објекат), да би само за озакоњење стамбених објеката наведеним темпом у анализираним ЈЛС, било неопходно више од 15 година у просеку (табела 8.)

Табела 8: Процењено време озакоњења стамбених објеката

Чачак	Пожаревац	Бољевац	В. Градиште	В. Бања	С. Паланка
29 година	2 године ²²	18 година	24 године	10 година	64 године ²³

Град Чачак и општине Врњачка Бања, Смедеревска Паланка и Бољевац бележе пораст издатих грађевинских дозвола у периоду 2019-2021, са мањим колебањем у 2020. години, док град Пожаревац и Велико Градиште бележе стагнацију, односно благо опадање броја издатих грађевинских дозвола.

Индикатор 6: Број издатих информација и донетих решења за грађење²⁴

Број издатих информација и донетих решења за грађење указује на позитивну и стабилну динамику изградње у свим анализираним ЈЛС. Тренд посматраних аката у периоду 2019-2021. указује на повећање и постојаност броја донетих решења и информација за потребе грађења чиме се може констатовати континуирана атрактивност локалне заједнице за инвестирање. У поређењу са републичким растућим трендом (+38% у односу на број дозвола у 2019. години²⁵), град Чачак има нижи тренд раста (+13%), док општине Врњачка Бања и Смедеревска Паланка имају изнадпросечне вредности раста (+52%). Општина Бољевац се налази на нивоу републичког просека (+39%). Са друге стране град Пожаревац бележи пад броја грађевинских дозвола (-2,6%) као и општина Велико Градиште (-6,3%).

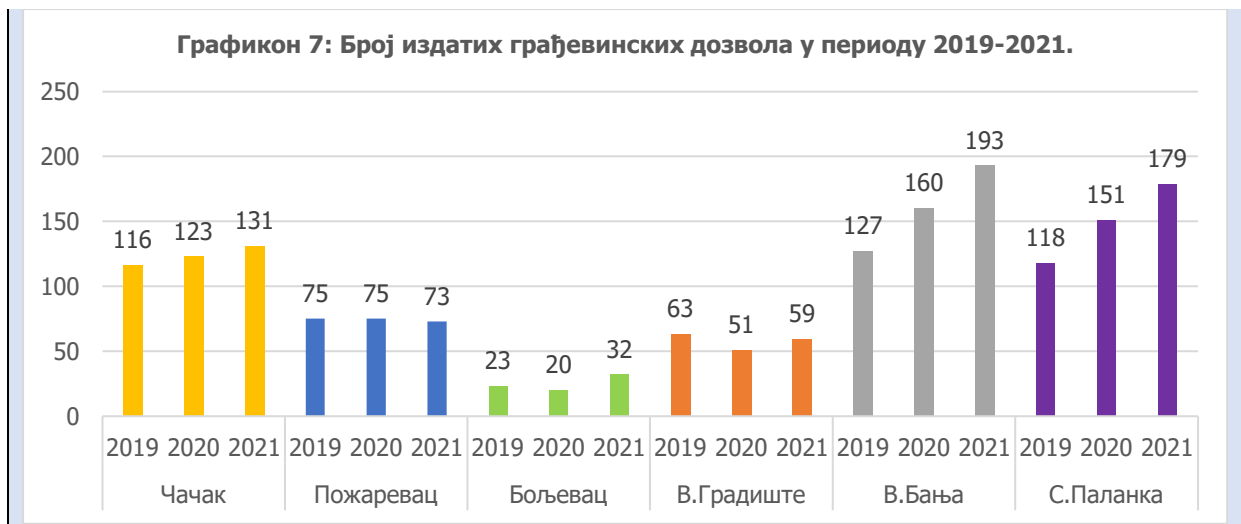
²¹ Индикатор је у корелацији са показатељом исхода Стратегије одрживог урбаног развоја бр.6 (Број легализованих објеката (и структура) у урбаном подручју и ЈЛС (као и % од укупног броја објеката у процесу легализације) - <https://www.mgsi.gov.rs/cir/dokumenti/urbani-razvoji> (садржај преузет 25.8.2022.)

²² Град Пожаревац има изузетно низак број пописаних нелегалних објеката који се налазе у бази МГСИ и претпоставка је Аутора да попис нелегалних објеката од стране ЈЛС није извршен до краја

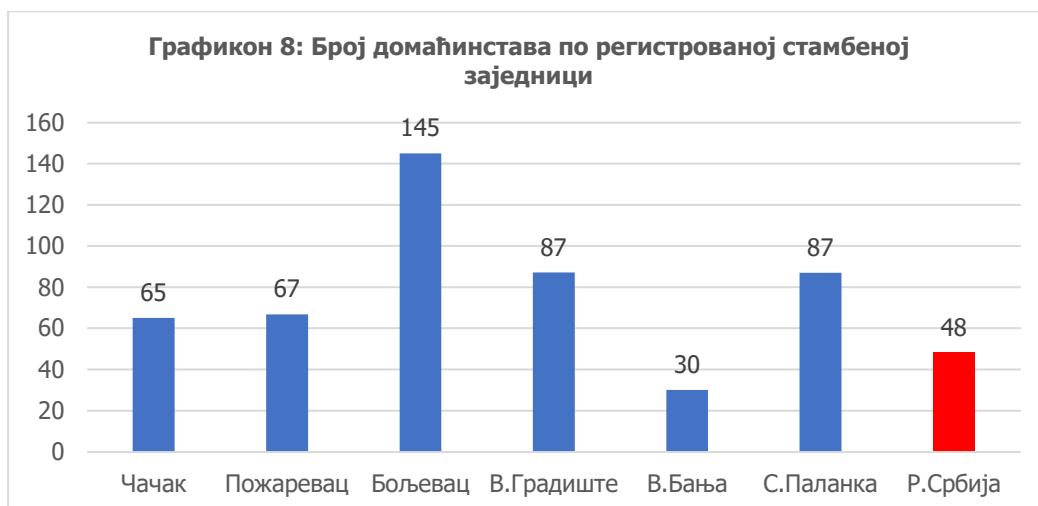
²³ Калкулацију је извршило надлежно одељење за послове урбанизма општине Смедеревска Паланка

²⁴ Индикатор је у корелацији са показатељем исхода СОУРа бр.39 (Време потребно за добијање грађевинске дозволе)

²⁵ <https://data.stat.gov.rs/Home/Result/05020601?languageCode=sr-Latn> (садржај преузет 6.10.2022.)

Колективно становање, изузев града Пожаревца (где је заступљено и у Костолцу), скоро у потпуности је лоцирано у насељима која су седишта ЈЛС, и то по правилу у централним зонама насеља. У поређењу са републичким просеком, бројност домаћинстава (према попису из 2011.) по регистрованој стамбеној заједници²⁶²⁷ већа је у свим осматраним ЈЛС осим Врњачке Бање. Са друге стране највећи број регистрованих стамбених заједница констатовано је у Чачку (606), Пожаревцу (372) и Врњачкој Бањи (310), док је значајно мањи број забележен у Смедеревској Паланци (188), Великом Градишту (63) и Бољевцу (31). Сходно наведеном, колективно становање као концепт становања најмање је заступљено у општинама Бољевац, Велико Градиште и Смедеревска Паланка, незнатно више у Чачку и Пожаревцу док је најзаступљеније у Врњачкој Бањи.

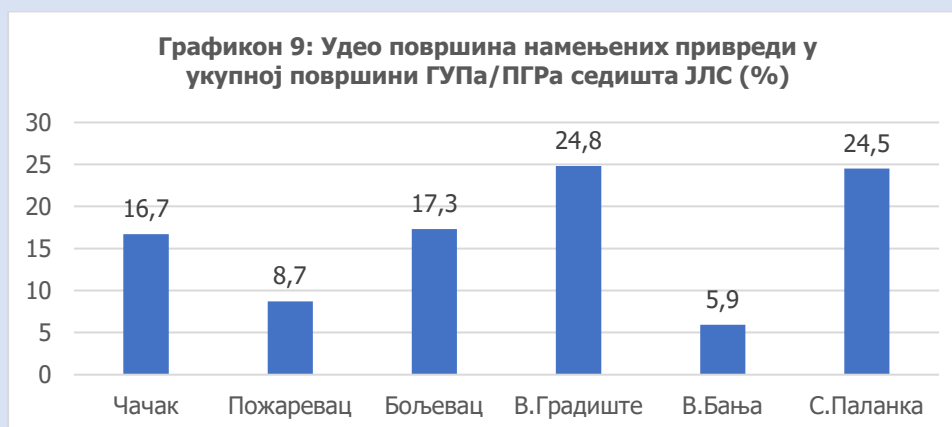
Производне и комерцијалне делатности концентрисане су у седиштима ЈЛС и неопходна је њихова децентрализација и јачање привреде руралног залеђа. Ангажовање грађевинског земљишта скоро у потпуности се вршило на рачун пољопривредног земљишта у свим анализираним ЈЛС. Тренутни развој привредних и комерцијалних делатности није у потпуности "потрошио" планиране површине, тако да је знатан удео предметних површина и даље у пољопривредном режиму коришћења.

²⁶ <https://katastar.rgz.gov.rs/stambenezajednice/> (садржај преузет 6.10.2022.)

²⁷ Пондерисање бројем домаћинстава извршено је да би се омогућило поређење између анализираних ЈЛС

Индикатор 7: Број и површина индустријских и комерцијалних зона²⁸

Највеће површине планиране за привредне намене констатоване су у: Смедеревској Паланци (7 зона - 652 Ха), Чачку (5 зона - 555 Ха) и Пожаревцу (5 зона - 354 Ха). Мање површине ангажоване су у Великом Градишту (2 зоне - 147 Ха) и Врњачкој Бањи (6 зона - 136 Ха), док је најмања површина ангажована у Бољевцу (3 зоне - 47 Ха). Међутим, разматрајући удео привредних намена у укупном грађевинском подручју анализираних планских докумената може се закључити да су Велико Градиште и Смедеревска Паланка скоро четвртину свог грађевинског подручја ставили у функцију привредних активности. Остале ЈЛС се налазе испод 20% билансираних површина за потребе привреде, од којих Пожаревац са 8,7% и Врњачка Бања са 5,9% представљају анализирани ЈЛС са најмањим површинама намењеним привреди у укупном грађевинском подручју насеља.

Све анализирани ЈЛС имају недостатак јавних уређених зелених површина.

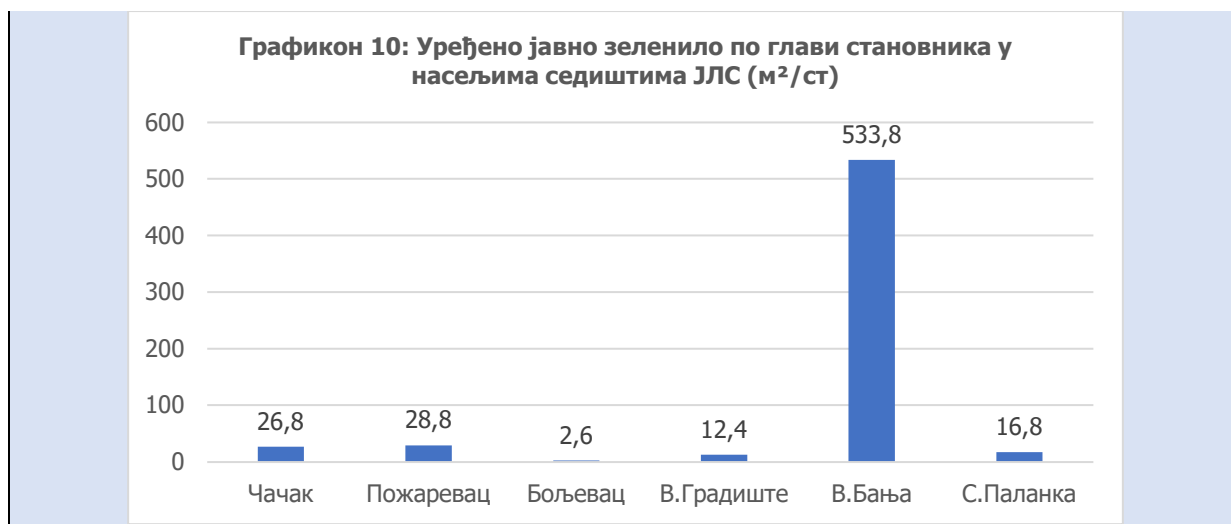
Планским документима покушано је са увећањем планираних зелених површина на ободима насеља, приобаљима река и на просторима пољопривредног земљишта. Кључно ограничење у планирању јавних зелених површина је недостатак земљишта у јавној својини на местима где је недостатак зеленила и највећи (централне градске зоне по правилу) и где су трошкови прибављања земљишта у јавну својину највећи.

Индикатор 8. Удео уређених парковских и других јавних зелених површина у грађевинском подручју покривеним ГУП/ПГР насеља седишта ЈЛС²⁹

Врњачка Бања представља насеље које поседује највеће површине уређеног јавног зеленила на територији насеља седишта ЈЛС (533,8 м²/ст) и оно значајно премашује европске стандарде (20-30 м²/ст). ЈЛС које имају условно довољне површине зеленила по глави становника су: Чачак (26,8 м²/ст) и Пожаревац (28,8 м²/ст), али је неопходно нагласити да су у питању биланси планираних решења планских докумената који нису у потпуности реализовани те су реалне вредности мање. ЈЛС које имају вредности испод просека су: Смедеревска Паланка (16,8 м²/ст), Велико Градиште (12,4 м²/ст) и Бољевац (2,6 м²/ст).

²⁸ Индикатор је у корелацији са показатељима исхода СОУРа бр.10 и 11 (Број комерцијалних и индустријских зона и површина уређеног земљишта индустријских зона)

²⁹ Индикатор је у изведен из индикатора одрживог развоја 11.7.1. (Просечан удео отворених јавних површина у изграђеним површинама градова и њихова доступност према полу, старости и инвалидитету <https://sdg.indikatori.rs/area/sustainable-cities-and-communities/?subarea=SDGUN1107&indicator=> (садржај преузет 25.8.2022.); Такође је у корелацији са показатељем исхода СОУРа бр.13 (Површина урбаног подручја намењена отвореним јавним просторима или парковима)

Квалитет и доступност објеката друштвеног стандарда³⁰ опада са удаљавањем од градских центара, посебно у секторима здравства и основног и предшколског образовања. Анализирани ЈЛС могу се поделити у две групе: оне које имају задовољавајућу просторну дистрибуцију објеката друштвеног стандарда (Чачак, Пожаревац, Бољевац, Велико Градиште и Врњачка Бања) и оне у којима је она неодговарајућа (Смедеревска Паланка); У обе групе неопходна је модернизација и унапређење квалитета услуга. Објекти друштвеног стандарда физички пропадају, поједини се функционално гасе а за значајнији развој сервисних и сервисно-занатских делатности (из категорије услужних) не постоји економска исплативост. Неопходно је подизање квалитета услуга у свим насељима анализираних ЈЛС, адаптацијом и реконструкцијом постојећих објеката или изградњом нових, обезбеђивање ефикасније доступности корисника организовањем нових прилагођенијих форми услуга, успостављање равнотеже у пружању услуга становништву општинског центра и осталих насеља.

Државни путеви првог и другог реда прелазе преко територије свих анализираних ЈЛС и њихово стање је задовољавајуће док мрежа општинских путева захтева планску интервенцију (рехабилитацију или реконструкцију). Проблеми који су констатовани код свих ЈЛС на мрежи путева првог и другог ранга су: велики број прилазних путева и прикључака (легалних и нелегалних), саобраћање великог броја пешака, бициклиста и саобраћајних машина. На територији града Чачка путеви другог реда су већим делом грађени без пројектне документације и њихово експлоатационо стање се погоршава. Поред даљег пропадања коловозног застора, приметна је и појава клизишта на брдско-планинским деоницама, угроженост заштитних појасева саобраћајница стамбеним и помоћним објектима и велики број непрописних прикључака и прилазних путева. Сви државни путеви су покривени савременим коловозним застором и адекватном вертикалном и хоризонталном сигнализацијом. Државни путеви првог и другог реда представљају саобраћајно најоптерећеније путне правце на територији ЈЛС кроз које пролазе. Државни путеви другог реда углавном захтевају рехабилитацију и реконструкцију. Мрежа општинских путева у свим анализираним ЈЛС је у лошем стању и захтева рехабилитацију и реконструкцију. У општини Бољевац мрежа општинских путева није до краја комплетирана а 48% нема савремени асфалтни застор. Функционисање друмског саобраћаја оптерећује мешање

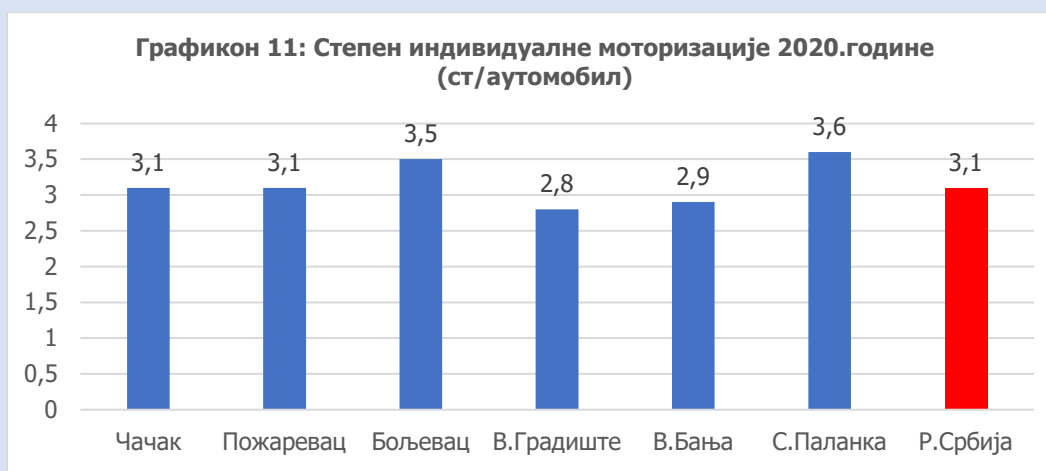
³⁰ Школство, здравство, социјална заштита, култура, информисање итд.

транзитног и изворно-циљног саобраћаја у општинским центрима (прелазак државних путева првог и другог реда кроз централне делове насеља), чиме је смањен ниво безбедности, а повећани су аеро загађење и ниво буке. Изградња капиталних националних инфраструктурних пројеката утицаће на реорганизацију саобраћајне мреже у Чачку и Врњачкој Бањи (Моравски коридор), Смедеревској Паланци (Коридор 10), Брзе саобраћајнице ка Ђердапу (Пожаревац, Велико Градиште) те је неопходно да се благовремено реорганизује и оптимизује концепт саобраћаја на нивоу локалне заједнице.

Све анализирани ЈЛС забележиле су повећање броја регистрованих путничких аутомобила. У периоду од 2010. до 2020. године, већи пораст степена индивидуалне моторизације имале су општине Бољевац, Смедеревска Паланка, велико Градиште и Врњачка Бања, док је Пожаревац имао умерен раст. Град Чачак је забележио мањи пад степена моторизације.

Индикатор 9. Степен индивидуалне моторизације

Број путничких аутомобила³¹ по глави становника означава степен индивидуалне моторизације. Број становника 2020.године преузет је као податак процењен од стране РЗС³². У односу на степен моторизације Републике Србије за 2020. годину (3,1 становник по аутомобилу) општина Врњачка Бања и Велико Градиште имају ниже вредности (већи број аутомобила по глави становника), Чачак и Пожаревац су у републичком просеку, док општине Бољевац и Смедеревска Паланка имају више вредности од републичког просека (мањи број аутомобила по глави становника).

Јавни градски саобраћај поседују градови Чачак и Пожаревац, док у осталим анализираним ЈЛС (укључујући и поменути два града) функционише само међумесни превоз. За све ЈЛС је карактеристичан недовољан квалитет услуге јавног превоза и неопходност реорганизације система. Основни критеријуми функционисања јавног саобраћаја нису испуњени (равномерна покривеност, поузданост, безбедност, комфор, економичност). У највећем броју ЈЛС стајалишта и окретнице су неуређени а информисање путника је занемарено. Аутобуске станице налазе се у центрима насеља што условљава стварање гужви у периодима када има већи број полазака из станице. Тамо где је могуће (Чачак, С.Паланка, Пожаревац)

³¹ Општине и региони у Републици Србији 2021. (<https://www.stat.gov.rs/sr-cyrl/publikacije/?d=13&r=> садржај преузет 24.08.2022)

³² *Статистички годишњак*, Републички завод за статистику, Београд 2021.

аутобуску станицу је потребно функционално и просторно интегрисати са железничком станицом, како би се оформио савремени главни путнички терминал. Међумесни саобраћај је проблематичан у општинама В.Градиште и Бољевац због већег броја насеља која се опслужују а малог броја путника. У В. Бањи посебан изазов је опслуживање туристичке привреде у периодима повећаног броја туриста. Највећи број објеката аутобуских станица је могуће адаптирати за допунске комерцијалне садржаје чиме би се проширила функционалност објеката. Град Пожаревац је израдио посебну студију којом је анализирао стање и проблеме као и могућности реорганизације јавног саобраћаја, док у другим ЈЛС нису констатоване студије за наведену област.

У свим анализираним ЈЛС осим општине Бољевац недостају додатни капацитети јавних паркинг простора као и боља организација мирујућег саобраћаја. Приметно је непрописно паркирање на зеленим и јавним површинама и у коридорима саобраћајница. Недовољни су капацитети паркирања уз место становања (некадашњи параметри становања су пројектовали мањи број паркинг места), а посебно је проблем и погушћавање становања (надзиђивање) што додатно повећава број возила у насељу. Паркирање теретних возила је такође изражено као проблем и неопходно је унапређење функционисања теретних терминала. Све ЈЛС су планирале повећање паркинг простора кроз изградњу нових јавних гаража, али ни једна се није бавила (осим декларативно) развојем алтернативних видова саобраћаја којима би се смањио степен моторизације. Посебан проблем је и уска регулација уличне мреже па је у неким деловима насеља немогуће реализовати подужно паркирање уз саобраћајнице. Врњачка Бања је израдила посебну студију којом је анализирала стање мирујућег саобраћаја, док у другим ЈЛС нису констатоване студије за наведену област.

И поред повољних тополошких предиспозиција ни у једној анализираној ЈЛС бициклички саобраћај није довољно афирмисан. Непостојање бицикличких стаза узрокује мешање колског и бицикличког саобраћаја што као последицу има повећан ризик за безбедност саобраћаја, посебно на државним путевима првог и другог реда који су констатовани да пролазе кроз све анализирани ЈЛС. На жалост, због ширине регулације која то омогућава, предметне саобраћајнице су и најчешће те у којима се планирају бицикличке стазе често као део коловоза за путнички саобраћај. Бицикличке стазе углавном се кроз планску документацију планирају за потребе спортско-рекреативних садржаја а саобраћајна функција је у другом плану. Од посебног су значаја коридори водотока који нису довољно искоришћени за ове сврхе. Објективна препрека за развој бицикличког саобраћаја у насељима су и мали (уски) профила саобраћајница.

Пешачки саобраћај је интензиван у зонама центра свих насеља и представља најмасовнији вид кретања. У Чачку и Пожаревцу пешачки саобраћај је посебно затупљен и у зонама града који нису покривени јавним градским превозом. Проблем у пешачком саобраћају је већи број улица које су изграђене претежно без пешачких стаза. Нарочито је безбедност саобраћаја угрожена мешањем пешачког и аутомобилског саобраћаја на путевима првог реда, као и недовољно обележеним укрштањима у нивоу пешачких стаза. Пешачки саобраћај интензиван је и у гравитационој зони објеката друштвеног стандарда (посебно школа). Локална самоуправа у Пожаревцу има иницијативе за ширењем пешачке зоне у центру Пожаревца стога је неопходна разрада система саобраћаја у таквим промењеним околностима.

Индикатор 10. Јавни пондерисани ризик страдања³³

Јавни пондерисани ризик страдања становништва у друмском саобраћају (представља однос пондерисаног укупног броја настрадалих лица у саобраћајним незгодама (погинули, тешко повређени и лако повређени) током календарске године и броја становника текуће године. Од 161. ЈЛС у Републици Србији, најлошије вредности показатеља од анализираних ЈЛС констатоване су у општини В.Градиште и Бољевац. Град Чачак има високу вредност показатеља, док град Пожаревац има средњу вредност ризика. Општине В.Бања и С.Паланка имају ниску вредност ризика. (Табела 9.).

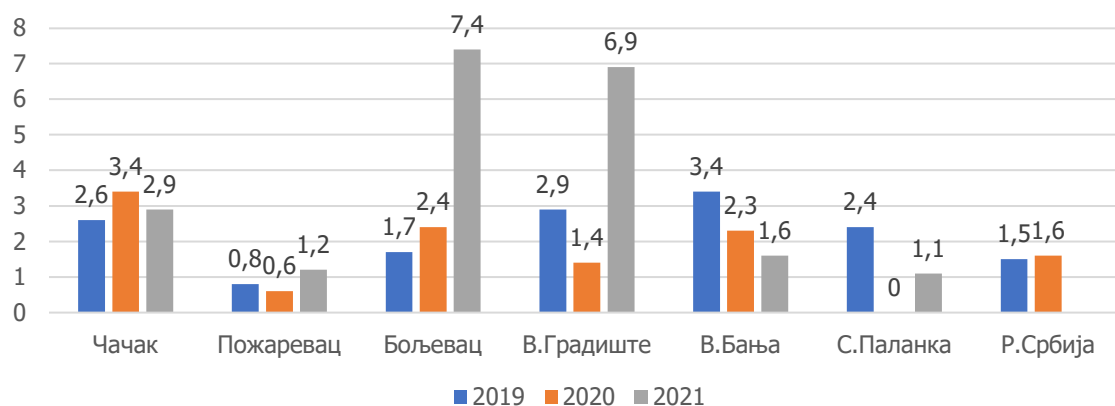
Табела 9: Преглед вредности јавног пондерисаног ризика страдања у 2021.год.

Чачак	Пожаревац	Бољевац	В. Градиште	В. Бања	С. Паланка
Висока вредност ризика	Средња вредност ризика	Веома висока вредност ризика	Веома висока вредност ризика	Ниска вредност ризика	Ниска вредност ризика
123. место у Р.Србији	99. место у Р.Србији	159.место у Р.Србији	161. место у Р.Србији	77. место у Р.Србији	64. место у Р.Србији

Индикатор 11. Удео смртности услед повреда у друмском саобраћају у укупном броју саобраћајних незгода³⁴

У односу на просек Републике Србије за 2019.годину, све анализиране ЈЛС осим града Пожаревца забележиле су виши % удео саобраћајних незгода са смртним исходом. Иста ситуација је и за 2020.годину, осим што се испод републичког просека поред Пожаревца налазе и Велико Градиште и Смедеревска Паланка. За 2021.годину, нису публиковани подаци на нивоу Републике Србије³⁵, међутим ЈЛС са изразито израженим уделом смртних исхода у саобраћајним незгодама су: Бољевац и Велико Градиште. Највише настрадалих у свим ЈЛС су по правилу били међу возачима путничких аутомобила, а затим их следе пешаци и бициклисти.

Графикон 12: Удео смртности услед повреда у друмском саобраћају у укупном броју саобраћајних незгода

³³ Индикатор је у корелацији са индикатором одрживог развоја 3.6.1 (Стопа смртности услед повреда у друмском саобраћају <https://sdg.indikatori.rs/area/good-health-and-well-being/?subarea=SDGUN0306&indicator=> садржај преузет 24.8.2022.)

³⁴ Индикатор је изведен из индикатора одрживог развоја 3.6.1 (Стопа смртности услед повреда у друмском саобраћају <https://sdg.indikatori.rs/area/good-health-and-well-being/?subarea=SDGUN0306&indicator=> садржај преузет 24.8.2022.)

³⁵ <https://www.abs.gov.rs/admin/upload/documents/20211221085715-statisticki-izvestaj-o-stanju-bezbednosti-saobracaja-u-republici-srbiji-u-2020.-godini.pdf> (садржај преузет 29.8.2022.)

Железнички саобраћај нема већег значаја за урбани развој анализираних ЈЛС а кроз општину Бољевац железничка инфраструктура не пролази. Железнички коридори углавном ограничавају урбани развој насеља. Безбедност саобраћаја је угрожена великим бројем хоризонталних укрштања пруге и локалних категорисаних и некатегорисаних путева ван насеља, као и непланском изградњом у заштитним коридорима пруге. У Чачку не постоје транспортно-робни терминали и наведено представља уско грло за развој локалне привреде, са друге стране постоје неискоришћени потенцијали индустријских колосека који су уведени у неке индустријске зоне. У Пожаревцу постоје значајне површине уз железницу складишног и логистичког простора који није искоришћен (могућност развоја логистичких центара за комбиновани превоз (железница – друмски саобраћај)). Железничка станица Смедеревска Паланка поседује пет станичних колосека и индустријски колосек за „Гошу“, отворена је за путнички и теретни саобраћај. Остале ЈЛС имају железницу која не пролази кроз насеља. Сходно наведено, железницу је неопходно активније укључити у локални развој пре свега за потребе привредних делатности.

Ваздушни саобраћај има туристички и спортско-рекреативни значај за: Чачак, Пожаревац, Велико Градиште и Смедеревску Паланку; Бољевац и Врњачка Бања не поседују спортске аеродроме на свом административном подручју. Инфраструктура за предметни саобраћај је рудиментарна, и неопходно је даље улагање и развој. Локална заједница нема већих бенефита за локални развој кроз тренутни вид експлоатације објеката ваздушног саобраћаја.

Речни саобраћај има реалне потенцијале експлоатације само на територији Града Пожаревца и општине Велико Градиште и посебно је важан за развој туристичке привреде; У Пожаревцу су постојећи капацитети речног саобраћаја представљени са два пристаништа на Дунаву – Дубравица и Костолац и пристаништем на левој обали Велике Мораве код бетонског Драговачког моста. Планским документима вишег реда Републике Србије није планирана изградња већих лука, али је приватним иницијативама могућа изградња мањих пристаништа, туристичких пунктова (посебно имајући у виду локалитет археолошког налазишта Костолац). У Великом Градишту налази се подручје граничног прелаза отвореног за одвијање међународног речног саобраћаја. Неопходна је модернизација свеукупне инфраструктуре за речни саобраћај као и изградња мањих пристана и марина, који би додатно афирмисали туристичке потенцијале Пожаревца и Великог Градишта.

Све анализиране ЈЛС имају проблема са водоснабдевањем свог становништва, при чему је водоснабдевање руралних насеља најлошијег квалитета. Организовано водоснабдевање постоји у свим седиштима анализираних ЈЛС. Губици на мрежи су велики, осцилација водоносних хоризоната и нерационална потрошња воде (заливање) представљају кључне проблеме водоснабдевања. Регионални системи се развијају за град Чачак и Пожаревац, где у случају Чачка постоје и значајни проблеми са висинским зонама. У општини Бољевац постоје насеља која немају водоводну мрежу, док је седиште ЈЛС са водоводом који има проблеме у техничком функционисању. Велико Градиште има организовано водоснабдевање за око 50% становништва, док око 40% домаћинстава нема организовано водоснабдевање. У општини Врњачка Бања свега 4 насеља имају изграђен водоводни систем. Водовод у Врњачкој Бањи не функционише на задовољавајућем нивоу због великих осцилација у потрошњи воде (у шпицу туристичке сезоне), великим губицима на мрежи (и преко 50%) и проблема у мрежи узрокованих висинским зонама за водоснабдевање. Општина

Смедеревска Паланка такође има већи број насеља која немају организовано водоснабдевање.

Урбана насеља имају делимично изграђене канализационе системе, док у руралним насељима она одсуствују; ППОВ нису нигде у функцији или су технолошки превазиђени. У Чачку је око 80% становника града прикључено на канализацију док рурална насеља немају канализационе системе. Атмосферска канализација налази се на подручју градског насеља док је у сеоским насељима нема. На територији града Пожаревца канализационе системе имају само Пожаревац и Костолац и неопходан је њихов даљи развој, посебно система ППОВ. Систем кишне канализације покрива само уже градско језгро. Канализациони систем постоји само у деловима насеља Бољевац (око 30%). Испуштање употребљених вода врши се директним изливањем у водоток Арнауте без претходног пречишћавања (неопходна изградња ППОВА). Атмосферска канализација је фрагментарна и углавном амортизована. У општинском центру Великом Градишту већи део територије је покривен канализационом мрежом, као и насеље Бели Багрем. У руралним деловима општине, канализациони системи су, тамо где их има, некомплетни и представљају акутни проблем. Организовано сакупљање и одвођење отпадних вода на територији општине Врњачка Бања постоји на градској територији Врњачке Бање са прикљученим ободним деловима суседних месних заједница и у МЗ Подунавци. Сакупљене отпадне воде, доведене главним колектором до обале реке Западне Мораве упуштају се без третмана у реку. На територији општине Смедеревска Паланка организовани систем јавне канализације има само Смедеревска Паланка. Постојећа канализациона мрежа је сепарационог типа и обухвата око 60 % површине насеља. Атмосферска канализација је изграђена само у деловима општинског средишта.

Електроенергетска мрежа задовољава квалитетом функциоанања у: Чачку, Врњачкој Бањи и Смедереској Паланци, а неопходна су значајнија улагања у реконструкцију и унапређење функционалности у: Пожаревцу, Бољевцу и Врњачкој Бањи. У Пожаревцу је неопходна замена великог дела нисконапонске (10кВ) мреже за снабдевање електричном енергијом. Каблови у мрежи су недовољног пресека и при крају им је век експлоатације. Иста ситуација је и у општинама Бољевац и Велико Градиште. Потребна је сукцесивна реконструкција нисконапонске мреже посебно у руралном залеђу општине. Специфичан проблем руралног залеђа Великог Градишта јесте несразмерна потрошња нарочито у местима са пуно становника који су на раду у иностранству (по њиховом повратку лети потрошња се значајно увећава).

Општине Велико Градиште и Бољевац нису гасификоване, док су остале анализиране ЈЛС гасификоване. На територији Чачка, Пожаревца, Врњачке Бање и Смедеревске Паланке у току је изградња дистрибутивне мреже и капиларна гасификација насеља и прикључење корисника. Систем даљинског грејања постоји у Чачку, Пожаревцу (где потенцијали топовода из Костолца нису до краја искоришћени).

Анализиране ЈЛС имају недовољне површине природних добара које уживају неки вид заштите и све се налазе испод републичког просека према наведеном критеријуму. Највеће површине под заштитом налазе се на простору градског подручја Чачка где се налазе: предео Овчарско-кабларске клисуре, извори термоминералних вода бања Горња Трепча, Овчар Бања и Слатинска Бања, као и 16 видиковаца, излетишта Атеничко и Трнавско врело, Грујине ливаде на планини Јелици,

врх Каблара, река Каменица и језера. На територији града Пожареваца налазе се свега 3 заштићена природна добра (споменик природе у Драговцу код Камене Ћуприје, споменик природе у Љубичеву и споменик природе у Братинцу) и један предео нарочите природне лепоте (Пругово). На територији општине Бољевац налазе се: "Ртањ" – строги резерват природе, са мешовитом састојином јеле и букве и "Мала јасенова глава"-строги резерват природе са мешовитом састојином тисе, букве и мечје леске. На територији општине Велико Градиште налази се једно заштићено добро – споменик природе "Платан на Житном тргу". Општина Врњачка Бања после Чачка поседује навеће површине под заштитом. Под заштитом се налазе: Стабло хроста лужњака (КО Вранеша), Група стабала – пет хрстова (КО Врњачка Бања), Два хрста лужњака (КО Врњци), Стабло букве на планини Гоч (КО Грачац), стабло букве Прозорац (КО Грачац), два стабла хрста лужњака (КО Врњачка Бања) и споменик природе "Паркови врњачке бање". Укупна површина предметних споменика природе износи око 25 Ха од чега су само паркови Врњачке Бање површине 22,6 Ха. На територији општине Смедеревска Паланка не налазе се природна добра под заштитом.

Индикатор 12: Удео заштићених површина природних добара у укупној површини ЈЛС³⁶

Све анализиране ЈЛС имају значајно мање вредности индикатора у односу на републички просек (Табела 10.). Град Чачак се налази на половини републичког просека (3,5%) док су све остале ЈЛС испод 0,5% вредности индикатора. Сходно наведеном, неопходни су даљи кораци на заштити и афирмацији природних добара на територији ЈЛС.

Табела 10: Преглед удела површина природних добара које уживају заштиту у укупној површини ЈЛС

	Чачак	Пожаревац	Бољевац	В. Градиште	В. Бања	С. Паланка
%	3,5	0,005	0,03	0,01	0,1	0,1
Ха	2.252 Ха	2,52	21,3	0,1	25	

³⁶ Индикатор је у изведен из индикатора одрживог развоја 11.4.1. (Укупни расходи по глави становника за очување, заштиту и конзервацију целокупне културне и природне баштине, према врсти финансирања (јавно, приватно), врстама баштине (културна, природна) и нивоу управљања (национални, регионални и локални) <https://sdg.indikatori.rs/area/sustainable-cities-and-communities/?subarea=SDGUN1104&indicator=> (садржај преузет 29.8.2022.);

Закључци и препоруке

Анализиране локалне самоуправе међусобно се разликују према степену развијености, демографским и економским одликама, као и у односу на природне потенцијале који су им на располагању. Међутим, значајан део проблема који су констатовани су заједнички те је могуће приступити њиховом решавању (тамо где је то могуће) и комбиновањем ресурса. Најзначајнији проблеми су:

- Негативни демографски развој
- Централизација функција седишта ЈЛС и даље слабљење руралне периферије
- Неажурна планска документација, посебно ППО ЈЛС
- Неадекватно ширење грађевинског земљишта и других неплодних категорија земљишта
- Искљученост приобаља река из урбаног развоја
- Смањење површина под шумама и јавним зеленилом на градском подручју
- Неефикасан поступак озакоњења објеката
- Капацитет мреже и квалитет услуга објеката друштвеног стандарда посебно у руралном залеђу
- Саобраћајној мрежи (државни, локални путеви и насељске саобраћајнице) се погоршавају експлоатационе карактеристике
- Јавни саобраћај не функционишу адекватно
- Бициклички саобраћај није афирмисан
- Капацитети паркинга су недовољни
- Квалитет водоснабдевања и санитација насеља (посебно руралне средине)

Сматрамо да је приоритет израда нових планских докумената (стратешких, урбанистичких, финансијских итд.) који би сагледали наведене проблеме у новом контексту (посебно у складу са резултатима Пописа становништва 2022. као и решењима Просторног плана Републике Србије (нацрт)) и дали конкретне развојне предлоге посебно на теме: демографских трендова, функционалне централизације и погоршања стања у комуналним областима.

Бољевац

Животна средина

Циљ 6. Обезбедити санитарне услове и приступ пијаћој води за све

Снабдевање водом за пиће

Становништво општине Бољевац се водом за пиће снабдева са изворишта Мировштица и изворишта Мрљиш са регионалног водовода Боговина.

Централни водовод Бољевац снабдева пијаћом водом насеља: Бољевац, село Бољевац, Валакоње, Мали Извор. Снабдевање водом се врши из каптираног карстног врела Мировштица на падинама планине Ртањ.

Насеља Боговина, Боговина насеље, Фаца Ваељи и део Подгорца снабдевају се водом са **регионалног водовода Боговина**. Сеоски водовод Луково, Јабланица и Добро Поље, контролише ЈКП "Услуга" Бољевац.

Остали сеоски водоводи су поверени месним заједницама¹.

Вода за пиће која је доступна корисницима јавног водовода у Општини Бољевац, према налазима Завода за јавно здравље Републике Србије, није била исправна у 2019. и у 2020. години, док је у 2021. години била исправна.

Према извештају о здравственој исправности воде за пиће из јавних водовода и водних објеката института и завода за јавно здравље на територији Републике Србије, вода из јавног водовода у општини Бољевац била је неисправна по питању микробиолошких параметара у 29,8% узорак у 2019.² и 5,5% узорак у 2020.³ години.

Потпуно исправну воду за пиће су у 2019. години имали корисници 106 водовода, док је вода у 50 јавних водовода имала различите неисправности. У 2020. години корисници 107 водовода су имали исправну воду за пиће, док је вода у 49 јавних водовода имала различите неисправности. 2021. године корисници 105 водовода имали су исправну воду за пиће, а у 51 водоводу вода је имала различите недозвољене неисправности.

Према налазима Завода за јавно здравље "Тимок" Зајечар који такође спроводи мониторинг здравствене исправности воде за пиће на територији

¹ План јавног здравља Општине Бољевац 2022.-2026. <http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2022/01/РАСПИСАНА-ЈАВНА-РАСПРАВА-О-НАЦРТУ-ПЛАНА-ЈАВНОГ-ЗДРАВЉА-ОПШТИНЕ-БОЉЕВАЦ-2022-2026.zip>

² <https://www.batut.org.rs/download/izvestaji/Izvestaj%20vode%20za%20pice%202019.pdf>

³ <https://www.batut.org.rs/download/izvestaji/Izvestaj%20vode%20za%20pice%202020.pdf>

општине Бољевац, постојао је проблем са квалитетом воде за пиће у централном водоводу Бољевац, у централном водоводу сеоских насеља Општине Бољевац као и са других извора са којих се користила вода за пиће на територији општине (чесме, бунари и слично). Вода за пиће узоркује се на централном водоводу, за насеља Бољевац, Валакоње, Мали извор и Село Бољевац, Боговина (која је прикључена на регионални систем Боговина), на водоводној мрежи, на славинама крајњег потрошача.

35 (13,56%) узорака воде из Централног водовода Бољевац, било је бактериолошки неисправно, а 26 (10,01%) узорака физичко-хемијски и хемијски неисправно у периоду од 2015. до 2019. године. У том периоду узето је 258 узорака. Увидом у извештаје Завод за јавно здравље је дошао до закључка да је главни разлог бактериолошких неисправности био повећан број аеробних мезофилних бактерија али су се појавиле и бактерије фекалног порекла, док у физичко-хемијском погледу разлог неисправности је мутноћа, обзиром да су статистички обрађени и узорци сирове воде са изворишта "Мировштица".

Табела 1: Здравствена исправност воде за пиће из комуналних водовода у општини Бољевац у периоду од 2015.-2019. године⁴.

Редни број	Година	Микробиологија		Физико-Хемија		Разлог неисправности			
		Број узорака	Неисправних		Број узорака			Неисправних	
			Број	%				Број	%
1.	2015	55	5	9,09	55	1	1,81	АМБ,УКБ,СФП,УКБФП мутноћа	
2.	2016	48	3	6,25	48	9	18,75	АМБ,СФП,КБФП, Мутноћа,Нитрати	
3.	2017	41	3	7,32	41	5	12,20	АМБ,СФП,КБФП, Мутноћа,	
4.	2018	57	7	12,27	57	5	8,77	МПН, АМБ, КБФП, СФП, Псеудомонас, Протеус, мутноћа, боја	
5.	2019	57	17	29,82	57	6	10,53	АМБ, КБФП, мутноћа	

Легенда: АМБ-Аеробне мезофилне бактерије, УКБ-Укупне колиформне бактерије, КБФП- колиформне бактерије фекалног порекла, СФП-стрептококе фекалног порекла

⁴ План јавног здравља Општине Бољевац 2022.-2026. <http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2022/01/РАСПИСАНА-ЈАВНА-РАСПРАВА-О-НАЦРТУ-ПЛАНА-ЈАВНОГ-ЗДРАВЉА-ОПШТИНЕ-БОЉЕВАЦ-2022-2026.zip>

У периоду од 2015. до 2019. године, узето је 39 узорака воде из сеоских водовода. У бактериолошком погледу 23 било је 6 неисправно и 6 физичко-хемијски и хемијски неисправни. Увидом у извештаје дошли смо до закључка да је главни разлог бактериолошких неисправности био повећан број Аеробних мезофилних бактерија, Стрептококе фекалног порекла, укупне колиформне бактерије, Колиформне бактерије фекалног порекла, Псеудомонас, Протеус, а у хемијском погледу разлог неисправности су нитрати и мутноћа.

Табела 2: Здравствена исправност воде за пиће из сеоских водовода општине Бољевац у периоду од 2015.-2019. године ⁵.

Редни број	Година	Микробиологија			Физико-Хемија			Разлог неисправности
		Број узорака	Неисправних		Број узорака	Неисправних		
			Број	%		Број	%	
1.	2015	10	7	70	10	2	20	АМБ,УКБ,СФП,УКБФП, Псеудомонас, мутноћа
2.	2016	4	3	75	4	0	0	АМБ,СФП,Протеус
3.	2017	11	6	54,54	11	1	9,09	АМБ,УКБ,КБФП,СФП, Псеудомонас, нитрати
4.	2018	10	5	50,00	10	1	10,00	СФП, АМБ, Протеус, нитрати, нитрити
5.	2019	4	2	50,00	4	2	50,00	АМБ,КБФП, Нитрати

У периоду од 2015. до 2019. године повремено је вршена контрола здравствене исправности воде за пиће из других јавних објеката у општини Бољевац (јавне чесме, каптиране чесме и бунари) и узето је укупно 96 узорака воде од којих је 30 или 31,25% узорака, било бактериолошки неисправно и 29 узорака или 30,21%, физичко-хемијски и хемијски неисправно. Разлог неисправности је био повећан број аеробних мезофилних бактерија, присуство Стрептококе фекалног порекла, колиформне бактерије фекалног порекла, Протеус, у хемијском погледу мутноћа. Ови објекти су несигурни за водоснабдевање, не контролишу се редовно, нити се вода дезинфикује⁶.

64,7% свих домаћинстава у Општини Бољевац била су прикључена на јавни водовод у 2020. години што је најмања покривеност у Зајечарској области. Републички просек је у 2020. години износио 79,94% док је просек за Зајечарску област био 82,55 %.

⁵ План јавног здравља Општине Бољевац 2022.-2026. <http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2022/01/РАСПИСАНА-ЈАВНА-РАСПРАВА-О-НАЦРТУ-ПЛАНА-ЈАВНОГ-ЗДРАВЉА-ОПШТИНЕ-БОЉЕВАЦ-2022-2026.zip>

⁶ План јавног здравља Општине Бољевац 2022.-2026. <http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2022/01/РАСПИСАНА-ЈАВНА-РАСПРАВА-О-НАЦРТУ-ПЛАНА-ЈАВНОГ-ЗДРАВЉА-ОПШТИНЕ-БОЉЕВАЦ-2022-2026.zip>

Табела 3: Број и проценат домаћинстава прикључених на водоводну мрежу у Општини Бољевац у 2018, 2019 и 2020. години. Извор: Аналитички сервис ЈЛС⁷

Вредност индикатора				
Назив индикатора	Јединица мере	2018	2019	2020
Домаћинства прикључена на водоводну мрежу	Број	2.910	2.910	2.910
Домаћинства прикључена на водоводну мрежу, као % укупног броја домаћинстава	%	64,7	64,7	64,7

Табела 4: Подаци о захваћеним и пречишћеним водама на територији Бољевца.⁸ Извор: Општине и региони у Републици Србији, 2019, 2020, 2021 година. Републички завод за статистику⁹

Година	Укупне захваћене воде, хиљ. м ³	Испоручене воде за пиће, хиљ.м ³	Укупне испуштене отпадне воде, хиљ.м ³	Испуштене отпадне воде у системе за одвођење отпадних вода, хиљ.м ³	Пречишћене отпадне воде, хиљ.м ³
2017	2.412	264	246	84	84
2018	2.396	334	309	80	80
2019	498	293	276	123	-

У 2020. и 2021. години фактурисано је у просеку мање X% произведене количине воде.

Табела 5: Произведена и фактурисана количина воде у ЈКП "Услуга" Бољевац у периоду од 2019. до 2021. години.

Година	Произведена количина воде м ³	Фактурисана количина воде м ³	Учешће фактурисане количине у произведеној количини %
2019		-	-
2020			
2021			

Главни цевовод¹⁰ садржи азбестно-цементне цеви и у лошем је стању. Водоводна мрежа у МЗ Валакоње, Мали Извор, Боговина насеље, село

⁷ <https://rsjp.gov.rs/cir/analiticki-servis/>

⁸ Општина која део захваћене воде уступа другим општинама

⁹ <https://www.stat.gov.rs/publikacije/>

Бољевац је такође у врло лошем стању, јер је дуго у употреби. Неки делови водовода датирају још из 1967. године. Количина воде не задовољава потребе потрошача. У годинама са дужим сушним периодом насеље Ртањ нема довољну количину воде. Такође, и са изворишта Мировштица у неком периоду недостаје вода, па МЗ Валакоње има рестрикцију¹¹.

У току је изградња секундарне водоводне мреже у селу Подгорцу која се врши по фазама. Израђена је пројектна документација за измену водоводне мреже од Мировштице до Бољевца у дужини од 7 км, и реконструкцију водоводне мреже од Бољевца до Малог Извора; као и пројекта документација водовода за села Сумраковац, Савинац и засеок Подгорац Тимок¹².

Одвођење и прерада отпадних вода

22,5% свих домаћинстава у Општини Бољевац била су прикључена на канализацију у 2020. години. Републички просек је у 2020. години износио 47,53% док је просек за Зајечарску област био 31,36%.

Табела 6: Број и проценат домаћинстава прикључених на канализациону мрежу у Општини Бољевац у 2018., 2019. и 2020. години. Извор: Аналитички сервис ЈЛС¹³

Назив индикатора	Јединица мере	Вредност индикатора		
		2018	2019	2020
Домаћинства прикључена на канализациону мрежу	Број	990	1.010	1.010
Домаћинства прикључена на канализациону мрежу, као % укупног броја домаћинстава	%	22	22,5	22,5

У систему постројења за пречишћавање отпадних вода у августу 2019.године су испражњен и очишћени базени ради реновирања и од тада није у функцији¹⁴.

Приказ буџетских расхода везаних за снабдевање водом за пиће, прераду и одвођење отпадних вода

¹⁰ Извориште Мировштица- растеретна комора (резервоар улаз у Бољевац) – растеретна комора (резервоар Валакоње)-растеретна комора (разделна шахта Боговина)- растеретна комора (цевовод Мали Извор)

¹¹ План јавног здравља Општине Бољевац 2022.-2026. <http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2022/01/РАСПИСАНА-ЈАВНА-РАСПРАВА-О-НАЦРТУ-ПЛАНА-ЈАВНОГ-ЗДРАВЉА-ОПШТИНЕ-БОЉЕВАЦ-2022-2026.zip>

¹² План јавног здравља Општине Бољевац 2022.-2026. <http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2022/01/РАСПИСАНА-ЈАВНА-РАСПРАВА-О-НАЦРТУ-ПЛАНА-ЈАВНОГ-ЗДРАВЉА-ОПШТИНЕ-БОЉЕВАЦ-2022-2026.zip>

¹³ <https://rsjp.gov.rs/cir/analiticki-servis/>

¹⁴ Извештај о о раду ЈКП "Услуга" за 2020.годину. <http://media.jkpusluga.com/2021/06/ИЗВЕШТАЈ-О-РАДУ-ЗА-2020.pdf>

Општина Бољевац је издвојила 12.086.344 динара за пречишћавање отпадних вода 2019. и 2020. године што је представљало 2,37% свих буџетских расхода и представља највећи процентуални удео за ову намену у панелу ЈЛС које је СКГО подржала при изради планова развоја. Просечна вредност учешћа издатака за функцију 520 у укупним буџетским расходима у том панелу у периоду 2019.-2021. година била је 1,79%¹⁵.

У 2019. и 2020. години Општина Бољевац је просечно издвајала 31.351.214 динара за функцију 630 што је износило 6,13% свих буџетских расхода и представља највећи процентуални удео за ову намену у панелу ЈЛС које је СКГО подржала при изради планова развоја. Просечна вредност учешћа издатака за функцију 630 у укупним буџетским расходима у том панелу у периоду 2019.-2021. година била је 1,89%¹⁶.

Табела 7: Буџетски расходи за функционалну класификацију 520 у периоду 2019. и 2020. године у Општини Бољевац. Извор: Аналитика буџетских расхода коју припрема СКГО, рачуница.

Година	Расходи за функционалну класификацију 520 (РСД)	Расходи за функционалну класификацију 520 (% укупних буџетских расхода)
2019.	8.415.011	1,63%
2020.	15.757.676	3,10%

Табела 8: Буџетски расходи за функционалну класификацију 630 у периоду 2019. и 2020. године у Општини Бољевац. Извор: Аналитика буџетских расхода коју припрема СКГО, рачуница.

Година	Расходи за функционалну класификацију 630 (РСД)	Расходи за функционалну класификацију 630 (% укупних буџетских расхода)
2019.		5,47%
2020.	34.527.469	6,80%

У буџету за 2022. предвиђени су расходи у износу од 53.855.363 динара за функцију 630 а расходи за функцију 520 су предвиђени у износу од 10.606.000 динара.

Избор индикатора од значаја за праћење остваривања ЦОР 6

Прилажемо избор из листе индикатора које дефинише Организација Уједињених нација. Кроз овај процес смо дефинисали и нове индикаторе који могу послужити као замена за неке од предложених индикатора.

15 Извор: Аналитика буџетских расхода коју припрема СКГО.

16 Извор: Аналитика буџетских расхода коју припрема СКГО.

Табела 9: Изабрани индикатори за ЦОР 6

Индикатор	Јединица мере
6.1.1 Удео становништва које користи пијаћу воду из система којима се безбедно управља	%
6.3.1 Удео отпадних вода које се безбедно пречишћавају	%
6.4.1 Промене у ефикасности коришћења вода током времена	%
6.6.1 Промене у обиму водних еко-система током времена	Подаци о протоку
Модификовани индикатор 6.6.1 : Јединица локалне самоуправе поседује успостављене и оперативне политике и процедуре за учешће локалних заједница у управљању водоснабдевањем и санитацијом.	Да/Не

Расположивост података потребних за праћење остваривања ЦОР 6

Табела 10: Оцена расположивости података за праћење вредности изабраних индикатора за ЦОР 6

Индикатор	Оцена расположивости
6.1.1 Удео становништва које користи пијаћу воду из система којима се безбедно управља	За праћење вредности овог индикатора потребна је комбинација података о приступу водоснабдевању и квалитету воде из јавних водовода. Ови подаци су доступни.
6.3.1 Удео отпадних вода које се безбедно пречишћавају	Ови подаци су доступни.
6.4.1 Промене у ефикасности коришћења вода током времена	Ови подаци су доступни.
6.6.1 Промене у обиму водних еко-система током времена	Не постоји сталан систем праћења стања обима водних еко-система.
Модификовани индикатор 6.6.1 : Јединица локалне самоуправе поседује успостављене и оперативне политике и процедуре за учешће локалних заједница у управљању водоснабдевањем и санитацијом.	Будући да је индикатор квалитативан потребно га је детаљније дефинисати у складу са потреба локалне заједнице. Корисници су у неким случајевима и финансијери изградње инфраструктуре.

Циљ 11. Учинити градове и људска насеља инклузивним, безбедним, прилагодљивим и одрживим¹⁷

Квалитет ваздуха

Бољевац није покривен државном мрежом за аутоматски мониторинг стања квалитета ваздуха у Републици Србији, ни у 2019.¹⁸, ни у 2020. години.¹⁹ Није покривен ни Годишњим извештајем о загађености урбаног ваздуха на територији Републике Србије мерене у мрежи институција јавног здравља у 2019.²⁰ и 2020.²¹ години.

Према Закону о заштити ваздуха (Сл. гласник РС 36/2009 и 10/2013), у Србији је успостављена државна мрежа за праћење квалитета ваздуха на нивоу Републике Србије. Обзиром да у Бољевцу није предвиђена мерна станица у оквиру државне мреже, надлежни орган једнице локалне самоуправе одређује мерна места за праћење квалитета ваздуха која чине локалну мрежу или допунску мерну станицу, на којој се прати квалитет ваздуха (NO₂, SO₂, чађ и PM₁₀). NO₂, SO₂, чађ мерена су у претходном периоду 4 пута годишње, 7 дана у континуитету. Није било прекорачења граничних вредности. Резултати ових мерења усвајају се на Скупштини Општине Бољевац сваке године кроз извештај о мониторингу, као информација за јавност. PM₁₀ честице мере се од 2021. године, у складу са Уредбом о условима за мониторинг и захтевима квалитета ваздуха (Службени гласник РС број 11/2010,75/2010 и 63/2013) 4 пута годишње 15 дана у континуитету. Резултати мерења PM₁₀ честица достављају се Агенцији за заштиту животне средине²². У фебруару 2021. године, концентрација PM₁₀ суспендованих честица била је девет (од 15 колико је мерено) дана изнад границе дозвољеног, а незнатно повећање је бележено и у новембру и децембру, објављено је на сајту општине Бољевац²³.

Приказ буџетских расхода везаних за смањење загађења

Општина Бољевац је у 2019. и 2020. години забележила просечне издатке у износу од 20.907 динара на функцији 530, што је знатно мање од 1% укупних буџетских расхода том периоду. Остале ЈЛС које је СКГО подржала при изради планова развоја нису

¹⁷ У овом поглављу је покривено и питање опасног отпада које потпада под Циљ 12. "Обезбедити одрживе облике потрошње и производње"

¹⁸ Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији за 2019 годину. Агенција за заштиту животне средине, 2020. http://www.sepa.gov.rs/download/izv/Vazduh_2019.pdf

¹⁹ Годишњи извештај о стању квалитета ваздуха у Републици Србији за 2020 годину. Агенција за заштиту животне средине, 2021. http://www.sepa.gov.rs/download/izv/Vazduh_2020.pdf

²⁰ Годишњи извештај о загађености урбаног ваздуха на територији Републике Србије мерене у мрежи институција јавног здравља у 2019. Институт за јавно здравље Србије "Др Милан Јовановић Батут", 2020. <https://www.batut.org.rs/download/izvestaji/higijena/GodisnjiIzvestajVazduh%202019.pdf>

²¹ Годишњи извештај о загађености урбаног ваздуха на територији Републике Србије мерене у мрежи институција јавног здравља у 2020. Институт за јавно здравље Србије "Др Милан Јовановић Батут", 2021. <https://www.batut.org.rs/download/izvestaji/higijena/Godisnji%20izvestaj%20vazduh%202020.pdf>

²² План јавног здравља Општине Бољевац 2022.-2026. <http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2022/01/RASPISANA-JAVNA-RASPRAVA-O-NACTR-U-PLANA-JAVNOG-ZDRAVLJA-OPSTINE-BOLEVA-C-2022-2026.zip>

²³ <https://www.novatv.rs/odrzana-sednica-opstinskog-veca-u-boljevcu/>

бележиле издатке на овој класификацији у истом периоду са занемарљивим изузецима²⁴.

Управљање отпадом

Управљањем комуналног отпада бави се јавно комунално предузеће „Услуга“ Бољевац. ЈКП „Услуга“ не врши примарну селекцију отпада те се сав комунални и грађевински отпад одлаже на општинску депонију – сметлиште „Обла“. Што се тиче регионалног управљања отпадом у току је израда пројектне документације за регионалну депонију „Халово“. По завршетку тог пројекта, комунални отпад из општине Бољевац одвозиће се у Халово. Сходно катастру дивљих сметлишта на територији општине Бољевац евидентирани су 43 локације дивљих сметлишта.

Што се тиче индустријског отпада, предузећа која послују на територији јединице локалне самоуправе су у обавези да имају сопствене планове управљања отпадом, управљање опасним отпадом није у надлежности општинске управе²⁵.

Број домаћинстава укључен у систем прикупљања отпада на територији општине Бољевац је 2.240 од укупних 4.495. Број становника (ако просечно домаћинство има три члана) које је укључено у систем прикупљања отпадом је 6.720 од укупно 12.994 колико је према последњем попису живело на територији општине Бољевац. Анализом ових параметара установљен је и проценат домаћинстава укључених у систем управљања отпадом који износи мање од 50%.

Укупна количина депонованог отпада на дивљим сметлиштима евидентирана приликом теренског обиласка износи приближно 7.125,8 тона. У односу на 2017. годину, када је укупна количина одложеног отпада на дивљим сметлиштима износила приближно 2,986 тоне, и поред тога што се број дивљих сметлишта смањило за дванаест повећала се количина отпада за мало више од два пута.

Општина је у сарадњи са ЈКП „Услуга“ у претходним годинама привремено санирала и чистила одређена сметлишта. У 2017. години чишћено је седам дивљих сметлишта, у 2018. осам дивљих сметлишта у насељима: Мирово, Подгорац, Валакоње, Јабланица, као и Бољевац град. Током 2019. девет пута су чишћена дивља сметлишта, док је 2020. године чишћено пет дивљих сметлишта.

Како је у претходном катастру из 2017. године, евидентирано 60 дивљих сметлишта, тренутна ситуација на први поглед може деловати боље. Међутим, количине одложеног отпада на дивља сметлишта 2021. године су биле за 2,4 пута веће него 2017. године. Приликом ревизије утврђено је да се наставило са одлагањем отпада на 32 сметлишта, од којих се највећи број њих повећао у габаритима, те неретко проширио и на суседне парцеле.

У периоду од израде претходног катастра дивљих депонија до 2021. на територији општине Бољевац формирано је 16 нових дивљих сметлишта, од чега се 3 налазе у

²⁴ Извор: Аналитика буџетских расхода коју припрема СКГО.

²⁵ План јавног здравља Општине Бољевац 2022.-2026. <http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2022/01/РАСПИСАНА-ЈАВНА-РАСПРАВА-О-НАЦРТУ-ПЛАНА-ЈАВНОГ-ЗДРАВЉА-ОПШТИНЕ-БОЉЕВАЦ-2022-2026.zip>

приобалном појасу река или потока²⁶. У 2021. дошло је до самозапаљења депоније Обла. Исте године рађено је и санирање дивљих депонија по МЗ и то: Подгорац, Мирово, Бачевица, Ртањ.²⁷

Приказ буџетских расхода везаних за управљање отпадом

Општина је у 2019. и 2020. просечно издвајала 6.995.984 динара на функционалној класификацији 510 - управљање отпадом, што је представљало 1,36% свих буџетских издатака у тој години. Просечни проценат укупних буџетских расхода за све ЈЛС које је СКГО подржала при изради планова развоја је у истом периоду износио 1,94%²⁸. Буџетом за 2022. годину предвиђени су издаци у износу од 8.642.298 динара на овој класификацији²⁹.

Табела 11: Буџетски расходи за функционалну класификацију 510 2019. и 2020. године у Општини Бољевац. Извор: Аналитика буџетских расхода коју припрема СКГО, рачуница.

Година	Расходи за функционалну класификацију 510 (РСД)	Расходи за функционалну класификацију 510 (% укупних буџетских расхода)
2019.	9.306.069	1,81%
2020.	4.685.899	0,92%

Заштићена природна и културна добра

На територији општине Бољевац постоји један Споменик природе Боговинска пећина којим управља Туристичка организација те општине. На територији Бољевца налази се и Специјални резерват природе Мала јасенова глава којим управља ЈП Србијашуме. На територији Бољевца налази се и један део Специјалног резервата природе Ртањ којим управља ЈП Србијашуме.³⁰

Приказ буџетских расхода везаних за функцију 540 заштиту биљног и животињског света и крајолика

Општина Бољевац није забележила расходе за функцију 540 у 2019. и 2020. години. Процент укупних буџетских расхода за ову намену за све ЈЛС које је СКГО подржала при изради планова развоја је у истом периоду износио 1,86%³¹.

²⁶ Ревизија катастра дивљих сметлишта на територији општине Бољевац, 2021, <http://www.boljevac.org.rs/wp-content/uploads/2022/01/Katastar-divljih-smetlišta.pdf>

²⁷ ЈКП Услуга, Бољевац, Извештај о раду за 2021. http://media.jkpusluga.com/2022/06/IZVESTAJ-O-RADU-2021._compressed-1.pdf

²⁸ Извор: Аналитика буџетских расхода коју припрема СКГО.

²⁹ Одлука о ребалансу буџета Општине Крупањ за 2022. годину <http://www.krupanj.org.rs/index.php?id=97>

³⁰Извод из Централног регистра - заштићена подручја, Завод за заштиту природе Србије, <https://www.zzps.rs/wp/centralni-registar/>

³¹ Извор: Аналитика буџетских расхода коју припрема СКГО.

Избор индикатора од значаја за праћење остваривања ЦОР 11 и 12

Прилажемо избор из листе индикатора које дефинише Организација Уједињених нација. Кроз овај процес смо дефинисали и нове индикаторе који могу послужити као замена за неке од предложених индикатора

Табела 12: Изабрани индикатори за ЦОР 11 и 12

Индикатор	Јединица мере
11.1.1 Удео градског становништва које живи у картонским насељима, неформалним насељима, или неадекватним стамбеним условима	%
Модификовани индикатор 11.3.2 Општина има директне структуре за учешће цивилног друштва у урбанизму и управљању које функционишу редовно и на демократски начин	Да/Не
11.4.1 Укупни расходи (јавни и приватни) по глави становника за очување, заштиту и конзервацију целокупне културне и природне баштине, по врстама баштине (културна, природна, мешовита, и означена као центар светске баштине), ниво управљана (национални, регионални и локални/општински), по врсти расхода (оперативни/инвестициони трошкови) и по врсти приватног финансирања (донације у природи, приватни непрофитни сектор или спонзорство)	Динара по становнику
11.6.1 Удео комуналног чврстог отпада који се редовно прикупља и који се на одговарајући начин одлаже у укупној количини генерисаног комуналног чврстог отпада, по градовима	%
11.6.2 Просечне средње вредности суспендованих честица (нпр. ПМ2.5 и ПМ10) у градовима (пондерисан број становника)	Микрограми по метру кубном
Модификовани индикатор 11.b.2 Локална управа усваја и спроводи стратегије за смањење ризика од катастрофа на локалном нивоу у складу са националним стратегијама смањења ризика од катастрофа	Да/Не
12.4.2 Количина произведеног опасног отпада по глави становника и удео третираног опасног отпада, по врсти третмана	Килограма по становнику

Расположивост података потребних за праћење остваривања ЦОР 11

Табела 13: Оцена расположивости података за праћење вредности изабраних индикатора за ЦОР 11

Индикатор	Оцена расположивости
11.1.1 Удео градског становништва које живи у картонским насељима, неформалним насељима, или неадекватним стамбеним условима	
Модификовани индикатор 11.3.2 Општина има директне структуре за учешће цивилног друштва у урбанизму и управљању које функционишу редовно и на демократски начин	
11.4.1 Укупни расходи (јавни и приватни) по глави становника за очување, заштиту и конзервацију целокупне културне и природне баштине, по врстама баштине (културна, природна, мешовита, и означена као центар светске баштине), ниво управљана (национални, регионални и локални/општински), по врсти расхода (оперативни/инвестициони трошкови) и по врсти приватног финансирања (донације у натури, приватни непрофитни сектор или спонзорство)	
11.6.1 Удео комуналног чврстог отпада који се редовно прикупља и који се на одговарајући начин одлаже у укупној количини генерисаног комуналног чврстог отпада, по градовима	
11.6.2 Просечне средње вредности суспендованих честица (нпр. ПМ2.5 и ПМ10) у градовима (пондерисан број становника)	
Модификовани индикатор 11.b.2 Локална управа усваја и спроводи стратегије за смањење ризика од катастрофа на локалном нивоу у складу са националним стратегијама смањења ризика од катастрофа	
12.4.2 Количина произведеног опасног отпада по глави становника и удео третираног опасног отпада, по врсти третмана	

Циљ 13. Предузети хитну акцију у борби против климатских промена и њених последица

Општина нема стратегију смањења ризика од катастрофа.

Табела 14: Изабрани индикатори за ЦОР 13

Индикатор	Јединица мере
13.1.1 Број смртних случајева, несталих лица, и лица под директним утицајем катастрофа на 100.000 становника	Број
Модификовани индикатор 13.1.3 Локална управа усваја и спроводи локалну стратегију смањења ризика од катастрофа у складу са националним стратегијама смањења ризика од катастрофа	Да/Не
Модификовани индикатор 13.2.1 Општина има стратегију или план адаптације на климатске промене и стратегију или план нискоугљеничног развоја	Да/Не

Расположивост података потребних за праћење остваривања ЦОР 13

Табела 15: Оцена расположивости података за праћење вредности изабраних индикатора за ЦОР 13

Индикатор	Оцена расположивости
13.1.1 Број смртних случајева, несталих лица, и лица под директним утицајем катастрофа на 100.000 становника	Није могуће наћи податке
Модификовани индикатор 13.1.3 Локална управа усваја и спроводи локалну стратегију смањења ризика од катастрофа у складу са националним стратегијама смањења ризика од катастрофа	Нема стратегије
Модификовани индикатор 13.2.1 Општина има стратегију или план адаптације на климатске промене и стратегију или план нискоугљеничног развоја	Постоји Нацрт стратегије нискоугљеничног развоја

Енергетика

Циљ 7. Осигурати приступ доступној, поузданој, одрживој и модерној енергији за све

Снабдевање енергијом и енергентима

Снабдевање електричном енергијом

Планирана изградња трансформаторске станице 110/35 kV "Бољевац" снаге 2x20MVA није још увек извршена.

Дистрибуција електричне енергије се одвија преко четири 35/10 kV/kV трафостанице напајане 35 kV далеководима чија је дужина скоро 63 км. Дужина 10 kV мреже је око 158 км, а има 110 трафостаница 10/0.4 kV/kV³².

Најугроженији део електроенергетског система општине Бољевац чини мрежа ниског напона која због дотрајалости и недовољног пресека проводника не обезбеђује потребну сигурност и квалитет напајања³³.

Подручје општине Бољевац припада огранку Зајечар и дистрибутивном подручју Ниш. Губици у огранку су значајно нижи од губитака у ширем подручју и од републичког просека. Показатељи поузданости за огранак Зајечар су бољи од показатеља за дистрибутивно подручје Ниш али су лошији од просечних вредности за Србију.

Табела 16: Губици и показатељи поузданости за огранак Зајечар, дистрибутивно подручје Ниш и Електродистрибуцију Србије. Извор: Енергетски подаци 2021. Електродистрибуција Србије³⁴.

	Огранак Зајечар	Дистрибутивн о подручје Ниш	Србија
Губици (%)	7,14	13,04	12,43
Број прекида по кориснику	12,38	13,57	8,27
Укупно трајање прекида у минутима по кориснику	1.359	1.591	892

Систем даљинског грејања

На територији општине не постоји систем даљинског грејања.

³² http://arhiva.mre.gov.rs/doc/efikasnost-izvori/projekat%20Alterenergy/30.05.16/B05_Energetska_procena_Boljevac-v2.pdf

³³ Просторни план општине Бољевац, 2011.
<http://www.boljevac.org.rs/doc/PP%20OSTINE%20BOLJEVAC%20.pdf>

³⁴ http://epsdistribucija.rs/pdf/GI_ODS_2021.pdf

На простору општине Бољевац нема изграђених гасовода и гасоводних објеката.

Влада Србије донела је одлуку да се изradi Просторни план подручја посебне намене мреже магистралних и разводних гасовода источне Србије са елементима детаљне регулације.

Оквирна граница Просторног плана обухвата делове територије градова Зајечар и Бор и општина Параћин, Бољевац, Неготин и Књажевац, пише у одлуци. Рок за израду радне верзије нацрта просторног плана је годину дана, док средства обезбеђује Јавно предузеће „Србијагас“.

Визија и дугорочни циљ развоја и доношења плана је да се обезбеде просторни услови за реализацију магистралних и разводних гасовода источне Србије у условима одрживог развоја планског подручја, пише у одлуци. Просторни план ће садржати детаљну разраду, као и правила уређења, грађења и коришћења подручја³⁵.

Потрошња енергије

2014. године је за Општину Бољевац извршена енергетска процена³⁶. Према тој процени укупна потрошња електричне енергије у панелу од 26 зграда обухваћених проценом, за које је Општина плаћала рачуне, износила је 265.000 kWh док је потрошња енергије за грејање износила 2.493.120 kWh.

Општина Бољевац није обвезник система енергетског менаџмента и нема израђен биланс енергетске потрошње. Електрична енергија у јавном сектору се највише троши за потребе уличне расвете и у комуналној делатности водоснабдевања.

Процењена потрошња електричне енергије ЈКП "Услуга" за 2022. годину износи 486.745 kWh³⁷.

Приказ буџетских расхода везаних за аналитички конто 421000 који обухвата сталне трошкове

Општина је у 2019. и 2020. години просечно издвојила 30.486.495 динара за издатке који су сврстани под аналитички конто 421000 који обухвата сталне трошкове. Трошкови енергетских услуга представљају највећи део ових трошкова. Важно је напоменути да у овај збир не улазе трошкови енергетских услуга за образовне институције који су значајни. Овај износ је у посматраном периоду представљао 5,85 % свих буџетских расхода. Просечни расходи за аналитички конто 421000 у 12 јединица локалне самоуправе које је СКГО подржала у припреми Плана развоја износили су приближно 7,36 % укупних буџетских расхода³⁸.

³⁵ <https://rtvbor.rs/doneta-odluka-o-izradi-prostornog-plana-mreze-magistralnih-gasovoda-istocne-srbije/>

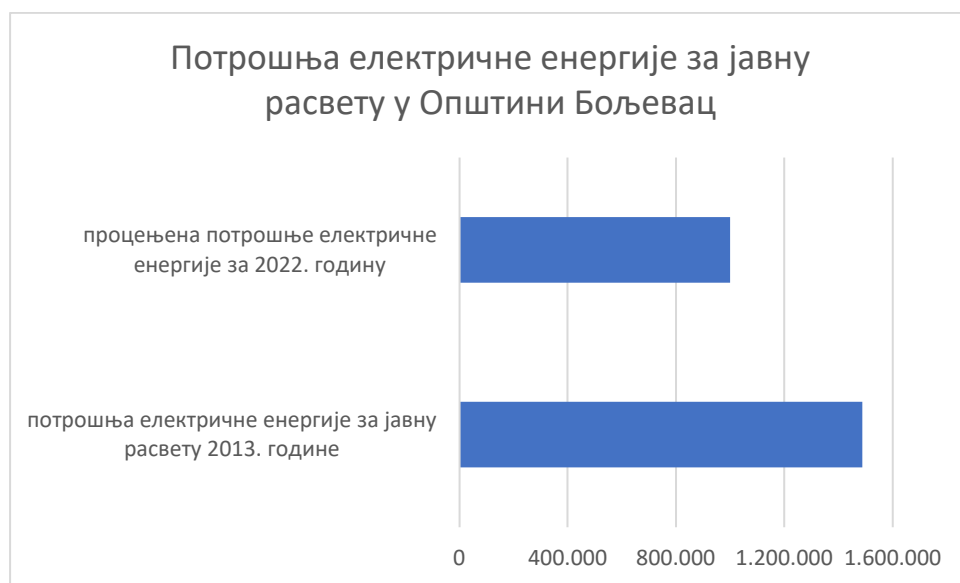
³⁶ http://arhiva.mre.gov.rs/doc/efikasnost-izvori/projekat%20Alterenergy/30.05.16/B05_Energetska_procena_Boljevac-v2.pdf

³⁷ <https://jnportal.ujn.gov.rs/tender-eo/69983>

³⁸ Извор: Прорачун на основу анализе буџетских расхода коју је припремила СКГО.

Јавно осветљење и приказ буџетских расхода везаних за функцију 640 улична расвета

2014. године је за Општину Бољевац извршена енергетска процена³⁹. Према тој процени укупна потрошња електричне енергије за 2.162 светиљке у систему јавне расвете у 2013. години била је 1.487.800 kWh а укупна снага јавне расвете 333,765 kW. 2013. године живини извори су чинили преко 80% инсталиране снаге јавне расвете. Према подацима из јавних набавки очекивана годишња потрошња електричне енергије за 2022. годину је 1.000.000 kWh⁴⁰.

Слика 1 Потрошња електричне енергије у Општини Бољевац у 2013. години и процена потрошње за 2022. годину. Извор: Извештај о енергетској процени Општине Бољевац⁴¹, Портал јавних набавки.⁴²

2021. године Општина Бољевац је извршила јавну набавку 190 ЛЕД светиљки којим је замењена стара живина расвета. Општина Бољевац врши замену јавне расвете⁴³ и проширење обухвата јавне расвете у континуитету.

Буџетски издаци за функцију 640 (јавно осветљење) у Општини Бољевац износили су просечно 10.679.862 динара у 2019. и 2020. години или 2,09 % укупних буџетских расхода што је други најнижи износ од свих ЈЛС које су анализирани⁴⁴. Услед промена цена енергије које су се догодиле 2021. године и 2022. године ови издаци би у планском периоду могли бити знатно већи. Просечни издаци у панелу од 16 јединица локалне самоуправе који су били

³⁹ http://arhiva.mre.gov.rs/doc/efikasnost-izvori/projekat%20Alterenergy/30.05.16/B05_Energetska_procena_Boljevac-v2.pdf

⁴⁰ <https://jnportal.ujn.gov.rs/tender-eo/87987>

⁴¹ http://arhiva.mre.gov.rs/doc/efikasnost-izvori/projekat%20Alterenergy/30.05.16/B05_Energetska_procena_Boljevac-v2.pdf

⁴² <https://jnportal.ujn.gov.rs/tender-eo/87987>

⁴³ <https://www.ekapija.com/news/1848289/medicinski-dogadjaji-u-bih>

⁴⁴ Извор: За 2019. и 2020. годину прорачун на основу анализе буџетских расхода коју је припремила СКГО и анализе учинка коју је доставила СКГО за 2021. годину

предмет анализе СКГО износили су 3,76 % укупних буџетских расхода⁴⁵, док су просечни расходи за функцију 640 у 12 јединица локалне самоуправе које је СКГО подржала у припреми Плана развоја износили приближно 3,28 % укупних буџетских расхода⁴⁶ у периоду од 2019. до 2021. године.

Енергетска ефикасност, дистрибуирани обновљиви извори енергије и енергетски угрожени купци

Општина Бољевац добила је средства на основу конкурса за финансирање пројекта унапређења енергетске ефикасности у објектима од јавног значаја у јединицама локалне самоуправе и градских општина у износу од 23.185.260 РСД.⁴⁷

Република Србија је у 2022. години заокружила политику подршке изградњи соларних електрана по моделу купца произвођача. Од првих регистрованих купаца-произвођача ниједан није регистрован на територији Бољевца⁴⁸.

У Општини Бољевац је у децембру 2019. године било 66 енергетски угрожених купаца. Укупна средства која су из републичког буџета била додељена енергетски угроженим купцима са територије Општине износила су 1.180.453 динара у 2019. години⁴⁹.

Када је у питању енергетска ефикасност у јавним зградама, Општина је предузела радове на енергетској санацији предшколске установе, средње школе "Никола Тесла" и зграде општинске управе. Општина Бољевац је ЈЛС која је забележила процентуално највише учешће расхода за програм Енергетска ефикасност у укупним расходима од свих анализираних ЈЛС. Тај удео је за Општину Бољевац износио 1,80% док је просечан удео за све анализиране ЈЛС 0,95%.

Избор индикатора од значаја за праћење остваривања ЦОР 7

Прилажемо избор из листе индикатора које дефинише Организација Уједињених нација. Кроз овај процес смо дефинисали и нове индикаторе који могу послужити као замена за неке од предложених индикатора.

⁴⁵ Извор: Анализа ефеката поремећаја на тржишту енергије и енергената на буџете локалних самоуправа. Документ СКГО из 2022. године.

⁴⁶ Извор: Прорачун на основу анализе буџетских расхода коју је припремила СКГО.

⁴⁷ <https://www.mre.gov.rs/aktuelnosti/javni-pozivi/javni-poziv-za-dodelu-sredstava-radi-finansiranja-projekata-unapredjenja-energetske-efikasnosti-u-objektima-od-javnog-znacaja-u-jedinicama-lokalne-samouprave-ka-i-gradskim-opstinama-jp-2-22>

⁴⁸ http://edbnabavke.edb.rs/registar_kupaca/DOMACINSTVA/DOMACINSTVA.pdf Приступљено 08.09.2022.

⁴⁹ Копија базе енергетски заштићених купаца коју води Министарство рударства и енергетике у поседу СКГО.

Табела 17: Изабрани индикатори за ЦОР 7

Индикатор	Јединица мере
7.1.2 Удео становништва које се првенствено ослања на чиста горива и технологије	%
Модификовани индикатор 7.2.1 : Удео обновљиве енергије у укупној финалној потрошњи енергије јавног сектора	%
Модификовани индикатор 7.3.1 : Енергетски интензитет мерен кроз примарну енергију потрошену у јавном сектору и укупне буџетске расходе	килограм еквивалентне нафте по 1000 динара буџетских расхода

Расположивост података потребних за праћење остваривања ЦОР 7

Табела 18: Оцена расположивости података за праћење вредности изабраних индикатора за ЦОР 7

Индикатор	Оцена расположивости
7.1.2 Удео становништва које се првенствено ослања на чиста горива и технологије	Нису тренутно расположиви подаци за праћење овог индикатора али их је могуће обезбедити. Сва домаћинства која користе нестандартне индивидуалне уређаје за грејање на чврста горива би улазила у удео становништва који се не ослања првенствено на чиста горива и технологије. Попис, Анкета о потрошњи домаћинства, Анкета о приходима и условима становања, Микс истраживање су процеси кроз које је могуће доћи до одговарајућих података. Такође, могуће је провести наменску анкету уз минималне издатке.
Модификовани индикатор 7.2.1 : Удео обновљиве енергије у укупној финалној потрошњи енергије јавног сектора	Овај индикатор је могуће израчунати ако све установе доставе све потребне податке.
Модификовани индикатор 7.3.1 : Енергетски интензитет мерен кроз примарну енергију потрошену у јавном сектору и укупне буџетске расходе	Овај индикатор је могуће израчунати ако све установе доставе све податке са којима располажу.

Упоредни преглед изабраних показатеља за 12 ЈЛС

енергетика и животна средина

Садржај

<u>ВОДОСНАБДЕВАЊЕ, КАНАЛИЗАЦИЈА И ПРАДА ОТПАДНИХ ВОДА.....</u>	<u>3</u>
<u>КВАЛИТЕТ ВАЗДУХА</u>	<u>ERROR! BOOKMARK NOT DEFINED.</u>
<u>ГУБИЦИ И ПОУЗДАНОСТ СНАБДЕВАЊА ЕЛЕКТРИЧНОМ ЕНЕРГИЈОМ</u>	<u>5</u>
<u>ПРИКАЗ БУЏЕТСКИХ РАСХОДА ВЕЗАНИХ ЗА АНАЛИТИЧКИ КОНТО 421000 КОЈИ ОБУХВАТА СТАЛНЕ ТРОШКОВЕ</u>	<u>6</u>
<u>ПОТРОШЊА ЕНЕРГИЈЕ ЗА ЈАВНУ РАСВЕТУ</u>	<u>7</u>
<u>ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ ДИСТРИБУИРАНИ ОБНОВЉИВИ ИЗВОРИ ЕНЕРГИЈЕ</u>	<u>8</u>
<u>УПОРЕДНИ ПРИКАЗ ПРОЦЕНТУАЛНИХ БУЏЕТСКИХ ИЗДВАЈАЊА ПО ФУНКЦИОНАЛНИМ КЛАСИФИКАЦИЈАМА И ПРОГРАМИМА ЗА 12 ЈЛС</u>	<u>11</u>

Табела 1 Проценти физичко-хемијске и микробиолошке неисправности у водоводима 12 ЈЛС 2021. године. Извор: Институт за јавно здравље Србије, Извештај о здравственој исправности воде за пиће јавних водовода и водних објеката за 2021. годину.....	3
Табела 2 Подаци о захваћеним и пречишћеним водама на територији 12 ЈЛС у 2020. години. Извор: Општине и региони у Републици Србији за 2021. годину. Републички завод за статистику	4
Табела 3 Показатељи поузданости снабдевања и губитака електричне енергије у дистрибутивним огранцима којима припадају ЈЛС за 2021. годину.....	5

Слика 1 Процент домаћинства прикључених на водоводну и канализациону мрежу у 2020. години. Извор: Аналитички сервис ЈЛС	3
Слика 2 Укупно захваћене и укупно пречишћене воде у 12 ЈЛС (м ³ по становнику). Извор: Општине и региони у Републици Србији за 2021. годину. Републички завод за статистику.....	5
Слика 3 Процентуални удео расхода за конто 421000 у укупним буџетским расходима ЈЛС. Извор: СКГО, РСЈП, рачуница.....	6
Слика 4 Потрошња електричне енергије за јавну расвету (kWh) у 12 ЈЛС. Извор: Различити извори података за различите године, рачуница.....	7
Слика 5 Потрошња јавне расвете по јединици дужине путева (MWh/km) у 12 ЈЛС. Извор: Различити извори података за различите године за потрошњу електричне енергије у јавној расвети, Републички завод за статистику за дужину путева.....	7
Слика 6 Укупна јавна средства (локални и републички буџет) опредељена за спровођење мера енергетске санације у домаћинствима. Извор: Министарство рударства и енергетике.	8

Слика 7 Процентуални удео јавних средстава за спровођење мера енергетске санације у домаћинствима у односу на укупне буџетске расходе из 2020. Извор: МРЕ, СКГО, рачуница.....	9
Слика 8 Средства за финансирање пројекта унапређења енергетске ефикасности у објектима од јавног значаја добијена од МРЕ у 2022. години. Извор: Министарство рударства и енергетике.	9
Слика 9 Удео средстава за финансирање пројекта унапређења енергетске ефикасности у објектима од јавног значаја добијена од МРЕ у 2022. години у односу на укупне буџетске расходе ЈЛС из 2020. године. Извор: МРЕ, СКГО, рачуница.....	10
Слика 10 Процентуални удео буџетских расхода по изабраним функционалним класификацијама. Извор: СКГО, РСЈП, завршни рачуни буџета, рачуница.	11
Слика 11 Процентуални удео буџетских расхода по изабраним програмима. Извор: СКГО, РСЈП, завршни рачуни буџета, рачуница.....	11

Водоснабдевање, канализација и прерада отпадних вода

Табела 1 Проценти физичко-хемијске и микробиолошке неисправности у водоводима 12 ЈЛС 2021. године. Извор: Институт за јавно здравље Србије, Извештај о здравственој исправности воде за пиће јавних водовода и водних објеката за 2021. годину.¹

ЈЛС	Процент физичко-хемијске неисправности	Процент микробиолошке неисправности
Бољевац	7,1	2,9
Велико Градиште	1,3	0,0
Врњачка Бања	1,2	0,8
Гаџин Хан	0,0	2,4
Краљево	0,0	0,1
Крупањ	0,5	1,0
Крушевац	0,0	0,3
Пожаревац	1,1	1,2
Смедеревска Паланка	0,0	0,3
Сурдулица	0,0	0,0
Чачак	0,8	0,2
Шабац	0,8	2,2

Слика 1 Процент домаћинстава прикључених на водоводну и канализациону мрежу у 2020. години. Извор: Аналитички сервис ЈЛС²

¹ <https://www.batut.org.rs/index.php?content=1420>

² <https://rsjp.gov.rs/cir/analiticki-servis/>

Табела 2 Подаци о захваћеним и пречишћеним водама на територији 12 ЈЛС у 2020. години. Извор: Општине и региони у Републици Србији за 2021. годину. Републички завод за статистику³

ЈЛС	Укупне захваћене воде, хиљ. м ³	Укупне испуштене отпадне воде, хиљ.м ³	Испуштене отпадне воде у системе за одвођење отпадних вода, хиљ.м ³	Пречишћене отпадне воде, хиљ.м ³
Бољевац	498	276	123	-
Велико Градиште	874	370	221	-
Врњачка Бања	3.107	1.624	979	-
Гаџин Хан	69	48	48	-
Краљево	8.361	4.983	4.783	3.868
Крупањ	595	267	196	-
Крушевац	11.461	7.727	4.695	4.695
Пожаревац	10.038	4.342	2.936	-
Смедеревска Паланка	2.738	3.455	2.457	-
Сурдулица	3.223	2.665	803	803
Чачак	3.358	7.664	5.130	-
Шабац	6.436	4.539	3.907	3.907

³ <https://www.stat.gov.rs/publikacije/>

Слика 2 Укупно захваћене и укупно пречишћене воде у 12 ЈЛС (м³ по становнику)⁴. Извор: Општине и региони у Републици Србији за 2021. годину, Републички завод за статистику⁵

Губици и поузданост снабдевања електричном енергијом

Табела 3 Показатељи поузданости снабдевања и губитака електричне енергије у дистрибутивним огранцима којима припадају ЈЛС за 2021. годину⁶

ЈЛС	Губици (%)	Број прекида по кориснику	Укупно трајање прекида у минутима по кориснику
Бољевац	7,14%	12,38	1.359
Велико Градиште	10,02%	11,96	1.121
Врњачка Бања	12,06%	12,99	1.094
Гаџин Хан	16,46%	5,15	539
Краљево	12,06%	12,99	1.094
Крупањ	12,47%	12,38	1.545
Крушевац	11,64%	12,52	909
Пожаревац	10,02%	11,96	1.121
Смедеревска Паланка	14,65%	7,09	1.022
Сурдулица	12,97%	17,08	3.155
Чачак	13,08%	12,98	2.241

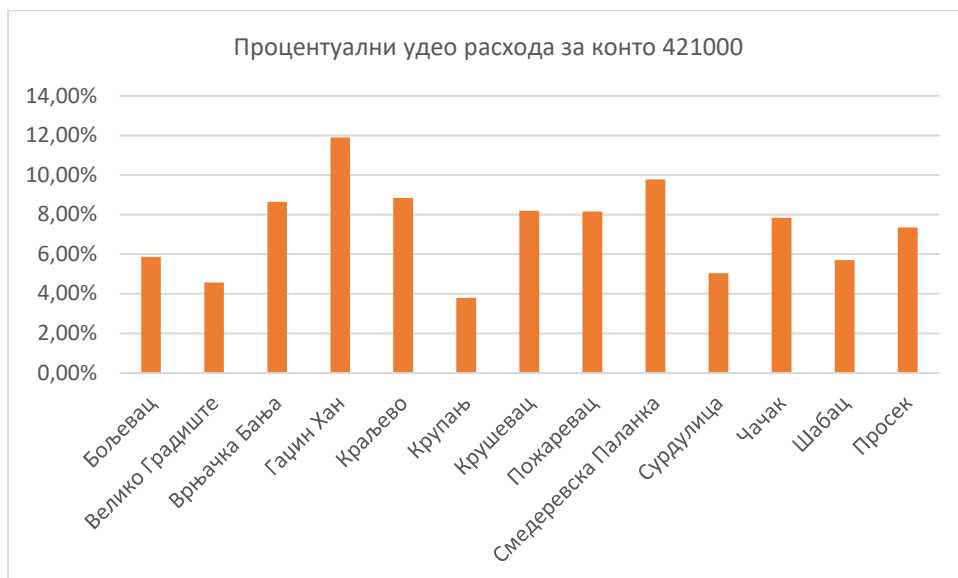
⁴ ЈЛС које се снабдевају водом из водозахвата са друге општине, потпуно или делимично су Врњачка Бања и Чачак, док је Крушевац ЈЛС који део захваћене воде уступа другим ЈЛС.

⁵ <https://www.stat.gov.rs/publikacije/>

⁶ http://epsdistribucija.rs/pdf/GI_ODS_2021.pdf

Шабац	12,86%	6,5	617
Србија	11,73%	8,27	892

Приказ буџетских расхода везаних за аналитички конто 421000 који обухвата сталне трошкове

Слика 3 Процентуални удео расхода за конто 421000 у укупним буџетским расходима ЈЛС. Извор: СКГО, РСЈП, рачуница

Потрошња енергије за јавну расвету

Слика 4 Потрошња електричне енергије за јавну расвету (kWh) у 12 ЈЛС. Извор: Различити извори података за различите године, рачуница.

Слика 5 Потрошња јавне расвете по јединици дужине путева (MWh/km) у 12 ЈЛС. Извор: Различити извори података за различите године за потрошњу електричне енергије у јавној расвети, Републички завод за статистику за дужину путева.

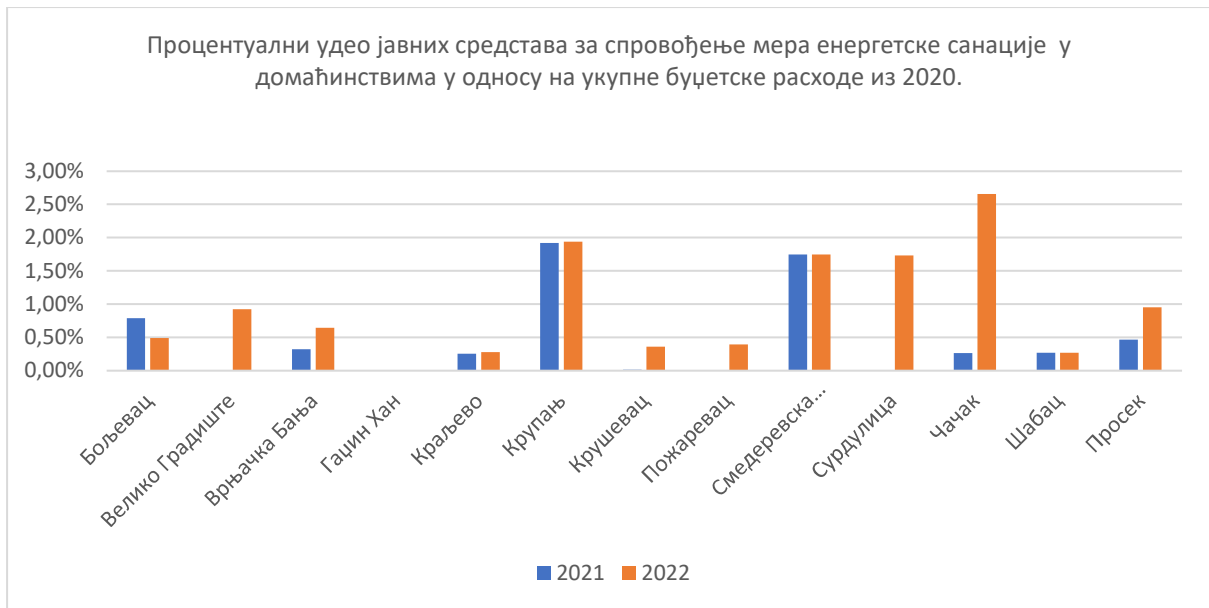
Енергетска ефикасност дистрибуирани обновљиви извори енергије

Спроводећи своју енергетску политику и политику Републике Србије ЈЛС су на три јавна позива за суфинансирање мера енергетске санације у 2021. и 2022. години. Суфинансирање мера је обезбеђено из буџета Републике Србије и буџета ЈЛС. Поред тога један број ЈЛС је добио средства на основу конкурса за финансирање пројекта унапређења енергетске ефикасности у објектима од јавног значаја у јединицама локалне самоуправе и градских општина у 2022. години.⁷

Слика 6 Укупна јавна средства (локални и републички буџет) опредељена за спровођење мера енергетске санације у домаћинствима. Извор: Министарство рударства и енергетике.

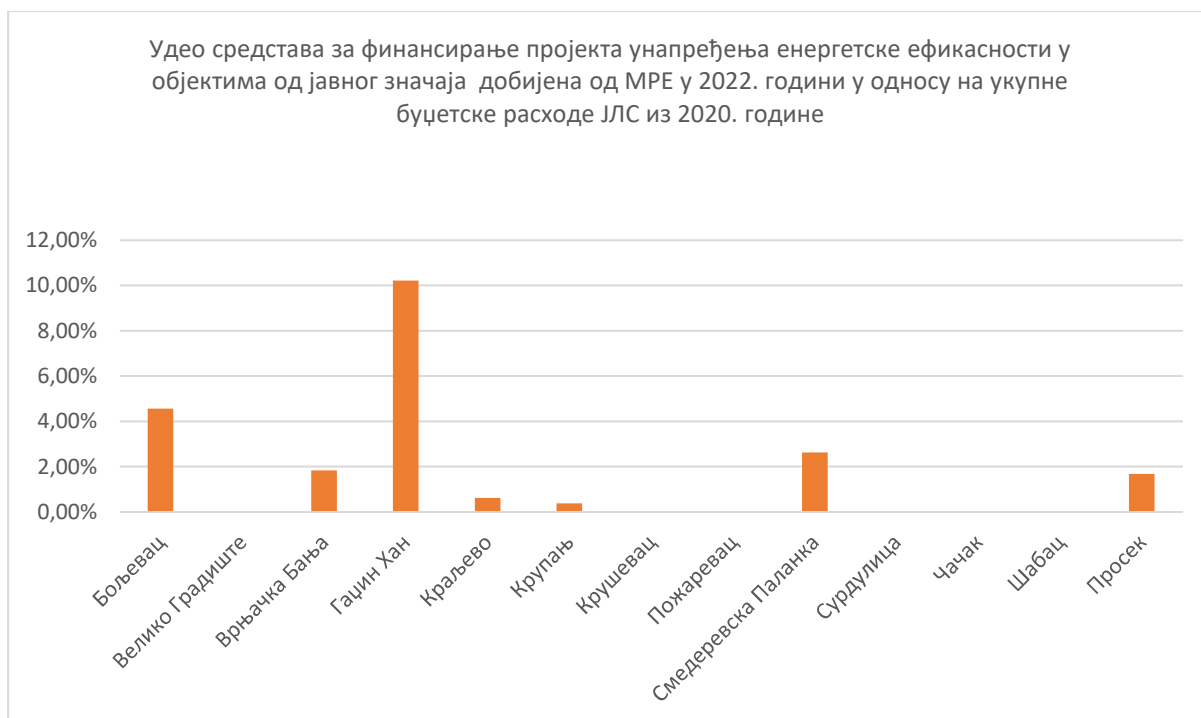
⁷<https://www.mre.gov.rs/aktuelnosti/javni-pozivi/javni-poziv-za-dodelu-sredstava-radi-finansiranja-projekata-unapredjenja-energetske-efikasnosti-u-objektima-od-javnog-znacaja-u-jedinicama-lokalne-samouprave-ka-i-gradskim-opstinama-jp-2-22>

Слика 7 Процентуални удео јавних средстава за спровођење мера енергетске санације у домаћинствима у односу на укупне буџетске расходе из 2020. Извор: МРЕ, СКГО, рачуница.

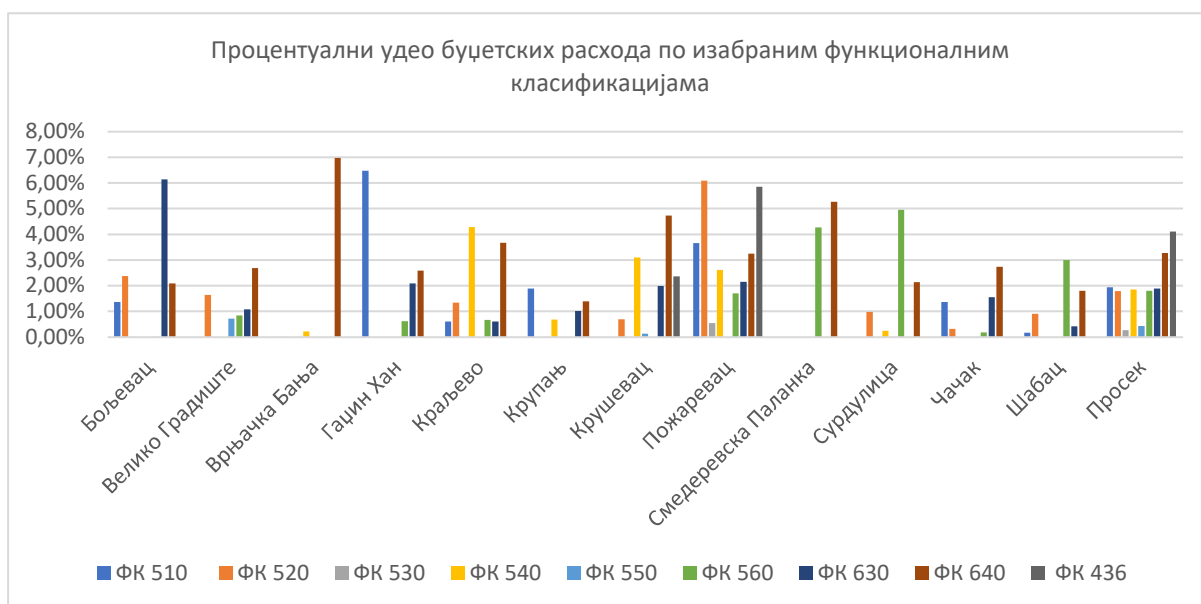

Слика 8 Средства за финансирање пројекта унапређења енергетске ефикасности у објектима од јавног значаја добијена од МРЕ у 2022. години. Извор: Министарство рударства и енергетике.

Слика 9 Удео средстава за финансирање пројекта унапређења енергетске ефикасности у објектима од јавног значаја добијена од МРЕ у 2022. години у односу на укупне буџетске расходе ЈЛС из 2020. године. Извор: МРЕ, СКГО, рачуница.

Упоредни приказ процентуалних буџетских издвајања по функционалним класификацијама и програмима за 12 ЈЛС

Слика 10 Процентуални удео буџетских расхода по изабраним функционалним класификацијама. Извор: СКГО, РСЈП, завршни рачуни буџета, рачуница.

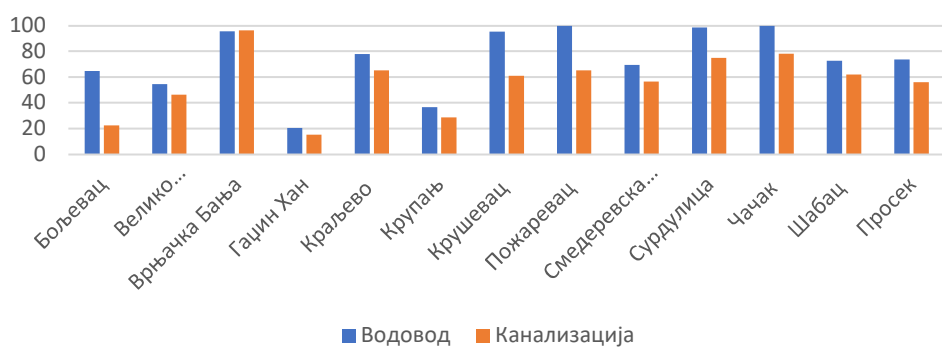
Слика 11 Процентуални удео буџетских расхода по изабраним програмима. Извор: СКГО, РСЈП, завршни рачуни буџета, рачуница.

1.1. ОПШТИ ПОДАЦИ, 2020.

Регион Област	Површина ¹⁾ , km ²	Становништво ²⁾ , стање
Бољевац	828	10950
Велико Градиште	344	15451
Врњачка Бања	239	25722
Гацин Хан	325	6480
Град Пожаревац	477	71026
Краљево	1530	115921
Крупањ	342	15079
Крушевац	854	119035
Смедеревска Паланка	421	44341
Сурдулица	628	18311
Чачак	636	108737
Шабац	797	109340

ЈЛС	Водовод	Канализација
Бољевац	64,7	22,5
Велико Градиште	54,6	46,3
Врњачка Бања	95,5	96,3
Гаџин Хан	20,4	15,3
Краљево	77,9	65,3
Крупањ	36,7	28,5
Крушевац	95,2	61
Пожаревац	99,7	65,1
Смедеревска Паланка	69,5	56,4
Сурдулица	98,4	74,9
Чачак	99,7	78,1
Шабац	72,6	61,9
Просек	73,74	55,97

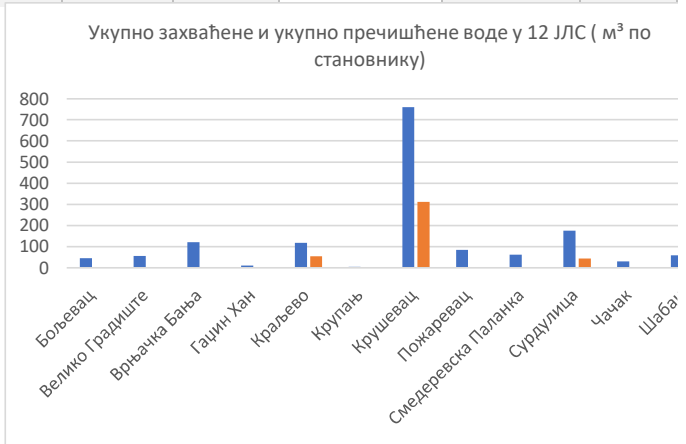
Процент домаћинстава прикључених на водоводну и канализациону мрежу

ЈЛС	Процент физичко-хемијске неисправности	Процент микробиолошке неисправности
Бољевац	7,1	2,9
Велико Градиште	1,3	0,0
Врњачка Бања	1,2	0,8
Гаџин Хан	0,0	2,4
Краљево	0,0	0,1
Крупањ	0,5	1,0
Крушевац	0,0	0,3
Пожаревац	1,1	1,2
Смедеревска Паланка	0,0	0,3
Сурдулица	0,0	0,0
Чачак	0,8	0,2
Шабац	0,8	2,2

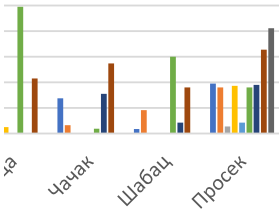
ВОДОСНАБДЕВАЊЕ И ИСПУСТАЊЕ ОТПАДНИХ ВОДА, 2020. (нас

ЈЛС	Укупне захваћене воде, хиљ. м ³	Укупне испуштене отпадне воде, хиљ.м ³	Испуштене отпадне воде у системе за одвођење отпадних вода, хиљ.м ³	Пречишћене отпадне воде, хиљ.м ³	Укупне захваћене воде, м ³ по становнику	Пречишћене отпадне воде, м ³ по становнику
Бољевац	498					
Велико Градиште	874					
Врњачка Бања	3.107					
Гаџин Хан	69					
Краљево	8.361					
Крупањ	595					
Крушевац	11.461					
Пожаревац	10.038					
Смедеревска Паланка	2.738					
Сурдулица	3.223					
Чачак	3.358					
Шабац	6.436					

ФК 630	ФК 640	ФК 436
6,13%	2,09%	#DIV/0!
1,08%	2,69%	#DIV/0!
#DIV/0!	6,97%	#DIV/0!
2,08%	2,58%	#DIV/0!
0,61%	3,67%	#DIV/0!

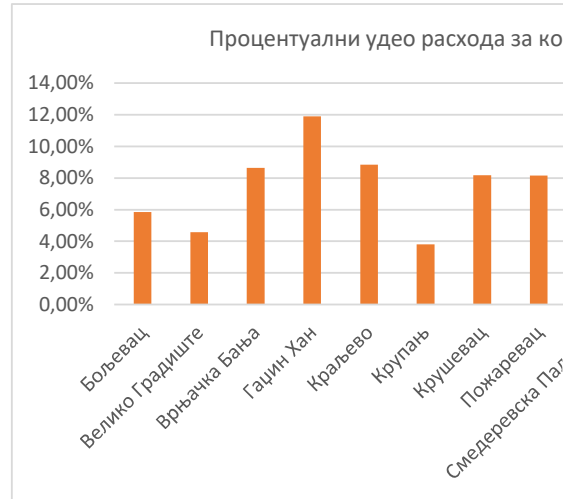
ационалним

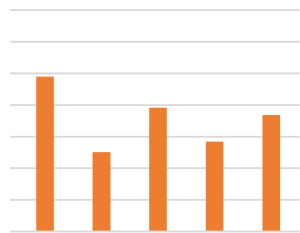
) ■ ФК 640 ■ ФК 436

#DIV/0!
2,37%
5,86%
#DIV/0!
#DIV/0!
#DIV/0!
#DIV/0!
4,11%

ЛС	Процентуални удео расхода за конто 421000
Бољевац	5,85%
Велико Градиште	4,58%
Врњачка Бања	8,64%
Гаџин Хан	11,89%
Краљево	8,84%
Крупањ	3,80%
Крушевац	8,18%
Пожаревац	8,15%
Смедеревска Паланка	9,78%
Сурдулица	5,03%
Чачак	7,84%
Шабац	5,69%
Просек	7,36%

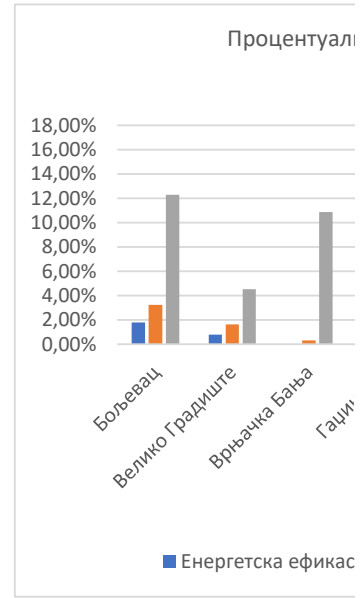

инто 421000

ланка
Сураулица
Чатак
Шабан
Просек

ЈЛС	Енергетска ефикасност	Заштита животне средине	Комуналне делатности
Бољевац	1,80%	3,26%	12,30%
Велико Градиште	0,79%	1,65%	4,54%
Врњачка Бања	#DIV/0!	0,33%	10,88%
Гаџин Хан	#DIV/0!	7,97%	7,44%
Краљево	1,55%	2,59%	8,56%
Крупањ	1,77%	1,83%	6,15%
Крушевац	0,33%	0,67%	16,14%
Пожаревац	#DIV/0!	10,44%	15,42%
Смедеревска Паланка	#DIV/0!	1,21%	7,88%
Сурдулица	#DIV/0!	9,41%	6,84%
Чачак	0,09%	2,86%	10,73%
Шабац	0,35%	0,61%	4,62%
Просек	0,95%	3,57%	9,29%

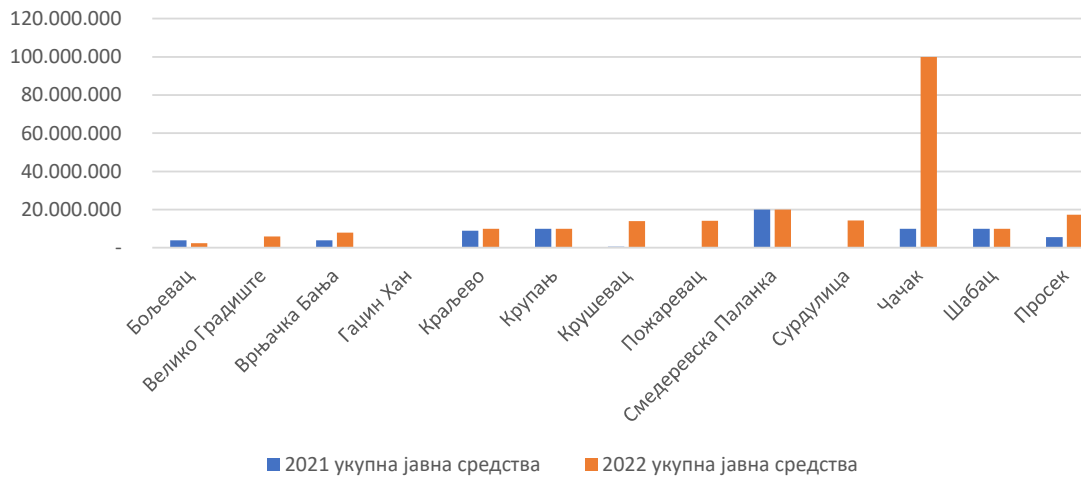

ни удео буџетских расхода по изабраним програмима

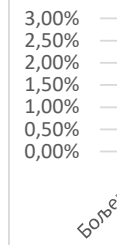

ЈЛС	2021 укупна јавна средства	2022 укупна јавна средства	2020 укупни буџетски расходи
Бољевац	4.000.000	2.500.000	507.788.000
Велико Градиште	-	6.000.000	648.767.000
Врњачка Бања	3.999.200	8.000.000	1.241.380.000
Гаџин Хан	-	-	293.590.000
Краљево	9.000.000	10.000.000	3.565.633.000
Крупањ	9.902.660	10.000.000	515.382.000
Крушевац	600.000	14.000.000	3.883.962.000
Пожаревац	-	14.200.000	3.586.995.000
Смедеревска Паланка	20.000.000	20.000.000	1.144.017.000
Сурдулица	-	14.285.000	824.050.000
Чачак	9.900.000	99.900.000	3.758.343.000
Шабац	10.000.000	10.000.000	3.725.319.000
Просек	5.616.822	17.407.083	1.974.602.167

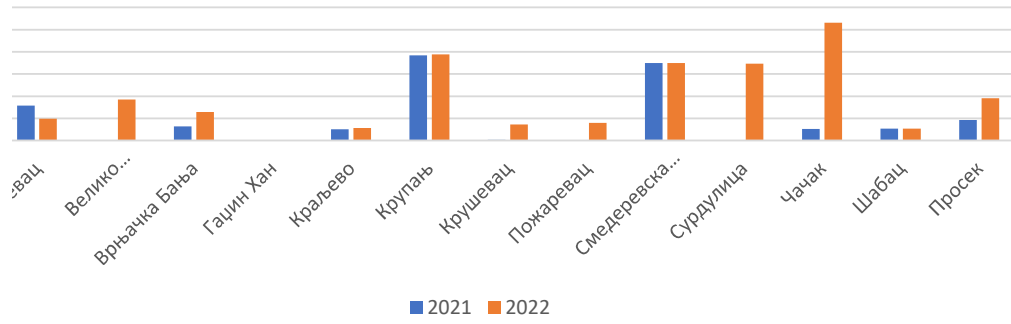
Укупна јавна средства (локални и републички буџет) опредељена за спровођење
мера енергетске санације у домаћинствима

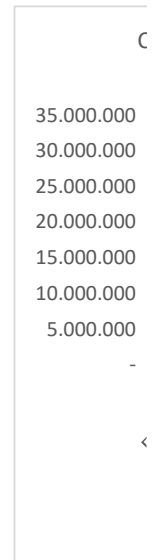
ЈЛС	2021	2022
Бољевац	0,79%	0,49%
Велико Градиште	0,00%	0,92%
Врњачка Бања	0,32%	0,64%
Гаџин Хан	0,00%	0,00%
Краљево	0,25%	0,28%
Крупањ	1,92%	1,94%
Крушевац	0,02%	0,36%
Пожаревац	0,00%	0,40%
Смедеревска Паланка	1,75%	1,75%
Сурдулица	0,00%	1,73%
Чачак	0,26%	2,66%
Шабац	0,27%	0,27%
Просек	0,46%	0,95%

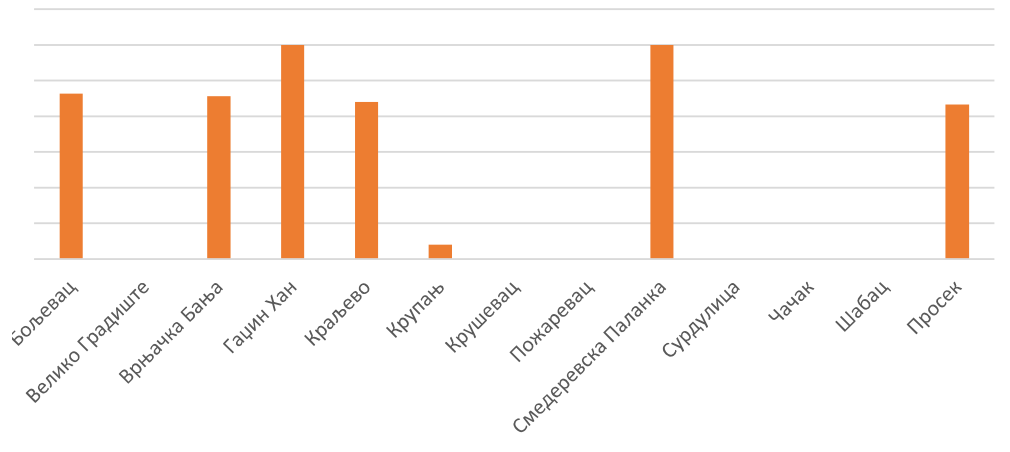
Процентуални удео јавних средстава средстава за спровођење мера енергетске санације у домаћинствима у односу на укупне буџетске расходе из 2020.

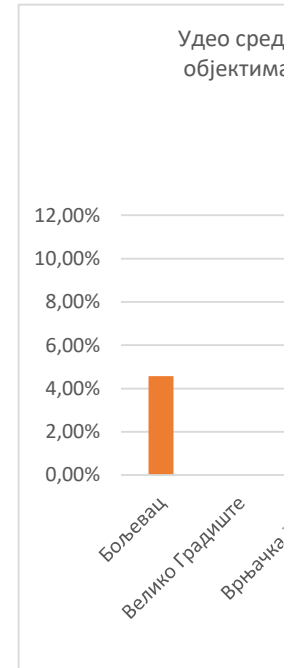
ЈЛС	2022 укупна јавна средства	2020 укупни буџетски расходи
Бољевац	23.185.260	507.788.000
Велико Градиште		648.767.000
Врњачка Бања	22.818.564	1.241.380.000
Гаџин Хан	29.983.415	293.590.000
Краљево	22.000.000	3.565.633.000
Крупањ	1.999.872	515.382.000
Крушевац		3.883.962.000
Пожаревац		3.586.995.000
Смедеревска Паланка	30.000.000	1.144.017.000
Сурдулица		824.050.000
Чачак		3.758.343.000
Шабац		3.725.319.000
Просек	21.664.519	1.974.602.167

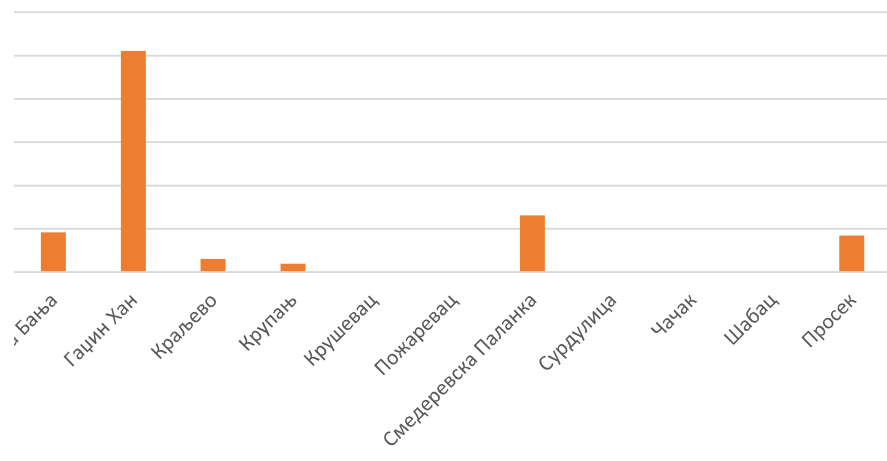
Средства за финансирање пројекта унапређења енергетске ефикасности у објектима од јавног значаја добијена од МРЕ у 2022. години

ЈЛС	2022
Бољевац	4,57%
Велико Градиште	0,00%
Врњачка Бања	1,84%
Гаџин Хан	10,21%
Краљево	0,62%
Крупањ	0,39%
Крушевац	0,00%
Пожаревац	0,00%
Смедеревска Паланка	2,62%
Сурдулица	0,00%
Чачак	0,00%
Шабац	0,00%
Просек	1,69%

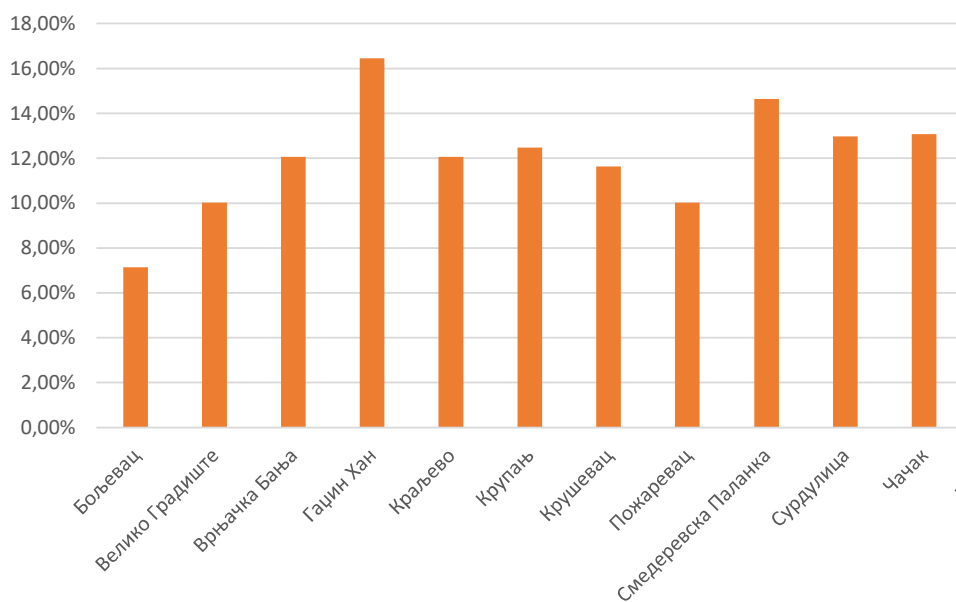

Истава за финансирање пројекта унапређења енергетске ефикасности у
а од јавног значаја добијена од МРЕ у 2022. години у односу на укупне
буџетске расходе ЈЛС из 2020. године

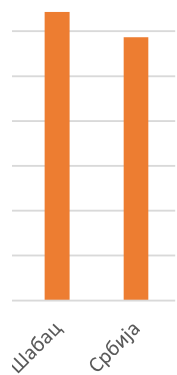

ЈЛС	Губици (%)	Број прекида по кориснику	Укупно трајање прекида у минутима по кориснику
Бољевац	7,14%	12,38	1.359
Велико Градиште	10,02%	11,96	1.121
Врњачка Бања	12,06%	12,99	1.094
Гаџин Хан	16,46%	5,15	539
Краљево	12,06%	12,99	1.094
Крупањ	12,47%	12,38	1.545
Крушевац	11,64%	12,52	909
Пожаревац	10,02%	11,96	1.121
Смедеревска Паланка	14,65%	7,09	1.022
Сурдулица	12,97%	17,08	3.155
Чачак	13,08%	12,98	2.241
Шабац	12,86%	6,5	617
Србија	11,73%	8,27	892

Удео средстава за финансирање пројекта унапређења енергетске ефикасност објектима од јавног значаја добијена од МРЕ у 2022. години у односу на укуп буџетске расходе ЈЛС из 2020. године

ти у
не

А ПУТЕВА ¹⁾ , 2020. (наставак)							
	km						
Регион	Укупно	емени коловоз	путеви I реда		Државни путеви II реда		Општински путеви
			свега	емени коловоз	свега	ени коловоз	свега
РЕПУБЛИКА СРБИЈА	43979,814	29590,88	3864,522	3864,522	9662,363	9422,503	30452,929
СРБИЈА – СЕВЕР	11687,014	8489,603	1214,51	1214,51	2415,944	2415,394	8056,56
Београдски регион	5750,285	3077,235	190,615	190,615	454,01	453,46	5105,66
Београдска област ²⁾	Град Београд	3077,235	190,615	190,615	454,01	453,46	5105,66
Барајево	15,82	15,82	41,39	40,9	...
Вождовац	-	-	40,867	40,867	...
Врачар	-	-	-	-	...
Гроцка	-	-	59,068	59,068	...
Звездара	-	-	0,498	0,498	...
Земун	-	-	17,989	17,989	...
Лазаревац	52,903	52,903	37,31	37,31	...
Младеновац	23,655	23,655	60,193	60,193	...
Нови Београд	-	-	-	-	...
Обреновац	28,94	28,94	60,806	60,806	...
Палилула	47,85	47,85	-	-	...
Раковица	0,814	0,814	1,812	1,812	...
Савски венац	-	-	-	-	...
Сопот	2,187	2,187	89,094	89,034	...
Стари град	-	-	-	-	...
Сурчин	-	-	34,605	34,605	...
Чукарица	18,446	18,446	10,378	10,378	...
Регион Војводине	5936,729	5412,368	1023,895	1023,895	1961,934	1961,934	2950,9
Западнобачка област	609,709	556,064	167,077	167,077	144,829	144,829	297,803
Сомбор	295,836	283,156	108,567	108,567	47,589	47,589	139,68
Апатин	63,425	53,96	-	-	29,202	29,202	34,223
Кула	135,901	104,401	26,503	26,503	35,798	35,798	73,6
Оџаци	114,547	114,547	32,007	32,007	32,24	32,24	50,3
Јужнобанатска област	883,404	783,164	209,068	209,068	255,457	255,457	418,879
Панчево	140,795	140,795	38,262	38,262	35,693	35,693	66,84
Алибунар	88,403	88,403	24,293	24,293	53,82	53,82	10,29
Бела Црква	86,277	82,377	26,343	26,343	20,534	20,534	39,4
Вршац	172,709	169,369	63,082	63,082	15,887	15,887	93,74
Ковачица	74,819	74,819	-	-	61,71	61,71	13,109
Ковин	107,22	107,22	24,661	24,661	40,059	40,059	42,5
Опово	49,811	40,811	-	-	16,811	16,811	33
Пландиште	163,37	79,37	32,427	32,427	10,943	10,943	120
Јужнобачка област	1199,597	1167,397	174,829	174,829	509,04	509,04	515,728
Нови Сад	244,142	244,142	56,282	56,282	85,384	85,384	102,476
Бач	91,934	91,934	8,057	8,057	23,157	23,157	60,72
Бачка Паланка	137,136	137,136	35,993	35,993	80,543	80,543	20,6
Бачки Петровац	39,473	39,473	3,886	3,886	14,337	14,337	21,25
Беочин	75,971	75,971	-	-	42,711	42,711	33,26
Бечеј	112,522	106,022	22,773	22,773	56,549	56,549	33,2
Врбас	88,077	88,077	14,97	14,97	55,077	55,077	18,03
Жабалъ	99,004	75,004	20,194	20,194	42,81	42,81	36
Србобран	169,314	167,614	12,674	12,674	30,74	30,74	125,9
Сремски Карловци	24,245	24,245	-	-	8,945	8,945	15,3
Темерин	53,235	53,235	-	-	37,535	37,535	15,7
Тител	64,544	64,544	-	-	31,252	31,252	33,292
еда, није урачуната дужина ауто-путева.							
општинских путева на својој територији.							

А ПУТЕВА ¹⁾ , 2020. (наставак)								
	km							
Регион	Укупно	емени коловоз	путеви I реда		Државни путеви II реда		Општински путеви	
			свега	емени коловоз	свега	ени коловоз	свега	
Севернобанатска област	615,98	573,13	113,097	113,097	222,81	222,81	280,073	
Кикинда	210,268	209,368	61,189	61,189	51,406	51,406	97,673	
Ада	100,164	58,214	-	-	15,944	15,944	84,22	
Кањижа	121,999	121,999	19,273	19,273	43,126	43,126	59,6	
Нови Кнежевац	51,028	51,028	5,443	5,443	41,585	41,585	4	
Сента	65,595	65,595	-	-	40,395	40,395	25,2	
Чока	66,926	66,926	27,192	27,192	30,354	30,354	9,38	
Севернобачка област	541,782	433,676	48,503	48,503	199,77	199,77	293,509	
Суботица	314,819	257,093	48,503	48,503	83,641	83,641	182,675	
Бачка Топола	137,148	137,148	-	-	93,444	93,444	43,704	
Мали Иђош	89,815	39,435	-	-	22,685	22,685	67,13	
Средњобанатска област	774,481	727,011	214,27	214,27	221,531	221,531	338,68	
Зрењанин	409,871	371,301	113,131	113,131	47,26	47,26	249,48	
Житиште	124,789	124,789	21,752	21,752	63,837	63,837	39,2	
Нова Црња	54,163	54,163	19,751	19,751	16,812	16,812	17,6	
Нови Бечеј	70,241	70,241	35,541	35,541	29,7	29,7	5	
Сечањ	115,417	106,517	24,095	24,095	63,922	63,922	27,4	
Сремска област	1311,776	1171,926	97,051	97,051	408,497	408,497	806,228	
Сремска Митровица	244,427	244,427	44,257	44,257	79,97	79,97	120,2	
Инђија	170,653	126,153	-	-	55,853	55,853	114,8	
Ириг	109,43	95,23	13,33	13,33	24,27	24,27	71,83	
Пећинци	139,184	111,624	-	-	73,767	73,767	65,417	
Рума	172,489	144,489	30,623	30,623	45,766	45,766	96,1	
Стара Пазова	302,88	295,29	-	-	43,85	43,85	259,03	
Шид	172,713	154,713	8,841	8,841	85,021	85,021	78,851	
СРБИЈА – ЈУГ	32292,8	21101,277	2650,012	2650,012	7246,419	7007,109	22396,369	
Регион Шумадије и Западне Србије	19039,466	12250,611	1609,394	1609,394	3824,585	3652,017	13605,487	
Златиборска област	4962,63	2662,32	437,426	437,426	670,274	609,38	3854,93	
Град Ужице	395,42	296,18	60,778	60,778	78,532	78,532	256,11	
Ужице	55,661	55,661	75,622	75,622	...	
Севојно	5,117	5,117	2,91	2,91	...	
Ариље	290,262	194,197	17,834	17,834	43,118	41,603	229,31	
Бајина Башта	1447,158	430,289	43,418	43,418	132,44	112,571	1271,3	
Косјерић	162,107	150,607	32,527	32,527	48,58	48,58	81	
Нова Варош	719,363	291,747	53,163	53,163	46,33	46,33	619,87	
Пожега	254,425	227,725	49,227	49,227	44,798	44,798	160,4	
Прибој	145,044	124,294	-	-	80,544	80,544	64,5	
Пријепље	446,373	248,121	71,584	71,584	19,589	15,757	355,2	
Сјеница	474,001	203,938	66,047	66,047	112,954	77,891	295	
Чајетина	628,477	495,222	42,848	42,848	63,389	62,774	522,24	
Колубарска област	1768,677	1442,471	142,867	142,867	582,775	554,179	1043,035	
Валево	515,709	479,049	81,806	81,806	176,463	165,063	257,44	
Лајковац	196,872	188,472	16,176	16,176	40,551	40,551	140,145	
Љиг	257,107	198,129	21,211	21,211	89,696	84,018	146,2	
Мионица	292,918	219,518	-	-	82,218	75,218	210,7	
Осечина	224,059	122,341	19,435	19,435	67,274	62,756	137,35	
Уб	282,012	234,962	4,239	4,239	126,573	126,573	151,2	
Мачванска област	3091,892	1793,302	274,175	274,175	501,027	501,027	2316,69	
Шабац	511,652	445,852	58,447	58,447	117,595	117,595	335,61	
Богатић	224,085	164,135	27,306	27,306	49,459	49,459	147,32	
Владимирци	284,409	195,829	30,408	30,408	37,191	37,191	216,81	
Коцељева	828,425	130,985	19,71	19,71	58,315	58,315	750,4	
Крупањ	325,142	196,542	6,448	6,448	90,694	90,694	228	
Лозница	512,459	409,789	59,732	59,732	97,727	97,727	355	
Љубовија	196,731	133,731	36,238	36,238	33,993	33,993	126,5	
Мали Зворник	208,989	116,439	35,886	35,886	16,053	16,053	157,05	
еда, није урачуната дужина ауто-путева.								

ремени коловоз
237,223
96,773
42,27
59,6
4
25,2
9,38
185,403
124,949
43,704
16,75
291,21
210,91
39,2
17,6
5
18,5
666,378
120,2
70,3
57,63
37,857
68,1
251,44
60,851
11444,156
6989,2
1615,514
156,87
...
...
134,76
274,3
69,5
192,254
133,7
43,75
160,78
60
389,6
745,425
232,18
131,745
92,9
144,3
40,15
104,15
1018,1
269,81
87,37
128,23
52,96
99,4
252,33
63,5
64,5

А ПУТЕВА ¹⁾ , 2020. (наставак)							
km							
Регион	Укупно	емени коловоз	путеви I реда		Државни путеви II реда		Општински путеви
			свега	емени коловоз	свега	ени коловоз	свега
Моравичка област	1639,162	1329,247	169,849	169,849	485,807	444,598	983,506
Чачак	487,794	391,388	53,372	53,372	87,016	87,016	347,406
Горњи Милановац	495,494	430,038	36,501	36,501	176,993	172,137	282
Ивањица	369,713	262,365	78,828	78,828	120,885	94,737	170
Лучани	286,161	245,456	1,148	1,148	100,913	90,708	184,1
Поморавска област	1210,527	978,659	24,449	24,449	439,298	431,305	746,78
Јагодина	246,808	224,233	-	-	87,238	87,238	159,57
Деспотовац	189,154	178,954	-	-	87,654	87,654	101,5
Параћин	228,381	185,309	21,661	21,661	53,15	49,428	153,57
Рековац	177,867	145,636	-	-	89,677	85,406	88,19
Свилајнац	139,792	133,602	2,788	2,788	58,454	58,454	78,55
Ђуприја	228,525	110,925	-	-	63,125	63,125	165,4
Расинска област	1874,949	1297,144	97,503	97,503	436,182	433,967	1341,264
Крушевац	454,982	394,963	55,19	55,19	104,26	104,26	295,532
Александровац	486,233	294,062	-	-	78,801	78,801	407,432
Брус	455,161	212,811	9,792	9,792	105,469	105,469	339,9
Варварин	155,779	115,779	-	-	60,679	60,679	95,1
Трстеник	253,929	228,664	19,045	19,045	76,484	74,269	158,4
Ћићевац	68,865	50,865	13,476	13,476	10,489	10,489	44,9
Рашка област	2961,83	1471,499	281,423	281,423	443,79	412,129	2236,617
Краљево	564,207	424,826	134	134	104,01	90,609	326,197
Врњачка Бања	297,389	291,539	15,315	15,315	58,774	58,774	223,3
Нови Пазар	733,889	245,196	64,257	64,257	87,632	81,939	582
Рашка	546,08	307,24	38,885	38,885	112,075	112,075	395,12
Тутин	820,265	202,698	28,966	28,966	81,299	68,732	710
Шумадијска област	1529,799	1275,969	181,702	181,702	265,432	265,432	1082,665
Крагујевац	414,763	363,563	49,996	49,996	49,767	49,767	315
Аранђеловац	272,16	222,18	22,415	22,415	96,185	96,185	153,56
Баточина	95,306	78,636	14,338	14,338	5,228	5,228	75,74
Кнић	196,442	196,442	32,178	32,178	25,764	25,764	138,5
Лапово	96,587	92,397	0,381	0,381	8,651	8,651	87,555
Рача	231,469	124,129	23,099	23,099	34,46	34,46	173,91
Топола	223,072	198,622	39,295	39,295	45,377	45,377	138,4
Регион Јужне и Источне Србије	13253,334	8850,666	1040,618	1040,618	3421,834	3355,092	8790,882
Борска област	1526,179	1025,683	296,7	296,7	420,679	407,903	808,8
Бор	363,465	285,869	37,331	37,331	170,434	164,158	155,7
Кладово	257,365	154,365	68,458	68,458	44,907	44,907	144
Мајданпек	448,202	212,802	101,246	101,246	89,856	89,856	257,1
Неготин	457,147	372,647	89,665	89,665	115,482	108,982	252
Браничевска област	1689,32	1286,729	180,945	180,945	476,823	476,823	1031,552
Град Пожаревац	159,158	149,258	31,504	31,504	63,454	63,454	64,2
Пожаревац	31,504	31,504	58,564	58,564	...
Костолац	-	-	4,89	4,89	...
Велико Градиште	170,923	148,923	32,251	32,251	40,922	40,922	97,75
Голубац	139,679	133,115	44,533	44,533	36,944	36,944	58,202
Жабари	250,682	135,662	-	-	47,982	47,982	202,7
Жагубица	223,697	145,197	-	-	89,697	89,697	134
Кучево	240,785	193,535	54,639	54,639	29,646	29,646	156,5
Мало Црниће	155,263	130,863	18,018	18,018	54,745	54,745	82,5
Петровац на Млави	349,133	250,176	-	-	113,433	113,433	235,7
еда, није урачуната дужина ауто-путева.							

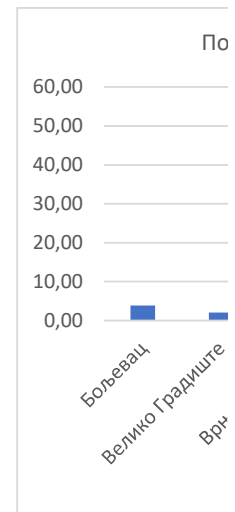
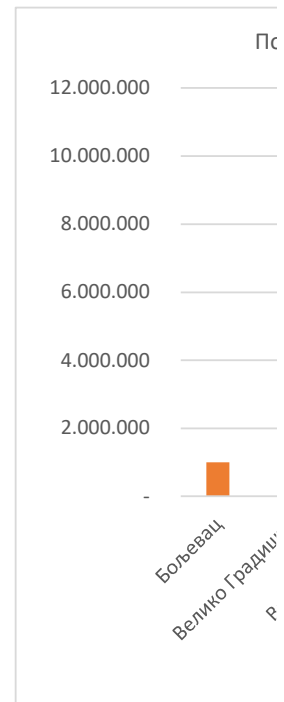
ремени коловоз
714,8
251
221,4
88,8
153,6
522,905
136,995
91,3
114,22
60,23
72,36
47,8
765,674
235,513
215,261
97,55
55,1
135,35
26,9
777,947
200,217
217,45
99
156,28
105
828,835
263,8
103,58
59,07
138,5
83,365
66,57
113,95
4454,956
321,08
84,38
41
21,7
174
628,961
54,3
...
...
75,75
51,638
87,68
55,5
109,25
58,1
136,743

А ПУТЕВА ¹⁾ , 2020. (наставак)							
km							
Регион	Укупно	емени коловоз	путеви I реда		Државни путеви II реда		Општински путеви
			свега	емени коловоз	свега	ени коловоз	свега
Зајечарска област	1370,997	1156,418	164,881	164,881	494,023	481,279	712,093
Зајечар	470,43	379,901	93,029	93,029	149,728	136,984	227,673
Бољевац	257,229	208,229	42,315	42,315	89,914	89,914	125
Књажевац	485,589	423,789	29,537	29,537	182,152	182,152	273,9
Сокобања	157,749	144,499	-	-	72,229	72,229	85,52
Јабланичка област	1749,694	1023,6	103,294	103,294	395,047	387,443	1251,353
Лесковац	608,351	420,128	16,798	16,798	167,48	163,407	424,073
Бојник	166,818	131,318	-	-	77,318	77,318	89,5
Власотинце	287,761	106,821	25,27	25,27	13,611	13,611	248,88
Лебане	250,681	106,281	24,115	24,115	41,666	41,666	184,9
Медвеђа	269,834	179,303	37,111	37,111	29,723	26,192	203
Црна Трава	166,249	79,749	-	-	65,249	65,249	101
Нишавска област	1388,687	1209,752	46,092	46,092	388,655	385,01	953,94
Град Ниш	339,723	339,723	9,845	9,845	83,868	83,868	246,01
Медијана	-	-	-	-	-	-	-
Нишка Бања	93,036	93,036	-	-	38,746	38,746	54,29
Палилула	68,348	68,348	-	-	6,538	6,538	61,81
Пантелеј	76,107	76,107	9,845	9,845	13,442	13,442	52,82
Црвени крст	102,232	102,232	-	-	25,142	25,142	77,09
Алексинач	277,526	249,643	-	-	109,526	107,643	168
Гацин Хан	221,5	152,96	-	-	56,27	56,27	165,23
Дољевац	94,392	78,392	-	-	30,392	30,392	64
Мерошина	112,789	103,327	15,598	15,598	20,791	19,029	76,4
Ражањ	109,162	98,162	-	-	31,162	31,162	78
Сврљиг	233,595	187,545	20,649	20,649	56,646	56,646	156,3
Пиротска област	1049,276	743,251	42,523	42,523	329,203	320,958	677,55
Пирот	339,729	302,149	11,045	11,045	118,784	118,784	209,9
Бабушница	250,232	160,254	31,478	31,478	40,604	40,326	178,15
Бела Паланка	239,874	160,874	-	-	89,374	89,374	150,5
Димитровград	219,441	119,974	-	-	80,441	72,474	139
Подунавска област	549,127	512,687	32,854	32,854	216,329	216,329	299,944
Смедерево	177,326	177,326	22,903	22,903	79,359	79,359	75,064
Велика Плана	171,411	150,171	9,951	9,951	55,78	55,78	105,68
Смедеревска Паланка	200,39	185,19	-	-	81,19	81,19	119,2
Пчињска област	2759,535	1212,985	88,05	88,05	470,735	449,165	2200,75
Град Врање	571,906	474,606	-	-	133,906	126,606	438
Врање	-	-	89,577	82,277	...
Врањска Бања	-	-	44,329	44,329	...
Босилеград	688,884	84,794	-	-	86,554	81,094	602,33
Бујановац	314,049	199,549	14,691	14,691	63,358	63,358	236
Владичин Хан	355,397	119,987	6,571	6,571	63,526	54,716	285,3
Прешево	213,556	119,006	20,193	20,193	11,243	11,243	182,12
Сурдулица	202,486	153,486	46,595	46,595	58,891	58,891	97
Трговиште	413,257	61,557	-	-	53,257	53,257	360
Топличка област	1170,519	679,561	85,279	85,279	230,34	230,182	854,9
Прокупље	338,682	242,682	31,252	31,252	88,43	88,43	219
Блаце	199,086	156,886	18,175	18,175	10,911	10,911	170
Житораја	94,556	83,556	-	-	39,556	39,556	55
Куршумлија	538,195	196,437	35,852	35,852	91,443	91,285	410,9
Регион Косово и Метохија

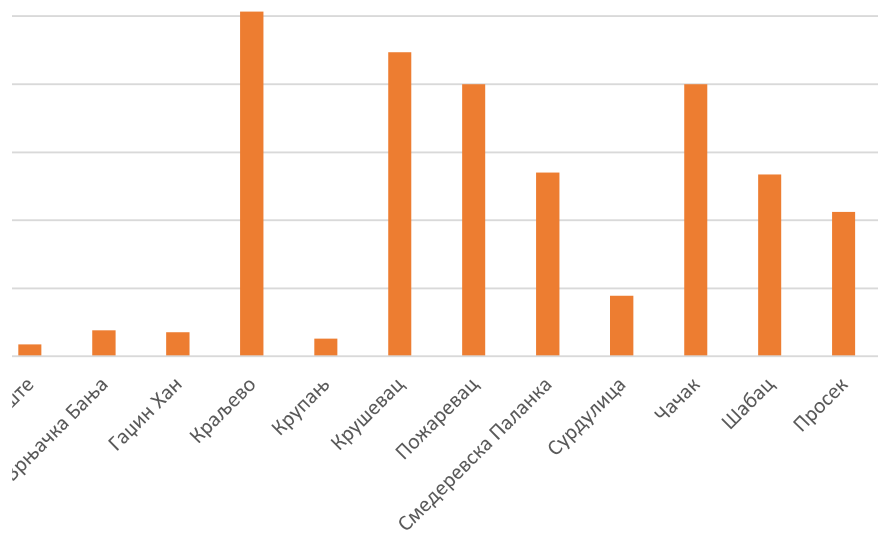
¹⁾ У укупну дужину путева, као и код државних I путева реда, није урачуната дужина ауто-путева.

ремени коловоз
510,258
149,888
76
212,1
72,27
532,863
239,923
54
67,94
40,5
116
14,5
778,65
246,01
-
54,29
61,81
52,82
77,09
142
96,69
48
68,7
67
110,25
379,77
172,32
88,45
71,5
47,5
263,504
75,064
84,44
104
675,77
348
...
...
3,7
121,5
58,7
87,57
48
8,3
364,1
123
127,8
44
69,3
...

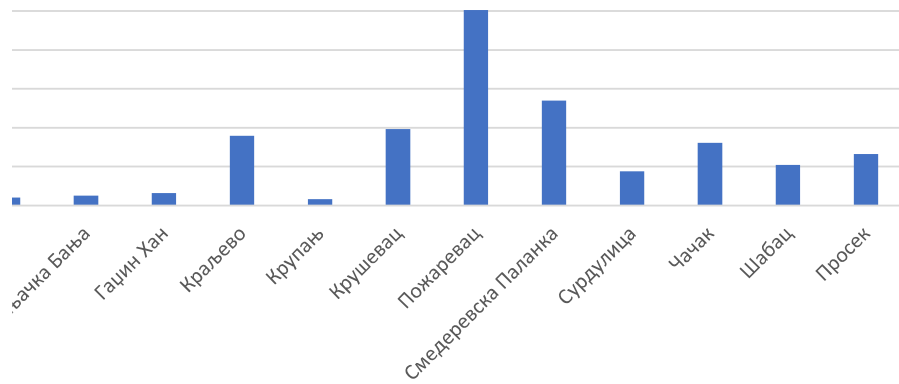
ЈЛС	Потрошња електричне енергије за јавну расвету (kWh)	Дужина путева	Потрошња јавне расвете по јединици дужине путева (MWh/km)
Бољевац	1.000.000	257	3,89
Велико Градиште	353.790	171	2,07
Врњачка Бања	766.410	297	2,58
Гаџин Хан	713.850	222	3,22
Краљево	10.134.395	564	17,96
Крупањ	520.000	325	1,60
Крушевац	8.941.839	455	19,65
Пожаревац	8.000.000	159	50,26
Смедеревска Паланка	5.400.000	200	26,95
Сурдулица	1.786.000	202	8,82
Чачак	8.000.000	495	16,15
Шабац	5.348.000	512	10,45
Просек	4.247.024	322	13,20

отрошња електричне енергије за јавну расвету (kWh) у 12 ЈЛС

отрошња јавне расвете по јединици дужине путева (MWh/km) у 12 ЈЛС

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530
2019	9.306.069	1,81%	8.415.011	1,63%	11.714
2020	4.685.899	0,92%	15.757.676	3,10%	30.100
2021	-	0,00%		0,00%	

Бољевац

Процентуал ни удео расхода за функционал ну класификац ију 530	Расходи за функционал ну класификац ију 540	Процентуал ни удео расхода за функционал ну класификац ију 540	Расходи за функционал ну класификац ију 550	Процентуал ни удео расхода за функционал ну класификац ију 550	Расходи за функционал ну класификац ију 560	Процентуал ни удео расхода за функционал ну класификац ију 560
0,00%		0,00%		0,00%		0,00%
0,01%		0,00%		0,00%	56400	0,01%
0,00%		0,00%		0,00%		0,00%

Расходи за функционалну класификацију 630	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630	Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421000	Процентуални удео расхода за конто 421000	Укупни расходи
28.174.960	5,47%	10.054.007	1,95%	30.328.026	5,89%	515.082.000
34.527.469	6,80%	11.305.716	2,23%	30.566.503	6,02%	507.788.000
	0,00%		0,00%	30.564.957	5,65%	540.593.858

Енергетска ефикасност апсолутни издаци	Енергетска ефикасност процентуално учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуални издаци
16.992.457	3,30%	17.732.794	3,44%
5.777.228	1,14%	20.530.075	4,04%
5.170.420	0,96%	12.344.059	2,28%

Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 435	Расходи за функционалну класификацију 436	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 436
54.367.756	10,56%		0,00%		0,00%
71.300.819	14,04%		0,00%		0,00%
	0,00%		0,00%		0,00%

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530
2019		0,00%	5.568.520	0,94%		0,00%
2020		0,00%	13.764.577	2,33%		0,00%
2021		0,00%		0,00%		0,00%

Велико Градиште

Расходи за функционалну класификацију 540	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 540	Расходи за функционалну класификацију 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 550	Расходи за функционалну класификацију 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 560	Расходи за функционалну класификацију 530
	0,00%	5609656,09	0,95%	6132136	1,04%	3.914.959
	0,00%	3157425,34	0,49%	4141827,3	0,64%	8.809.985
	0,00%		0,00%		0,00%	

Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630	Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи	Енергетска ефикасност апсолутни издаци
0,66%	13.840.885	2,35%	25.558.773	4,33%	589.673.000	8.557.953
1,49%	17.902.732	3,04%	29.727.710	4,58%	648.767.000	
0,00%		0,00%	31.204.771	4,81%	648.767.000	897.273

Енергетска ефикасност процентуално учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуални и издаци	Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци
1,45%	9.669.400	1,64%	19.461.225	3,30%
0,00%	16.421.713	2,53%	37.495.345	5,78%
0,14%	5.071.604	0,78%		0,00%

Расходи за функционалну класификацију 435	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 435	Расходи за функционалну класификацију 436	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 436
	0,00%		0,00%
	0,00%		0,00%
	0,00%		0,00%

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530
2019	52.492	0,00%		0,00%		0,00%
2020	66.468	0,00%		0,00%		0,00%
2021		0,00%		0,00%		0,00%

Врњачка Бања

Расходи за функционалну класификацију 540	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 540	Расходи за функционалну класификацију 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 550	Расходи за функционалну класификацију 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 560	Расходи за функционалну класификацију 630
3.008.000	0,22%		0,00%		0,00%	
-	0,00%		0,00%		0,00%	
	0,00%		0,00%		0,00%	

Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630	Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи	Енергетска ефикасност апсолутни издаци
0,00%	115.425.279	8,45%	153.589.432	11,25%	1.365.754.000	
0,00%	75.082.294	5,50%	102.038.728	8,22%	1.241.380.000	
0,00%		0,00%	96.895.959	6,47%	1.498.250.671	0

Енергетска ефикасност по учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуални издаци	Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 435
0,00%	3.060.492	0,22%	167102142	12,24%		0,00%
0,00%	66.468	0,01%	118205843	9,52%		0,00%
0,00%	11.199.915	0,75%		0,00%		0,00%

Расходи за функционалну класификацију 436	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију436
---	--

0,00%

0,00%

0,00%

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530
2019	16.813.970	5,60%		0%		0%
2020	22.066.624	7,35%		0%		0%
2021		0,00%		0%		0%

Гаџин Хан

Расходи за функционалну класификацију 540	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 540	Расходи за функционалну класификацију 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 550	Расходи за функционалну класификацију 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 560	Расходи за функционалну класификацију 630
	0%		0%	2975803	1%	5.674.065
	0%		0%	703714,85	0%	6.829.211
	0%		0%		0%	

Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630	Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи	Енергетска ефикасност апсолутни издаци
1,89%	7.682.305	2,56%	32336634	10,77%	300.138.000	
2,28%	7.817.574	2,60%	35476551,9	12,08%	293.590.000	
0,00%		0%	38627073	12,82%	301.295.235	

Енергетска ефикасност процентуално учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуални издаци	Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 435
-		-	19.789.773	0		0,00%
-		-	22.770.339	0		0,00%
-	24.004.572	0	24.004.572	0		0,00%

Расходи за функционалну класификацију 436	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију436
---	--

0,00%

0,00%

0,00%

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530
2019	25.321.263	0,71%	42.079.787	1,18%		0,00%
2020	27.944.934	0,78%	46.531.807	1,31%		0,00%
2021	13.868.888	0,32%	66.393.421	1,55%		0,00%

Краљево

Расходи за функционалну класификацију 540	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 540	Расходи за функционалну класификацију 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 550	Расходи за функционалну класификацију 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 560
153.997.446	4,31%		0,00%	23.148.281	0,65%
164.578.407	4,62%		0,00%		0,00%
168.251.409	3,93%		0,00%	28.989.770	0,68%

Расходи за функционалну класификацију 630	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630	Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи
16.360.681	0,46%	142.901.420	4,00%	326.070.521	9,13%	3.572.102.000
6.559.394	0,18%	123.801.078	3,47%	321.406.402	9,01%	3.565.633.000
50.298.357	1,17%	151.526.700	3,54%	359.037.906	8,38%	4.285.039.912

Енергетска ефикасност апсолутни издаци	Енергетска ефикасност процентуално учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуални издаци	Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435
98.593.972	2,76%	90.549.331	2,53%	313.259.546	8,77%	
39.999.236	1,12%	95.874.929	2,69%	294.938.880	8,27%	
33.447.375	0,78%	109.252.079	2,55%	370.076.466	8,64%	

Процентуал ни удео расхода за функционал ну класификац ију 435	Расходи за функционал ну класификац ију 436	Процентуал ни удео расхода за функционал ну класификац ију436
0,00%		0,00%
0,00%		0,00%
0,00%		0,00%

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530
2019	10.773.813	1,97%		0,00%		0,00%
2020	9.353.995	1,81%		0,00%		0,00%
2021		0,00%		0,00%		0,00%

Крупањ

Расходи за функционалну класификацију 540	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 540	Расходи за функционалну класификацију 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 550	Расходи за функционалну класификацију 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 560	Расходи за функционалну класификацију 630
3.723.326	0,68%		0,00%		0,00%	7.000.815
	0,00%		0,00%		0,00%	3.868.778
	0,00%		0,00%		0,00%	

Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630	Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи	Енергетска ефикасност апсолутни издаци
1,28%	7.395.614	1,35%	18.986.643	3,48%	545.918.000	12999559,8
0,75%	7.987.166	1,55%	22.181.427	4,30%	515.382.000	5989507,2
0,00%	7.108.000	1,27%	20.204.244	3,61%	559.144.859	0

Енергетска ефикасност процентуално учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуални издаци	Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 435
2,38%	11552648,8	2,12%	42125547	7,72%		0,00%
1,16%	9685802,34	1,88%	23594383,7	4,58%		0,00%
0,00%	8326171,41	1,49%		0,00%		0,00%

Расходи за функционалну класификацију 436	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 436
---	---

0,00%

0,00%

0,00%

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530
2019		0,00%	9768202	0,29%		0,00%
2020		0,00%	42525119	1,09%		0,00%
2021		0,00%		0,00%		0,00%

Крушевац

Расходи за функционалну класификацију 540	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 540	Расходи за функционалну класификацију 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 550	Расходи за функционалну класификацију 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 560	Расходи за функционалну класификацију 630
86729584	2,62%	4741960	0,14%		0,00%	44571199
138813063	3,57%	4706430	0,12%		0,00%	102191187
	0,00%		0,00%		0,00%	

Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630	Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи	Енергетска ефикасност апсолутни издаци
1,35%	162200892	4,90%	286712771	8,66%	3.312.607.000	11163435
2,63%	177612826	4,57%	319863167	8,24%	3.883.962.000	13131412
0,00%		0,00%	337606480	7,66%	4.405.989.441	14081385

Енергетска ефикасност по учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуални издаци	Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 435
0,34%	14510162	0,44%	495810991	14,97%		0,00%
0,34%	47231549	1,22%	672704317	17,32%		0,00%
0,32%	16199331,4	0,37%		0,00%		0,00%

Расходи за функционалну класификацију 436	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 436
82.336.537	2,49%
87.261.915	2,25%
	0,00%

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530
2019	225.444.330	5,54%	288.844.686	7,10%	11.162.802	0,27%
2020	95.086.683	2,65%	169.101.616	4,71%	36.777.411	1,03%
2021	100.309.000	2,80%	230.863.000	6,44%	11.565.000	0,32%

Пожаревац

Расходи за функционалну класификацију 540	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 540	Расходи за функционалну класификацију 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 550	Расходи за функционалну класификацију 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 560	Расходи за функционалну класификацију 630
94.425.891	2,32%		0,00%	125.154.765	3,07%	146.168.821
110.380.614	3,08%		0,00%	7.939.330	0,22%	54.804.811
87.038.000	2,43%		0,00%	64.494.000	1,80%	48.204.000

Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630	Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи	Енергетска ефикасност апсолутни издаци
3,59%	110.261.465	2,71%	289.623.577	7,12%	4.070.368.000	
1,53%	120.861.206	3,37%	298.904.188	8,33%	3.586.995.000	
1,34%	131.878.000	3,68%	323.055.963	9,01%	3.586.995.000	0

Енергетска ефикасност по учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуални издаци	Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 435
0,00%	589830153	14,49%	739682890	18,17%		0,00%
0,00%	251679764	7,02%	571250693	15,93%		0,00%
0,00%	351661359	9,80%	435825000	12,15%		0,00%

Расходи за функционалну класификацију 436	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 436
328.050.283	8,06%
227.978.786	6,36%
113.137.000	3,15%

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530	Расходи за функционалну класификацију 540
2019		0,00%		0,00%		0,00%	
2020		0,00%		0,00%		0,00%	
2021		0,00%		0,00%		0,00%	

Смедервска Паланка

Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 540	Расходи за функционалну класификацију 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 550	Расходи за функционалну класификацију 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 560	Расходи за функционалну класификацију 630	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630
0,00%		0,00%		0,00%		0,00%
0,00%		0,00%	48838351	4,27%		0,00%
0,00%		0,00%		0,00%		0,00%

Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи	Енергетска ефикасност апсолутни издаци	Енергетска ефикасност процентуално учешће
	0,00%		0,00%	1.136.098.000		0,00%
60170304	5,26%	118107564	10,32%	1.144.017.000		0,00%
	0,00%	129614726	9,25%	1.401.893.799	0	0,00%

Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуалн и издаци	Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435
	0,00%			0,00%
18825644	1,65%	90183011		7,88%
10955129,1	0,78%			0,00%

Процентуал ни удео расхода за функционал ну класификац ију 435	Расходи за функционал ну класификац ију 436	Процентуал ни удео расхода за функционал ну класификац ију436
0,00%		0,00%
0,00%		0,00%
0,00%		0,00%

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530
2019		0,00%		0,00%		0,00%
2020		0,00%	8.067.461	0,98%		0,00%
2021		#DIV/0!		#DIV/0!		#DIV/0!

Сурдулица

Расходи за функционалну класификацију 540	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 540	Расходи за функционалну класификацију 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 550	Расходи за функционалну класификацију 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 560	Расходи за функционалну класификацију 630
	0,00%		0,00%		0,00%	
2000000	0,24%		0,00%	40786653	4,95%	
	#DIV/0!		#DIV/0!		#DIV/0!	

Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630	Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи	Енергетска ефикасност апсолутни издаци
0,00%	19.210.114	2,14%		0,00%	895.980.000	
0,00%	17.635.803	2,14%	41.437.682	5,03%	824.050.000	
#DIV/0!		#DIV/0!		#DIV/0!	-	

Енергетска ефикасност по учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуални издаци	Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 435
0,00%		0,00%		0,00%		0,00%
0,00%	77538015	9,41%	56351049	6,84%		0,00%
#DIV/0!		#DIV/0!		#DIV/0!		#DIV/0!

Расходи за функционалну класификацију 436	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију436
---	--

0,00%

0,00%

#DIV/0!

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530
2019	24.957.557	0,66%	9.759.336	0,26%		0,00%
2020	76.422.544	2,03%	20.097.610	0,53%		0,00%
2021	61.533.978	1,42%	7.766.522	0,18%		0,00%

Чачак

Расходи за функционалну класификацију 540	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 540	Расходи за функционалну класификацију 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 550	Расходи за функционалну класификацију 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 560	Расходи за функционалну класификацију 630
	0,00%		0,00%		0,00%	42.023.260
	0,00%		0,00%		0,00%	51.222.577
	0,00%		0,00%	7.766.522	0,18%	94.787.590

Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 630	Расходи за функционалну класификацију 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 640	Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи	Енергетска ефикасност апсолутни издаци
1,11%	101.074.206	2,68%	289133526	7,65%	3.777.593.000	
1,36%	99.778.421	2,65%	297368513	7,91%	3.758.343.000	
2,18%	124.202.261	2,86%	344795460	7,94%	4.341.839.561	3809487,2

Енергетска ефикасност по учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуални издаци	Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 435
0,00%	62119864,3	1,64%	402820476	10,66%		0,00%
0,00%	134020482	3,57%	405768053	10,80%		0,00%
0,09%	146152920	3,37%		0,00%		0,00%

Расходи за функционалну класификацију 436	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 436
---	---

0,00%

0,00%

0,00%

Година	Расходи за функционалну класификацију 510	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 510	Расходи за функционалну класификацију 520	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 520	Расходи за функционалну класификацију 530	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 530
2019	4.852.101	0,12%		0,00%		0,00%
2020	8.471.508	0,23%	33.684.658	0,90%		0,00%
2021		0,00%		0,00%		0,00%

Шабач

Расходи за функционалну класификациј у 540	Процентуални удео расхода за функционалну класификациј у 540	Расходи за функционалну класификациј у 550	Процентуални удео расхода за функционалну класификациј у 550	Расходи за функционалну класификациј у 560	Процентуални удео расхода за функционалну класификациј у 560
	0,00%		0,00%	105300817,4	2,68%
	0,00%		0,00%	123704247,3	3,32%
	0,00%		0,00%		0,00%

Расходи за функционалну класификацију 630	Процентуални удео расхода за функционалну класификациј у 630	Расходи за функционалну класификациј у 640	Процентуални удео расхода за функционалну класификациј у 640
	0,00%	69.927.668	1,78%
	0,00%	67.859.772	1,82%
15.225.932	0,42%		0,00%

Расходи за конто 421200	Процентуални удео расхода за конто 421200	Укупни расходи	Енергетска ефикасност апсолутни издаци	Енергетска ефикасност процентуал но учешће	Заштита животне средине апсолутни издаци	Заштита животне средине процентуал ни издаци
214.985.402	5,48%	3.922.141.000		0,00%	8938550	0,23%
200672706,4	5,39%	3.725.319.000	8441735	0,23%	51895139,6	1,39%
222472699,9	6,21%	3.583.196.020	16727257,2	0,47%	7371685	0,21%

Комуналне делатности апсолутни издаци	Комуналне делатности процентуални издаци	Расходи за функционалну класификацију 435	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 435	Расходи за функционалну класификацију 436	Процентуални удео расхода за функционалну класификацију 436
171142036	4,36%		0,00%		0,00%
181825045	4,88%		0,00%		0,00%
	0,00%		0,00%		0,00%

JLS1	(Multiple Items)
Funkcija	630
Naziv P	(All)
konto	(All)

Row Labels	Укупно планирана средства	Укупно утрошена средства
I-XII-19	12.344.000	5674065
I-XII-20	10368000	6.829.211
I-XII-21 (blank)		
Grand Total	22712000	12503275,93

JLS1	PERIOD	Razdeo	Naziv razdela	Glava	Naziv Glave	Funkcija	Sifra P
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	1	СКУПШТИНА ОПШТИНЕ	1		111	2101
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	2	ПРЕДСЕДНИК ОПШТИНЕ	2		111	2101
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	4	ОПШТИНСКО ПРАВОБРАНА	4		330	602
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		90	901
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		721	1801
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		810	1301
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		820	1201
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		820	1201
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		820	1201
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		820	1201
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		820	1201
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		911	2001
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		911	2001
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		911	2001
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		130	602
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		160	602
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		160	602
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		421	101
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		473	1502
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		473	1502
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		473	1502
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		473	1301
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		473	401
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		560	401
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		640	1102
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	1	СКУПШТИНА ОПШТИНЕ	1		111	2101
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		10	901
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		40	901
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		130	602
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		160	602
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		860	602
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		473	401
СУРДУЛИЦА	I-XII-20	5	ОПШТИНСКА УПРАВА	5		620	1101

Naziv P	R.br P	Sifra PA
ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	16	
ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	16	2101-0002
ОПШТЕ УСЛУГЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	15	0602-0004
СОЦИЈАЛНА И ДЕЧИЈА ЗАШТИТА	11	
ЗДРАВСТВЕНА ЗАШТИТА	12	1801-0003
РАЗВОЈ СПОРТА И ОМЛАДИНЕ	14	1301-0005
РАЗВОЈ КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА	13	1201-0001
РАЗВОЈ КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА	13	1201-0001
РАЗВОЈ КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА	13	
РАЗВОЈ КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА	13	1201-0001
РАЗВОЈ КУЛТУРЕ И ИНФОРМИСАЊА	13	1201-0001
ПРЕДШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ	8	2001-0001
ПРЕДШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ	8	2001-0001
ПРЕДШКОЛСКО ОБРАЗОВАЊЕ И ВАСПИТАЊЕ	8	2001-0001
ОПШТЕ УСЛУГЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	15	0602-0001
ОПШТЕ УСЛУГЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	15	0602-0002
ОПШТЕ УСЛУГЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	15	0602-0002
ПОЉОПРИВРЕДА И РУРАЛНИ РАЗВОЈ	5	0101-0002
РАЗВОЈ ТУРИЗМА	4	1502-0001
РАЗВОЈ ТУРИЗМА	4	1502-0001
РАЗВОЈ ТУРИЗМА	4	1502-0002
РАЗВОЈ СПОРТА И ОМЛАДИНЕ	14	1301-0001
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	6	0401-0001
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	6	0401-0001
КОМУНАЛНЕ ДЕЛАТНОСТИ	2	1102-0001
ПОЛИТИЧКИ СИСТЕМ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	16	2101-0001
СОЦИЈАЛНА И ДЕЧИЈА ЗАШТИТА	11	
СОЦИЈАЛНА И ДЕЧИЈА ЗАШТИТА	11	
ОПШТЕ УСЛУГЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	15	
ОПШТЕ УСЛУГЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	15	
ОПШТЕ УСЛУГЕ ЛОКАЛНЕ САМОУПРАВЕ	15	
ЗАШТИТА ЖИВОТНЕ СРЕДИНЕ	6	
СТАНОВАЊЕ, УРБАНИЗАМ И ПРОСТОРНО ПЛАНИРАЊЕ	1	

Naziv PA	sifra Pro
	2101-П
Функционисање извршних органа	
Општинско/градско правобранилаштво	
	0901 -П
Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно з	
Спровођење омладинске политике	
Функционисање локалних установа културе	
Функционисање локалних установа културе	
	1201-П
Функционисање локалних установа културе	
Функционисање локалних установа културе	
Функционисање и остваривање предшколског васпитања и обр	
Функционисање и остваривање предшколског васпитања и обр	
Функционисање и остваривање предшколског васпитања и обр	
Функционисање локалне самоуправе и градских општина	
Функционисање месних заједница	
Функционисање месних заједница	
Мере подршке руралном развоју	
Управљање развојем туризма	
Управљање развојем туризма	
Промоција туристичке понуде	
Подршка локалним спортским организацијама, удружењима и	
Управљање заштитом животне средине	
Управљање заштитом животне средине	
Управљање/одржавање јавним осветљењем	
Функционисање Скупштине	
	0901 П
	0901-П
	0602-П
	0602- П
	0602 П
	0401 - П
	1101-П

naziv proj	Izvor	konto	plan
Спровођење локалних избора за избор одборника у С	1	421000	150.000
	1	421000	120.000
	1	421000	100.000
ДНЕВНИ ЦЕНТАР БЕЛО ПОЉЕ	1	421000	70.000
Здравље	1	421000	20.000
	1	421000	200.000
	1	421000	1.746.000
	4	421000	80.000
Власинско лето	8	421000	10.000
	1	421000	550.000
	4	421000	65.000
азовања	1	421000	5.800.000
азовања	4	421000	440.000
азовања	7	421000	575.000
	1	421000	17.330.000
	1	421000	400.000
	4	421000	100.000
	1	421000	100.000
	1	421000	1.875.000
	4	421000	120.000
	1	421000	100.000
савезима	1	421000	680.000
	1	421000	5.719.000
	1	421000	200.000
	1	421000	17.200.000
	1	421000	30.000
Повећање обима и квалитета услуга Помоћи у кући у с	1	421000	7.520
Тестирање/пилотирање иновативних социјалних усло	1	421000	20.000
Саветодавна служба за грађане општине Сурдулица	1	421000	9.000
Унапређење Еуслуга у општини	1	421000	10.000
Мобилни тим за инклузију Рома	1	421000	50.000
Животна средина - будућност и одговорност свих	1	421000	11.000
План детаљне регулације центра сеоског насеља Бино	1	421000	20.000

izvršenje
92.837
95.435
50.590
69.203
7.833
172.615
881.608
369.257
4.170.128
373.064
13.087.971
99.464
79.019
1.461.833
89.930
435.560
5.141.818
66.821
14.607.447
9.214
7.520
20.000
9.000
5.000
3.515
11.000
20.000

Општина	Област	Степен развијености	Назив индикатора
Бољевац	Зајечарска област	III група (60%-80% републичког просека)	31. Укупни расходи
Велико Градиште	Браничевска област	III група (60%-80% републичког просека)	31. Укупни расходи
Врњачка Бања	Рашка област	II група (80%-100% републичког просека)	31. Укупни расходи
Гаџин Хан	Нишавска област	IV група (испод 60% републичког просека)	31. Укупни расходи
Краљево - град	Рашка област	III група (60%-80% републичког просека)	31. Укупни расходи
Крупањ	Мачванска област	IV група (испод 60% републичког просека)	31. Укупни расходи
Крушевац - град	Расинска област	II група (80%-100% републичког просека)	31. Укупни расходи
Пожаревац - град	Браничевска област	I група (изнад републичког просека)	31. Укупни расходи
Смедеревска Паланка	Подунавска област	III група (60%-80% републичког просека)	31. Укупни расходи
Сурдулица	Пчињска област	IV-а група девастирана подручја (испод 50% републичког просека)	31. Укупни расходи
Чачак - град	Моравичка област	I група (изнад републичког просека)	31. Укупни расходи
Шабац - град	Мачванска област	II група (80%-100% републичког просека)	31. Укупни расходи

Јединица мере	Вредност индикатора	
	2019	2020
У хиљадама РСД, номинално	515082	507788
У хиљадама РСД, номинално	589673	648767
У хиљадама РСД, номинално	1365754	1241380
У хиљадама РСД, номинално	300138	293590
У хиљадама РСД, номинално	3572102	3565633
У хиљадама РСД, номинално	545918	515382
У хиљадама РСД, номинално	3312607	3883962
У хиљадама РСД, номинално	4070368	3586995
У хиљадама РСД, номинално	1136098	1144017
У хиљадама РСД, номинално	895980	824050
У хиљадама РСД, номинално	3777593	3758343
У хиљадама РСД, номинално	3922141	3725319

JLS - Укупни расходи	2019	2020	2021	RSJP 2019
БОЉЕВАЦ	491.445.599	473.254.937	540.593.858	515.082.000
ВЕЛИКО ГРАДИШТЕ	588.575.984	648.634.346	623.576.737	589.673.000
ВРЊАЧКА БАЊА	1.337.202.148	1.172.315.465	1.498.250.671	1.365.754.000
ГАЏИН ХАН	300.138.751	293.691.389	301.295.235	300.138.000
КРУПАЊ	543.641.646	513.174.924	559.144.859	545.918.000
КРУШЕВАЦ	3.207.865.785	3.883.978.104	4.405.989.441	3.312.607.000
ПОЖАРЕВАЦ	3.998.554.697	3.494.368.120	3.690.276.536	4.070.368.000
СМЕДЕРЕВСКА ПАЛАНКА		1.143.003.715	1.401.893.799	1.136.098.000
СУРДУЛИЦА		816.427.424		895.980.000
ЧАЧАК	3.777.483.393	3.745.934.295	4.341.839.561	3.777.593.000
ШАБАЦ	3.819.927.872	3.677.291.273	3.583.196.020	3.922.141.000
Укупно	18.064.835.875	19.862.073.992	20.946.056.718	20.431.352.000

RSJP 2020

507.788.000

648.767.000

1.241.380.000

293.590.000

515.382.000

3.883.962.000

3.586.995.000

1.144.017.000

824.050.000

3.758.343.000

3.725.319.000

20.129.593.000

**Анализа финансијског капацитета
општине Бољевац**
за потребе израде плана развоја општине 2021-2031

1. Анализа процеса буџетирања у општини Бољевац

Одлуке о буџету општине Бољевац у буџетским годинама од 2019-2021. године сачињене су, у формалном смислу и процедурално, у складу са Законом о буџетском систему¹. У поступку израде одлуке о буџету за наредну годину, крајњи рокови за израду локалног буџета према „Календару буџета локалне власти“, који је дефинисан чланом 31. Закона о буџетском систему, су придржавани од стране органа општине у потпуности. Упутство за припрему буџета општине Бољевац са пројекцијама за наредне две године садржало је све потребне инпуте за израду финансијских планова директних и индиректних корисника, односно лимите (обим средстава који може да садржи предлог финансијског плана директних корисника, посебно из извора 01 – буџет и сумирано из свих извора) за планирање буџета општине у наредној години са јасно утврђеним правилима планирања масе средстава за плате, других расхода и издатака. Од стране надлежних органа локалне власти у Бољевцу су поштовани утврђени рокови по крајњим датумима за израду Упутства за припрему нацрта буџета локалне власти, за достављање предлога финансијског плана Одељењу за буџет, финансије и пореску администрацију, за достављање нацрта одлуке о буџету извршном органу, за достављање предлога одлука о буџету локалној скупштини, као и рок за доношење буџета од стране локалне скупштине. Одлуке о буџету општине донете су на седници Скупштине општине, у посматраном периоду од 3 године, у временском интервалу од 17.12. до 20.12. у текућој години за наредну годину, поштујући законом предвиђени рок за доношење - 20. децембар. У току анализираних временског раздобља измене и допуне одлуке о буџету општине су извршене сваке године три пута (три ребаланса годишње, при томе задњи ребаланс сваки пут заједно са доношењем одлуке о буџету за наредну годину у децембру месецу). У већем броју донетих одлука о буџету општине, планиран је ниво фискалног дефицита који је у складу са чланом 27ж. Закона о буџетском систему, према којем фискални дефицит локалне власти може настати само као резултат јавних инвестиција и да исти у одређеној години не може бити већи од 10% њених прихода у тој години. Ниво фискалног дефицита према донетим одлукама о буџету покрије се неутрошеним средствима из ранијих година. Приликом утврђивања потребних средстава буџета за наредну годину, надлежно одељење је полазило од предлога финансијских планова индиректних и других корисника, анализе њихових захтева са становишта буџетских могућности, са једне стране, односно препорука и смерница за планирање буџета (макроекономски параметри и ограничења у планирању одређених категорија расхода/издатака) из Упутства за припрему одлуке о буџету за конкретне године које доноси Министарство финансија, са друге стране.

Званично објављене Одлуке о буџету општине Бољевац садрже све прописане делове буџета, као и образложење општег дела буџета и програмске информације у складу са Законом. Најзначајнији годишњи акт општине у посматраном периоду садржи општи део, посебан део и одредбе о извршавању буџета. Програмске информације су представљене у оквиру посебног дела буџета (уместо образложења

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 54/09, 73/10, 101/10, 93/12, 62/13 – испр., 108/13, 142/14, 68/15 – др. закон, 103/15, 99/16, 113/17, 95/18, 31/19, 72/19, 149/20 и 118/2021)

буџета), са већим бројем квалитетно формулисаних циљева и индикатора ради мерења учинка јавне управе, али без података о изворима верификације.

Општина Бољевац редовно спроводи јавне расправе у поступку припреме буџета општине. Предметна обавеза потиче из члана 40. став 1. Закона о изменама и допунама Закона о локалној самоуправи², а иста у општини се спроводи путем организованих јавних расправа о буџету ради учешћа шире јавности у процесу формирања најважније одлуке ЈЛС. Позив за јавну расправу о нацрту одлуке о буџету доноси и упућује Општинско веће општине Бољевац, након утврђивања нацрта одлуке о буџету, на званичној интернет страници општине и то почетком новембра месеца сваке године. Јавна расправа траје две недеље (прве две недеље новембра месеца, са једним даном тзв. отвореног састанка, на који се учесници морају пријавити) и у току процеса заинтересоване стране на тачно утврђеном обрасцу могу упутити предлоге и сугестије на нацрт буџета општине. О поступку јавне расправе, поред позива на исту, објављују се документи на званичној интернет страници општине, као што су: закључак о утврђивању нацрта одлуке о буџету за наредну годину, закључак о спровођењу поступка јавне расправе о нацрту буџета, програм јавне расправе, нацрт одлуке и нацрт образложења одлуке о буџету, као и извештај о спроведеној јавној расправи.

Општина Бољевац редовно израђује грађански водич кроз одлуку о буџету. Предметни документ на разумљив начин објашњава у које сврхе се користе јавна буџетска средства са циљем да информише грађане и да их заинтересује да учествују у процесу планирања, расподеле буџета и да прате трошење буџетских средстава. Грађански водичи садрже податке о томе шта се тачно финансира из буџета општине, како настаје буџет, како се пуни општинска каса, и који су најзначајнији расходи и издаци буџета, односно податке о капиталним инвестицијама. Објављивање грађанског водича са списком планираних јавних инвестиција заузима посебно важно место у контексту обавезе ЈЛС да у складу са Законом о локалној самоуправи³ организују јавну расправу о делу локалног буџета намењеног јавним инвестицијама и информишу грађане о реализацији планираних капиталних пројеката током наредног периода. Општина Бољевац је у периоду од 2019-2021 објављивала предметне водиче кроз одлуку о буџету општине на својој званичној интернет презентацији.

Принципи родно одговорног буџетирања се спровode у поступку доношења и реализације годишњих одлука о буџету општине Бољевац. Сходно прописима којима се уређује буџетски систем, надлежни орган општине за послове финансија треба да доноси годишње планове за поступно увођење родно одговорног буџетирања. Годишњим планом треба да буду одређени поједини корисници буџета, односно један или више програма за који ће се дефинисати родно одговорни циљеви и одговарајући показатељи (индикатори). За законито и квалитетно увођење родне перспективе у процес припреме и извршења буџета од значаја су и други законски и стратешки документи, као што су Закон о равноправности полова⁴ и Национална стратегија за родну равноправност

² „Сл. гласник РС“, бр. 47/2018

³ „Сл. гласник РС“, бр. 129/2007, 83/2014 - др. закон, 101/2016 - др. закон, 47/2018 и 111/2021 - др. закон

⁴ „Сл. гласник РС“, бр. 104/09

за период 2016. до 2020. године са Акционим планом за период 2016-2018. године⁵, као и плански документи усвојени на нивоу локалне самоуправе. Принципи родне равноправности треба да буду интегрисани у буџетско планирање и пословање у појединим програмима буџета локалне власти и праћени кроз израду полугодишњег и годишњег извештаја о учинку програма. **Планови поступног увођења родно одговорног буџетирања су донети од стране Одељења за буџет, финансије и пореску администрацију у року**, а њихова примена се ограничава на буџетске програме: 3 – Локални економски развој и 14 – Развој спорта и омладине.

2. Анализа основне структуре прихода и примања у буџету општине Бољевац

Структура прихода и примања буџета општине Бољевац састоји се од пореских прихода (порези на доходак, порез на имовину и других пореза), трансфера, осталих прихода и различитих примања. Приходи и примања буџета јединица локалне самоуправе утврђени су Законом о финансирању локалне самоуправе⁶ у виду изворних прихода чију стопу, односно начин и мерила за утврђивање висине износа, утврђује јединица локалне самоуправе, уступљених прихода чија се основица и стопа, односно начин и мерила за утврђивање висине износа утврђују законом, а приход остварен на територији јединице локалне самоуправе се уступа у целини или делимично конкретној јединици локалне самоуправе, затим у виду ненаменског трансфера што представља збир трансфера за уједначавање, општег, компензационог и трансфера солидарности, односно наменског трансфера који се користи за финансирање одређених функција и издатака.

У наредном табеларном приказу **представљене су главне категорије прихода и примања**⁷ буџета општине Бољевац у периоду од 2017-2021, према њиховом остварењу у конкретним буџетским годинама.

Табела бр. 1. Структура прихода и примања буџета општине Бољевац у периоду од 2017. до 2021. године

у 000 динара

	Укупни буџетски приходи и примања	Порези	Порез на доходак	Порез на имовину	Други порези
	1 = 2 + 6 + 7 + 8 + 9	2=3+4+5	3	4	5
2017	491,411	142,850	93,869	32,970	16,011

⁵ „Сл. гласник РС“, бр. 4/16

⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 62/2006, 47/2011, 93/2012, 99/2013 - усклађени дин. изн., 125/2014 - усклађени дин. изн., 95/2015 - усклађени дин. изн., 83/2016, 91/2016 - усклађени дин. изн., 104/2016 - др. закон, 96/2017 - усклађени дин. изн., 89/2018 - усклађени дин. изн., 95/2018 - др. закон, 86/2019 - усклађени дин. изн., 126/2020 - усклађени дин. изн., 99/2021 - усклађени дин. изн. и 111/2021 - др. закон

⁷ Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општине Бољевац 2017-2021

2018	479,933	153,224	93,857	41,767	17,600
2019	499,516	164,678	107,836	40,974	15,868
2020	506,742	176,761	112,547	46,525	17,689
2021	573,930	229,278	146,271	60,639	22,368

Године	Донације и трансфери	Остали приходи	Примања од задуживања	Примања од продаје нефинансијске имовине
	6	7	8	9
2017	282,430	14,162	29,653	22,316
2018	282,103	14,194	27,843	2,569
2019	280,778	18,861	34,108	1,091
2020	269,015	16,996	32,168	11,802
2021	317,262	16,017	3,308	8,065

Приходи и примања буџета општине Бољевац показују узлазни тренд у посматраном временском интервалу. Гледајући кроз призму доступних података⁸, укупни приходи и примања буџета општине Бољевац у протеклих 9 година (почев од 2012. до 2020.) су порасли са 275,1 милиона динара на готово 506,7 милиона динара. Предметно повећање од 84,2% знатно премашује повећање прихода и примања осталих општина (38) у региону Јужне и Источне Србије⁹ што износи 43,7%. Више од половине укупних прихода и примања представљају трансфери и донације са релативним учешћем од 56,1%, односно износ годишњег ненаменског трансфера износи 205.775 хиљада динара што је у односу на укупне приходе и примања у 2021. години 36%. Релативно учешће пореза на доходак од 21,7% представља значајан приход општине, али у односу на просек ових прихода у буџетима општина овог региона је ипак мањи, јер исти износи 23%. Предметни приход обезбеђује општини Бољевац мањи степен финансијске аутономије (46,06%) заједно са порезима на имовину који су присутни са просечним учешћем од 8,4% (мада су ови приходи значајно повећани у протеклих 5 година, кроз побољшање наплате локалних јавних прихода). Релативно учешће капиталних трансфера са виших нивоа власти у односу на укупан ниво трансфера износи 8,8% (захваљујући трансферима из 2019. буџетске године) у односу на просек оваквих трансфера у региону што износи 5,9%.

⁸ Извор: РСЈП – аналитичко извештајни систем ЈЛС: укупни приходи и примања у региону Јужне и Источне Србије - прорачун

⁹ У поређењу са осталим општинама у региону, коришћени су просечни подаци за 38 других општина који припадају региону Јужне и Источне Србије – подаци аналитичко извештајног сервиса РСЈП - прорачун

Индикатори за потребе израде анализе стања и праћења достизања циљева одрживог развоја – приходи и примања буџета града:

1. Релативно учешће пореза на доходак у укупним приходима ЈЛС
2. Релативно учешће ненаменског трансфера у укупним приходима ЈЛС
3. Релативно учешће капиталних трансфера са виших нивоа власти у укупним приходима ЈЛС
4. Степен финансијске аутономије ЈЛС

3. Анализа структуре расхода буџета општине Бољевац по буџетским класификацијама

3.1. Програмска класификација

Почев од 2015. године општина Бољевац израђује свој буџет по програмском моделу. Програмски буџет омогућава боље управљање учинком јавне управе, већу одговорност корисника буџета, успостављање снажнијих веза између годишњег буџета, утврђивања приоритетних расхода и издатака и спровођења јавних политика, као и већу транспарентност потрошње. Програмску структуру корисника буџета чине три програмске категорије: програм, програмска активност и пројекат, којима се групишу расходи и издаци. Гледајући кроз призму извршења буџета општине Бољевац, према њеним надлежностима и заступљеним програмским категоријама расхода, у временском интервалу – буџетским годинама 2019-2021, представљена су утрошена буџетска средства по појединачним буџетским програмима. Преглед учешћа појединих програма према подацима извршења буџета општине кроз анализу завршних рачуна у предметном временском интервалу показује табеларни приказ бр. 2.

Табела бр. 2. Учешће буџетских програма и програмских активности у извршењу буџета општине Бољевац 2019-2021

у 000 динара

ПРОГРАМ / ПА / Пројекат	Шифра	Године			Укупно
		2019	2020	2021	
1- Становање, урбанизам и просторно планирање	1101	5,570	14,686	2,910	23,166
Просторно и урбанистичко планирање	0001	1,403	908	2,510	

Спровођење урбанистичких и просторних планова	0002				
Управљање грађевинским земљиштем	0003	4,167			
Стамбена подршка	0004		13,618		
Остваривање јавног интереса у одржавању зграда	0005		160	400	
Пројекти у програму 1	П				
2 - Комуналне делатности	1102	54,367	69,705	61,031	185,103
Управљање/одржавање јавним осветљењем	0001	10,054	10,200	9,261	
Одржавање јавних зелених површина	0002	7,337	9,122	8,813	
Одржавање чистоће на површинама јавне намене	0003	8,232	10,717	10,975	
Зоохигијена	0004	570	420	871	
Уређивање, одржавање и коришћење пијаца	0005				
Одржавање гробаља и погребне услуге	0006		2,984	2,000	
Производња и дистрибуција топлотне енергије	0007		2,224	2,054	
Управљање и одржавање водоводне инфраструктуре и снабдевање водом за пиће	0008	10,052	13,027	16,577	
Остале комуналне услуге	0009				
Пројекти у програму комуналне делатности	П	18,122	21,011	10,480	
3- Локални економски развој	1501	3,087	2,702	2,847	8,636
Унапређење привредног и инвестиционог амбијента	0001	850	849	886	
Мере активне политике запошљавања	0002	2,237	1,853	1,961	
Подршка економском развоју и промоцији предузетништва	0003				
Пројекти у оквиру програма 3	П				
4- Развој туризма	1502	9,059	11,820	16,587	37,466
Управљање развојем туризма	0001	6,983	10,295	7,547	
Промоција туристичке понуде	0002	543	1,136	686	
Пројекти у оквиру програма 4.	П	1,533	389	8,354	
5 - Пољопривреда и рурални развој	101	5,056	6,737	14,493	26,286
Подршка за спровођење пољопривредне политике у локалној заједници	0001	673	521	1,068	
Мере подршке руралном развоју	0002	4,383	6,216	13,425	
Пројекти у оквиру програма 3.	П				
6 - Заштита животне средине	401	31,792	20,530	11,724	64,046
Управљање заштитом животне средине	0001		56	28	
Праћење квалитета елемената животне средине	0002	12	30	177	
Заштита природе	0003				
Управљање отпадним водама и канализациона инфраструктура	0004	4,682	15,698	6,371	
Управљање комуналним отпадом	0005	8,265	2,891	3,964	
Управљање осталим врстама отпада	0006	1,034	1,795	1,184	
Пројекти у оквиру програма 6.	П	17,799	60		
7 – Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура	701	42,440	39,505	56,972	138,917
Одржавање саобраћајне инфраструктуре	0001				
Управљање и одржавање саобраћајне инфраструктуре	0002	29,332	35,157	54,683	

Управљање јавним паркиралиштима	0003				
Јавни градски и приградски превоз путника	0004				
Унапређење безбедности саобраћаја	0005				
Пројекти у програму 7.	П	13,108	4,348	2,289	
8 – Предшколско васпитање	2001	38,175	37,236	60,228	135,639
Функционисање и остваривање предшколског васпитања и образовања	0001	38,175	37,236	60,228	
Пројекти у програму 8.	П				
9 – Основно образовање	2002	37,382	54,537	42,094	134,013
Функционисање основних школа	0001	37,382	54,537	42,094	
Пројекти у програму 9.	П				
10 – Средње образовање	2003	13,869	10,284	15,881	40,034
Функционисање средњих школа	0001	13,869	10,284	15,881	
Пројекти у програму 10 - Средње образовање	П				
11 - Социјална и дечија заштита	901	18,590	24,609	24,479	67,678
Једнократне помоћи и други облици помоћи	0001	10,320	15,193	13,426	
Породични и домски смештај, прихватилишта и друге врсте смештаја	0002				
Дневне услуге у заједници	0003	2,808	763	2,034	
Саветодавне-терапијске и социјално-едукативне услуге	0004				
Подршка реализацији програма Црвеног крста	0005	435	423	434	
Подршка деци и породица са децом	0006	4,751	7,601	7,693	
Подршка рађању и родитељству	0007	240	605	870	
Подршка особама са инвалидитетом	0008	36	24	22	
Пројекти у програму 11 – Социјална и дечија заштита	П				
12 - Здравствена заштита	1801	3,182	4,210	6,411	13,803
Функционисање установа примарне здравствене заштите	0001	1,679	2,858	5,032	
Мртвозорство	0002	439	291	379	
Спровођење активности из области друштвене бриге за јавно здравље	0003	1,064	1,061	1,000	
Пројекти у програму 12.	П				
13 - Развој културе и информисања	1201	28,640	18,606	44,054	91,300
Функционисање локалних установа културе	0001	20,909	12,600	36,375	
Јачање културне продукције и уметничког стваралаштва	0002	2,236	857	938	
Унапређење система очувања и представљања културно-историјског наслеђа	0003	1,850	2,300	3,500	
Остваривање и унапређивање јавног интереса у области јавног информисања	0004	2,313	2,495	2,375	
Пројекти у култури	П	1,332	354	866	
14 - Развој спорта и омладине	1301	18,113	32,648	31,548	82,309
Подршка локалним спорстивим организацијама, удружењима и савезима	0001	13,038	8,132	11,879	
Подршка предшколском и школском спорту	0002		141	336	
Одржавање спортске инфраструктуре	0003				
Функционисање локалних спортских установа	0004	4,137	9,534	9,357	
Спровођење омладинске политике	0005	237			
Пројекти у програму 14.	П	701	14,841	9,976	
15 - Опште услуге локалне самоуправе	602	166,950	135,029	120,462	422,441

Функционисање локалне самоуправе и градских општина	0001	76,187	76,007	76,907	
Функционисање месних заједница	0002	7,871	9,210	7,400	
Управљање јавним дугом	0003	18,708	36,859	28,765	
Општинско/градско правобранилаштво	0004	3,657	3,113	4,765	
Омбудсман	0005				
Инспекцијски послови	0006				
Функционисање националних савета националних мањина	0007	100	100	100	
Управљање у ванредним ситуацијама	0014	60,427	7,763	541	
Подршка раду удружења грађана	0015				
Вишенаменски пројекти развоја општине	0016				
Пројекти у програму 15 - Опште услуге локалне самоуправе	П		1,977	1,984	
16 – Политички систем локалне самоуправе	2101	21,547	20,482	21,178	63,207
Функционисање Скупштине	0001	6,297	7,743	7,307	
Функционисање извршног органа	0002	13,282	12,739	13,871	
Подршка извршном органу власти	0003				
Пројекти у програму 16 - Политички систем локалне самоуправе	П	1,968			
17 - Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије	501	16,992	5,777	205	22,974
Унапређење и побољшање енергетске ефикасности и употреба обновљивих извора енергије	0001	16,992	5,777	205	
Пројекти у програму 17 - Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије	П				
Укупни расходи из свих извора финансирања		514,811	509,103	533,104	1,557,018
Планирани обим буџета - текући буџет по задњем ребалансу		632,991	604,182	629,287	
Процент извршења годишњег буџета		81.33%	84.26%	84.72%	

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општине Бољевац 2019-2021

Према програмској класификацији, по заступљеним основним програмима буџета за локалну власт, анализом учешћа (и релативног) појединих програма у укупним расходима и издацима буџета општине Бољевац – у посматраном периоду од три године – може се закључити следеће:

- буџетски програми, као што су програм 2 – Комуналне делатности, 10 – Средње образовање, 12 – Здравствена заштита и 13 – Развој културе и информисања, са својим учешћем у укупно извршеним расходима и издацима буџета општине, одговарају просеку извршења предметних програма у односу на већи број локалних самоуправа у Републици Србији,
- буџетски програми, као што су програм 1 – Становање, урбанизам и просторно планирање, 3 – Локални економски развој, 7 – Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура, 8 – Предшколско васпитање и 11 – Социјална и дечија заштита, негативно одступају од просека извршења наведених буџетских програма у односу на већину ЈЛС у Србији и

- позитивно одступање у односу на просечно извршење програма бележи се код буџетских програма 4 – Развој туризма, 5 – Пољопривреда и рурални развој, 6 – Заштита животне средине, 9 – Основно образовање, 14 – Развој спорта и омладине, 15 – Опште услуге локалне самоуправе, 16 – Политички систем локалне самоуправе и 17 – Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије.

Индикатори за потребе израде анализе стања и праћења достизања циљева одрживог развоја – програмски буџет општине:

1. Релативно учешће појединих буџетских програма (1-17) у укупним планираним расходима и издацима буџета општине
2. Релативно учешће појединих буџетских програма (1-17) у укупним извршеним расходима и издацима буџета општине

3.2. Функционална класификација

Функционална класификација расхода буџета општине Бољевац исказује издатке по функционалној намени за одређену област и независна је од организације која ту функцију спроводи. Према Правилнику о стандардном класификационом оквиру и контном плану за буџетски систем¹⁰, корисник средстава може обављати активности у оквиру једне или више функција, а када се ради о јединицама локалне самоуправе, онда те функције се изводе из њихових надлежности утврђеним према члану 20. Закона о локалној самоуправи.

Гледајући кроз призму анализе извршења буџета општине Бољевац, према њеним надлежностима и заступљеним функционалним класификационим категоријама и класама, у временском интервалу – буџетским годинама 2019-2021, представљена су утрошена буџетска средства за поједине функције по годинама анализе. Преглед тренда финансирања појединих функција из буџета општине Бољевац у предметном временском интервалу показује табеларни приказ бр. 3.

¹⁰ „Сл. гласник РС“, бр. 16/16, 49/16, 107/16, 46/17, 114/17, 20/18,36/18, 93/18, 104/18, 14/19, 33/19, 68/19, 84/19 и 151/20

Табела бр. 3. Преглед финансирања функција из буџета општине Бољевац у временском периоду 2019-2021

у 000 динара

ГОДИНА	010 - Болест и инвалидност	020 - Старост	040 - Породица и деца	070 - Социјална помоћ угорженом становништву, некласиф. на др. месту	090 - Социјална заштита неклас. на другом месту	110 - Извршни и законодавни органи, фин. и фиск. послови и спољни послови	111 - Извршни и законодавни органи	130 - Опште услуге
2019		2,158	5,640	10,320		435	19,578	74,138
2020	24	763	8,206	15,193	423		20,481	75,279
2021		2,035	8,563	13,426	434		21,179	76,907
		4,956	22,409	38,939	857	435	61,238	226,324

133 - Остале опште услуге	160 - Опште јавне услуге неклас. на другом месту	170 - Трансакције јавног дуга	220 - Цивилна одбрана	330 - Судови	360 - Јавни ред и безбедност неклас. на другом месту	421 - Пољопривреда	430 - Гориво и енергија	451 - Друмски саобраћај
337	17,867	18,708	60,427	3,657	2,387	5,056	17,242	42,440
100	28,024	36,859	7,763	3,113	1,280	6,737	5,777	39,505
100	13,860	28,765	541	4,765	1,300	14,493	205	56,972
537	59,751	84,332	68,731	11,535	4,967	26,286	23,224	138,917

473 - Туризма	510 - Управљање отпадом	520 - Управљање отпадним водама	530 - Смањење загађености	560 - Заштита животне средине неклас. на другом месту	630 - Водоснабдевање	640 - Улична расвета	660 - Послови становања и заједнице неклас. на другом месту	720 - Ванболничке услуге
9,059	9,299	22,474	19		28,175	10,054	16,139	438
11,432	4,686	15,758	30	56	34,037	10,200	25,468	291
16,587	5,148	6,371	177	28	27,058	9,261	24,712	379
37,078	19,133	44,603	226	84	89,270	29,515	66,319	1,108

740 - Услуге јавног здравства	810 - Услуге рекреације и спорта	820 - Услуге културе	830 - Услуге емитовања и штампања	840 - Верске и остале услуге заједнице	911 - Предшколско образовање	912 - Основно образовање	920 - Средње образовање	УКУПНО
2,744	17,953	24,478	2,313	1,850	38,175	37,382	13,869	514,811
3,919	32,648	13,811	2,495	2,300	37,235	54,537	10,284	509,103
6,032	31,549	39,679	2,375	2,000	60,228	42,094	15,881	533,104
12,695	82,150	77,968	7,183	6,150	135,638	134,013	40,034	1,557,018

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општине Бољевац 2019-2021 - прорачун

Према основним категоријама функционалне класификације, по заступљеним функционалним класама (троцифрене ознаке), добија се следећа **анализа учешћа појединих функција** (кроз табеларни преглед бр. 4.) у укупним расходима буџета општине Бољевац у анализираном периоду.

Табела бр. 4. Заступљеност појединих категорија функционалне класификације у буџету општине Бољевац у временском периоду 2019-2021

у 000 динара

Ознака	Категорија функционалне класификације	Укупна реализација по функционалној класификацији у периоду 2019-2021	Процент учешћа функције у односу на укупан износ извршења буџета у периоду 2019-2021
0	Социјална заштита (шифра 0) , укључује функционалне класификационе ознаке: 020, 040, 070 и 090	67,185	4.31%
1	Опште јавне услуге (шифра 1) , укључује функционалне класификационе ознаке: 110, 111, 130, 160 и 170	432,617	27.78%
2	Одбрана (шифра 2) , укључује функционалне класификационе ознаке: 220	68,731	4.41%
3	Јавни ред и безбедност (шифра 3) , укључује функционалне класификационе ознаке: 330 и 360	16,502	1.06%
4	Економски послови (шифра 4) , укључује функционалне класификационе ознаке: 411, 421, 451, 452 и 473	225,894	14.51%
5	Заштита животне средине (шифра 5) , укључује функционалне класификационе ознаке: 520, 550 и 560	64,046	4.11%
6	Послови становања и заједнице (шифра 6) , укључује функционалне класификационе ознаке: 620, 630 и 640	185,104	11.89%
7	Здравство (шифра 7) , укључује функционалне класификационе ознаке: 740	13,803	0.89%
8	Рекреација, спорт, култура и вере (шифра 8) , укључује функционалне класификационе ознаке: 810, 820 и 860	173,451	11.14%
9	Образовање (шифра 9) , укључује функционалне класификационе ознаке: 911, 912 и 920	309,685	19.89%
	Укупно	1,557,018	100.00%

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општине Бољевац 2019-2021 - прорачун

Индикатор за потребе израде анализе стања и праћења достизања циљева одрживог развоја – функционална анализа буџета:

1. Релативно учешће категорија функционалне класификације у укупним извршеним расходима и издацима буџета општине

3.3. Економска класификација

Економску класификацију чине класе прихода и примања, односно расхода и издатака, у оквиру Контног плана за буџетски систем. Економска класификација прихода и примања исказује приходе и примања на основу прописа, другог акта заснованог на закону или уговора који одређују изворе прихода, односно примања. Економска класификација расхода и издатака исказује појединачна добра и услуге и извршена трансферна плаћања.

Аналитички преглед извршења расхода и издатака по усвојеном буџету општине Бољевац, по економској класификацији – контима књижења, у временском интервалу од 2019. до 2021. представљен је кроз табеларни приказ бр. 5.

Табела бр. 5. Извршење буџета општине Бољевац у временском периоду 2019-2021 по економској класификацији расхода (на трећем нивоу рашчлањавања)

у 000 динара

Година	411000 - Плате, додаци и накнаде запослених	412000 - Социјални доприноси на терет послодавца	413000 - Накнаде у натури	414000 - Социјална давања запосленима	415000 - Накнада трошкова за запослене	416000 - Награде запосленима и остали посебни расходи	421000 - Стални трошкови
2019	68,815	11,751	53	366	1,189	2,019	30,330
2020	77,633	12,888	206	533	1,075	1,112	30,707
2021	82,687	13,756	278	1,844	1,127	1,382	30,610
	229,135	38,395	537	2,743	3,391	4,513	91,647

422000 - Трошкови путовања	423000 - Услуге по уговору	424000 - Специјализоване услуге	425000 - Текуће поправке и одржавање	426000 - Материјал	441000 - Отплата домаћих камата	444000 – Пратећи трошкови задуживања	451000 - Субвенције јавним нефинанс. предузећима и организац.
898	30,802	24,803	76,509	12,652	2,538	35	9,781
485	30,460	22,027	51,612	22,420	2,656	17	14,122
448	34,329	25,931	61,393	17,659	2,158	2	24,638
1,831	95,591	72,761	189,514	52,731	7,352	54	48,541

463000 - Трансфери осталим нивоима власти	46400 - Дотације организацијама за обавезно социјално осигурање	465000 - Остале дотације и трансфери	472000 - Накнаде за социјалну заштиту из буџета	481000 - Дотације невладиним организацијама	482000 - Порези, обавезне таксе, казне, пенали и камате	483000 - Новчане казне и пенали по решењу судова	484 - Накнада штете за повреде и штету насталу услед елем. непогода или др. прир. узрока
40,238	1,679	8,183	26,826	17,472	422	601	1,695
52,095	2,858	2,290	16,833	12,940	436	503	1,681
49,588	5,033	8,259	27,909	17,683	406	3,541	1,013
141,921	9,570	18,732	71,568	48,095	1,264	4,645	4,389

485000 - Накнада штете за повреде или штету нанету од стране државних органа	511000 - Зграде и грађевински објекти	512000 - Машина и опрема	515000 - Нематеријална имовина	541000 - Земљиште	611000 - Отплата главнице домаћим кредиторима	UKUPNO
	70,449	55,915	1,913	740	16,137	514,811
	101,809	12,926	1,851	739	34,189	509,103
705	84,565	8,805	84	667	26,604	533,104
705	256,823	77,646	3,848	2,146	76,930	1,557,018

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општина Бољевац 2019-2021 - прорачун

Категорија **410000 - Расходи за запослене** на економским класификацији 411 – Плате, додаци и накнаде запослених, 412 – Социјални доприноси на терет послодавца, и друга давања на класификацијама 413-416 са извршењем од 278,7 милиона динара у току анализираних периода од 3 година, представљају 17,9% укупних расхода и издатака буџета општине Бољевац. Ови трошкови, када је реч о зарадама, повећани су за 15 милиона динара односно 20%, као резултат повећања вредности коефицијента за обрачун и исплату плата у јавном сектору. Сва остала давања у виду накнаде у природи, социјалних давања, накнада трошкова за запослене и јубиларних награда су у границама просека за општине у Републици. У истом периоду анализе, у региону Јужне и Источне Србије¹¹ учешће ових расхода у укупном извршењу буџета општина било је 22,2%.

- На нивоу категорије расхода **420000 – Коришћење услуга и роба**, где припадају стални трошкови, трошкови путовања, уговорене услуге, материјали, односно текуће поправке и одржавања, углавном видимо балансирано, благо узлазни тренд извршења, првенствено због раста цене енергената, односно материјала. Учешће ове категорије расхода у укупно извршеним расходима и издацима буџета општине у периоду 2019-2021 износи 32,3%, док је просек извршења у региону у истом периоду био је 37,4%.

¹¹ У поређењу са осталим општинама у региону, коришћени су просечни подаци за 38 других општина који припадају региону Јужне и Источне Србије – подаци аналитичко извештајног сервиса РСЈП - прорачун

- На економској класификацији **441 – Отплата домаћих камата**, у посматраном периоду евидентиране су плаћене камате по дугорочном кредиту који су коришћени за потребе финансирања капиталних инвестиционих расхода. Учешће ових расхода у извршењу укупних расхода и издатака са 0,48% је изнад просека региона што износи 0,30% (од укупног броја општина у региону 18 ЈЛС нема расхода по основу камата на кредите, а њих 21 ЈЛС користи одређени вид кредитног финансирања).
- **Субвенције јавним нефинансијским предузећима и организацијама (451000)**, односно се првенствено на доделу текућих субвенција јавном комуналном предузећу „Услуга“ Бољевац из буџета општине за потребе обезбеђења несметаног одвијања снабдевања становништва пијаћом водом, односно за потребе одржавања јавног осветљења. Такође, сваке године се додељују средства субвенције за рурални развој пољопривредним произдођачима у вредности од око 7 милиона динара у програму 5 – Пољопривреда и рурални развој (куповина опреме за пољопривреду, куповина приплодних грла оваца, система за наводњавање, пластеника, садница воћа, опреме за пчеларство и опреме за припремање сточне хране). Учешће субвенција у укупним расходима и издацима буџета општине Бољевац износи 3,12%, док је у региону просечно учешће ових издвајања варира од општине до општине и креће се између 0,70% до чак 29,10% (просечно релативно учешће код општина у региону износи 5,89%).
- Путем економске класификације **463 – Трансфери осталим нивоима власти**, извршавају се издаци према основној школи, односно Центру за социјални рад, а ради реализације делатности ових установа, у складу са важећим законским и другим прописима, а на економској класификацији **464 – Дотације организацијама за обавезно социјално осигурање** се евидентирају расходи који се извршавају према локалном Дому здравља за функционисање (текући издаци Дома здравља у Бољевцу). Просек издвајања у сврху трансфера другим нивоима власти на нивоу свих општина у региону износи 16,4%, док у истом трогодишњем периоду из буџета општине Бољевац су издвојена средства за трансфере у релативној величини од 10,9%.
- На економској класификацији **481 – Дотације невладиним организацијама** сведоци смо балансираног начина планирања и извршавања (мада у 2020. години је било одређеног умањења при реализацији ових расхода). Финансирање програма и пројеката удружења грађана је евидентно у програмима локалног економског развоја, социјалне и дечије заштите (Црвени крст), развоју културе и информисања (верске заједнице), односно у програму за спорт. Просек издвајања буџета код других општина у региону за финансирање програма и пројеката удружења грађана износи 34 милиона динара на нивоу годишњих буџета, док су таква издвајања у случају Бољевца у просеку око 17 милиона динара годишње.
- На економским класификацијама по издацима за набавку нефинансијске имовине **511 – Зграде и грађевински објекти**, **512 – Машина и опрема**, **515 – Нематеријална имовина** и **541 - Земљиште** општина Бољевац извршава издатке у вредности од 340,3 милиона динара у анализираном периоду што представља релативно учешће ових издатака у укупних расходима и издацима буџета у висини од 21,8%. Предметно учешће премашује просечно релативно учешће издатака буџета осталих општина у региону, што износи 15,8%.

- На економској класификацији **611 – Отплата главнице домаћим кредиторима** општина Бољевац извршава издатке по уговореним обавезама по примљеним кредитима у вредности од 76,9 милиона динара, односно 4,94% од укупних расхода и издатака буџета. Просек региона у случају отплате главнице износи 2,06% (веће релативно учешће ових издатака из региона у односу на општину Бољевац имају само 3 општине и то: општина Бела Паланка – 8,73%, општина Власотинце – 8,27% и општина Дољевац – 13,63%).

Напомена: Извори података о просечним издвајањима по категоријама расхода – економској класификацији за општине (38) у региону Јужне и Источне Србије: РСЈП - аналитички сервис и аналитичко-извештајни систем ЈЛС - прорачун

Индикатори за потребе израде анализе стања и праћења достизања циљева одрживог развоја – економска класификација расхода:

1. Релативно учешће расхода за запослене (410000) у укупним извршеним расходима и издацима буџета општине
2. Релативно учешће субвенција (450000) у укупним извршеним расходима и издацима буџета општине
3. Релативно учешће издатака за набавку нефинансијске имовине (500000) у укупним извршеним расходима и издацима буџета општине
4. Релативно учешће отплате главнице (610000) у укупним извршеним расходима и издацима буџета општине

3.4. Класификација по изворима финансирања

Класификација расхода и издатака према изворима финансирања исказује приходе и примања, расходе и издатке према основу остварења тих средстава. Наредни табеларни приказ бр. 5 представља распоред финансирања расхода и издатака из буџета општине Бољевац из угла извора прихода и примања.

Табела бр. 6. Извршење буџета општине Бољевац по изворима финансирања расхода и издатака у временском периоду 2019-2021

у 000 динара

Ознака извора	Класификација са називима извора финансирања	Буџетске године		
		2019	2020	2021
01	Општи приходи и примања буџета - извор 01	425,297	411,027	465,492
02	Трансфери између корисника на истом нивоу - извор 02			
03	Социјални доприноси - извор 03			
04	Сопствени приходи буџетских корисника - извор 04	171		

05	Донације од иностраних земаља - извор 05			
06	Донације од међународних организација - извор 06	32,771	24,533	3,377
07	Трансфери од других нивоа власти - извор 07	30,386	35,320	58,248
08	Добровољни трансфери од физичких и правни лица - извор 08	195	297	658
09	Примања од продаје нефинансијске имовине - извор 09			
10	Примања од домаћих задуживања - извор 10	17,764	32,168	3,308
11	Примања од иностраних задуживања - извор 11			
12	Примања од отплате датих кредита и продаје финансијске имовине - извор 12			
13	Нераспоређени вишак прихода и примања ранијих година - извор 13	5,619	5,758	2,021
14	Неуtroшена средства од приватизације ранијих година - извор 14			
15	Неуtroшена средства донација, помоћи и трансфера из ранијих година - извор 15	2,608		
16	Родитељски динар за ваннаставне активности - извор 16			
17	Неуtroшена средства трансфера од других нивоа власти - извор 17			
56	Финансијска помоћ ЕУ - извор 56			
	Укупно	514,811	509,103	533,104

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општине Бољевац 2019-2021

Индикатори за потребе израде анализе стања и праћења достизања циљева одрживог развоја – извори финансирања:

1. Релативно учешће извора 01 – општи приходи и примања буџета у укупним реализованим изворима буџета општине
2. Релативно учешће извора 07 – трансфери од других нивоа власти у укупним реализованим изворима буџета општине

4. Анализа односа плана и извршења буџета општине Бољевац у временском периоду од 2019. до 2021. године

Остварени обим прихода и примања буџета општине Бољевац у односу на планирани ниво у просеку износи 84,67%, док је извршење расхода и издатака буџета у односу на планске величине 83,44%. За потребе вршења анализе појединих приоритета – издвајања средстава за одређене програмске категорије и намене у буџету општине Бољевац, урађен је преглед начина планирања укупног обима буџета према усвојеним одлукама о буџету, конкретно у датом случају према задњем ребалансу буџета и

коначне реализације, односно извршења буџета, закључно са 31. децембром за сваку буџетску годину. Таква анализа укључује процену реалног предвиђања/планирања прихода и примања буџета локалне власти – кроз инкорпорирање осцилација у току године до чина ребаланса, са једне стране, као и оцену начина планирања појединих расхода и издатака у односу на расположива средства буџета, са друге стране.

Табела бр. 7. Планирани обим буџета и извршење расходне стране буџета општине Бољевац у временском периоду 2019-2021

у 000 динара

Године буџета	Планирани обим расхода и издатака према Одлуци о буџету општине	Извршење буџета, расходна страна у класама 4, 5 и 6	Процент реализације планираног обима буџета - расходна страна
2019	632,991	514,811	81.33%
2020	604,182	509,103	84.26%
2021	629,287	533,104	84.72%

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општине Бољевац 2019-2021

Реални начин планирања укупних прихода и примања, односно расхода и издатака у локалним буџетима, претпоставља препоручене проценте реализације у висини од 88-92% и више. Гледајући кроз призму претходно наведених захтева који се постављају пред субјектом који припрема нацрт одлуке о буџету за наредну годину, односно извршног органа при утврђивању предлога одлуке, може се закључити да је у општини Бољевац потребно унапредити процес планирања расхода и издатака (извршење буџета у посматраним годинама износи 81,33% - 84,72% у односу на планирани обим). Са аспекта планирања прихода општине, према доступним подацима, потребно је побољшати процес њихове процене, јер се очекивани приходи и примања остварују у проценту између 79-91%. Реално планирање прихода и примања општине се базира на изворним и уступљеним приходима, а првенствено на ненаменском трансферу из Републичког буџета, што годишње износи 205.775 хиљада динара.

Податке о планираним и реализованим вредностима приходне стране буџета општине показује следећа табела бр. 8.

Табела бр. 8. Приказ реализације приходне стране буџета општине Бољевац у посматраном периоду од 2019. до 2021. године

у 000 динара

Године буџета	Планирани обим прихода и примања према Одлуци о буџету општине	Остварење прихода и примања у буџетској години према Одлуци о завршном рачуну	Процент реализације планираног обима буџета - приходна страна
---------------	--	---	---

2018	632,901	499,516	78.92%
2019	604,182	506,742	83.87%
2020	629,161	573,930	91.22%

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општине Бољевац 2019-2021

Индикатори за потребе израде анализе стања и праћења достизања циљева одрживог развоја – планирање и остварење/извршење буџета општине:

1. Процент реализације/остварење планираног обима приходне стране општинског буџета
2. Релативни показатељ извршења планираног обима расхода и издатака буџета

5. Анализа финансијског стања и капацитета општине Бољевац за финансирање кључних развојних приоритета

Просек планираних годишњих издвајања буџета општине Бољевац за капиталне издатке износи 24,66% у односу на укупно планирани ниво расхода и издатака.

Када се посматрају подаци о расходима и издацима буџета јединице локалне самоуправе, са циљем утврђивања њених капацитета за даљи развој, потребно је извршити и анализу планираних издвајања у конкретне сврхе. У практичном смислу, то значи конкретизацију дела средстава намењених за функционисање општине, њених органа и установа, односно разграничења укупних потенцијала за одређена улагања – капитални издаци/пројекти. Табела бр. 9. која следи, сходно доступним подацима, показује планске величине буџетирања у општини Бољевац и указује на величину расхода за потребе рада/функционисања општине (класа 4), са једне стране, односно планирана издвајања за издатке за набавку нефинансијске имовине (класа 5), са друге стране. Планирани су и расходи за отплату кредита/лизинга (класа 6), а који се отплаћују према плану отплате за преузете обавезе по кредитним задужењима/лизинзима из ранијих година, које општина Бољевац уговорио. Што се тиче финансирања основних надлежности општине, у то спадају плате и друге накнаде запосленима, стални трошкови, трошкови путовања, уговорене услуге, текуће поправке и одржавање, материјал, субвенције, трансфери за трошкове школа, социјална давања и финансирање цивилног сектора. Реализација наведених расхода се врши у складу са законским прописима и другим актима које су донели органи ЈЛС. Они се евидентирају на контима класе 4 и представљени су у планским величинама кроз следећи табеларни приказ:

Табела бр. 9. Рекапитулација планираних расхода и издатака по њиховој категорији у посматраном периоду од 2019 до 2021 – општина Бољевац

у 000 динара

Година буџета	Планирани обим расхода (ек. класификација у класи 4)	Планирани обим расхода (издаци за набавку нефинансијске имовине - класа 5)	Планирани обим расхода за отплату кредите - класа 6	Укупан обим буџ. расхода и издатака	Процент планираних издвајања за капиталне издатке
	a	b	c	d=a+b+c	e=b/d*100
2019	438,419	178,072	16,500	632,991	28.13%
2020	424,485	142,697	37,000	604,182	23.62%
2021	462,272	139,815	27,200	629,287	22.22%

Извор: Одлуке о буџету буџета општине Бољевац 2019-2021

У планирању средстава за инвестиције, кроз годишњи буџет општине Бољевац, евидентан је силазни тренд целокупног процеса. Према представљеним подацима, планирање издатака за капитална улагања (класа 5) је смањено са 178 милиона динара на 139,8 милиона динара у 2021. години, што се може пропатити и преко релативних показатеља учешћа ових издатака у укупно планираним расходима и издацима буџета. Наведене чињенице указују на проблеме укупног буџетског процеса и начина располагања јавним средствима локалне заједнице (значајно повећање расхода пословања у посматраном трогодишњем периоду са 42,7 милиона динара). У односу на планирани обим капиталних издатака, реализација инвестиционих подухвата се спроводи са већим степеном ризика, јер већи део средстава за њих општина Бољевац обезбеђује из других извора, делом из наменских трансферних средстава са виших нивоа власти, односно из донација. Наведене чињенице које се односе на извршење буџетских апропријација по капиталним издацима, односно способност локалног буџета да инвестиције планира и финансира из властитих извора, доказују подаци из наредне табеле (табела бр. 10). У односу на планске величине у класи 5, просечно извршење ових издатака је на нивоу од 74%, док остатак планираних апропријација се не реализује. Из угла инвестиција, у посматраном периоду дошло је до измене односа буџетских извора и других (извори виших органа власти, донације, ЕУ фондови и слично) финансирања капиталних издатака, те у односу на 2019. годину када је 66% класе 5 био финансиран из других извора, у 2021. години ово релативно учешће је смањено на 47%.

Табела бр. 10. Приказ реализације планираних капиталних издатака по изворима њиховог финансирања у посматраном периоду од 2019. – 2021. године – општина Бољевац

у 000 динара

Година буџета	Планирани обим расхода (издаци за набавку нефинансијске имовине - класа 5)	Реализовани обим расхода (издаци за набавку нефинансијске имовине - класа 5)	Реализовани обим расхода за капиталне издатке финансираних из различитих извора		Процент реализације капиталних издатака у односу на планске величине
			Извор буџета - 01 (и извор 13)	Други извори	
2019	178,072	129,017	44,026	84,991	72%
2020	142,697	117,325	46,323	71,002	82%
2021	139,815	94,121	49,892	44,229	67%

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општине Бољевац 2019-2021

Индикатори за потребе израде анализе стања и праћења достизања циљева одрживог развоја – планирање и извршење издатака за капиталне инвестиције:

1. Релативно учешће планираних капиталних издатака у укупном обиму планираних расхода и издатака буџета општине
2. Процент реализације капиталних издатака у односу на планирану вредност издатака за набавку нефинансијске имовине

6. Оцена потенцијала буџета општине Бољевац за финансирање капиталних инвестиција и оцена кредитног потенцијала

Потенцијал буџета општине Бољевац за финансирање капиталних издатака је на задовољавајућем нивоу. Процена могућности, односно утврђивање капацитета буџета општине, се мери кроз остварене приходе општине у посматраном периоду без трансферних прихода и реализоване капиталне пројекте из буџетских изворних и уступљених прихода. Према овој анализи општински буџет је у претходном периоду из својих средстава, у потпуности или кроз начин суфинансирања са другим финансијерима, реализовао капиталне издатке у представљеним вредностима и процентима у односу на своје приходе. Судаћи према задњој колони табеле за оцену потенцијала буџета општине, проценат реализације капиталних издатака из буџетских извора без трансферних средстава је избалансиран у целом анализираном периоду.

Табела бр. 11. Приказ реализације капиталног дела буџета општине Бољевац из изворних и уступљених прихода буџета

у 000 динара

Године буџета	Остварени изворни и уступљени приходи општине (без трансферних)	Реализовани обим расхода за капиталне издатке финансираних из буџетских извора - 01	Процент реализације капиталних издатака из буџетских извора (без трансферних сред.)
2019	218,738	44,026	20.13%
2020	237,727	46,323	19.49%
2021	256,668	49,892	19.44%

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општине Бољевац 2019-2021 - прорачун

Дубља анализа остварених прихода буџета општине, без капиталних наменских трансфера дата је у доњем табеларном приказу (табела бр. 12.) и указује на расположиве могућности локалног буџета за финансирање или суфинансирање капиталних инвестиционих издатака у распону од 10,8% до чак 19,7% у односу на расположиве приходе буџета општине. Према доступним информацијама, општина Бољевац располаже са 66.153 хиљада недоследног неизмиреног дуга по дугорочном кредиту за финансирање капиталних инвестиција, те су овим обавезама смањене слободних средстава за капиталне издатке у будућем периоду.

Табела бр. 12. Приказ расположивих могућности финансирања капиталних инвестиционих расхода из буџета општине Бољевац

у 000 динара

Година буџета	Реализовани укупан обим буџета без наменских трансфера (приходи)	Реализовани обим расхода (класа 4)	Реализовани обим расхода (издаци за набавку нефинансијске имовине - класа 5) -извор 01	Вредност слободних средстава за капиталне издатке	Процент слободних средстава за капиталне издатке у односу на реализовани обим буџета без наменских трансфера
1	2	3	4	5=2-3	6=5/2*100
2019	451,283	369,657	44,026	81,626	18.09%
2020	445,272	357,589	46,323	87,683	19.69%
2021	462,443	412,379	49,892	50,064	10.83%

Извор: Одлуке о завршним рачунима буџета општине Бољевац 2019-2021

У претходном, анализираном периоду општина Бољевац је део капиталних улагања финансирао из кредитних извора и стање кредитне задужености на дан 31.12.2021. године износи 66.153 хиљада динара. Када је реч о кредитном потенцијалу општине Бољевац, ради финансирања капиталних инвестиција, пошло се од

распоживих података о стању кредитне задужености на дан 31.12.2021. године према месечном Извештају о кредитном задужењу општине. По овом извештају, општина Бољевац је кредитно задужено код пословних банака за финансирање капиталних инвестиционих расхода.

У наредном периоду, у којем се реализује будући план развоја, општини стоје на располагању додатни кредитни извори. У складу са одредбама Закона о јавном дугу¹², дугорочна задуженост локалне власти за финансирање капиталних инвестиционих расхода не може бити већи од 50% укупно остварених текућих прихода буџета локалне власти у претходној години, те на основу расположивог податка о оствареним приходима буџета општине Бољевац у 2021. години, који износи 562.257 хиљада динара и досадашње кредитне задужености, можемо констатовати да општина може да се додатно задужи код пословних банака у земљи у виду дугорочног кредита за финансирање капиталних издатака у износу од **215.125 хиљада динара.**

Индикатори за потребе израде анализе стања и праћења достизања циљева одрживог развоја – доступност средстава за капиталне инвестиције:

1. Вредност слободних средстава за капиталне инвестиције у годишњем буџету
2. Процент слободних средстава за капиталне инвестиције у односу на укупан обим реализованих прихода буџета без наменских трансфера

7. Процена потенцијала општине Бољевац за финансирање капиталних инвестиционих расхода и издатака у периоду од 2021 - 2031

Процена капацитета општине Бољевац за наредни период извршена је на основу података добијених приликом оцене потенцијала општинског буџета за финансирање капиталних инвестиционих расхода, са једне стране, односно набрајаних потреба за јачање капацитета управљања финансијама, са друге стране. Елементи за јачање капацитета се огледају у следећем:

1. смањење текућих расхода буџетских корисника кроз ефикаснију употребу расположивих ресурса
 - смањење енергетских трошкова,
 - смањење расхода за административне услуге,
 - смањење појединих уговорених стручних и специјализованих услуга,

¹² „Сл. гласник РС“, бр. 61/05, 107/09, 78/11, 68/15, 95/18, 91/19 и 149/20

- смањење трошкова материјала и осталих расхода.
- 2. повећање прихода и примања буџета општине на које има директан утицај
- повећање наплате пореза на имовину, као изворног прихода општине,
- повећање запослености кроз конкретне мере запошљавања и повећање припадајућег дела пореза на зараде у корист нивоа општине,
- повећање прихода од издавања у закуп имовине општине,
- повећање појединих врста накнада, коју висину локалним прописом утврђује општина.

Предлог за просечно смањење расхода буџета општине Бољевац износи 5%, односно повећање прихода у висини од 3%, све са циљем јачања капацитета за финансирање инвестиција. При процени свих ефеката на расходну и приходну страну буџета општине Бољевац, пошло се од подизања капацитета управљања финансијама на расходној страни и то смањењем појединих врста расхода у распону од 3-4% код корисника буџета који исплаћују зараде запосленима, односно 7-8% код корисника који немају планирана средства за плате на економским класификацијама 411 и 412. Просечна величина смањења расхода у односу на просечно извршење расхода буџета у претходним годинама износи 5%. У случају приходне стране, при утврђивању могућности буџета, узети су у обзир годишњи планирани и остварени износи појединих врста изворних јавних прихода у протеклом периоду анализе и утврђена је могућност повећања годишњих износа прихода и примања буџета од најмање 3%. Наредни табеларни приказ (табела бр. 13) указује на могућности локалног буџета, да се кроз мере јачања финансијских капацитета изврши балансирање оквира за финансирање капиталних инвестиционих расхода – повећање нивоа слободних средстава за инвестиције на 108 милиона динара годишње, односно 1,4 млрд динара за цео период у којем ће се спроводити План развоја општине, укључујући и туђа средства финансирања у виду кредитних извора од пословних банака.

Табела бр. 13. Приказ расположивих елемената јачања капацитета финансирања инвестиција у општини Бољевац у временском периоду спровођења будућег документа развојног планирања

у 000 динара

Елементи и обрачун јачања капацитета управљања финансијама за наредни период од 2021 - 2031			
Редни број	Статистичке могућности и опис мера за јачање капацитета ЈЛС	Утицај на годишњем нивоу	Вредност утицаја за период од 11 година
1	Просечна годишња вредност слободних средстава за капиталне издатке у буџету општине (укупан реализовани обим прихода буџета без наменских трансферних прихода умањен за извршење текућих расхода)	73,124	804,364
2	Просечно смањење текућих расхода директних, индиректних и других корисника за 5% у односу на просечно извршење расхода буџета општине у периоду 2019-2021	18,994	208,934

3	Просечно повећање прихода и примања буџета за 3% у односу на просечно остварење прихода и примања буџета	15,802	173,822
4	Кредитни потенцијал за финансирање капиталних инвестиционих расхода		215,125
5	Укупна вредност директних могућности буџета, укључујући јачање финансијских капацитета и кредитног потенцијала за финансирање капиталних инвестиционих расхода	107,920	1,402,245

Јачање капацитета општине за реализацију капиталних инвестиционих пројеката, осим расположивих финансијских ресурса, зависи и од организационих способности и кадрова. Финансијски капацитет општине Бољевац се може увећати и додатним развијањем способности и успешности у конкурисању код виших нивоа власти и осталих донатора (пре свега код фондова ЕУ) за суфинансирање пројеката капиталног инвестиционог карактера, али и свих других, дефинисаних развојних приоритета. Наравно за финансирање таквих издатака локалним самоуправама у Србији стоје на располагању и други извори, пре свега могућност задуживања код пословних банака, али и кроз издавања муниципалних обвезница или ангажовање капитала кроз јавно-приватна партнерства. Наредни табеларни приказ (табела бр. 14) процењује могућности локалног буџета за финансирање планираних капиталних инвестиционих расхода путем суфинансирања. Гледајући кроз призму повећања годишњег капацитета финансирања (из претходно приказане процене) и раздвајања расположивих ресурса на 2 дела (директно финансирање капиталних расхода – 50% и суфинансирање планираних пројеката – 50%), капацитет општине Бољевац за финансирање капиталних инвестиционих издатака се знатно повећава. Наравно, овакав приступ и финансирање инвестиција већих вредности претпоставља знатно унапређење вршења послова који се односе на избор конкурса на којима ће општина учествовати, израду пројектне документације, спровођење успешних конкурса и даљег развијања могућности суфинансирања пројеката, укључујући и развој капацитета надлежних одељења у Општинској управи општине Бољевац. У зависности од донатора, степена развијености ЈЛС и других околности, средства сопственог учешћа могу бити од 10-15% до чак 50%. Процена капацитета је израђена кроз коришћење процента сопственог учешћа на конкурсима у висини од 20%.

Табела бр. 14. Прорачун јачања капацитета општине Бољевац ради финансирања инвестиција у временском периоду спровођења плана развоја (11 година)

у 000 динара

Обрачун директног и индиректног јачања капацитета буџета општине за финансирање капиталних инвестиционих расхода			
Редни број	Опис директног и индиректног утицаја на повећање капацитета за финансирање	Утицај на годишњем нивоу/употреба расположивих средстава за аплицирања	Вредност утицаја за период од 11 година
1	Директно коришћење представљених могућности буџета кроз мере јачања финансијских капацитета за потребе финансирања капиталних инвестиционих расхода (50%)	53,960	593,560
2	Употреба представљених могућности буџета кроз мере јачања финансијских капацитета за потребе финансирања капиталних инвестиционих расхода путем обезбеђења сопственог учешћа на конкурсима расписаних од стране виших нивоа власти и других донатора (просек сопственог учешћа - суфинансирања 20%)	269,800	2,967,800
3	Кредитни потенцијал за финансирање капиталних инвестиционих расхода		215,125
4	Укупна вредност директних и индиректних могућности буџета, укључујући јачање финансијских капацитета и кредитног потенцијала за финансирање капиталних инвестиционих расхода	323,760	3,776,485

8. Јавни дуг и обавезе јавних предузећа

Општина Бољевац је кредитно задужена за финансирање капиталних издатака закључно са 31.12.2021. године у износу неотплаћеног остатка главнице од **66,1 милиона динара**. Основни принцип управљања јавним дугом представља обезбеђивање редовног сервисирања буџетских потреба по најниже могућим трошковима уз прихватљив ниво ризика. Правно уређење области јавног дуга, као што је већ наведено, утврђено је

Законом о јавном дугу¹³, којим су уређени услови, начин и поступак задуживања Републике Србије, јединица територијалне аутономије и локалне самоуправе, организација обавезног социјалног осигурања, као и јавних предузећа и других правних лица, чији је оснивач Република, односно давање гаранција Републике, начин и поступак управљања јавним дугом и вођење евиденције о јавном дугу. Месечни извештај о стању и структури јавног дуга који се објављује на званичној интернет презентацији Управе за јавни дуг, осим података о стању, структури и кретању јавног дуга Републике Србије, учешћа јавног дуга у бруто домаћем производу, валутној структури и структури каматних стопа, у посебним деловима се бави, анализира и укључује податке о стању и структури дуга јединица локалне власти, валутној и каматној структури дуга, податке о врсти кредитора за локалну власт и показатеље ризика дуга јединице локалне власти. Према расположивим подацима о кредитној задужености општине Бољевац, иста износи 66.153 хиљада динара на дан 31.12.2021. године.

Финансијска позиција основаног јавног предузећа од стране општине Бољевац је недовољно стабилна. На територији општине Бољевац функционише 1 јавно предузеће: ЈКП „Услуга“ Бољевац. Просечан укупан број запослених у наведеном јавном предузећу је 56, док је просечан годишњи приход јавног предузећа у последње три године износи 95 милиона динара. У структури укупних обавеза јавног предузећа 6% припада групи дугорочних обавеза, а 94% су краткорочне обавезе из пословања. Ниво свих обавеза јавног комуналног предузећа основаног од стране општине износи 28,1 милиона динара, а однос укупних обавеза јавног предузећа и његовог капитала (D/E ratio) је 60,2%, али је тај однос када се посматрају јавна предузећа других општина (38) у региону је још неповољнији, те износи 106,3%¹⁴.

Индикатори за потребе израде анализе стања и праћења достизања циљева одрживог развоја – јавни дуг општине:

1. Просечна задуженост општине по глави становника
2. Релативно учешће годишњих издвајања за отплату главнице кредиторима у односу на укупно извршење расхода и издатака буџета општине
3. Релативни показатељ односа укупних обавеза ЈКП (дугорочних и краткорочних) у односу на њихов капитал (D/E ratio)

¹³ “Сл. гласник РС”, бр. 61/05, 107/09, 78/11, 68/15, 95/18, 91/19 и 149/20

¹⁴ РСЈП – аналитички извештајни систем ЈЛС - прорачун

9. Финансијско управљање и контрола

Постављање и функционисање система финансијског управљања и контроле у општини Бољевац је реализовано. Финансијско управљање и контрола је систем политика, процедура и активности које успоставља, одржава и редовно ажурира руководилац корисника јавних средстава, а којим се управљајући ризицима обезбеђује уверавање у разумној мери да ће се циљеви корисника јавних средстава остварити на правилан, економичан, ефикасан и ефективан начин, кроз:

- 1) пословање у складу са прописима, унутрашњим актима и уговорима;
- 2) потпуност, реалност и интегритет финансијских и пословних извештаја;
- 3) добро финансијско управљање и заштиту средстава и података (информација).¹⁵

Општинска управа општине Бољевац у складу са чланом 81. став 2 и члана 82. Закона о буџетском систему и Правилника о заједничким критеријумима и стандардима за успостављање, функционисање и извештавање о систему финансијског управљања и контроле у јавном сектору приступила је увођењу и развоју система финансијског управљања и контроле, све са циљем смањења ризика у целокупном пословању, те ризика који могу настати и угрозити предвиђене циљеве у вези са извршењем буџета и планираних активности, задатака и програма. **Одлука о именовању руководиоца задуженог за Финансијско управљање и контролу и одлука о формирању радне групе за увођење и развој система ФУК-а којом руководи руководилац за финансијско управљање и контролу су донети од стране надлежног органа локалне власти. Такође, донет је акциони план – план активности, смернице за управљање ризицима, сачињене су мапе пословних процеса, сачињен је регистар ризика и усвојена је стратегија управљања ризиком.** Општина Бољевац је израдио Годишњи извештај о систему финансијског управљања и контроле за 2021. годину, који је достављен Централној јединици за хармонизацију при Министарству финансија Републике Србије, у складу са релевантним прописима у овој области.

10. Интерна ревизија

У општини Бољевац је успостављен специфичан начин вршења послова интерне ревизије. Интерна ревизија је независна активност која процењује системе интерних контрола, даје независно и објективно стручно мишљење и савете за унапређење пословања, помаже кориснику у остварењу циљева примењујући системски и дисциплиновани приступ у оцени делотворности процеса управљања ризицима, контрола

¹⁵ Правилник о заједничким критеријумима и стандардима за успостављање, функционисање и извештавање о систему финансијског управљања и контроле у јавном сектору („Сл. гласник РС“, бр. 89/19)

и управљања организацијом. Интерна ревизија не критикује начин пословања, она процењује постојеће системе, оцењује успешност пословања и даје препоруке и савете за побољшање система финансијског управљања и контроле. Интерна ревизија је помоћ или алат управљачке структуре - њена улога се често означава као "продужена рука руководства" или "очи и уши руководства" јер преко ње добијају информације о функционисању система за који су одговорни. Циљ примене интерне ревизије на свим нивоима јавног управљања је да се поред праћења наменског и законског трошења буџетских средстава, пажња усмери и на мерење резултата и боље планирање и управљање буџетским новцем. Сви грађани који плаћају порез имају интерес да знају да ли се њихов новац троши на ефикасан начин, и да ли локалне самоуправе улажу у развој својих заједница. Начин рада интерне ревизије код корисника јавних средстава регулисан је Правилником о заједничким критеријумима за организовање и стандардима за поступање и извештавање интерне ревизије у јавном сектору.¹⁶ Општина Бољевац и општина Сокобања су основали заједничку јединицу за интерну ревизију општине Бољевац и Сокобања (Споразум о образовању заједничке јединице за интерну ревизију општина Бољевац и Сокобања из 2020. године). Општина Бољевац је израдила Годишњи извештај о обављеним ревизијама и активностима интерне ревизије за 2021. годину, који је достављен Централној јединици за хармонизацију при Министарству финансија Републике Србије.

10. Екстерна ревизија

Током 2016. године ДРИ је извршила ревизију консолидованих финансијских извештаја завршног рачуна буџета и правилности пословања општине Бољевац 2015. годину и издала је мишљење са резервом о консолидованим финансијским извештајима и о правилности пословања.

Према члану 79. Закона о буџетском систему завршни рачун буџета садржи:

1. годишњи финансијски извештај о извршењу буџета, који садржи годишњи извештај о учинку програма, укључујући и учинак на унапређењу родне равноправности, са додатним напоменама, објашњењима и образложењима;
2. извештај екстерне ревизије.

Такође, наведеним Законом је предвиђено да екстерној ревизији подлежу и завршни рачуни буџета локалне власти, односно да ревизију врши Државна ревизорска институција (у даљем тексту: ДРИ), а уз сагласност те институције, ревизију може вршити и друго правно лице. На основу одлуке скупштине локалне власти, екстерну ревизију може да обави и лице које испуњава услове за обављање послова ревизије финансијских извештаја прописане законом којим се уређује рачуноводство и ревизија.

¹⁶ „Сл. гласник РС“, бр. 99/11 и 106/13

Основне примедбе и утврђене неправилности општине Бољевац према Извештају ДРИ¹⁷ су:

У консолидованим финансијским извештајима општине Бољевац утврђене су неправилности у износу од 120.004 хиљаде динара и то: (а) у Билансу стања на дан 31.12.2015. године: више је исказано: зграде и објекти у износу од 17.166 хиљада динара, опрема у износу од 1.256 хиљада динара, нефинансијска имовина у припреми у износу од 29.044 хиљаде динара, нематеријална имовина у износу од 85 хиљада динара, издвојена новчана средства у износу од 12 хиљада динара, дугорочне обавезе за финансијске лизинге у износу од 33 хиљаде динара, обавезе према добављачима у износу од 1.532 хиљаде динара, исправка вредности сопствених извора нефинансијске имовине у сталним средствима, за набавке из кредита у износу од 422 хиљаде динара, вишак прихода и примања-суфицит у износу од 11 хиљада динара; мање је исказано: зграде и објекти у износу од 6.902 хиљаде динара, опрема у износу од 1.894 хиљаде динара, остале некретнине и опрема у износу од 100 хиљада динара, нематеријална имовина у износу од 1.161 хиљаде динара, учешће капитала у домаћим јавним нефинансијским предузећима у износу од 15.953 хиљаде динара, потраживања у износу од 51 хиљаде динара, обавезе у износу од 11.281 хиљаде динара, пасивна временска разграничења у износу од 883 хиљаде динара, ванбилансна актива и пасива у износу од 26.622 хиљаде динара; (б) у Билансу прихода и расхода нису исказани расходи у износу од 41 хиљаде динара, више су исказани расходи у износу од 20 хиљада динара, више је исказана корекција буџетског дефицита за део нераспоређеног вишка прихода и примања из ранијих година у износу од 11 хиљада динара, мање је исказана корекција буџетског дефицита за износ расхода и издатака за нефинансијску имовину, финансираних из кредита у износу од 20 хиљада динара и више је исказан вишак прихода и примања-суфицит у износу од 11 хиљада динара; (в) у Извештају о ревизији консолидованих финансијских извештаја завршног рачуна буџета и правилности пословања општине Бољевац за 2015. годину у Извештају о капиталним издацима и примањима мање су исказани издаци за набавку нефинансијске имовине у износу од 5.420 хиљада динара; (г) у Извештају о новчаним токовима мање су исказани новчани одливи у износу од 21 хиљаде динара, више је исказан салдо готовине на почетку године у износу од 12 хиљада динара, више је исказана корекција новчаних одлива за износ од 20 хиљада динара; (д) у Извештају о извршењу буџета мање је исказан мањак новчаних прилива за износ од 20 хиљада динара.

По питању правилности пословања општина Бољевац је неправилно створила обавезе и извршила расходе и издатке у износу од најмање 55.121 хиљаде динара, и то: за плате, додатке, накнаде и социјалне доприносе на терет послодавца у износу од 303 хиљаде динара; за преузете обавезе изнад одобрене апропријације у износу од 2.217 хиљада динара; да правни основ није у складу са важећим прописима у износу од 4.932 хиљаде динара; без валидне документације у износу од 28.624 хиљаде динара; индиректни корисници буџетских средстава су извршили расходе из осталих извора финансирања у износу од 1.039 хиљада динара, а да нису поднели захтев за отварање одговарајуће апропријације; за преузете и плаћене обавезе у износу већем од уговорене вредности за

¹⁷ Извештај о ревизији консолидованих финансијских извештаја завршног рачуна буџета и правилности пословања општине Бољевац за 2015. годину – Државна ревизорска институција, Београд, 12.12.2016. године

470 хиљада динара; без донетог интерног акта у износу од 12.264 хиљаде динара за дотације спортским организацијама и удружењима грађана; за преузете обавезе по основу уговора без уговорене вредности и без спроведеног поступка јавне набавке у износу од 5.272 хиљаде динара.

11. Закључна разматрања и препоруке

11.1. Закључна разматрања

- Квалитет буџетског процеса, почев од поштовања календара при доношењу и по питању израде, спровођења јавне расправе о нацрту буџета до објављивања грађанског водича кроз одлуку о буџету се може оцењивати као задовољавајуће у случају општине Бољевац. Недостаци буџетског процеса се огледају у превеликом броју ребаланса у току године, са једне стране, односно недовољног нивоа примене родно одговорног буџетирања и представљања програмских информација у посебном делу одлуке, уместо образложења буџета, са друге стране.
- Стабилност јавних финансија оцењена је као позитивна кроз анализу завршних рачуна буџета општине и других доступних података, а што уједно и претпоставља да општини стоје на располагању неопходни извори за финансирање кључних развојних приоритета. Предметни закључак можемо извести и на основу тога да општина Бољевац бележи највећи раст укупних прихода и примања у протеклих 9 година (преко 84% повећања) и располаже већим трансферним приходима са виших нивоа власти – које приходе можемо сматрати стабилним, а поред тога значајни су и приходи од пореза на доходак у сврху финансирања редовног пословања.
- Генерални закључак у вези приоритизације финансирања појединих буџетских програма из општинског буџета Бољевац: средствима општине су највише подржани буџетски програми за Локални економски развој, за Пољопривреду и рурални развој, Заштиту животне средине, Основно образовање, Развој спорта и омладине, оба административна програма (15 и 16) и Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије, односно ови програми значајно одступају од просека извршења истих програма код осталих ЈЛС у Србији, у позитивном смислу. Одлука о буџету општине Бољевац садржи уобичајене ознаке по функционалној класификацији.
- Релативно учешће расхода за запослене у општини Бољевац је 17,9%, мање у односу на просек код општина у региону (22,2%). Исти је случај и са расходима за уговорене услуге, док је у случају дотације невладином сектору општина издваја само половину средстава у односу на просек у региону. На другој страни, општина Бољевац надмашује просечно извршење расхода за трошкове камата по кредитима и по питању отплате главнице кредиторима, у односу на извршења ових расхода и издатака већине општина у региону.

- Релативно учешће различитих извора финансирања одговара просечним подацима учешћа појединих извора у односу на остале ЈЛС у Републици.
- Величина издвајања у текућу буџетску резерву износи 1,01% у односу на укупне приходе и примања за буџетску 2021. годину, док је ниво сталне буџетске резерве формиран на нивоу од 0,20%.
- Однос планиране величине прихода и примања буџета и његовог остварења је на нивоу просечног релативног показатеља региона и износи 84,67%, док је извршење расходне стране буџета на нивоу од 83,44%. Вредност ненаменског трансфера у годишњем износу од 206 милиона динара представља више од једне трећине укупних прихода и примања општине, те постоји већа зависност финансирања од ове категорије трансфера.
- Величина планираних капиталних инвестиција у односу на укупан обим планираних расхода и издатака буџета показује силазни тренд у посматраном периоду. Општина Бољевац располаже са реалним, слободним величинама буџетских прихода и примања за финансирање већих капиталних издатака, ослањајући се на свој ненаменски трансфер, а делом и на своје изворне, уступљене приходе. Однос планираног и реализованог нивоа капиталних инвестиција се креће од 67% до 82%, док је однос извора финансирања инвестиција умерен у корист буџетских извора финансирања (извори 01 и 13) у предметном периоду од 2019. до 2021. године. Вредност директних могућности буџета општине за финансирање већих (капиталних) инвестиција са јачањем финансијског капацитета износи 108 милиона динара по сваком годишњем буџету у периоду реализације новог плана развоја општине. Уз повећање институционалног и кадровског капацитета ниво могућности локалног буџета се повећава на 323 милиона динара годишње, експлоатацијом свих расположивих могућности конкурисања и аплицирања код будућих финансијера/донатора. Могућност додатног задуживања општине код пословних банака износи 215 милиона динара.
- Општина располаже са искуством у коришћењу кредитних извора финансирања ради финансирања капиталних инвестиционих расхода, а по тренутном стању локалних јавних финансија општина је кредитно задужена за износ недоспеле главнице од 66,1 милиона динара. Положај једног јавног предузећа основаног од стране општине је недовољно стабилан имајући у виду величину њихових обавеза према билансима стања, а посебно краткорочних обавеза.
- Из угла организације, општина Бољевац је заједно са општином Сокобања су основале заједничку јединицу за интерну ревизију општине Бољевац и Сокобања у складу са прописима којима се уређује ова област јавне управе, док је питање буџетске инспекције нерешен.
- Државна ревизорска институција је приликом ревидирања консолидованог завршног рачуна буџета и правилности пословања општине Бољевац издала је мишљење за резервом.

11.2. Препоруке

- **Буџетски процес** - Препоручује се смањење броја ребаланса у току године и правилније, односно свеобухватније процена и планирање буџета општине. Такође, препоручује се представљање програмских информација путем Одлуке о буџету општине у делу њеног образложења, односно унапређење употребе принципа родно одговорног буџетирања у већем броју буџетских програма.
- **Приходи и примања буџета** - У будућем периоду потребно је нагласак ставити на прибављање наменских трансфера са виших нивоа власти и других донација имајући у виду релевантне капацитете за финансирање сопственог учешћа општине будућих пројеката.
- **Расходи и издаци** – У наредним годинама буџетирања, препоручује се преиспитивање фаворизације појединих буџетских програма у односу на стварне потребе локалне заједнице и потребно је тежити ка повећању планиране вредности капиталних издатака, односно њиховог извршења (кроз релативне показатеље).
- **Буџетске класификације** – Препоручује се преиспитивање основности коришћења економске класификације 451 – Субвенције јавним нефинансијским предузећима и организацијама, уместо коришћења 454 – Субвенције приватним предузећима у случајевима датих субвенција у области пољопривреде. Такође, препоручује се исправка коришћења економске класификације 465 – Отале дотације и трансфери која се користи за пренос средстава Националној служби за запошљавање по мерама повећања запошљивости локалног становништва, уместо употребе конта 464 – Дотације организацијама за обавезно социјално осигурање.
- **Однос планираног буџета и његовог остварења, односно извршења** – Препоручује се свеобухватно и аналитичко сагледавање и планирање приходне и расходне стране буџета да би исти достигли ниво остварења и извршења од 90-92%.
- **Финансирање капиталних инвестиционих издатака** – Препоручује се подизање капацитета надлежних организационих јединица у управи ради аплицирања општине на конкурсима виших нивоа власти и других донатора, односно спровођења позитивно оцењених и подржаних пројеката. Такође, предлаже се коришћење кредитних извора финансирања великих капиталних улагања уз опрезно бирање кредитора сходно тржишним условима и ризицима.
- **Резерве** – Препоручује се повећање планираног нивоа текуће буџетске резерве (макс. до 4%), односно нивоа за сталну буџетску резерву (макс. до 0,5%).
- **Удружења грађана** – Препоручује се изградња партнерског односа са удружењима грађана у преализацији приоритетних циљева развоја дефинисаних новим планом развоја општине, те повећање средстава издвојених за потребе суфинансирања њихових програма и пројеката.

Упоредни преглед анализе финансијских капацитета у 12 ЈЛС

Градови: Краљево, Пожаревац, Шабац, Чачак и Крушевац

Општине: Велико градиште, Крупањ, Бољевац,
Гаџин Хан, Смедеревска Паланка,
Сурдулица и Врњачка Бања

1. Методолошке напомене и ограничења у изради упоредног прегледа анализе

Циљ анализе финансијских капацитета био је да се стекне што бољи увид у начин финансирања и намену потрошње средстава буџета различитих јединица локалне самоуправе и то у сврху реализације конкретних приоритета развоја.

Сам процес анализе укључио у себи неколико фаза и то: фаза прикупљања аналитички упоредивих података, фаза израде аналитичких приказа са финансијским подацима по разноврсним критеријумима израде локалног буџета, фаза оцене капацитета ЈЛС и фазу процене финансијских могућности ЈЛС за реализацију приоритета у годинама спровођења новог плана развоја, са израдом закључака и давањем препорука појединим јединицама локалне самоуправе за побољшање различитих елемената од утицаја на сам капацитет ЈЛС.

Прикупљање аналитички упоредивих података за градове и општине у поступку израде анализе финансијских капацитета ЈЛС за потребе израде прегледа и анализе постојећег стања и израде плана развоја за градове Краљева, Пожаревца, Шапца, Чачка и Крушевца и општине Велико Градиште, Бољевац, Крупањ, Гаџин Хан, Смедеревска Паланка, Сурдулица и Врњачка Бања било је методолошки захтеван посао. Са једне стране, требало је прикупити све релевантне документе, податке и информације, као што су упутства за припрему буџета локалне власти, документа о спроведеним јавним расправама о нацрту одлуке о буџету, планове поступног увођења родно одговорног буџетирања, објављене грађанске водиче на званичним интернет презентацијама, одлуке о буџету и ребаланси у годинама анализе (2019-2021), одлуке о завршним рачунима буџета анализираних ЈЛС у годинама анализе, образац „5“ завршног рачуна буџета ЈЛС за три године, стање кредитне задужености ЈЛС и јавних предузећа основаних од стране анализираних ЈЛС, стање финансијског управљања и контроле, интерне ревизије и екстерне ревизије која је обављена од стране Државне ревизорске институције. Са друге стране, било је потребно утврдити индикаторе по основу којих је могуће изводити упоредну анализу ЈЛС, учесника у овом процесу, све са циљем пружања подлоге за анализу ефеката која се спроводи током процеса планирања, формулисања и усвајања плана развоја ЈЛС као документа развојног планирања, у циљу сагледавања промене коју треба постићи, њених елемената и узрочно-последичних веза између њих и избора оптималних мера за постизање циљева дефинисаних предметним планом.

У фази израде аналитичких приказа са финансијским подацима по разноврсним критеријумима израде локалног буџета анализирани су основне категорије прихода и примања буџета ЈЛС у претходном периоду, са једне стране, односно њени расходи и издаци са посебним освртом на све класификације, као што су програмска, функционална и економска класификација расходне стране буџета ЈЛС и класификација по изворима финансирања расхода и издатака, са друге стране. У овој фази, између осталог, анализиран је квалитет буџетског процеса у појединим ЈЛС кроз израчунавање односа планираних и извршених расхода у периоду 2019-2021, као и начин планирања и остварење прихода и примања буџета ЈЛС.

Фаза оцене финансијских капацитета ЈЛС и фаза процене финансијских могућности ЈЛС за реализацију приоритета у годинама спровођења новог плана развоја су укључивале анализу и оцену планирања капиталних издатака, односно инвестиција у буџетима ЈЛС и њихову реализацију у односу на планиране величине, односно учешће тих издатака у укупним, годишњим расходима и издацима буџета ЈЛС. Такође, у овој фази су оцењени капацитети анализираних ЈЛС у погледу финансирања већих инвестиција из изворних и уступљених прихода, а израчунати су и вредности слободних буџетских средстава за капиталне инвестиције, као и њихово релативно учешће у оствареном обиму прихода буџета ЈЛС. Надаље, процена финансијских могућности ЈЛС за реализацију приоритета локалне заједнице, кроз ову методологију, је обухватала и разне друге елементе за јачање капацитета, као што су фактори од утицаја на смањење расхода и повећање прихода буџета ЈЛС. Поред тога, моделирано је и јачање институционалног капацитета ЈЛС за спровођење већих инвестиционих улагања кроз повећање успешности аплицирања на разним конкурсима за финансирање истих и обезбеђивање њихове правилне реализације.

Међу ограничења у реализацији анализе можемо убрајати потешкоће у прибављању неопходних докумената, јер одређени број информација и докумената није био доступан преко званичних интернет презентација ЈЛС, а начин приказивања појединих аналитичких података (посебно по буџетским класификацијама) кроз одлуке о буџету и завршних рачуна нису били представљени на начин да би се поступак комплетирања, приказивања и самог упоређивања извршило на једноставан начин. Идеална могућност за аналитичку обраду података би била чињеница да за све ЈЛС поседујемо податке о буџетским приходима и примањима, односно расходима и издацима са прецизним изворима за финансирање сваке намене потрошње, на један избалансиран начин приказивања истих, а што на садашњем нивоу локалних буџетских процеса не постоји. Такође, морамо навести констатацију да уместо општинских/градских буџета бољи аналитички материјал за израду аналитичких приказа и закључака су представљали завршни рачуни ЈЛС, као и аналитички сервис Републичког секретаријата за јавне политике.

2. Анализа приходне стране буџета посматраних ЈЛС (12)

Структура прихода и примања буџета анализираних ЈЛС се састоји од пореских прихода (порези на доходак, порез на имовину и других пореза), трансфера, осталих прихода и различитих примања. Приходи и примања буџета јединица локалне самоуправе утврђени су Законом о финансирању локалне самоуправе¹ у виду изворних прихода чију стопу, односно начин и мерила за утврђивање висине износа, утврђује јединица локалне самоуправе, уступљених прихода чија се основица и стопа, односно начин и мерила за утврђивање висине износа утврђују законом, а приход остварен на територији јединице локалне самоуправе се уступа у целини или делимично конкретној јединици локалне самоуправе, затим у виду ненаменског трансфера што представља збир трансфера за уједначавање, општег, компензационог и трансфера солидарности, односно наменског трансфера који се користи за финансирање одређених функција и издатака.

Упоређивање апсолутних вредности остварења прихода и примања анализираних ЈЛС неће дати пожељне информације за утврђивање реалног положаја конкретне ЈЛС за финансирање будућег развоја, али одређени релативни показатељи у односу на број становника или учешћа појединих категорија прихода и расхода нам пружају информације о томе да ли су приходи или неки вид потрошње превелики или премали у односу на просечну вредност за све укључене ЈЛС, те нас тако упућују на могућности даљег истраживања које би открило разлог битног одступања од просечних величина. Наредни табеларни приказ указује на приходну страну буџета ЈЛС, њено кретање кроз анализирани временски период, структуру прихода појединих буџета и степен финансијске аутономије по ЈЛС.

Табела бр. 1. Кретање прихода и примања ЈЛС у временском интервалу од 2017-2021, односно у периоду анализе финансијског капацитета

¹ „Сл. гласник РС“, бр. 62/2006, 47/2011, 93/2012, 99/2013 - усклађени дин. изн., 125/2014 - усклађени дин. изн., 95/2015 - усклађени дин. изн., 83/2016, 91/2016 - усклађени дин. изн., 104/2016 - др. закон, 96/2017 - усклађени дин. изн., 89/2018 - усклађени дин. изн., 95/2018 - др. закон, 86/2019 - усклађени дин. изн., 126/2020 - усклађени дин. изн., 99/2021 - усклађени дин. изн. и 111/2021 - др. закон

у 000 динара и проценти

Ред. бр.	Назив индикатора	град Краљево	град Шабац	град Пожаревац	општина Болевац	општина Крупањ	општина В. Градиште	град Чачак	град Крушевац	општина Гаџин Хан	општина См. Паланка	општина Сурдулица	општина Вр. Бања	Укупно
1	Величина остварених прихода и примања ЈЛС у периоду од 2017-2021	18,116,106	18,860,318	18,517,263	2,551,532	2,471,769	3,280,453	18,831,891	17,873,453	1,368,246	6,049,094	4,304,062	6,514,313	118,738,500
2	Број становника у ЈЛС*	114,424	108,187	70,168	10,692	14,759	15,144	107,598	117,567	6,240	43,535	18,023	25,468	651,805
3	Просек остварених прихода и примања ЈЛС у периоду од 2017-2021 "per capita"	158.32	174.33	263.90	238.64	167.48	216.62	175.02	152.03	219.27	138.95	238.81	255.78	182.17
4	Годишњи просек остварених прихода и примања ЈЛС "per capita"	31.66	34.87	52.78	47.73	33.50	43.32	35.00	30.41	43.85	27.79	47.76	51.16	36.43
5	Просечно повећање прихода и примања у периоду 2012-2021	39%	27%	53%	84%	55%	70%	59%	62%	60%	76%	90%	138%	
6	Релативно учешће пореза на доходак грађана у укупним приходима и примањима ЈЛС	47.6%	43.4%	40.2%	21.7%	24.6%	21.6%	51.6%	49.4%	22.6%	40.3%	27.9%	53.6%	
7	Релативно учешће ненаменског трансфера у укупним приходима и примањима ЈЛС	20.6%	7.9%	3.0%	40.3%	23.6%	29.4%	7.6%	13.1%	59.4%	24.2%	27.6%	6.8%	
8	Релативно учешће капиталних, наменских трансфера у укупним трансферима са виших нивоа власти	4.64%	3.63%	7.66%	8.80%	11.60%	8.99%	20.70%	12.30%	17.24%	27.56%	17.97%	45.77%	
9	Степен финансијске аутономије ЈЛС	76.10%	87.33%	93.00%	46.06%	37.80%	56.00%	89.50%	83.60%	34.20%	66.70%	66.50%	80.30%	

* Број становника по ЈЛС – процена РСЗ за 2021. годину

Имајући у виду да у анализи учествују различите категорије ЈЛС, дакле градови и општине, са бројем становника од 6,2 хиљада до 117,5 хиљада, упоређивање појединих елемената је врло отежано због евидентних додатних надлежности градова, али просек остварених прихода и примања "per capita", релативно учешће појединих врста прихода и степен финансијске аутономије пружају адекватну подлогу за увид у стање јавних финансија анализираних ЈЛС. Ипак, морамо признати, да на расходну страну буџета утичу одређени фактори који доводе у питање довољност или капацитет локалних буџета за финансирање развојних потенцијала, а то су нпр. дужина локалних путева, разуђеност општине, локални јавни превоз, број основних и средњих школа, просторно распоређивање образовних установа и културних установа, слично.

Међу градовима, најбољу позицију има град Пожаревац са аспекта годишњег просека остварених прихода и примања "per capita". Учешће ненаменског трансфера из Републичког буџета износи свега 3%, а сходно томе финансијска аутономија града Пожареваца је на високом нивоу од 93%. Међу анализираних општина, Врњачка Бања има доста сигурну позицију имајући у виду просек остварених прихода и примања, али и већи степен финансијске аутономије у односу на остале општине. У сваком случају, општина Бољевац и Сурдулица бележе солидне податке по питању капацитета, али више од 40% односно 27% укупних прихода и примања добијају из државне касе у виду ненаменског трансфера. Оно што је такође очигледно кроз анализу, да у посматраном периоду од 2012-2021 (захваљујући подацима РСЈП извештајно-аналитички сервис) већим интензитетом су повећани приходи и примања у буџетима општина, него код градова.

3. Анализа расходне стране буџета посматраних ЈЛС по буџетским класификацијама (12)

Интегритет буџетског система обезбеђује се заједничким правним основом, јединственом буџетском класификацијом, употребом јединствене буџетске документације за израду нацрта буџета, средњорочних и финансијских планова, јединственим системом буџетског рачуноводства, јединственим критеријумима за буџетску контролу и ревизију. Буџет се припрема и извршава на основу система јединствене буџетске класификације. Буџетска класификација обухвата економску класификацију прихода и примања, економску класификацију расхода и издатака, организациону класификацију, функционалну класификацију, програмску класификацију и класификацију према изворима финансирања, при чему:

- 1) економска класификација прихода и примања исказује приходе и примања на основу прописа или уговора који одређују изворе прихода, односно примања;
- 2) економска класификација расхода и издатака исказује појединачна добра и услуге и извршена трансферна плаћања;
- 3) организациона класификација исказује расходе и издатке по корисницима буџетских средстава, са расподелом апропријација између корисника;
- 4) функционална класификација исказује расходе и издатке по функционалној намени за одређену област и независна је од организације која ту функцију спроводи;
- 5) програмска класификација исказује класификацију програма корисника буџетских средстава;

б) класификација расхода и издатака према изворима финансирања исказује приходе и примања, расходе и издатке према основу остварења тих средстава.

У складу са наведеним, кроз појединачне анализе, утврђена су учешћа појединих категорија расхода у буџетима ЈЛС, односно њихова заступљеност по наведеним класификацијама.

3.1. Програмска класификација

Програмски буџет омогућава боље управљање учинком јавне управе, већу одговорност корисника буџета, успостављање снажнијих веза између годишњег буџета, утврђивање приоритетних расхода и издатака и спровођење јавних политика, као и већу транспарентност потрошње. Програмску структуру корисника буџета чине три програмске категорије: програм, програмска активност и пројекат, којима се групишу расходи и издаци. Гледајући кроз призму извршења буџета анализираних ЈЛС, према њиховим надлежностима и заступљеним програмским категоријама расхода, у временском интервалу – буџетским годинама 2019-2021, представљена су утрошена буџетска средства по појединачним буџетским програмима. Преглед учешћа појединих програма према подацима извршења буџета ЈЛС кроз анализу завршних рачуна у предметном временском интервалу показује табеларни приказ бр. 2.

Табела бр. 2. Релативно учешће појединих буџетских програма у укупним извршеним расходима и издацима буџета ЈЛС

Број програма	Назив програма - Анекс 5	у процентима												
		град Краљево	град Шабац	град Пожаревац	општина Бољевац	општина Крупањ	општина В. Градиште	град Чачак	град Крушевац	општина Гаџин Хан	општина См. Паланка	општина Сурдулица	општина Вр. Бања	Просек СКГО*
1	Становање, урбанизам и просторно планирање	8.66	2.75	0.08	1.49	1.93	0.95	9.30	1.07	0.00	0.81	1.39	8.60	4.20
2	Комуналне делатности	8.81	6.04	15.26	11.89	6.27	5.25	11.05	15.71	5.03	6.97	6.72	11.40	9.10
3	Локални економски развој	1.96	2.40	0.94	0.55	6.70	0.63	2.57	1.34	1.32	0.00	0.13	1.30	1.23
4	Развој туризма	0.63	1.03	1.92	2.41	3.18	8.72	1.92	2.17	1.42	0.00	3.48	9.80	0.72
5	Пољопривреда и рурални развој	1.78	1.74	1.11	1.69	4.89	0.77	1.55	1.95	1.56	0.27	1.83	0.70	0.61
6	Заштита животне средине	2.66	0.62	10.42	4.11	1.85	1.67	2.87	0.67	7.44	0.82	9.21	0.20	2.83
7	Организација саобраћаја и саобраћајна инфраструктура	17.88	16.28	12.28	8.92	8.79	6.99	5.14	16.16	13.15	8.74	8.10	0.40	28.07
8	Предшколско васпитање	11.33	14.01	11.18	8.71	9.98	10.90	19.12	12.39	5.84	21.26	9.37	11.00	13.70
9	Основно образовање	6.53	4.86	3.01	8.61	7.39	6.89	5.71	5.74	10.68	8.50	5.48	3.70	4.13
10	Средње образовање	2.93	3.73	2.12	2.57	1.61	1.16	2.07	2.07	0.00	2.22	3.34	1.00	2.34
11	Социјална и дечија заштита	5.71	4.49	4.62	4.35	6.52	6.57	7.30	5.85	6.04	2.96	3.78	5.90	5.43
12	Здравствена заштита	0.44	2.29	1.50	0.89	2.10	3.89	0.33	3.82	1.75	0.71	1.09	1.20	0.80
13	Развој културе и информисања	6.84	5.68	6.74	5.86	5.76	4.40	6.61	8.77	4.34	10.14	8.24	4.90	5.50

Број програма	Назив програма - Анекс 5	град Краљево	град Шабац	град Пожаревац	општина Бољевац	општина Крупањ	општина В. Градиште	град Чачак	град Крушевац	општина Гаџин Хан	општина См. Паланка	општина Сурдулица	општина Вр. Бања	Просек СКГО*
14	Развој спорта и омладине	3.71	5.36	4.53	5.29	7.26	6.46	4.88	5.43	2.74	2.09	14.08	5.40	2.39
15	Опште услуге локалне самоуправе	16.89	26.89	21.61	27.12	20.77	30.50	18.04	15.61	30.46	30.77	19.25	30.20	17.58
16	Политички систем локалне самоуправе	1.68	1.60	2.68	4.06	3.82	3.79	1.51	0.92	8.23	3.74	4.51	4.30	0.81
17	Енергетска ефикасност и обновљиви извори енергије	1.56	0.23	0.00	1.48	1.18	0.46	0.03	0.33	0.00	0.00	0.00	0.00	0.56
	Укупно:	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00	100.00

* Просек СКГО укључује просечно извршење буџетских програма (1-17) следећих ЈЛС у Србији: Београд, Крагујевац, Краљево, Ниш, Лозница, Нови Пазар, Нови Сад, Панчево, Шабац, Сремска Митровица, Пожаревац, Зрењанин, Бољевац, Кањижа, Кнић, Нова Варош, Осечина, Пријепоље, Сврљиг, Трстеник

Планирање и извршење расхода по појединим буџетским програмима значајно се разликује од просечних вредности реализације програма. Израда буџета локалне власти по програмској класификацији је обавезна од 2015. године. Ипак поједини принципи програмског буџетирања нису у потпуности инкорпорирани од стране појединих локалних самоуправа, те кроз ову и друге типове анализе уочавамо велике разлике у односу на постављене захтеве оваквог начина буџетирања. Примера ради, у појединим ЈЛС програм 17 се не примењује, или улагања у саобраћајну инфраструктуру се не планирају у оквирима програма 7. Такође, уочено је да код општина проценат учешћа расхода и издатака у програму 15 је већи у односу на буџете градова, а поред тога кроз аналитичко сагледавање и одступање од просека могуће је видети приоритете појединих локалних самоуправа (В. Градиште и Вр. Бања – развој туризма, Пожаревац – заштита животне средине, Сурдулица – култура, информисање, спорт и омладина и слично).

3.2. Функционална класификација

Функционална класификација расхода буџета ЈЛС исказује издатке по функционалној намени за одређену област и независна је од организације која ту функцију спроводи. Према Правилнику о стандардном класификационом оквиру и контном плану за буџетски систем², корисник средстава може обављати активности у оквиру једне или више функција, а када се ради о јединицама локалне самоуправе, онда те функције се изводе из њихових надлежности утврђеним према члану 20. Закона о локалној самоуправи.

² „Сл. гласник РС“, бр. 16/16, 49/16, 107/16, 46/17, 114/17, 20/18,36/18, 93/18, 104/18, 14/19, 33/19, 68/19, 84/19 и 151/20

3.3. Економска класификација

Економску класификацију чине класе прихода и примања, односно расхода и издатака, у оквиру Контног плана за буџетски систем. Економска класификација прихода и примања исказује приходе и примања на основу прописа, другог акта заснованог на закону или уговора који одређују изворе прихода, односно примања. Економска класификација расхода и издатака исказује појединачна добра и услуге и извршена трансферна плаћања.

Аналитички упоредни преглед извршења расхода и издатака по усвојеним буџетима посматраних ЈЛС (12), по економској класификацији – контима књижења, у временском интервалу од 2019. до 2021. представљен је кроз табеларни приказ бр. 4.

Табела бр. 4. Процент учешћа појединих категорија расхода по економској класификацији извршења буџета ЈЛС у периоду 2019-2021

у процентима

Ред.бр.	Назив индикатора	град Краљево	град Шабац	град Пожаревац	општина Бољевац	општина Крупањ	општина В. Градиште	град Чачак	град Крушевац	општина Гаџин Хан	општина См. Паланка	општина Сурдулица	општина Вр. Бања
1	Релативно учешће расхода за запослене (410000) у укупним извршеним расходима и издацима буџета ЈЛС	23.20%	21.60%	19.04%	17.90%	18.90%	24.77%	25.03%	25.95%	21.33%	35.30%	20.80%	24.10%
2	Релативно учешће субвенција (450000) у укупним извршеним расходима и издацима буџета ЈЛС	3.42%	7.90%	2.24%	3.12%	1.78%	0.72%	3.10%	1.92%	3.36%	6.59%	2.45%	0.70%
3	Релативно учешће издатака за набавку нефинансијске имовине (500000) у укупним извршеним расходима и издацима буџета ЈЛС	18.00%	12.17%	21.00%	21.80%	14.30%	20.50%	13.48%	23.57%	13.10%	5.67%	12.10%	10.80%
4	Релативно учешће отплате главнице (610000) у укупним извршеним расходима и издацима буџета ЈЛС	1.06%	4.40%	9%*	4.94%	0.00%	5.30%	0.49%	0.00%	0.00%	0.00%	1.92%	4.40%

* У случају града Пожаревац, највећи део исказаних издатака на контима 600000 односи се на капитална улагања која се реализују преко јавних предузећа и приказују се као повећање учешћа у капиталу оснивача у том конкретној ЈП

Упоредни приказ на јасан начин указује на релативно учешће најзначајнијих категорија расхода у буџетима посматраних ЈЛС. Највеће учешће у великом броју буџета, по извршењу, припада расходима за запослене од 17,9% до 35,3%, док је учешће класе 5 – Издаци за набавку нефинансијске имовине, односно учешће издатака за капитална улагања и инвестиције указује на доминантни развојни карактер буџета појединих ЈЛС. У случају општине Смедеревска Паланка повећани обим издвајања за запослене резултирала је смањењем учешћа расхода за улагања, на контима класе 5.

3.4. Класификација по изворима финансирања

Класификација расхода и издатака према изворима финансирања исказује приходе и примања, расходе и издатке према основу остварења тих средстава. Наредни табеларни приказ бр. 5 представља распоред финансирања расхода и издатака из буџета посматраних ЈЛС из угла извора прихода и примања.

Табела бр. 5. Процент учешћа појединих категорија извора финансирања расхода и издатака буџета ЈЛС у периоду 2019-2021

Ред.бр.	Назив индикатора	у процентима											
		град Краљево	град Шабац	град Пожаревац	општина Бољевац	општина Крупањ	општина В. Градиште	град Чачак	град Крушевац	општина Гаџин Хан	општина См. Паланка	општина Сурдулица	општина Вр. Бања
1	Релативно учешће извора 01 – општи приходи и примања буџета у укупним реализованим изворима буџета ЈЛС	84.86%	84.24%	71.73%	83.61%	86.34%	94.85%	92.49%	82.34%	85.51%	93.95%	88.95%	94.60%
2	Релативно учешће извора 07 – трансфери од других нивоа власти у укупним реализованим изворима буџета ЈЛС	3.23%	0.50%	0.88%	7.96%	3.95%	1.68%	2.20%	6.28%	10.09%	4.70%	3.88%	2.90%

Кроз дубљу анализу употребе појединих извора финансирања сведоци смо неадекватног коришћења извора 07 – трансфери од других нивоа власти, затим извора 13 – нераспоређени вишак прихода и примања из ранијих година, односно неутрошена средства донација, помоћи и трансфера из ранијих година – извор 15.

4. Анализа односа плана и остварења прихода, односно плана и извршења расхода у посматраним ЈЛС (12)

За потребе вршења анализе појединих приоритета – издвајања средстава за одређене намене у буџетима посматраних ЈЛС, урађени су прегледи начина планирања укупног обима буџета према усвојеним одлукама о буџету и њихово упоређивање. Конкретно, у предметном праћењу, анализа је рађена према задњем ребалансу буџета и коначне реализације, односно извршења буџета, закључно са 31. децембром за сваку буџетску годину. Таква анализа укључује процену реалног предвиђања/планирања прихода и примања буџета локалне власти – кроз инкорпорирање осцилација у току године до чина ребаланса, са једне стране, као и оцену начина планирања појединих расхода и издатака у односу на расположива средства буџета, са друге стране.

Реални начин планирања укупних прихода и примања, односно расхода и издатака у локалним буџетима, претпоставља препоручене проценте реализације у висини од 88-92% и више. Гледајући кроз призму претходно наведених захтева који се постављају пред субјектом који припрема нацрт одлуке о буџету за наредну годину, односно извршног органа при утврђивању предлога одлуке, можемо извести закључак о потреби унапређења процеса планирања прихода и расхода (јер је исти или потцењен – Шабац, Пожаревац и Крушевац, или је прецењен код већег броја општина општина). Такође, путем прегледа исказаних извршења расхода и издатака у односу на планиране величине кроз одлуку о буџету ЈЛС можемо елаборирати да је неопходно побољшати предвидивост и прецизност планирања расходне стране буџета ради достизања пожељних/оптималних нивоа извршења. Најбоље карактеристике односа планирања и извршења на приходној и расходној страни показује општина Смедеревска Паланка.

Табела бр. 6. Планирање и остварење приходне, односно планирање и извршење расходне стране буџета ЈЛС у периоду 2019-2021

Ред.бр.	Назив индикатора	у процентима											
		град Краљево	град Шабац	град Пожаревац	општина Бољевац	општина Крупањ	општина В. Градиште	град Чачак	град Крушевац	општина Гаџин Хан	општина См. Паланка	општина Сурдулица	општина Вр. Бања
1	Процент реализације/остварење планираног обима приходне стране буџета ЈЛС (просек)	98.78%	109.61%	104.10%	84.67%	85.75%	82.02%	88.20%	100.30%	57.62%	92.31%	67.30%	80.00%
2	Релативни показатељ извршења планираног обима расхода и издатака буџета ЈЛС (просек)	80.54%	83.24%	69.41%	83.44%	86.50%	72.30%	84.64%	94.21%	57.28%	91.25%	67.57%	76.60%

5. Анализа финансијског стања и капацитета посматраних ЈЛС (12) за финансирање кључних развојних приоритета

Кроз анализу финансирања кључних развојних приоритета посебан нагласак се ставља на просек планираних годишњих издвајања буџета посматраних ЈЛС за капиталне издатке у односу на укупно планирани ниво расхода и издатака. У даљој упоредној анализи прати се и ниво извршења тих издатака у току буџетске године. Када се посматрају подаци о расходима и издацима буџета јединице локалне самоуправе, са циљем утврђивања њених капацитета за даљи развој, потребно је извршити анализу планираних издвајања у конкретне сврхе. У практичном смислу, то значи конкретизацију дела средстава намењених за функционисање ЈЛС, њених органа и установа, односно разграничења укупних потенцијала за одређена улагања – капитални издаци/пројекти. Могућности планирања буџетских средстава за инвестиције су у директној повезаности (зависности) са величином средстава за потребе рада/функционисања ЈЛС (класа 4), са једне стране, односно

издвајањима за расходе у сврху отплате кредита и лизинга (класа 6), са друге стране. У планирању средстава за инвестиције, кроз представљене податке у појединачним анализама буџета ЈЛС, вршено је праћење података преко релативних показатеља учешћа ових издатака у укупно планираним расходима и издацима буџета. Кроз даља анализирања, праћен је и однос планираног обима капиталних издатака и реализације инвестиционих подухвата. Чињенице које се односе на извршење буџетских апропријација по капиталним издацима представљени су као посебан индикатор за мерење учинака реализације планираних инвестиција (кроз утрошак средстава/извршење конкретне апропријације, најчешће у виду планираних капиталних пројеката).

Табела бр. 7. Учешће планираних капиталних издатака и њихова реализација у односу на планиране вредности у буџетима ЈЛС у периоду 2019-2021

Ред.бр.	Назив индикатора	у процентима											
		град Краљево	град Шабац	град Пожаревац	општина Бољевац	општина Крупањ	општина В. Градиште	град Чачак	град Крушевац	општина Гаџин Хан	општина См. Паланка	општина Сурдулица	општина Вр. Бања
1	Релативно учешће планираних капиталних издатака у укупном обиму планираних расхода и издатака буџета ЈЛС	26.95%	15.87%	29.08%	24.66%	22.04%	23.55%	17.63%	28.05%	27.00%	6.18%	23.00%	14.70%
2	Процент реализације капиталних издатака у односу на планирану вредност издатака за набавку нефинансијске имовине	52.00%	60.33%	50.30%	74.00%	56.00%	63.00%	64.00%	69.00%	32.00%	81.00%	35.00%	64.10%

Релативно учешће планираних капиталних инвестиција је највеће код града Пожареваца, Краљева и Крушевца, а када је у питању извршење тих издатака онда су општине Бољевац и Смедеревска Паланка напредније, што значи да се већи проценат планираних улагања и реализује. Кроз дубљу анализу сведоци смо да ЈЛС планирају капитална улагања у својим буџетима на основу уговорених трансферних средстава са финансијерима (Управа за капитална улагања, Канцеларија за управљање јавним улагањима – садашње Министарство за јавна улагања), али до реализације не дође у предметној буџетској години или нису добро процењени сви извори за финансирање предметних улагања, те није дошло до њихове реализације.

6. Оцена потенцијала буџета анализираних ЈЛС (12) за финансирање капиталних инвестиција и задужености

Потенцијал буџета за финансирање капиталних издатака појединих, анализираних ЈЛС се мери кроз остварене приходе ЈЛС у посматраном периоду без трансферних прихода и реализоване капиталне пројекте из буџетских изворних и уступљених прихода. Такође, кроз дубљу анализу остварених прихода буџета ЈЛС без капиталних наменских трансфера долазимо до расположивих могућности локалних буџета за финансирање или суфинансирање капиталних инвестиционих издатака у распону од 7,7% до чак 25,3% у односу на расположиве приходе буџета посматраних ЈЛС.

Наредни табеларни приказ указује на годишњи просек слободних новчаних средстава појединих ЈЛС за капиталне инвестиције, као и њихово релативно учешће у укупном обиму прихода ЈЛС без наменских трансфера. Гледано из овог угла, у најповољнијем су положају градови Краљево и Пожаревац, односно општина Велико Градиште, које имају више од 20% слободних буџетских средстава за планиране инвестиције у локалној заједници.

Табела бр. 8. Оцена потенцијала буџета ЈЛС за финансирање капиталних инвестиционих расхода и задужености

Ред. бр.	Назив индикатора	у 000 динара / у процентима											
		град Краљево	град Шабац	град Пожаревац	општина Бољевац	општина Крупањ	општина В. Градиште	град Чачак	град Крушевац	општина Гаџин Хан	општина См. Паланка	општина Сурдулица	општина Вр. Бања
1	Вредност слободних средстава за капиталне инвестиције у годишњем буџету ЈЛС (годишњи просек)	799,223	677,836	891,886	73,124	39,486	127,989	554,493	1,254,392	6,166	bez (-27.309)	135,793	171,477
2	Процент слободних средстава за капиталне инвестиције у односу на укупан обим реализованих прихода буџета без наменских трансфера (просек)	20.90%	17.92%	25.30%	16.20%	7.71%	21.57%	13.86%	29.52%	1.76%	bez	5.06%	13.03%
3	Просечна задуженост ЈЛС по глави становника	0	5,660	0	6,187	0	5,578	1,768	0	0	0	1,817	5,835
4	Релативно учешће годишњих издвајања за отплату главнице кредиторима у односу на укупно извршење расхода и издатака буџета ЈЛС	0.00%	4.41%	0.00%	4.94%	0.00%	5.30%	1.07%	0.00%	0.00%	0.00%	1.92%	2.31%
5	Релативни показатељ односа укупних обавеза ЈКП (дугорочних и краткорочних) у односу на њихов капитал (D/E ratio)	58.50%	143.00%	17.35%	60.20%	14.80%	68.80%	31.20%	266.60%	43.80%	0.00%	58.20%	118.00%

Поред тога, предметна анализа укључује и представљање података о просечној задужености појединих ЈЛС по глави становника, те према овим информацијама градови Шабац и Чачак, односно општине Крупањ, Велико Градиште, Сурдулица и Врњачка Бања су кредитно задужене на дан 31.12.2021. године за финансирање капиталних инвестиционих расхода. Релативно учешће годишњих издвајања ових ЈЛС за отплату кредита се креће од 1,07% до 5,30% од укупних расхода и издатака буџета ЈЛС, док су релативни показатељи односа укупних обавеза јавних комуналних предузећа основаних од стране ЈЛС у односу на њихов капитал су врло различити и указују на финансијско стање тих предузећа – сваки исказани проценат преко 50% је критичан у погледу стабилности пословања. Посебно из аспекта капитала јавних предузећа можемо указати на потребу за вршењем процене укупне имовине, капитала и обавеза, односно њиховог евидентирања у пословним књигама ЈП, оснивача и у Агенцији за привредне регистре, а ради побољшања предметних показатеља (који су у неким случајевима спорни, а у случају Смедеревске Паланке није исказан капитал ЈП).

7. Процена потенцијала анализираних ЈЛС за финансирање капиталних инвестиционих расхода и издатака у периоду важења документа развојног планирања

Процена капацитета посматраних ЈЛС за наредни период је извршена на основу података добијених приликом оцене потенцијала појединих буџета за финансирање капиталних инвестиционих расхода, са једне стране, односно потребе за јачањем капацитета ЈЛС и управљања финансијама, са друге стране. Елементи за јачање капацитета су појединачно вредновани кроз смањење текућих расхода буџетских корисника путем ефикасније употребе расположивих ресурса, односно кроз повећање прихода и примања буџета на које посматране ЈЛС имају директан утицај. Наредни табеларни приказ упоређује процену потенцијала појединих ЈЛС за финансирање капиталних инвестиционих расхода, годишње и за цео период у којем ће се реализовати нови План развоја ЈЛС. Осим представљених годишњих капацитета додати су и елементи институционалног јачања управљања пројетима и буџетским финансијама, са једне стране, односно могућност финансирања развоја коришћењем кредитних извора финансирања.

Табела бр. 9. Процена потенцијала буџета ЈЛС за финансирање капиталних инвестиционих расхода у периоду реализације Плана развоја ЈЛС

у 000 динара

Ред.бр.	Назив индикатора	град Краљево	град Шабац	град Пожаревац	општина Бољевац	општина Крупањ	општина В. Градиште	град Чачак	град Крушевац	општина Гаџин Хан	општина См. Паланка	општина Сурдулица	општина Вр. Бања
1	Просечна годишња вредност директних могућности буџета ЈЛС укључујући и јачање финансијских капацитета за финансирање капиталних инвестиционих расхода	1,068	949	1,145	108	78	171	842	1,520	45	96	156	259
2	Укупна вредност директних могућности буџета, укључујући јачање финансијских капацитета и кредитног потенцијала за финансирање капиталних инвестиционих расхода (за цели период реализације Плана развоја ЈЛС)	11,704	10,906	11,024	1,402	851	1,961	7,907	14,402	613	1,474	2,133	3,146
3	Просечна годишња вредност директних могућности буџета ЈЛС укључујући јачање финансијских капацитета и јачање институционалних капацитета ЈЛС за финансирање капиталних инвестиционих расхода	1,398	1,660	2,004	324	235	511	1,825	2,660	249	528	469	453
4	Укупна вредност директних могућности буџета, укључујући јачање финансијских капацитета, јачање институционалних капацитета ЈЛС и кредитног потенцијала за финансирање капиталних инвестиционих расхода (за цели период реализације Плана развоја ЈЛС)	14,680	18,022	17,895	3,776	1,949	5,368	14,785	23,522	2,649	4,927	5,570	5,088

Према представљеним подацима, међу општинама, најнижи ниво могућности за финансирање развојних праваца имају општине Крупањ, Гаџин Хан и Смедеревска Паланка, док су градови са овог аспетка више избалансирани. Морамо напоменути, да су процене представљене у редовима 3. и 4. укључују максимализацију додатног развијања способности и успешности у конкурисању ЈЛС код виших нивоа власти и осталих донатора (пре свега код фондова ЕУ) за суфинансирање пројеката капиталног инвестиционог карактера, али и свих других, дефинисаних развојних приоритета. Такође, ови подаци укључују и могућност финансирања капиталних издатака путем задуживања код пословних банака, или кроз издавања муниципалних обвезница, односно ангажовања капитала кроз јавно-приватна партнерства. Од учесника упоредне анализе град Шабац и Чачак, односно општине Бољевац, Велико Градиште, Сурдулица и Врњачка Бања имају активни кредитни аранжман са пословним банкама у земљи за финансирање капиталних издатака.

8. Закључна разматрања упоредног прегледа анализе финансијских капацитета 12 ЈЛС

Приложени скуп различитих табеларних приказа има за циљ да пружи упоредиве податке о приходима и примањима, односно расходима и издацима посматраних ЈЛС на начин упоређивања по апсолутним вредностима, као и кроз релативне показатеље (по становнику или у односу на друге апсолутне показатеље).

Следећи корак је да одговарајућа лица која у јединицама локалне самоуправе доносе одлуке о изворима прихода и о расходима стекну увид како њихови буџети стоје у односу на упоредиве буџете других ЈЛС. Из овог увида би даље требало да препознају како је, и где је могуће повећати и побољшати наплату пореза, са једне стране, и да препознају могућности за боље планирање и структурирање трошкова, са друге стране.

Упоређивање извршења појединих буџета у овој анализи треба да помогне анализираним јединицама локалне самоуправе да уочавају екстремитете у потрошњи: за које је намене она премала, а за које превелика, како би се на основу тога пажљивије приступило анализи свих појединачних видова потрошње, све са циљем разграничења довољног нивоа средстава у будућим буџетима ЈЛС за потребе финансирања развојних праваца.